

 landmacht

MILITAIRE DOCTRINE

l a n d m a c h t

**MILITAIRE
DOCTRINE**

Illustraties omslag:

Militairen in actie tijdens overstroming in Limburg (1995)

Leopard-II in actie (Foto: DPKL-Personeelsvoorziening)

UN-*Observation Post* in Bosnië (foto: AVD-KM)

Apache AH-64 (Foto: Voorlichting Koninklijke luchtmacht, MVD-DV)

Bereden patrouille tijdens IFOR-operatie (voorjaar 1996)

(Foto: S.M. van Veldhoven, 13 Pagnie)

Dit boek is tevens:

Landmacht doctrinepublicatie, deel I: MILITAIRE DOCTRINE.

Vastgesteld door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten op 23 april 1996.

Een uitgave van de Doctrinecommissie van de Koninklijke landmacht,
met medewerking van de Sectie Militaire Geschiedenis.

Reacties:

Landmachtstaf, Directie Beleid en Planning

Afdeling Beleidsontwikkeling

Cluster Doctrine

Prinses Julianakazerne

Postbus 90711

2509 LS 's-Gravenhage

Vormgeving omslag: Wim Zaat, Moerkapelle

Zetwerk: Assist, Goes

Druk: Jellema Grafische Groep

© Koninklijke landmacht

No parts of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 9012 08389 3

Inhoud

Woord vooraf	9
Hoofdstuk 1	
Inleiding	11
Sectie 1 Inleiding	11
Sectie 2 Doctrine	11
Sectie 3 Niveaus van optreden	12
Sectie 4 Gezamenlijke en multinationale operaties	17
Sectie 5 Militaire operaties	19
Sectie 6 Doctrinepublicaties	22
Sectie 7 Gebruikswijze	24
Hoofdstuk 2	
Politiek-strategische omgeving	25
Sectie 1 Inleiding	25
Sectie 2 Nationaal wettelijk kader	25
Sectie 3 Nederlands veiligheidsbeleid	26
Sectie 4 Internationaal wettelijk kader	28
Sectie 5 Internationale samenwerking	31
Sectie 6 Nationale inzet	32
Hoofdstuk 3	
Militair optreden in vrede, gewapend conflict en oorlog	35
Sectie 1 Inleiding	35
Sectie 2 Crisisbeheersing	36
Sectie 3 Gewapende conflicten	40
Sectie 4 Spectrum van militaire operaties: begrippenkader	41
Sectie 5 Typologie militair optreden	48
Sectie 6 Hoofdvormen van militaire operaties	49
Sectie 7 Kenmerken van militaire operaties	53
Hoofdstuk 4	
Militaire en operationele strategie	57
Sectie 1 Inleiding	57
Sectie 2 Militaire strategie	57

Sectie 3	Operationele strategie	58
Sectie 4	Operationele kunst	59
Sectie 5	Karakteristieken	60
Sectie 6	Grondbeginselen	63
Sectie 7	Planningsfactoren	65
Sectie 8	Gevechtsoperaties – defensief en offensief	73
Sectie 9	Vredesondersteunende operaties	76
Sectie 10	Commandovoering op het operationele niveau	79
Sectie 11	Verzorging op het operationele niveau	80
Sectie 12	Gezamenlijke campagnes en grote operaties	81
Sectie 13	Bevelsverhoudingen nog eens op een rijtje	83

Hoofdstuk 5

Grondslagen van militair optreden		85
Sectie 1	Inleiding	85
Sectie 2	Grondbeginselen van militair optreden	87
Sectie 3	Gebruik van geweld	101
Sectie 4	Commandovoering	103
Sectie 5	Manoeuvre	122
Sectie 6	Vuurkracht	125
Sectie 7	Bescherming	128
Sectie 8	Inlichtingen en militaire informatie	128
Sectie 9	Verzorging	131

Hoofdstuk 6

Gevechtsoperaties		141
Sectie 1	Inleiding	141
Sectie 2	Grondbeginselen	142
Sectie 3	Optreden tegen regulier optredende vijand	142
Sectie 4	Optreden tegen gewapend verzet van irreguliere strijdgroepen	171

Hoofdstuk 7

Vredesondersteunende operaties		183
Sectie 1	Inleiding	183
Sectie 2	Grondbeginselen	184
Sectie 3	Vredeshandhavende operaties	185
Sectie 4	Vredesafdwingende operaties	207

Hoofdstuk 8

Overige niet-oorlogsoperaties		215
Sectie 1	Inleiding	215
Sectie 2	Conceptuele benadering	215
Sectie 3	Humanitaire operaties	217

Sectie 4	Evacuatie van non-combattanten	225
Sectie 5	Militaire assistentie	227

Hoofdstuk 9

Nationale en koninkrijkstaken 233

Sectie 1	Inleiding	233
Sectie 2	Conceptuele benadering	233
Sectie 3	Beveiliging op het nationaal grondgebied	235
Sectie 4	Militaire bijstand en steunverlening	238
Sectie 5	Gastlandsteun	242
Sectie 6	Explosievenopruijing	243

Hoofdstuk 10

Nationale verantwoordelijkheden 245

Sectie 1	Inleiding	245
Sectie 2	Uitgangspunten	246
Sectie 3	Nationale commandovoering	250
Sectie 4	Nationale verzorging	254
Sectie 5	Verplaatsingen	257
Sectie 6	Opleiden, trainen en oefenen	260
Sectie 7	Overige operationele aspecten	261

Noten	263
-------	-----

Begrippenlijst	265
----------------	-----

Lijst van afkortingen	281
-----------------------	-----

Literatuurlijst	283
-----------------	-----

Verantwoording	287
----------------	-----

Woord vooraf

Het doel van deze doctrine is eenheid van opvatting te verzekeren over de wijze van inzet van militairen en eenheden van de Koninklijke landmacht. Die eenheid van opvatting is niet alleen van belang binnen de landmacht, maar ook daarbuiten. Daarom is deze doctrine gebaseerd op de nieuwste NAVO-publicaties en tot stand gekomen in samenspraak met vooral Duitse en Britse deskundigen. In nationale zin is deze doctrine afgestemd met de Koninklijke luchtmacht en het Korps Mariniers. Om bij te dragen aan een brede eenheid van opvatting wordt deze doctrine ook buiten de landmacht verspreid.

Deze doctrine is gebaseerd op grondbeginselen die reeds eeuwen voor militaire operaties gelden. Ze vindt haar grondslag onder meer in de ideeën van de militaire denkers Von Clausewitz en Fuller. Hun denkwijze vormde de basis voor de operaties gedurende de Tweede Wereldoorlog, maar raakte gedurende de Koude Oorlog op de achtergrond. In deze periode kwam de nadruk te liggen op een relatief statisch optreden en het slijten van de vijand, doordat er in een mogelijk conflict op de Noord-Duitse Laagvlakte relatief weinig manoeuvreer ruimte beschikbaar was. De nieuwe doctrine erkent dat in de huidige wereld de veiligheidsrisico's moeilijk vast te stellen zijn. Zij verschaft richting in de wijze van optreden in alle soorten operaties, inbegrepen die, die in het kader van crisisbeheersing worden uitgevoerd. Deze doctrine stimuleert het denken van de militairen die haar toepassen: het gebruiken van een flinke dosis gezond verstand.

Commandovoering en leidinggeven staan centraal in deze doctrine. De wijze van het voeren van het commando over een eenheid is afhankelijk van het niveau ervan. Militaire operaties vergen goed leiderschap op alle niveaus, van de politieke leiding tot de soldaat. Leidinggeven leert men niet uit een boek, maar in de praktijk. Het vergt ook vakkennis. Daaraan draagt deze doctrine bij. Maar deze doctrine mag geen dogma worden. Ik spoor elke militair van de landmacht aan telkens weer tot verrassende oplossingen voor operationele situaties te komen. Commandanten moeten bij hun besluitvorming een afgewogen risico durven nemen. Militair optreden vergt een opportunistische instelling: men moet de gelegenheden die zich voordoen uitbuiten en de mogelijkheden daartoe aanvoelen.

Deze doctrine gaat uit van een dergelijke instelling en helpt commandanten bij het maken van hun afweging.

Tot slot, toepassing van deze doctrine is niet vrijblijvend. Zij vormt de basis voor het optreden van de Koninklijke landmacht voor de komende jaren.

De Bevelhebber der Landstrijdkrachten,

M. Schouten
luitenant-generaal

Inleiding

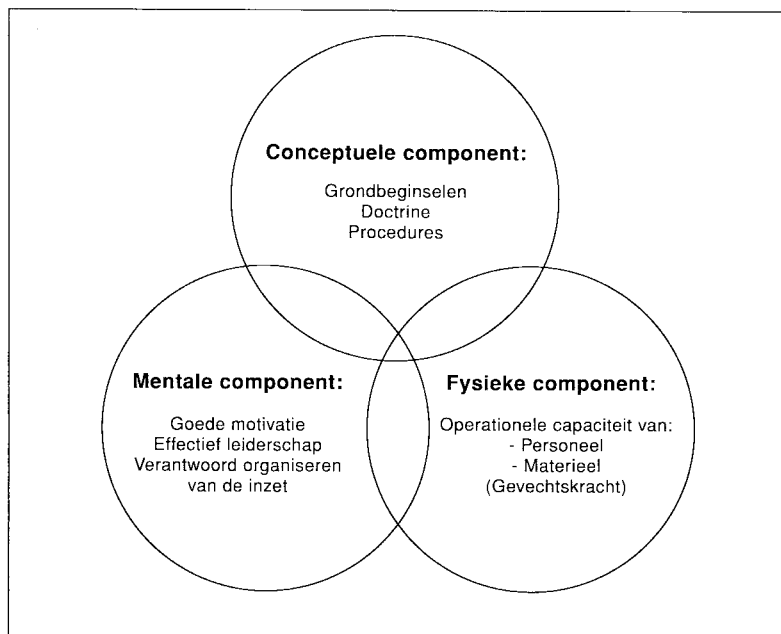
Sectie 1 – Inleiding

0101. **Doel.** De doctrinepublicaties van de Koninklijke landmacht zijn een leidraad voor de planning, voorbereiding, uitvoering en afronding van militaire operaties in tijd van vrede, een gewapend conflict en oorlog. Elke militaire operatie wordt in beginsel uitgevoerd door gezamenlijk optreden van ten minste twee krijgsmachtdelen, in internationaal spraakgebruik *joint* optreden genoemd. De Nederlandse krijgsmacht voert operaties vrijwel altijd uit in internationaal verband, in internationaal spraakgebruik *combined*¹ (gecombineerd) of multinationalaal optreden genoemd. Deze publicatie richt zich voornamelijk op de inzet van de landcomponent in dat kader. Zij vormt de grondslag voor de overige doctrinepublicaties van de Koninklijke landmacht.

0102. **Opzet.** Deze inleiding definieert verschillende begrippen die in de publicatie worden gebruikt en beschrijft vervolgens het begrip militaire doctrine en de verschillende niveaus van optreden. Daarna wordt de militaire operatie nader gedefinieerd. Ten slotte gaat de inleiding in op de beoogde gebruikswijze van deze publicatie.

Sectie 2 – Doctrine

0103. Doctrine is de formele uitdrukking van het militaire denken, geldig voor een bepaalde tijd. Zij beschrijft de aard en kenmerken van het huidige en van het toekomstige militair optreden, de wijze van voorbereiding op dat optreden in vreedstijd en de methoden om militaire operaties in crisis- en oorlogstijd met succes af te ronden. Doctrine is algemeen van aard en beschrijft grondslagen, uitgangspunten en randvoorwaarden voor militaire operaties op de verschillende niveaus van optreden. Daarnaast heeft doctrine een voorspellend element. Doctrine geeft richting aan de behoeftstellingen van een krijgsmacht voor organisatie, personeel en uitrusting voor toekomstig optreden. Doctrine komt voor een groot deel voort uit ervaringen opgedaan tijdens militaire operaties in het verleden. Om die reden is deze publicatie voorzien van illustraties uit de militaire geschiedenis.

Componenten van militair vermogen.

0104. Doctrine vormt de kern van één van de componenten van militair vermogen, namelijk de conceptuele component. Daarnaast bevat militair vermogen een mentale component en een fysieke component. De mentale component bestaat uit drie aspecten: de motivatie om de taak zo goed mogelijk uit te voeren, effectief leiderschap en verantwoord organiseren van de inzet van alle personele en materiële middelen. De fysieke component – de operationele capaciteit van de middelen, of in specifieke zin: gevechtskracht – omvat personeel en materieel dat kan worden ontplooid in de operatie. Deze middelen worden ontwikkeld, opgeleid en geoefend in vreedstijd en aangepast voor een specifieke operatie wanneer een operationele inzet op handen is.

Sectie 3 – Niveaus van optreden

0105. Bij het uitvoeren van militaire operaties worden vijf niveaus onderscheiden: het politiek-strategische, het militair-strategische, het operationele, het tactische en het technische niveau. Er is geen duidelijke scheidslijn tussen de niveaus aan te geven. Veelal lopen opvolgende niveaus geleidelijk in elkaar over.

0106. **Politiek-strategisch niveau.** Politieke strategie² is de gecoördineerde, systematische ontwikkeling en aanwending van de economische, diplomatieke, psychologische, militaire en andere politieke machtsmiddelen van een staat of bondgenootschap om nationale of bondgenootschappelijke belangen zeker te stellen. Het doel van een politieke strategie

is richting en samenhang te verschaffen aan het gebruik van alle machtsmiddelen van een land of bondgenootschappen en coalities waarvan het deel uitmaakt. De politieke strategie is daarom de exclusieve verantwoordelijkheid van een regering, ongeacht of deze zelfstandig optreedt of handelt in samenwerking met andere regeringen in een veiligheidsorganisatie zoals de Verenigde Naties, in een bondgenootschap zoals de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie of in een ad hoc coalitie zoals is gevormd gedurende de Golfoorlog van 1990-1991. Kort gezegd definieert de politieke strategie de doelstellingen in die zin dat regeringen aangeven wát moet worden bereikt. Voorts stelt de politieke strategie de machtsmiddelen vast die zullen worden aangewend om die doelstellingen te bereiken. Zij geeft tevens aan welke beperkingen er op het gebruik van die machtsmiddelen rusten, zonder daarbij overigens in detail vast te leggen hoe die middelen moeten worden ingezet.

Politiek-strategisch niveau

Toen Nederland op 10 mei 1940 betrokken raakte bij de Tweede Wereldoorlog, had het een volle eeuw dezelfde politieke strategie gevolgd. Deze strategie was gericht op het behoud van de nationale zelfstandigheid en zij bestond uit internationale afzijdigheid in tijd van vrede en neutraliteit in tijd van oorlog. Nederland rekende daarbij op de werking van het Europese machtsevenwicht: indien het toch werd aangevallen, zou het altijd op bondgenootschappelijke steun kunnen rekenen, namelijk van de tegenstanders van de agressor.

0107. **Militair-strategisch niveau.** Militaire strategie is de gecoördineerde, systematische ontwikkeling en aanwending van militaire machtsmiddelen van een staat of bondgenootschap om de militaire elementen van politiek-strategische doelstellingen te bereiken. Zij vormt dus een integrale component van de politieke strategie. Daarbij zijn nationale, multi-nationale of bondgenootschappelijke militair-strategische autoriteiten, zoals de Chef Defensiestaf, de bevelhebber van een krijgsmachtdeel of de *Supreme Allied Commander Europe* (SACEUR), belast met het ontwikkelen van de benodigde militaire machtsmiddelen van een staat, veiligheidsorganisatie of bondgenootschap. Bovendien zijn zij verantwoordelijk voor het aanwenden van militaire machtsmiddelen in een bepaald crisis- of oorlogstoneel.

Militair-strategisch niveau

De Duitse aanval op Nederland op 10 mei 1940 betekende dat de politieke en diplomatieke middelen én de militaire afschrikking hadden gefaald. De onafhankelijkheid moest nu met de wapens worden verdedigd. Het doel van de militaire strategie was passief en defensief: het winnen van tijd door het behoud van een deel van het eigen grondgebied. Meer was gezien de beperkte omvang

van de strijdkrachten niet mogelijk. Meer was trouwens ook niet nodig aangezien niet de eigen strijdkrachten, maar die van de bondgenoten de beslissing (het verslaan van Duitsland) zouden moeten brengen.

0108. **Operationeel niveau.** Operationele strategie omvat het ontwerpen en dirigeren van gezamenlijke (oftewel *joint*) campagnes (d.w.z. campagnes³ uit te voeren door gezamenlijk optreden van verschillende krijgsmachtdelen) en van grote operaties teneinde een militair-strategische doelstelling, vastgelegd in een strategisch directief, te bereiken. Het operationele niveau verschaft de koppeling tussen de militair-strategische doelstellingen en de tactische inzet van eenheden in het betrokken crisis- of oorlogstoneel. Op het operationele niveau worden de militaire middelen aangewend om de doelstelling te bereiken die door de militair-strategische autoriteit voor dat crisis- of oorlogstoneel is vastgesteld. Een commandant op het operationele niveau zal een campagne plannen voor het crisis- of oorlogstoneel waarvoor hij verantwoordelijk is gesteld. Hij ontwerpt en leidt ondergeschikte campagnes en grote operaties binnen die campagne. Dit vereist een hoge mate van kennis van het optreden van de verschillende krijgsmachtdelen, maar ook inzicht in de essentie van oorlogvoeren, vredesondersteunende en overige niet-oorlogsoperaties.

0109. Operationele strategie onderscheidt zich wezenlijk van militaire strategie. De operationele commandant, die zich in beginsel in het crisis- of oorlogstoneel bevindt, commandeert de aan hem toegewezen formaties en eenheden om zijn eigen plan uit te voeren. Hij voert met dit plan de operationele strategie uit. De militair-strategische autoriteit, die van buiten het crisis- of oorlogstoneel leiding aan de operaties geeft, wijst doelen en middelen toe en stelt, in overleg met de politieke leiding, beperkingen voor de inzet ervan vast, zonder zich met de details van de uitvoering te bemoeien.

Het operationele niveau

Het operatieplan dat opperbevelhebber Winkelman in de maanden februari-april 1940 ontwierp, was gericht op de hardnekkige verdediging van slechts dat deel van het land dat werd omsloten door de Grebbelinie in het oosten, de grote rivieren in het zuiden, de Noordzee in het westen en het IJsselmeer in het noorden. Om sterk te zijn in het hart van het land, moest Winkelman echter elders zwakte accepteren. Vooral ten zuiden van de grote rivieren, in Noord-Brabant, hield dit grote risico's in. Het gros van de hier ontplooidde eenheden zou bij het uitbreken van de vijandelijkheden deze provincie ontruimen om de verdediging van het hart van het land te versterken. Het behoud van Noord-Brabant - essentieel voor de aansluiting met de bondgenoten op Belgisch grondgebied - kwam aldus af te hangen van de tijdige aankomst van voldoende Franse eenheden om de Duitse opmars ten zuiden van de grote rivieren te stuiten. Vooraf-

gaand aan de strijd konden over de Franse steun echter geen afspraken worden gemaakt, als gevolg van de neutraliteitspolitiek.

O.II.O. **Tactisch niveau.** Tactiek is de wijze van inzet en optreden van eenheden om door middel van gevechten en andere vormen van militair optreden, in een bepaalde samenhang en volgorde uitgevoerd, bij te dragen aan het bereiken van de operationele doelstelling van een grote operatie of campagne. Op het tactische niveau voeren eenheden gevechten om tactische opdrachten te volbrengen die zijn ingebed in het ontwerp van de campagne. Ook tijdens vredesondersteunende en overeenkomstige operaties treden eenheden tactisch op. Daarbij is over het algemeen geen sprake van het voeren van gevechten. Wel voeren de eenheden qua schaal vergelijkbare activiteiten uit, waarbij zij onder meer gebruik maken van hun opleiding en organisatie voor gevechtstaken. In tegenstelling tot het operationele niveau worden op het tactische niveau eenheden direct ingezet voor het gevecht. Veelal wordt daarmee indirect bijgedragen aan de militair-strategische doelstelling. Wellicht vormt een uitzondering het optreden van speciale troepen (*special forces*). Deze kunnen wel degelijk direct een bijdrage leveren aan de militair-strategische doelstelling.

Het tactische niveau

Ingegraven in voorbereide stellingen, bestaande uit verschillende achter elkaar liggende weerstandslijnen, wachtte het Nederlandse leger in mei 1940 de komst van de Duitsers af. Mochten deze daadwerkelijk voor de stelling verschijnen, dan zouden zij allereerst met de zware artillerie worden bestreden om hen te dwingen zich in het voorterrein te ontplooien. Uit beduchtheid voor de kracht van een voorbereide verdediging zou de Duitse infanterieaanval op de stelling, naar verwachting, pas na een langdurige artillerievoorbereiding plaatsvinden.

Indien de vijand vaste voet dreigde te krijgen in de Nederlandse stelling zou deze er door reserve-eenheden met tegenstoten en tegenaanvallen uit moeten worden verdreven. De hoofdrol was daarbij weggelegd voor de infanterie. Werd de stelling ondanks alles doorbroken, dan zouden de Nederlandse troepen, onder dekking van een achterhoede en de duisternis, terugvallen op een volgende, al dan niet voorbereide stelling, om daar de strijd te hervatten.

O.II.I. **Technisch niveau.** Het technische niveau betreft de wijze van inzet en optreden van kleine eenheden, soms zelfs individuele militairen of wapensystemen, om in een bepaalde samenhang en volgorde de tactische doelstelling van een gevecht of andersoortig tactisch optreden te bereiken. Op het technisch niveau gaat het om het metterdaad uitvoeren van gevechtshandelingen. Tevens behoort tot het technisch niveau het daadwerkelijk uitvoeren van andere taken ter ondersteuning van gevechtshandelingen in de meest brede zin. Voorbeelden hiervan zijn het herstellen van materieel, het uitvoeren van wegherstel, het in bedrijf houden van een

Een voorbereide stelling uit de mobilisatie van 1939-1940. Nederlandse infanterie bewapend met het geweer M-95 in een zelf aangelegde loopgraaf. Op de achtergrond een kazemat van het type 'stekelvarken'.

Foto: Polygoon/ANP-foto

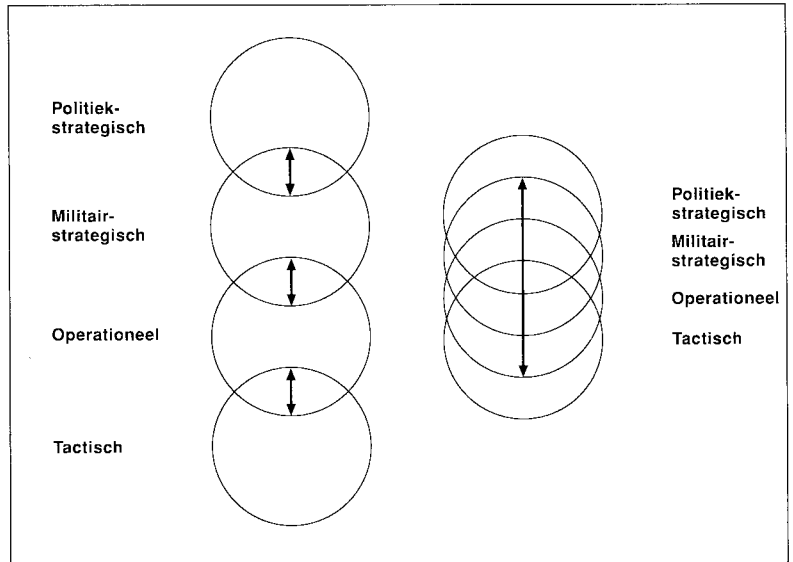
radiostation of het functioneren als lid van een staf. Deze publicatie neemt dit niveau verder niet in beschouwing, omdat dit niveau de kern vormt van de afgeleide handboeken.

Het technische niveau

Uitgerust met zijn geweer en gesteund door een mitrailleur en een stuk infanteriegeschut in de nabijheid, zou de Nederlandse soldaat van 1940 de strijd aangaan in een door hemzelf aangelegde loopgraaf. Hierin zou hij de Duitse artilleriebeschietingen langdurig doorstaan om vervolgens de stormloop van de Duitse infanterie te stuiten. Het algemene beeld van de strijd zou, naar verwachting, dus sterk lijken op dat van de stellingenoorlog van 1914-1918. De grootste schok voor de Nederlandse militair was dan ook de voortvarendheid van het Duitse optreden en de onverwacht snelle opeenvolging van de diverse gevechtsfasen, zo snel dat hij van hoog tot laag al spoedig achter de feiten aanliep.

0112. **Samenhang.** Er bestaat geen vaste relatie tussen een niveau van optreden en het bevelsniveau van een eenheid. Gedurende de Koude Oorlog was de interactie tussen de verschillende niveaus van optreden beperkt. Een bepaald niveau werd slechts direct beïnvloed door beide naastliggende niveaus. Sindsdien is dat anders komen te liggen. Onder meer door de meer intensieve berichtgeving over conflicten bij vredesondersteunende en humanitaire hulpverleningsoperaties is ook de relatie

*Niveaus van optreden.
Linkerzijde: gedurende de
Koude Oorlog. Rechterzij-
de: na de Koude Oorlog.*

met het politieke niveau veranderd. Bij dergelijke operaties kan het bijvoorbeeld voorkomen dat het handelen van eenheden die op het tactische niveau optreden, politiek-strategische implicaties heeft. Anderzijds dienen commandanten ermee rekening te houden dat politici invloed wensen uit te oefenen tot op het tactische niveau. Commandanten dienen zich te realiseren op welk niveau zij werken, zodat zij zich bewust zijn van de verantwoordelijkheden die zij hebben. Op elk niveau van optreden verschilt het karakter van de commandovoering. Een bemoeilijkende factor is dat het niveau van optreden gedurende de campagne of operatie kan veranderen.

Sectie 4 – Gezamenlijke en multinationale operaties

0113. **Gezamenlijke operaties.** Gezamenlijk optreden betreft het geïntegreerde optreden van ten minste twee krijgsmachtdelen. In beginsel worden alle operaties van de landmacht in ieder geval met de luchtmacht uitgevoerd. In veel gevallen zullen ook de mariniers en vloot betrokken zijn. De samenwerking tussen de krijgsmachtdelen vindt haar basis op het operationele niveau. Daar plant de gezamenlijke troepencommandant de activiteiten van de krijgsmachtdeelcomponenten van zijn troepenmacht. De componenten voeren de samenwerking vooral op het tactische niveau uit. Voorbeelden van samenwerking tussen land- en luchtmacht zijn inzet van gevechts-, transport- of ondersteuningshelikopters ten behoeve van eenheden van de landmacht, of luchtsteun door vliegtuigen voor gevechtsveldinterdictie en lucht nabijsteun, luchtverkenningen of luchttransport. Ook bij luchtverdediging speelt de luchtmacht met gevechtsvliegtuigen, vliegende radarsystemen (AWACS) en grond-

lucht-raketsystemen een belangrijke rol. Voorbeelden van samenwerking tussen de vloot en eenheden van de landmacht zijn ondersteuning van landeenheden met scheepsgeschut en luchtverdediging in kustwateren. Ook landmacht- en marinierseenheden kennen samenwerkingsmogelijkheden, zoals bij het uitvoeren van vredesondersteunende operaties. De landmacht en de mariniers kennen daarbij voor een deel gelijksoortige taken, waarbij de mariniers in beginsel in kustgebieden en – wateren worden ingezet. Op aansluitende grenzen van de operatiegebieden van landmacht- en marinierseenheden is hechte samenwerking noodzakelijk. Ook kunnen de eenheden in sommige gevallen elkaars taken overnemen.

0114. **Multinationale operaties.** Multinationaal optreden betreft het geïntegreerde optreden van de strijdkrachten van ten minste twee landen. In beginsel worden alle operaties van de landmacht tezamen met andere landen uitgevoerd. Vaak zal dit samenwerking met NAVO-landen betreffen; we spreken dan van gecombineerde operaties. Een goed voorbeeld daarvan is de diepe integratie die plaatsvindt in het Duits-Nederlandse legerkorps (*1(GE/NL) Corps*). Ook is sprake van gecombineerd optreden in de *Multinational Division Central* (MND-C). Daarin werken brigades van België, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Nederland samen onder leiding van een multinationale staf. Ook komt gecombineerd optreden voor in ad hoc verbanden. Een voorbeeld daarvan is het optreden van een Nederlands versterkt gepantserd infanteriebataljon (Mechbat-1 en 2) als onderdeel van een Britse divisie bij het optreden van de *Implementation Force* (IFOR) van de NAVO in voormalig Joegoslavië (1995-1996). In veel gevallen zullen ook niet-NAVO-landen deelnemen aan een militaire operatie. Dit was bijvoorbeeld het geval bij de operaties van de UN *Protection Force* (UNPROFOR) in voormalig Joegoslavië (1992-1995). In die troepenmacht werkten troepen van NAVO-landen samen met die van niet-NAVO-landen, zoals Oekraïne en de Russische Federatie.

0115. De samenwerking tussen verschillende landen vindt tevens haar basis op het operationele niveau. Daar plant de multinationale troepencommandant de activiteiten van de troepen van de verschillende landen van zijn troepenmacht; de feitelijke samenwerking vindt veelal ook op tactisch niveau plaats. Verschillende factoren zijn van belang voor het succesvol uitvoeren van multinationale operaties. De belangrijkste zijn hierna opgenomen.

- a. **Respect.** Wederzijds respect voor de ideeën, cultuur, religie en gebruiken van partnerlanden helpt een basis te leggen voor samenwerking en eenheid van inspanning.
- b. **Harmonie.** Goede persoonlijke relaties en een effectief rapportagesysteem tussen de leden van een multinationale troepenmacht op alle

bevelsniveaus dragen in belangrijke mate bij aan het succes van de operatie.

- c. **Toewijzing van opdrachten.** Een multinationale troepencommandant moet elke multinationale partner opdrachten toewijzen, die in overeenstemming zijn met het vermogen van diens eenheden en niet conflicteren met diens nationale richtlijnen. Hij moet de zienswijze van de verschillende multinationale partners betrekken in zijn planning.
- d. **Beheer van middelen.** Multinationale partners kunnen hulp van elkaar vragen op het gebied van logistieke ondersteuning. Hiervoor kunnen zij vóór de operatie overeenkomsten sluiten, die gedurende het verloop de operatie nader kunnen worden bijgesteld.

0116. **Doctrinaire samenhang.** Omdat de landmacht zijn operaties in beginsel in gezamenlijk en multinationaal verband uitvoert, is ook deze doctrine afgestemd met de andere krijgsmachtdelen en met andere landen. De NAVO-doctrine vormt de basis voor deze afstemming. Bij de afstemming is rekening gehouden met de meest waarschijnlijke samenwerkingsvormen. Zo is samenwerking bij vredesondersteunende operaties vooral met het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk te verwachten; dit is in de doctrine terug te vinden. Bij gevechtsoperaties ligt samenwerking met Duitsland (I(GE/NL) *Corps*) en ook Engeland (MND-C) voor de hand. Ook dit vindt zijn weerslag in ons doctrinaire denken.

Sectie 5 – Militaire operaties

0117. Onder het begrip ‘militaire operatie’ verstaat deze publicatie elke vorm van feitelijk militair optreden in vredetijd, tijdens een gewapend conflict of in oorlogstijd, dat voor een specifiek doel wordt uitgevoerd. Wanneer militairen of eenheden aan een militaire operatie deelnemen, is dat per definitie in tijd begrensd en heeft het een specifiek karakter. Elke militaire operatie is anders! In tijd begrensd betekent overigens niet per definitie kort van duur. Militaire operaties kunnen van bijzonder lange duur zijn, wat bijvoorbeeld duidelijk werd bij de inzet van Nederlandse troepen ten behoeve van *United Nations Interim Force in the Lebanon* (UNIFIL) in Libanon die van 1979 tot 1985 duurde. Bij deze inzet was sprake van eenheden die elkaar elk half jaar aflosten.

0118. De Nederlandse krijgsmacht kan zelfstandig, zij het onder politieke leiding, militaire operaties uitvoeren of deelnemen aan een militaire operatie in bondgenootschappelijk of coalitieverband. Van zelfstandig door de Nederlandse krijgsmacht uit te voeren militaire operaties zal in beginsel alleen maar sprake zijn bij nationale inzet van troepen, bijvoorbeeld

In het Nederlandse taalgebruik hebben de woorden ‘operatie’ of ‘operationeel’ verschillende betekenissen. Deze publicatie gebruikt de volgende betekenissen:

* *Operatie* heeft twee betekenissen:

- (1) Plan voor het gebruik van militaire middelen om een strategisch doel te bereiken. Het betreft hier dus het optreden op het operationele niveau, zoals dit eerder in dit hoofdstuk is gedefinieerd. Aan een bepaalde operatie kan een codenaam worden toegekend, zoals ‘Operatie PROVIDE COMFORT’.
- (2) Feitelijk militair optreden in vreedstijd, gewapend conflict en oorlogstijd dat voor een specifiek doel wordt uitgevoerd, in tegenstelling tot trainingsactiviteiten die vooral in vreedstijd worden uitgevoerd.

NAVO onderkent nog een aantal specifieke betekenissen voor combinaties met het woord ‘operatie’. Twee veel voorkomende combinaties zijn:

Operatiebevel: het bevel, dat door een commandant aan zijn ondercommandanten wordt uitgegeven voor de gecoördineerde uitvoering van een operatie.

Operatietoneel (*theater of operations*): deel van het oorlogstoneel, waar ter zee, te land en/of in de lucht met elkaar verband houdende en onderling gecoördineerde operaties worden uitgevoerd.

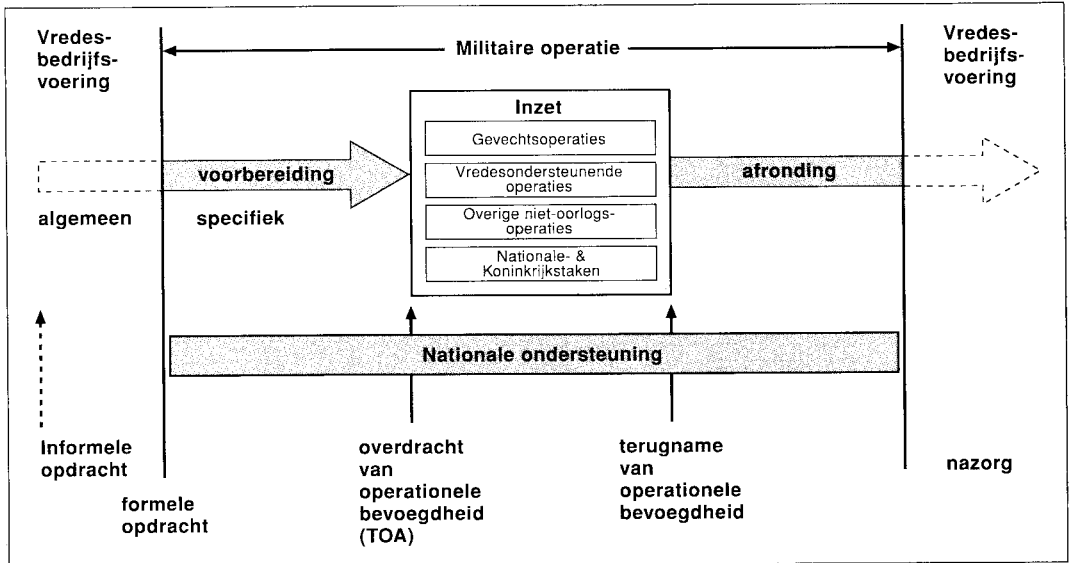
* *Operationeel* heeft drie betekenissen:

- (1) In verband staand met het operationele niveau van optreden (d.w.z. het niveau tussen strategie en tactiek). Denk hierbij aan ‘operationele kunst’ of ‘operationele commandant’.
- (2) In verband staand met operaties. Denk hierbij aan ‘operationele inzet’.
- (3) In staat om militaire operaties uit te voeren. Deze term wordt gebruikt om de gevechtsgereedheid van een eenheid aangegeven, bijvoorbeeld: ‘Eenheid X is operationeel, eenheid Y niet.’

militaire bijstand aan de overheid in Nederland of in overzeese gebiedsdelen van het Koninkrijk.

0119. **Hooffasen.** In conceptuele zin kan een militaire operatie in drie hoofdfasen worden onderverdeeld, te weten de voorbereidingsfase, de inzetfase en de afrondingsfase (zie afbeelding op volgende pagina). Het is niet altijd mogelijk een exact tijdstip vast te stellen waarop een bepaalde fase ingaat of eindigt. Dit kan zelfs verschillen voor iedere eenheid afzonderlijk die aan een operatie meedoet. Dit geldt vooral wanneer eenheden worden afgelost.

- a. **Voorbereiding.** De voorbereidingsfase richt zich erop militairen en eenheden vanuit de vredesbedrijfsvoering gereed te maken voor een specifieke inzet onder een nationaal of internationaal commando. De activiteiten in de voorbereidingsfase zijn een nationale verantwoordelijkheid. Activiteiten die in de voorbereidingsfase worden uitgevoerd, zijn onder meer het alarmeren en gereedstellen van troepen, het

Fasering van een militaire operatie.

aanpassen van eenheden aan een specifieke taak door het toevoegen van kleinere eenheden of specifiek materieel, het specifiek opleiden van eenheden voor die taak, het gereedstellen voor verplaatsing en het verplaatsen naar het inzetgebied. Indien gebruik wordt gemaakt van reserve- of mobilisabele eenheden of reservepersoneel zal ook sprake zijn van activering of zelfs mobilisatie. Mobilisatie is het op voet van oorlog brengen van de krijgsmacht.

- b. **Inzet.** De inzetfase richt zich op het daadwerkelijk uitvoeren van taken om het specifieke militaire doel te bereiken. De publicatie onderscheidt vier categorieën van inzet voor militaire operaties, te weten: gevechtsoperaties, vredesondersteunende operaties, overige niet-oorlogsoperaties en nationale en Koninkrijkstaken. Voor de eerste drie categorieën van inzet bij operaties zal de krijgsmacht troepen, onder bepaalde voorwaarden, onder bevel stellen van een internationale troepencommandant. Het zal vrijwel nooit voorkomen dat de Nederlandse krijgsmacht dergelijke operaties zelf leidt. De laatste categorie, nationale en Koninkrijkstaken, is een taak die wel volledig onder nationale verantwoordelijkheid valt. Natuurlijk kan de Koninklijke landmacht verschillende van deze taken gelijktijdig uitvoeren.
- c. **Afronding.** De activiteiten gedurende de afrondingsfase zijn erop gericht de militairen en eenheden weer op te nemen in de vredesbedrijfsvoering. Deze activiteiten vinden plaats onder nationale verantwoordelijkheid. Gedurende de afrondingsfase worden de activiteiten van de voorbereidingsfase feitelijk in omgekeerde volgorde uitgevoerd. Zo is bijvoorbeeld in sommige gevallen opleiding nodig om de

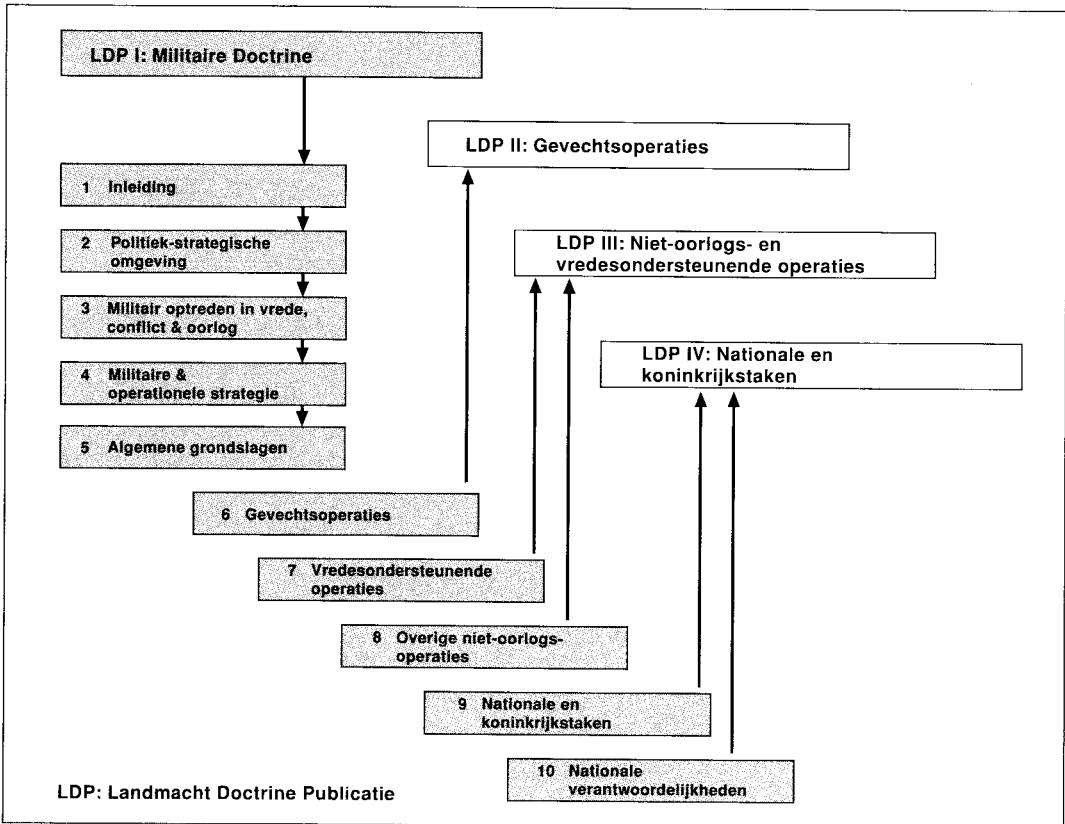
militair of de eenheid weer algemeen inzetbaar te maken. In de afrondingsfase wordt daarnaast aandacht besteed aan nazorg aan de militairen en hun familie. Ook wordt de inzet geëvalueerd teneinde ervaringsgegevens bij een volgende inzet te kunnen gebruiken.

0120. **Nationale ondersteuning.** Bij alle vormen van inzet, maar ook gedurende de voorbereidings- en afrondingsfase, zal er sprake blijven van een nationale bevelslijn en van ondersteuning op het gebied van bijvoorbeeld inlichtingenvoorziening en verzorging (personeel, materieel en diensten). In beginsel zijn de voorbereidings- en afrondingsfase een nationale verantwoordelijkheid.

Sectie 6 – Doctrinepublicaties

0121. **LDP I: Militaire Doctrine.** Deze publicatie vormt de basis voor de overige landmacht doctrinepublicaties (LDP's), die de doctrine voor de verschillende soorten operaties verder uitwerken. Hoofdstuk 2 beschrijft de politiek-strategische omgeving waarin de krijgsmacht functioneert, zowel nationaal als internationaal. Hoofdstuk 3 behandelt de aard van de

Indeling van de 'Militaire Doctrine'.

verschillende soorten crises en gewapende conflicten waarin de krijgsmacht kan optreden. Het verschaft duidelijkheid in het gehanteerde begrippenkader voor de verschillende soorten uit te voeren operaties en plaatst deze in de strategische context. Hoofdstuk 4 behandelt zowel het militair-strategische als het operationele niveau. Dit laatste betreft het gezamenlijke, multinationale optreden in een crisis- of oorlogstoneel. Het hoofdstuk gaat tevens nader in op de taken en verantwoordelijkheden van de militair-strategische autoriteit en gezamenlijke (operationele) multinationale troepencommandant. Hoofdstuk 5 behandelt de grondslagen van militair optreden die voor elk van de vier categorieën van militaire operaties gelden. Deze categorieën worden apart beschreven in de hoofdstukken 6 tot en met 9. Deze hoofdstukken gaan in op de grondbeginselen van de inzet van troepen. Een verdere uitwerking van deze beginselen vindt voor elk van de categorieën plaats in de andere doctrinepublicaties. Hoofdstuk 10 gaat in op de taken die bij elke vorm van inzet onder nationale verantwoordelijkheid blijven vallen.

0122. **Afgeleide LDP's.** De van deze doctrine afgeleide publicaties zijn:

a. LDP II: *Gevechtsoperaties*

Deze publicatie beschrijft de doctrine voor het voeren van gevechten tegen zowel reguliere legers als irreguliere partijen, zoals guerrillastrijders, opstandelingen en *war lords*.

b. LDP III: *Niet-oorlogs- en vredesondersteunende operaties*

Deze publicatie beschrijft de doctrine voor het optreden bij vredesoperaties. Het betreft optreden in het kader van conflictpreventie, vredeshandhavende of vredesopbouwende operaties. Ook behandelt deze doctrine het optreden in het kader van vredesafdwingende operaties. Ten slotte gaat deze LDP in op humanitaire operaties, militaire assistentie en evacuaties van niet-combattanten.

c. LDP IV: *Nationale en Koninkrijkstaken*

Deze publicatie beschrijft de doctrine voor het optreden op het nationaal grondgebied en het grondgebied van de overzeese gebiedsdelen van het Koninkrijk. Ook behandelt zij de nationale verantwoordelijkheden bij optreden in internationaal verband.

0123. **Afgeleide publicaties.** Van de LDP-serie zijn of worden functionele publicaties afgeleid, genaamd 'leidraad'. De landmacht kent de volgende:

- a. leidraad Commandovoering;
- b. leidraad Manoeuvre;

- c. leidraad Vuursteun;
- d. leidraad Geniesteun;
- e. leidraad Luchtverdediging;
- f. leidraad Inlichtingen en militaire informatie;
- g. leidraad Verzorging;
- h. overige leidraden, waaronder elektronische oorlogvoering, *air space control*, psychologische operaties, NBC-verdediging, speciale operaties etc.

0124. Deze leidraden zijn of worden vervolgens naar behoefte vertaald in *handboeken*. Deze publicaties behandelen doctrinaire aspecten van het optreden van eenheden tot zelfs individuele militairen. Voorbeelden van eenheidshandboeken zijn het handboek ‘het tankbataljon’, ‘het tankeskadron’, ‘het tankpeloton’ of ‘de tank Leopard 2’. Een voorbeeld van een individueel handboek is het ‘handboek KL-militair’.

Sectie 7 – Gebruikswijze

0125. Deze doctrine – en de daarvan afgeleide publicaties – zijn bewust geen ‘voorschrift’ genoemd. Dat wil niet zeggen dat de Nederlandse militair vrij is in het gebruik van de inhoud. De publicatie is bedoeld om het denken over militaire operaties te stimuleren en te structureren. Daarbij kan de publicatie helpen de communicatie tussen militairen te vergemakkelijken omdat zij bij het denken

‘At the very heart of warfare lies doctrine. It represents the central beliefs for waging war in order to achieve victory. Doctrine is of the mind, a network of faith and knowledge reinforced by experience which lays the pattern for the utilization of men, equipment, and tactics. It is the building material for strategy. It is authoritative, but is fundamental to sound judgement.’

*Curtis E. LeMay (1906)
general U.S. Air Force (ret.)*

uitgaan van dezelfde grondslagen: *doctrine is not what to think, but how to think*. Het is een studieboek en naslagwerk voor militairen die verantwoordelijk zijn voor het plannen en uitvoeren van militaire operaties. Naast deze doctrine is een creatieve geest en goed leiderschap essentieel om tot een doeltreffende planning en leiding van militaire operaties te komen. Daarnaast vormt dit boek de basis voor afgeleide publicaties. Ten slotte kan het worden gebruikt bij het opstellen van studies en beleidsconcepten op het gebied van organisatie, personeel, opleiding en materieel, als een toetssteen voor toekomstige ontwikkelingen bij de Koninklijke landmacht.

2 Politiek-strategische omgeving

Sectie 1 – Inleiding

0201. Het doel van dit hoofdstuk is aan te geven het politiek-strategische kader waarbinnen de Koninklijke landmacht haar taken krijgt opgedragen en uitvoert.

0202. Een belangrijk uitgangspunt voor het ontwikkelen van doctrine is het nationale gedachtengoed. Dit ligt vast in de Grondwet en wordt door de Staten-Generaal gebruikt als ijkpunt voor het veiligheidsbeleid. Daarbij maakt de regering principiële keuzes ten aanzien van participatie in internationale structuren, waarbij het, gelet op dit keuze- en besluitvormingstraject, niet mogelijk is limitatief aan te geven in welke veiligheidsorganisaties wordt geparticipeerd. Er is in ieder geval een directe relatie te onderkennen met de Verenigde Naties (VN), de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO), de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), de Europese Unie (EU) en de West-Europese Unie (WEU).

0203. De in de vorige paragraaf bedoelde politieke keuzes hebben tot gevolg dat de Nederlandse krijgsmacht in verschillende internationale verbanden moet kunnen functioneren. Inzet van (delen van) de krijgsmacht zal veelal in internationaal verband geschieden. Deze internationale inbedding heeft gevolgen voor de structuur en wijze van optreden van de krijgsmacht. Dit hoofdstuk brengt het politiek-strategisch niveau in kaart. Hoofdstuk 3 geeft aan wat dit betekent voor militair optreden in zijn algemeenheid. Hoofdstuk 4 brengt de verbinding met het militair-strategisch en operationeel niveau tot stand.

Sectie 2 – Nationaal wettelijk kader

0204. Het bestaansrecht en de taakstelling van de gehele krijgsmacht, en daarmee van de Koninklijke landmacht, vinden hun grondslag in de artikelen 90 en 98 van de Grondwet. De regering

Grondwet

Artikel 90

De regering bevordert de ontwikkeling van de internationale rechtsorde.

heeft volgens artikel 98 van de Grondwet het oppergezag over de krijgsmacht. De regering bestaat uit de Koning en de ministers; de Koning is onschendbaar, de ministers zijn verantwoordelijk. De strekking van de bepaling over het oppergezag geeft aan dat de inzet van de krijgsmacht een exclusieve bevoegdheid is van de regering; het primaat van de politiek. De regering draagt daarvoor de politieke verantwoordelijkheid jegens het parlement. Wanneer de regering troepen ter beschikking stelt van een internationale organisatie wordt het oppergezag niet uit handen gegeven. Artikel 90 definieert het bevorderen van de ontwikkeling van de internationale rechtsorde als een Nederlands belang. Dit vormt de basis om de krijgsmacht ook in dit kader in te zetten.

Grondwet

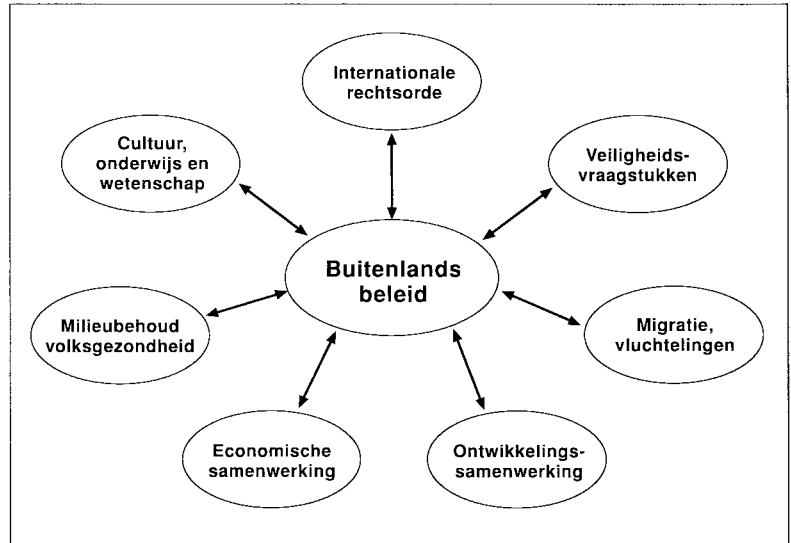
Artikel 98

1. Tot bescherming der belangen van de staat is er een krijgsmacht, bestaande uit vrijwillig dienenden en uit dienstplichtigen.
2. De regering heeft het oppergezag over de krijgsmacht.
3. De wet regelt de verplichte krijgsdienst. Zij regelt ook de verplichtingen die aan hen, die niet tot de krijgsmacht behoren, ten aanzien van 's lands verdediging opgelegd kunnen worden.

Sectie 3 – Nederlands veiligheidsbeleid

0205. **Nationale belangen.** De fundamentele doelstelling van iedere staat is gericht op het verzekeren van (vitale) belangen met behoud van eigen normen en waarden. Het buitenlands beleid van het Koninkrijk richt zich mede daarom op het nationaal belang in *enge zin*, dat wil zeggen dat belang dat in competitie is met het nationaal belang van andere landen. Het belang in enge zin moet echter – gegeven de internationale verhoudingen – steeds worden geplaatst in een ruimer perspectief, ook wel genoemd het nationaal belang in *brede zin*. Dit laatste vertaalt zich in het streven naar een goed geordende internationale samenleving, waarin mensenrechten worden gerespecteerd en sociale rechtvaardigheid wordt nagestreefd.

0206. **Brede context.** Gelet op bovenstaand uitgangspunt kan het Nederlandse veiligheidsbeleid niet meer als een aparte entiteit worden beschouwd. Een van de kenmerken van de nieuwe wereldsituatie is de groeiende verwevenheid van afzonderlijke problemen en het veelal multidisciplinaire karakter ervan. De wereld en ook zijn problemen laten zich niet meer in overzichtelijke categorieën indelen. De beleidsinstrumenten van de regering zijn niet langer te groeperen langs de conceptuele scheidslijnen van de Koude Oorlog. Nederland voert zijn buitenlands beleid momenteel vanuit een aantal invalshoeken. De afbeelding brengt een aantal invalshoeken van dit internationaal beleid in kaart. De regering bepaalt haar buitenlands beleid in brede zin derhalve door overwegingen of im-

Invalshoeken voor buitenlands beleid.

pulsen vanuit de internationale rechtsorde, veiligheidsfactoren, migratievraagstukken, ontwikkelingssamenwerking, economisch belang, het streven naar milieubehoud en samenwerking op het gebied van cultuur, wetenschap, onderwijs en volksgezondheid.

0207. In de loop der tijd zijn verschuivingen opgetreden in de relatieve betekenis van de verschillende invalshoeken. Het einde van de Koude Oorlog betekende het einde van het overheersende belang van militaire veiligheid in klassieke zin. Veiligheid blijft belangrijk, maar heeft tegenwoordig veel meer dan louter militaire aspecten. Daar waar de regering het belang onderkent van het leveren van een bijdrage aan de oplossing van (internationale) problemen, zal zij bij het zoeken daarnaar steeds uitgaan van een multidisciplinaire benadering: daarbij zal de samenhang tussen de diverse invalshoeken een steeds grote aandacht krijgen. Het Nederlandse veiligheidsbeleid maakt derhalve integraal deel uit van de ruimere context waarin het buitenlands beleid van het Koninkrijk is geplaatst.

0208. **Het Nederlandse veiligheidsbeleid.** De hoofddoelstelling van het Nederlandse veiligheidsbeleid is het verzekeren van de onafhankelijkheid, integriteit, stabiliteit en welvaart van de staat door diplomatieke, economische, psychologische, sociaal-culturele, militaire en andere politieke activiteiten. Deze zijn gericht op handhaving en versterking van de internationale rechtsorde, alsmede de normen en waarden van de internationale statengemeenschap. Het Nederlandse defensiebeleid heeft een hiervan afgeleide doelstelling: het formeren, instandhouden en inzetten van een krijgsmacht in het kader van het veiligheidsbeleid van de regering.

0209. Het Nederlandse veiligheidsbeleid maakt een onderscheid tussen een intern en een extern gerichte component. De eerste betreft het beschermen van het eigen grondgebied en het uitvoeren van Koninkrijkstaten. De tweede richt zich op het leveren van een bijdrage aan de internationale rechtsorde.

0210. **Interne component.** Nederland moet zijn territoriale integriteit steeds verzekeren. Artikel 5 van het Noord-Atlantisch Verdrag, dat de verdediging van het bondgenootschappelijk en daarmee impliciet het eigen grondgebied van Nederland behandelt, biedt hiervoor een garantie. In ruimere zin heeft deze component betrekking op de binnen het Koninkrijk te leveren bijdrage in het kader van de handhaving van de integriteit, rechtsorde en rampenbestrijding (militaire bijstand).

0211. **Externe component.** Hier gaat het – in relatie tot directe of indirecte Nederlandse belangen – om het verzekeren en bevorderen van stabiliteit binnen de internationale rechtsorde. Aan de hand van een beschouwing van de invalshoeken van het buitenlands beleid en de actuele veiligheidssituatie weegt de regering steeds af of bij het verwezenlijken van haar doelstellingen al dan niet gebruik kan worden gemaakt van militaire middelen. Inzet en gebruik van machtsmiddelen ter bevordering van de externe component kunnen bestaan uit het nemen van diplomatieke, economische, psychologische of juridische maatregelen, maar ook uit de inzet van of dreiging met militaire middelen. Een dergelijk gebruik van militaire middelen zal plaatsvinden met bondgenoten van de NAVO of andere veiligheidsorganisaties.

0212. **Politiek-strategische besluitvorming.** Op politiek-strategisch niveau bepalen de besluitvormers voor optreden in een dergelijk samenwerkingsverband de (politiek-)strategische doelstellingen van een militaire operatie. De nationale hoofdrolspelers zijn vooral de ministers van buitenlandse zaken en defensie; in internationale zin gaat het bijvoorbeeld om de Noord-Atlantische Raad als het gaat om een optreden in NAVO-verband. Na overleg met nationale en internationale autoriteiten op het militair-strategisch niveau stelt de Nederlandse regering vervolgens de militair-strategische doelstelling en randvoorwaarden voor inzet van haar contingent vast.

Sectie 4 – Internationaal wettelijk kader

0213. Staten moeten zich onthouden van bedreiging met of gebruik van geweld tegen de territoriale integriteit of de politieke onafhankelijkheid van een staat (geweldverbod, artikel 2, lid 4 van het Handvest van de VN). Geweld betekent hier: militair geweld. Deze bepaling betekent dat elk gebruik van militair geweld door een staat tegen een andere staat, of op het

Handvest Verenigde Naties

Artikel 2

4. In hun internationale betrekkingen onthouden alle Leden zich van bedreiging met of het gebruik van geweld tegen de territoriale integriteit of politieke onafhankelijkheid van een staat, en van alle andere handelwijzen die onverenigbaar zijn met de doelstellingen van de Verenigde Naties.

grondgebied van een andere staat, verboden is tenzij het gaat om één van de twee in het Handvest geregelde uitzonderingen: de individuele en collectieve zelfverdediging van artikel 51, of het recht van de Veiligheidsraad om in het kader van hoofdstuk VII van het Handvest geweld te gebruiken.

0214. Een staat hoeft niet, wanneer hij wordt aangevallen in strijd met het geweldverbod, af te wachten tot de Veiligheidsraad in actie komt. Artikel 51 van het Handvest staat hem toe bij een gewapende aanval gebruik te maken van het inherente recht op zelfverdediging. Een gewapende aanval bestaat in eerste instantie uit het optreden van reguliere strijdkrachten op het grondgebied van een andere staat. Ook terroristische acties kunnen als zodanig worden opgevat.

Handvest Verenigde Naties

Artikel 51

Geen enkele bepaling van dit Handvest doet afbreuk aan het inherente recht tot individuele of collectieve zelfverdediging in geval van een gewapende aanval tegen een Lid van de Verenigde Naties, totdat de Veiligheidsraad de noodzakelijke maatregelen ter handhaving van de internationale vrede en veiligheid heeft genomen. Maatregelen die voor Leden zijn genomen bij de uitoefening van dit recht tot zelfverdediging dienen onverwijld ter kennis van de Veiligheidsraad te worden gebracht en tasten op geen enkele wijze de bevoegdheid en de verantwoordelijkheid van de Veiligheidsraad ingevolge dit Handvest aan om op enigerlei tijdstip over te gaan tot zulk optreden als hij nodig acht voor de handhaving of het herstel van de internationale vrede en veiligheid.

0215. Er bestaan verschillende opvattingen over de vraag of een staat moet wachten tot hij is aangevallen alvorens zichzelf te verdedigen of dat hij gerechtigd is tot *anticipatory self defence* indien een gewapende aanval dreigend is. Artikel 51 van het VN-Handvest regelt ook het recht op collectieve zelfverdediging. De voorwaarde daarbij is dat een staat moet zijn getroffen door een gewapende aanval, waardoor het recht op zelfverdediging ontstaat, of dat een staat de bijstand van een andere staat verzoekt. Maatregelen ter zelfverdediging mogen niet verder gaan dan wat noodzakelijk en proportioneel is. Het zelfverdedigingsrecht wordt uitgeoefend totdat de Veiligheidsraad de noodzakelijke maatregelen heeft getroffen om een eind aan de agressie te maken.

Recht op zelfverdediging?

Zowel Groot-Brittannië als Argentinië rechtvaardigden tijdens de Falklands-/Malvinasoorlog hun gebruik van geweld met een verwijzing naar het recht van zelfverdediging (art. 51). De Britten spraken zelfs van een 'natuurlijk recht', dat zou worden uitgeoefend tot alle Argentijnse soldaten van de eilanden waren verdreven. Daartoe werd tweederde van de *Royal Navy* naar het zuidelijke deel van de Atlantische Oceaan gestuurd. Argentinië stelde vervolgens dat de Britse militaire reactie 'niet-proportioneel' was.

De rol van de Veiligheidsraad bleef beperkt. De Raad bepaalde dat 'een inbreuk op de vrede' (art. 39) had plaatsgevonden en dat de vijandelijkheden moesten worden gestaakt. Deze resolutie, die in principe bindend was, werd door de strijdende partijen genegeerd.

0216. Deze juridische inkadering is gebaseerd op het min of meer 'klassieke' interstatelijke conflict. Daarnaast is een scala van situaties denkbaar waarbij in het kader van conflictpreventie en conflictbeheersing een optreden van de VN als veiligheidsorganisatie noodzakelijk wordt geacht. In dat geval zal sprake zijn van de inzet van eventuele militaire machtsmiddelen ter uitvoering van een Veiligheidsraad-resolutie op basis van hoofdstuk VII (artikelen 41 en 42) van het Handvest van de VN. De nadere uitwerking van een dergelijke resolutie leidt vervolgens tot het 'situatiegebonden mandaat' waarbinnen een staat machtsmiddelen kan inzetten.

**Handvest Verenigde Naties
Hoofdstuk VII**

Artikel 41

De Veiligheidsraad kan besluiten welke maatregelen waaraan geen gewapend geweld te pas komt, dienen te worden genomen om zijn besluiten ten uitvoer te brengen en kan de Leden van de Verenigde Naties oproepen om deze maatregelen toe te passen. Deze kunnen omvatten het volledig of gedeeltelijk verbreken van de economische betrekkingen, alsmede van de spoor-, zee-, lucht-, post-, telegraaf- en radioverbindingen en van andere verbindingen, en het afbreken van diplomatieke betrekkingen.

Artikel 42

Mocht de Veiligheidsraad van oordeel zijn dat de in artikel 41 bedoelde maatregelen onvoldoende zouden zijn of dat zij onvoldoende zijn gebleken, dan kan hij overgaan tot zulk optreden door middel van lucht-, zee- of landstrijdkrachten als nodig is voor de handhaving of herstel van de internationale vrede en veiligheid. Zulk optreden kan omvatten demonstraties, blokkades en andere operaties door lucht-, zee- of landstrijdkrachten van de Leden van de Verenigde Naties.

Sectie 5 – Internationale samenwerking

0217. **Bondgenoten en samenwerkingsverbanden.** Om de veiligheidsrisico's die voortvloeien uit de veiligheidssituatie zoals hoofdstuk 3 die beschrijft, adequaat tegemoet te treden, is een internationale aanpak noodzakelijk. Teneinde de effectiviteit van het Nederlandse veiligheidsbeleid op de langere termijn te waarborgen, heeft Nederland aansluiting gezocht bij een aantal bondgenootschappen en samenwerkingsverbanden. Het lidmaatschap en de samenwerking zijn onder andere gebaseerd op gemeenschappelijke veiligheidsbelangen. Zodoende zijn gemeenschappelijke doelstellingen te onderkennen die invloed hebben op de uitvoering van het Nederlandse veiligheidsbeleid. Gezien de diversiteit en de dynamiek van de internationale veiligheidssituatie blijft participatie in verschillende veiligheidsorganisaties gewenst. Onderlinge verwevenheden en afhankelijkheden in deze veiligheidsstructuren leiden tot voortdurende aanpassingen en afstemming van het veiligheidsbeleid. Samenwerking in internationale structuren is voor Nederland van groot belang. Het Nederlandse veiligheidsbeleid geeft aan in welke internationale verbanden ons land met prioriteit deelneemt onder welke voorwaarden. De meest vergaande vorm van samenwerking (en dus ook van binding) bestaat binnen de EU en de bondgenootschappen NAVO en WEU. In de NAVO- en WEU-verdragen zijn bijstandsverplichtingen opgenomen voor de bondgenoot-

Verdrag van Washington (NAVO)

Artikel 5

De partijen komen overeen dat een gewapende aanval tegen één of meer van haar in Europa of Noord-Amerika als een aanval tegen haar allen zal worden beschouwd; zij komen bijgevolg overeen dat, indien zulk een gewapende aanval plaatsvindt, ieder van haar de aldus aangevallen Partij of Partijen zal bijstaan, in de uitoefening van het recht tot individuele of collectieve zelfverdediging erkend in artikel 51 van het Handvest van de Verenigde Naties, door terstond, individueel en in samenwerking met de andere partijen, op te treden op de wijze, die zij nodig oordeelt – om de veiligheid van het Noord-Atlantisch gebied te herstellen en te handhaven.

Elke gewapende aanval van dien aard en alle dientengevolge genomen maatregelen moeten terstond ter kennis worden gebracht van de Veiligheidsraad. Deze maatregelen zullen worden opgeheven, zodra de Veiligheidsraad de nodige maatregelen zal hebben genomen, om de internationale vrede en veiligheid te herstellen en te handhaven.

Verdrag van Brussel (WEU)

Artikel IV

Indien een der Hoge Verdragsluitende Partijen het voorwerp zou zijn van een gewapende aanval in Europa, zullen de Hoge Verdragsluitende Partijen, in overeenstemming met de bepalingen van artikel 51 van het Handvest, aan de aldus aangevallen Partij alle militaire en andere hulp en bijstand verlenen, welke in haar vermogen ligt.

schappelijke verdediging. Daarbij bestaat er ten aanzien van de bijstand met militaire middelen een verschil tussen beide verdragen (zie verdragstekst). Andere internationale organisaties waarin Nederland actief participeert, zijn de VN en de OVSE. Samenwerking op veiligheidsgebied kan ook plaatsvinden op ad hoc basis buiten de structuren van de genoemde organisaties om.

0218. **Internationale inzet.** Inzet van militaire machtsmiddelen door veiligheidsorganisaties is geen automatisme, maar afhankelijk van politieke besluitvorming. Het proces van inzet van machtsmiddelen vergt veel internationale afstemming, vooral omdat de veiligheidsorganisaties niet over eigen organieke middelen beschikken. De veiligheidsorganisaties, die veelal ook samenwerken, maken gebruik van de militaire middelen van de krijgsmachten van lidstaten, of coördineren de inzet ervan. Om die reden vindt regelmatig politiek overleg plaats met vertegenwoordigers van de regeringen van deelnemende staten. Nederland heeft dan ook permanent een ambassadeur en in sommige gevallen een militaire vertegenwoordiger bij de belangrijkste veiligheidsorganisaties (VN, OVSE, NAVO en WEU) ingedeeld. Samenwerking op veiligheidsgebied tussen landen onderling kan ook op ad hoc basis buiten de structuren van genoemde organisaties om plaatsvinden. Een voorbeeld van een dergelijke inzet is de *Multinational Force & Observer Mission* in de Sinai.

Sectie 6 – Nationale inzet

0219. Sinds de oprichting van de NAVO kunnen operationele eenheden van de Nederlandse strijdkrachten in internationaal verband worden ingezet. Dit kan zowel binnen als buiten de geïntegreerde militaire structuur van deze veiligheidsorganisatie plaatsvinden. Ook voor vredesondersteunende en andere niet-oorlogsoperaties geldt dat Nederland in beginsel met andere landen zal samenwerken. Dit betekent dat het in zo'n geval niet noodzakelijk is op alle niveaus een eigen bijdrage te leveren.

0220. De Nederlandse strijdkrachten zijn niet uitsluitend aangewezen voor één specifieke taak in een vast organisatorisch verband. De toegenomen flexibiliteit van de krijgsmacht brengt met zich mee dat vrijwel alle eenheden voor inzet in verschillende verbanden geschikt zijn. In NAVO-verband ingedeelde eenheden kunnen, naar behoefte, ook in ander verband worden ingezet of uitgezonden, bijvoorbeeld in het kader van door de VN, EU, WEU of OVSE geïnitieerde vredesondersteunende operaties. Crisisbeheersing waarbij vitale belangen of de integriteit van het WEU- of NAVO-bondgenootschap in het geding is, blijft op grond van de eerder gemenoreerde bijstandsverplichting een zaak van consultatie en gezamenlijke actie in de WEU en de NAVO. Daarnaast kunnen beide organisaties met betrekking tot vredesondersteunende operaties een bijdrage

buiten de verdragsgebieden leveren. Daarbij is samenwerking met niet-lidstaten mogelijk.

0221. Het NAVO-kader biedt dankzij de belangrijke faciliteiten op het gebied van commandovoering en communicatie en de daarnaast aanwezige stafervaring voor alle vormen van internationale militaire operaties belangrijke voordelen.

Militair optreden in vrede, gewapend conflict en oorlog

Sectie 1 – Inleiding

0301. **Doel.** Het doel van dit hoofdstuk is om het militaire optreden te plaatsen in het spectrum van veiligheidstoestanden en om relevante begrippen met betrekking tot militair optreden te verduidelijken.

0302. **Indeling.** Allereerst geeft dit hoofdstuk een korte analyse van de internationale veiligheidssituatie. Vervolgens komt een nadere bepaling van begrippen als crisisbeheersing, vrede, gewapend conflict en oorlog aan de orde. Omdat internationale doctrines het spectrum van militaire operaties op verschillende wijzen indelen, staat dit hoofdstuk hier bij stil. Ons optreden zal immers veelal een internationaal karakter hebben. Ook verschillende typen militair optreden en vormen van militaire operaties komen in dit hoofdstuk aan bod. Ten slotte behandelt het de karakteristieken van militair optreden.

0303. **Internationale veiligheidssituatie.** De huidige veiligheidssituatie kenmerkt zich door onzekerheid, onvoorspelbaarheid en diversiteit. Tegenover de kleinere kans op een grootschalig gewapend conflict staat de grotere kans op kleinschalige nationale of regionale conflicten, vooral in Centraal- en Oost-Europa. Vaak worden deze gewapende conflicten veroorzaakt door verschillen in etniciteit of religie. Een andere oorzaak kan een gebrek zijn aan middelen om in de primaire levensbehoeften als water en voedsel te voorzien. Hoewel deze conflicten niet direct een veiligheidsrisico voor Nederland of zijn bondgenoten vormen, kunnen zij wel op langere termijn de nationale of bondgenootschappelijke belangen schaden. Voorts kunnen, onder meer door het wegvallen van de stabiele tegenstelling tussen Oost en West, meer landen of groeperingen beschikken over massavernietigingswapens dan ten tijde van de Koude Oorlog het geval was. Bij nationale of regionale gewapende conflicten kunnen deze wapens een specifieke bedreiging vormen. Ten slotte kunnen vluchtelingenstromen, geschillen over ecologische aangelegenheden en ook de internationale criminaliteit een destabiliserende werking hebben.

Sectie 2 – Crisisbeheersing

0304. **Begrippenkader.** Het spectrum van de betrekkingen tussen bevolkingsgroepen of staten kent drie hoofdgroepen: vrede, gewapend conflict en oorlog. De begrippen ‘vrede’ en ‘oorlog’ zijn internationaalrechtelijk niet gedefinieerd. Daarom gaat de publicatie uit van de volgende beschrijvingen.

Naast het begrip ‘oorlog’ worden ook de begrippen *‘hostilities falling short of war’* en ‘gewapend conflict’ gehanteerd. Voor de eerste is slechts met moeite een bruikbare Nederlandse vertaling te vinden; ‘vijandelijkheden’ lijkt de beste weergave. Staten hebben er dikwijls belang bij een gewapend conflict niet als oorlog te zien gekwalificeerd. Onderkend moet worden dat met de begrippen ‘vijandelijkheden’ en ‘gewapend conflict’ enerzijds bedoeld kan worden op grensincidenten waarbij strijdkrachten zijn betrokken en anderzijds op uitgebreide militaire operaties.

Men dient zich overigens te realiseren dat de algemene term ‘gewapend conflict’ ook interne gewapende conflicten omvat, conflicten die zich binnen het grondgebied van één staat afspelen. De zogenaamde bevrijdingsoorlogen uit de dekolonisatieperiode zijn markante vormen hiervan.

0305. **Vrede.** Tussen bevolkingsgroepen of staten bestaat *vrede* wanneer sprake is van afwezigheid van een gewapend conflict én de intentie bestaat om overleg tussen de partijen te voeren wanneer er geschillen ontstaan. In vreedstijd kunnen dus wel degelijk geschillen tussen bevolkingsgroepen of staten optreden. Van een geschil kan sprake zijn wanneer de belangen en doelstellingen van de bevolkingsgroepen of staten in hun eigen ogen ontoelaatbaar verschillen, zonder dat er bij de oplossing van dat geschil metterdaad gebruik wordt gemaakt van geweld of daarmee wordt bedreigd. Men kiest daarbij in beginsel voor andere politieke middelen, zoals diplomatieke, juridische of economische, om het geschil op te lossen. Het kan ook voorkomen dat in vreedstijd (terroristische) groeperingen gebruik maken van geweld om hun doeleinden te gebruiken. Dat raakt het grensvlak tussen vrede en (intern) gewapend conflict.

Vrede

Vanuit het juridische gezichtspunt is zeker van belang dat niet altijd na een oorlog een vredesverdrag wordt gesloten. Ook als de vijandelijkheden zijn beëindigd, is er formeel nog geen toestand van vrede. Dat is niet anders als de vijandelijkheden zijn beëindigd met een wapenstilstand-overeenkomst. Wellicht wordt het begrip ‘vrede’ het best bepaald met de negatieve omschrijving van afwezigheid van gewapend conflict of afwezigheid van vijandelijkheden.

0306. **Gewapend conflict.** Er is sprake van een *gewapend conflict* wanneer een bevolkingsgroep, staat of bondgenootschap metterdaad – al dan niet reguliere – strijdkrachten inzet en militair geweld gebruikt bij de be-

vordering van eigen belangen of doelstellingen, of daarbij met het gebruik van geweld dreigt. Er is in een gewapend conflict – althans in de perceptie van de betrokken partijen – sprake van onderling onvernegbare doelstellingen of waarden. De partijen gebruiken een optimale combinatie van politieke machtsmiddelen, dus naast militaire bijvoorbeeld ook diplomatieke, economische en psychologische middelen.

Oorlog of gewapend conflict?

Om oorlog te kunnen onderscheiden van andere vormen van gewapend conflict wordt soms aangenomen dat bij oorlog een subjectief element meespeelt, de *animus belligerendi*. Aan een oorlog in deze zin kan een oorlogsverklaring voorafgaan, maar dat is geen voorwaarde om een gewapend conflict als oorlog te kunnen kwalificeren. Ook een onverklaarde oorlog kan een oorlog zijn.

Het Haags Verdrag uit 1907 over de opening der vijandelijkheden verbiedt dat staten vijandelijkheden beginnen zonder voorafgaande en ondubbelzinnige oorlogsverklaring. Dit verdrag vormt geenszins gewoonterecht; de bepalingen worden eerder als achterhaald beschouwd.

Met het huidige geweldverbod in het internationale verkeer (zie VN-Handvest) verdraagt zich alleen een 'in oorlog verklaring'. Buiten twijfel is dat een 'in oorlog verklaring' volkenrechtelijk wel een oorlogsverklaring in materiële zin is.

Een oorlogsverklaring markeert de overgang van de 'vredestoestand' naar de oorlogstoestand. Deze overgang kan verstrekende gevolgen hebben voor zowel de *belligerenten* als voor neutrale staten en voor hun onderdanen. Verdragen kunnen worden opgeschort of komen misschien zelfs ten einde. Ook andere betrekkingen kunnen worden opgeschort of wellicht afgesneden, zoals culturele en handelsbetrekkingen. Diplomatieke en consulaire vertegenwoordigingen sluiten hun deuren. Schepen onder vijandelijke vlag kunnen worden vastgelegd. Op volle zee staan ze bloot aan prijsmaking door vijandelijke schepen. Vliegtuigen met vijandelijke registratie kunnen eveneens in beslag worden genomen. Daarnaast zullen er gevolgen zijn in het nationale rechtssysteem.

Evenwel, en dat relativeert het belang van een oorlogsverklaring, ook bij een niet-verklaarde oorlog kunnen deze gevolgen aan de orde zijn.

Voor de toepasselijkheid van *oorlogsrecht* is niet de formele situatie bepalend, maar moet op grond van feitelijke omstandigheden worden geconcludeerd over de toepasselijkheid ervan. Een eventuele oorlogsverklaring speelt geen bepalende rol, evenmin een *animus belligerendi*. Het oorlogsrecht is van toepassing bij een gewapend conflict dat ontstaat tussen twee of meer staten, zelfs indien de oorlogstoestand door een der partijen niet wordt erkend. Ook bij bepaalde niet-internationale gewapende conflicten is het oorlogsrecht van toepassing.

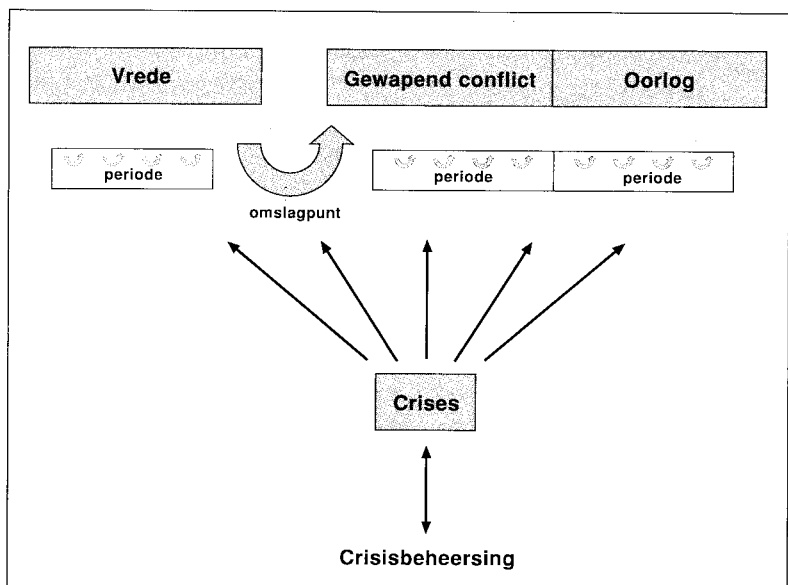
0307. **Oorlog.** In zijn uiterste vorm kan een gewapend conflict de gedaante aannemen van een *oorlog*. Het is moeilijk aan te geven wat nu werkelijk het onderscheid tussen beide is. Een kenmerkend onderscheid met een gewoon conflict is dat voor een oorlog de gehele samenleving van de betrokken partij wordt gemobiliseerd, ook in de letterlijke zin van het woord door het oproepen van reservisten. Een ander kenmerk is dat in het geval van oorlog de partijen die eraan deelnemen de bedreiging van hun doelstellingen of waarden zo vitaal achten, dat zij – volgens eigen

perceptie – niet meer de mogelijkheid hebben af te zien van het gebruik van grootschalig militair geweld, vaak voor langere duur.

0308. Deze publicatie gaat er nadrukkelijk van uit dat in geval van een gewapend conflict of oorlog het militaire machtsmiddel *niet* in de plaats treedt of zelfs maar domineert boven de andere. Het gewapend conflict en – impliciet – oorlog worden immers als een middel voor de politiek gezien. Clausewitz gaf dit reeds aan: *'Oorlog is niet alleen een politieke handeling, maar ook een politiek instrument. Het is niets anders dan een voortzetting van de politieke relatie [met een andere staat, red.], maar dan met inmenging van andere [d.w.z. militaire, red.] middelen.'*¹ Er zal bijvoorbeeld zeker sprake zijn van oorlog wanneer een staat de soevereiniteit van een andere staat schendt door dat land met zijn krijgsmacht aan te vallen.

0309. **Crisis.** In politieke betekenis wordt het begrip 'crisis' op verschillende wijzen gedefinieerd. Een voor deze publicatie bruikbare definitie wordt gegeven door Brecher: onenigheid (tussen staten of groeperingen) is aanleiding tot een crisis *'wanneer er sprake is van een omslagpunt in de relatie van een staat met enige andere (inter)nationale actor, ergens in het continuüm van vrede tot oorlog.'* Er moet sprake zijn van vier voorwaarden: *'(1) een verandering in de interne of externe omgeving die (2) een bedreiging van de grondwaarden veroorzaakt (3) met een hoge waarschijnlijkheid om gelijktijdig of opvolgend betrokken te worden bij militaire vijandelijkheden, en het bewustzijn dat er (4) slechts een beperkte tijd is voor een reactie op die bedreiging.'*²

Een conceptueel model voor crisisbeheersing.

0310. Een crisis duidt op een omslagpunt in een relatie tussen partijen. Er kan ook sprake zijn van een verstoring van een evenwicht. Het begrip crisis is schematisch zichtbaar gemaakt in voorgaande afbeelding. De figuur toont twee definities van het begrip 'crisis'. In de eerste plaats is in het spectrum 'vrede – gewapend conflict – oorlog' een aantal *momenten* (omslagpunten) te onderkennen die als crisis worden ervaren. Het betreft hier met name de omslag van vrede naar een gewapend conflict. Een tweede definitie van een crisis is de *periode* waarin verschillende evenwichtsverstoringen voorkomen. Het betreft hier bijvoorbeeld de voortdurende en sterk wisselende verstoringen van een evenwicht in een lopend gewapend conflict. De situatie in voormalig Joegoslavië vanaf het begin van de jaren negentig is hier een goed voorbeeld van.

0311. **Crisisbeheersing.** Deze publicatie definieert 'crisisbeheersing' als het beheersen, dat wil zeggen controleren, voorkomen of beperken van een crisis in beide betekenissen, dus zowel de omslagpunten als van de gehele periode van spanning in de relatie tussen staten of bevolkingsgroepen. Staten of veiligheidsorganisaties kunnen bijdragen leveren aan crisisbeheersing, in politieke zin of in militaire zin als zij direct betrokken zijn bij een gewapend conflict, als zij indirect betrokken zijn door een van de betrokken partijen te steunen of als 'derde', onpartijdige partij.

0312. Verschillende fora of veiligheidsorganisaties houden zich bezig met crisisbeheersing. Het hoofddoel van de Verenigde Naties, vastgelegd in artikel 1 van het Handvest, legt dit ook vast. De Verenigde Naties is de belangrijkste organisatie. Binnen de NAVO is de Noord-Atlantische Raad het belangrijkste politieke forum dat deze taak uitvoert. De militaire organisatie van de NAVO ondersteunt dit proces met militaire afschrikking of inzet. Crisisbeheersing van de VN of de OVSE wordt vooral uitgevoerd door de politieke organen van deze organisaties, respectievelijk de Veiligheidsraad en de Permanente Raad. Voorts spelen de secretarissen-generaal of hun vertegenwoordigers een belangrijke rol. Deze politieke processen kunnen door militaire vredesondersteunende en humanitaire hulpoperaties worden ondersteund. Ook de EU en de

Handvest Verenigde Naties

Artikel 1

De hoofddoelen van de Verenigde Naties zijn:

1. Internationale vrede en veiligheid te handhaven, en met dat doel: effectieve collectieve maatregelen nemen voor het voorkomen en verwijderen van bedreigingen voor de vrede, voor het onderdrukken van agressieve daden of andere inbreuken op de vrede, en daarbij zorgdragen voor het schikken of regelen van internationale disputen of situaties die kunnen leiden tot een inbreuk op de vrede door gebruik te maken van vreedzame middelen, en te handelen in overeenstemming met de beginselen van gerechtigheid en internationaal recht.

2. ...

WEU leveren hun bijdragen aan crisisbeheersing. Omdat de WEU geen eigen militaire commandostructuur heeft, kan deze bij het militair ondersteunen van crisisbeheersing terugvallen op die van de NAVO. Daarnaast kan crisisbeheersing ook nationaal of in een internationaal ad hoc verband worden uitgevoerd. In alle gevallen spelen de regeringen van landen die bij de crisisbeheersing betrokken zijn een dominante rol.

Sectie 3 – Gewapende conflicten

0313. Er bestaan verschillende typen gewapende conflicten, te weten interstatelijke, intrastatelijke en transnationale conflicten. Een *interstatelijk conflict* is een conflict tussen twee of meer staten. Een staat kenmerkt zich als een gebied waarop een bepaalde bevolking woont, onder het gezag van een zelfstandige regering of overheid. Overigens is het volkenrechtelijk niet noodzakelijk dat de grenzen van die staat exact zijn vastgesteld. Een *intrastatelijk conflict* speelt zich af binnen de grenzen van een staat, waarbij bevolkingsgroepen binnen die staat met elkaar of met de regering in conflict raken. Bij een *transnationaal conflict* spreken we in feite van een intrastatelijk conflict, waarbij het conflict staatsgrenzen overschrijft zonder dat er direct sprake is van een conflict tussen twee staten. Een transnationaal conflict kan bijvoorbeeld ontstaan door het overslaan van een intrastatelijk (nationaal) conflict naar naburige landen. Het risico voor een transnationaal conflict is met name aanwezig wanneer in een naburig land een gelijke of nauw verwante bevolkingsgroep aanwezig is.

Het conflict tussen Syrië en Israël is een voorbeeld van een interstatelijk conflict. Het conflict heeft in de afgelopen decennia verschillende malen geleid tot inzet van de legers van beide landen tegen elkaar. Momenteel houdt een troepenmacht van de VN beide partijen op de Golan-hoogte uit elkaar. Het conflict in Cambodja dat leidde tot de inzet van een vredesmacht (1993), had een overwegend intrastatelijk karakter. Het Koerdenprobleem is een duidelijk voorbeeld van een transnationaal conflict. Zo zette Turkije in 1995 troepen in tegen Koerden die zich schuil hielden op Noord-Iraaks grondgebied. Turkije raakte bij deze inzet over zijn grenzen niet in een (gewapend) conflict met Irak.

0314. Er bestaan geen strakke scheidslijnen tussen de verschillende typen conflicten. Het is evident dat een intrastatelijk conflict over kan gaan in een transnationaal conflict en dat een transnationaal conflict over kan gaan in een interstatelijk conflict. We noemen een dergelijke geografische uitbreiding 'horizontale escalatie'.

Escalatie

Er bestaan verschillende vormen van escalatie. Wanneer er sprake is van geografische uitbreiding van een conflict spreekt men van horizontale escalatie. Dit

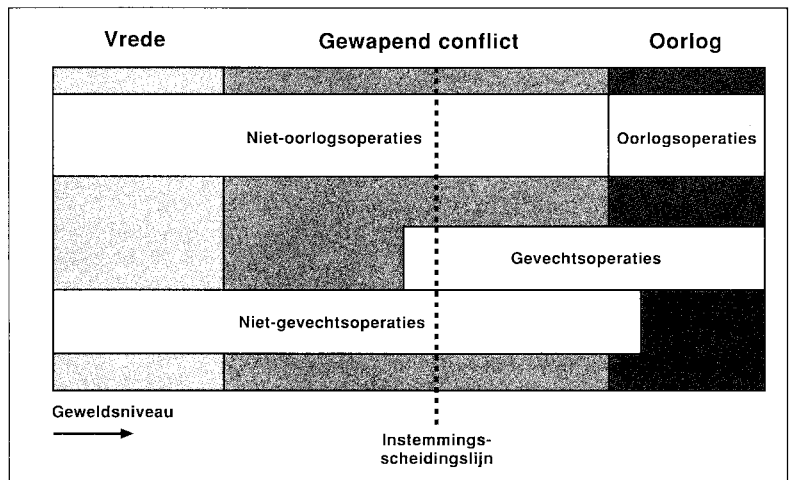
kan het geval zijn wanneer bij een intrastatelijk conflict verschillende staten betrokken worden of bijvoorbeeld wanneer een transnationaal conflict overgaat naar een interstatelijk. Gedurende het conflict in voormalig Joegoslavië bestond voortdurend het gevaar van horizontale escalatie, onder meer naar de gebieden Kosovo en Macedonië. In dat laatste gebied heeft de VN Amerikaanse troepen gestationeerd om die escalatie te voorkomen. Verticale escalatie heeft betrekking op het toenemen van de geweldsintensiteit tijdens een conflict. Het conflict in voormalig Joegoslavië escaleerde, overigens bewust, verticaal toen de NAVO in 1995 bombardementen uitvoerde op doelen van de Serviërs om hen naar de onderhandelingstafel te dwingen. Deze (tijdelijke) verticale escalatie heeft uiteindelijk geleid tot een vredesverdrag en de inzet van een Implementatie Troepenmacht (IFOR) van de NAVO.

Sectie 4 – Spectrum van militaire operaties: begrippenkader

0315. Er bestaan verschillende mogelijkheden om het spectrum van militaire operaties te beschouwen. Een aantal relevante mogelijkheden is weergegeven in onderstaande afbeelding. Deze positioneert verschillende tegenstellingen ten opzichte van elkaar en ten opzichte van de begrippen ‘vrede’, ‘gewapend conflict’ en ‘oorlog’. Niet al deze begrippen worden in de Nederlandse doctrine gebruikt. Gezien het internationale karakter van het optreden van de Nederlandse krijgsmacht is het belangrijk ook van buitenlandse zienswijzen kennis te nemen.

0316. **Wel of geen oorlog?** In de eerste plaats onderscheiden oorlogsoperaties (*war operations*) zich van niet-oorlogsoperaties (*military operations other than war*). Vooral op Engelse of Amerikaanse leest geschoeide doctrines, en ook de NAVO-doctrine (ATP-35(B)) maken dit onderscheid. Het begrip ‘oorlog’, zoals behandeld in de paragrafen 0307 en 0308, is hier onderscheidend. Niet-oorlogsoperaties kunnen aan een oorlog voorafgaan of hierop

Spectrum van militaire operaties – begripsafbakening.

volgen. Ook kunnen zij gelijktijdig met een oorlogsoperatie worden uitgevoerd, maar bijvoorbeeld in een ander deel van het inzetgebied (operatietoneel). Het verschil tussen beide soorten operaties heeft te maken met de mate waarin andere dan puur militaire mechanismen in de interactie tussen de partijen werken. De gewenste strategische eindsituatie wordt bij oorlogsoperaties vooral bereikt door *afdwingen* met gevechtskracht. In niet-oorlogsoperaties genieten niet-militaire middelen, waaronder diplomatie, bij de politieke leiding de voorkeur boven militaire middelen als middel om het conflict te deëscaleren en op te lossen. De militaire bijdrage aan het proces dat moet

leiden tot het oplossen of beëindigen van het conflict, is slechts één van de – en zelfs soms ondergeschikte – componenten in de gehele campagne. Het streven zal immers primair zijn gericht op deëscalatie door het voorkomen en beheersen van fysiek geweld. Daarnaast zal de politieke leiding erop uit zijn een relatief veilige omgeving te creëren, die ertoe zal bijdragen dat een voor alle strijdende partijen acceptabele langetermijnoplossing voor het conflict kan worden gevonden. In niet-oorlogsoperaties wordt de gewenste eindsituatie voornamelijk door *onderhandelen* bereikt.

0317. **Wel of geen gevechten?** Een tweede manier om militaire operaties in te delen is te beschouwen of er sprake is van (tactische) gevechten om de doelstelling te bereiken. Vanzelfsprekend is het voeren van gevechten dominant bij oorlogsoperaties. Bij niet-oorlogsoperaties kan er sprake zijn van *gevechtsoperaties* en *niet-gevechtsoperaties*. Zo kunnen gevechten een belangrijk onderdeel vormen van een vredesafdwingende operatie. Zelfs bij vredeshandhaving kan het nodig zijn plaatselijk en tijdelijk het gevecht aan te gaan. Wanneer er sprake is van vrede of een toestand in het lagere deel van het geweldsspectrum in tijd van een gewapend conflict, zullen over het algemeen geen gevechten plaatsvinden. Ook bij evacuaties of het beschermen van humanitaire hulpverlening kan het nodig zijn plaatselijk en tijdelijk gevechtsacties uit te voeren.

0318. **Wel of geen instemming?** Ten slotte speelt instemming van de strijdende partijen op het (politiek) strategische en operationele niveau een belangrijke en in ieder geval een formele rol. Dit zijn immers de niveaus

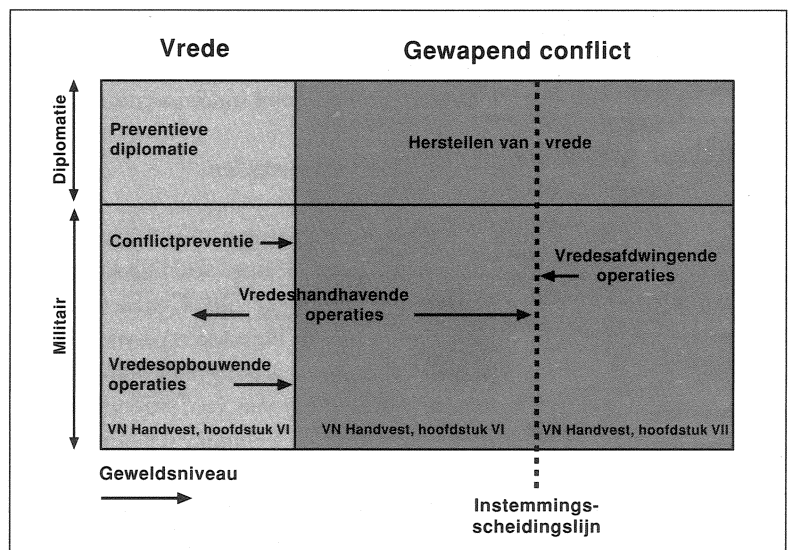
Alle vredesondersteunende operaties zijn niet-oorlogsoperaties; andersom is dat niet het geval. Zo is bijvoorbeeld het leveren van militaire steun aan St.-Maarten bij de orkaanramp in 1995 een niet-oorlogsoperatie geweest; dit was zeker geen vredesondersteunende operatie. Hetzelfde geldt voor de inzet van het Nederlandse geniehulpbataljon na de Golfoorlog in Noord-Irak (operatie 'Provide Comfort'). Deze operatie had als doel de Koerdische bevolking te redden die in winterse omstandigheden de bergen in was gevlucht om aan het regime van Saddam te ontkomen. Ook deze operatie had niet het doel vrede te stichten, maar 'slechts' de bevolking een waardiger bestaan te geven. Het was wel een niet-oorlogsoperatie, maar geen vredesondersteunende.

waarop diplomatieke onderhandelingen over het beëindigen van het conflict worden gevoerd. Instemming met het optreden is vooral van belang wanneer een ‘derde’ partij als onpartijdige troepenmacht taken uitvoert ter ondersteuning van het vredesproces. De verticale stippellijn in de afbeelding geeft de afbakening van deze instemming weer. Instemming op het strategische en operationele niveau betekent overigens niet dat instemming met het optreden op het tactische niveau is gegarandeerd. Hoofdstuk 7 (Vredesondersteunende operaties) gaat verder in op deze problematiek.

0319. **Vredesondersteunende operaties** is de generieke term om militaire operaties te beschrijven waarbij een – veelal multinationale – troepenmacht wordt gebruikt ter ondersteuning van een vredesproces. Het omvat het gehele scala aan militaire operaties dat gericht is op het handhaven of het herstellen van de vrede. Bij deze operaties is veelal sprake van een door de Verenigde Naties geautoriseerde inmenging (interventie) in regionale of lokale conflicten. Deze gewapende conflicten kunnen een interstatelijk, intrastatelijk of transnationaal karakter hebben. De brief van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties *‘An Agenda for Peace’* (1992) en het supplement daarop (1995) onderscheiden preventieve diplomatie, het herstellen van vrede (*peacemaking*), vredeshandhavende operaties, *post-conflict* vredesopbouwende operaties en vredesafdwingende operaties. De NAVO voegt daar het begrip ‘conflictpreventie’ aan toe.

0320. Bij vredesondersteunende maatregelen onderscheiden diplomatieke maatregelen zich van militaire maatregelen. Het diplomatieke proces is op te splitsen in preventieve diplomatie, wanneer nog geen conflict is

Vredesondersteunende operaties – begripsafbakening.

uitgebroken of het herstellen van vrede, wanneer dit wel het geval is. Dit proces kan met de volgende militaire operaties worden ondersteund. Conflictpreventie en vredesopbouwende operaties worden in vreedstijd met instemming van de strijdende partijen uitgevoerd ter voorkoming van een conflict of om bij te dragen aan een langdurige vrede. Vredeshandhavende operaties worden in beginsel met instemming van de (leiders van) de bij het conflict betrokken partijen uitgevoerd om bij te dragen aan de terugkeer naar een feitelijke vredessituatie. Ze vinden plaats onder de jurisdictie van hoofdstuk VI van het Handvest van de Verenigde Naties (*Peaceful settlement of disputes*). Vredesafdwingende operaties worden in beginsel ook zonder instemming van alle strijdende partijen ten tijde van een conflict uitgevoerd om hen te dwingen het conflict te beëindigen of tot een vredesovereenkomst te komen. Bij deze operaties geldt de jurisdictie van hoofdstuk VII (*Action with respect to threats to the peace, breaches of the peace, and acts of aggression*).

0321. Diplomatieke maatregelen

- a. **Preventieve diplomatie** omvat diplomatieke acties die feitelijk vóór een te verwachten crisis worden genomen en die erop gericht zijn de bron van het conflict weg te nemen. Dit moet voorkomen dat er geweld uitbreekt. Ook kunnen preventieve maatregelen worden genomen om te voorkomen dat beperkt toegepast geweld zich verder verspreidt of intensiveert. Conflictpreventie-operaties ondersteunen dat proces met militaire middelen.
- b. **Het herstellen van vrede** is een proces van diplomatie, bemiddeling, onderhandeling of andere vormen van vreedzaam overleg om een conflict te beëindigen. Het herstellen van vrede moet ertoe bijdragen dat de problemen die het conflict veroorzaakten worden weggenomen. Vredeshandhavende, vredesopbouwende of vredesafdwingende operaties dragen met militaire middelen bij aan dat proces.

0322. Militaire maatregelen

- a. **Conflictpreventie-operaties** omvatten alle militaire maatregelen die erop gericht zijn de ontwikkeling van een conflict tussen staten of binnen een staat vóór te zijn. Conflictpreventie behoeft eveneens de instemming van de betrokken partijen en omvat zaken als vroegtijdige waarschuwing, bewaking, het nemen van stabiliserende maatregelen en de ontplooiing van vreedstroepen. Het geweldsniveau bij de uitvoering van deze operaties zal relatief laag zijn.
- b. **Vredesopbouwende operaties** worden na afloop van een gewapend conflict uitgevoerd ter bestendiging van een fragiele vrede. Het doel

*Een konvoi van het Logistiek/Transportbataljon (derde peloton van de Bravo-compagnie) keert terug op het kamp in Santici. Bosnië-Herzegovina, augustus 1994.
Foto: AVD-KM*

*Humanitaire hulpverlening in Bosnië-Herzegovina, 1994.
Foto: M. Wilpsbaar*

van vredesopbouwende operaties is om een land of landen in staat te stellen hun soevereiniteit te behouden, zodat het conflict niet direct na het vertrek van de interveniërende troepen weer oplaait. Vredesopbouwende operaties besteden aandacht aan het opbouwen van infrastructuur, economische activiteit, een democratisch staatsbestel en een politiemacht. Ook kunnen zij het demobiliseren van de strijdmacht of het ontmantelen en ontwapenen van guerrillaorganisaties bevorderen.

- c. **Vredeshandhavende operaties** betreffen het indammen, verminderen of oplossen van vijandelijkheden tussen of binnen staten door gebruik te maken van het medium van interventie door een derde onpartijdige macht. Vredeshandhavende operaties worden internationaal geleid en in beginsel hebben de instemming van de strijdende partijen (in ieder geval op het politieke niveau). Militaire troepen en civiele organisaties ondersteunen een politiek proces om vrede te handhaven of bereiken. Vredeshandhavende operaties kennen een zogenaamde eerste en tweede generatie.

(1) **Eerste generatie vredeshandhavende operaties.**

Wanneer vredeshandhavende operaties worden uitgevoerd in een conflict met een interstatelijk karakter, zal vaak sprake zijn van observatie van de activiteiten van beide partijen in het conflict door interpositie van een vredesmacht tussen de beide partijen. Het geweldsniveau bij de uitvoering van deze operaties is over het algemeen relatief laag.

De inzet van VN-vredestroepen tussen troepen van Syrië en Israël op de Golan-hoogte sinds 1973 is een voorbeeld van een eerste generatie vredeshandhavende operatie. Ook het Nederlandse optreden met een VN-bataljon in Libanon (1979 tot 1985) behoort tot die categorie.

- (2) **Tweede generatie vredeshandhavende operaties.** Sinds het einde van de Koude Oorlog vinden ook vredeshandhavende operaties plaats *gedurende* een gewapend conflict, voordat een vredesverdrag of wapenstilstand tussen de verschillende bevolkingsgroepen of staten is geslo-

De operatie van UNPROFOR in voormalig Joegoslavië kenmerkt zich als een vredeshandhavende operatie van de tweede generatie. De operaties in Bosnië-Herzegovina richtten zich op humanitaire hulpverlening. In Macedonië waren VN-troepen ontplooid ter voorkoming van horizontale escalatie van het conflict. De activiteiten van interveniërende troepen in Mostar kenmerkten zich als een vredesopbouwende operatie. De NAVO ondersteunde de operatie door een no-fly zone boven het gebied af te dwingen. In gecombineerd NAVO/WEU verband werd in de Adriatische zee een embargo afgedwongen ('operatie *sharp guard*'). Beide laatste operaties waren feitelijk vredesafdwingende operaties.

ten. Dit is vooral het geval bij intrastatelijke en transnationale conflicten. Bij dergelijke conflicten is vaak geen sprake van een duidelijke scheidslijn tussen twee partijen, zoals dat na een conflict tussen twee staten vaak wel het geval is. De operaties worden in beginsel uitgevoerd met instemming van de strijdende partijen, maar kunnen plaatsvinden in een omgeving waarin de omstandigheden zeer gewelddadig kunnen zijn. Vaak vinden tijdens dergelijke vredeshandhavende operaties op verschillende plaatsen in het operatiegebied activiteiten van vredeshandhavende, vredesopbouwende en conflict-preventieve aard plaats. Deze operaties wordt ook wel 'tweede generatie vredeshandhavende operaties' genoemd en vereisen een robuust, doch ingehouden optreden van de vredestroepen.

- d. **Vredesafdwingende operaties** worden uitgevoerd om de vrede te herstellen tussen strijdende partijen die – in beginsel – niet altijd alle instemmen met de interventie van vredestroepen. Deze operaties kunnen zowel een interstatelijk als intrastatelijk karakter hebben en kennen vaak een relatief hoge geweldsintensiteit of dreiging daarvan. Over het algemeen zullen deze acties niet door de VN worden geleid, maar zullen zij worden 'uitbesteed' aan een veiligheidsorganisatie of een staat. De Golfoorlog van 1991 is een voorbeeld van een vredesafdwingende operatie met een interstatelijk karakter. De door de Verenigde Staten geleide coalitie koos partij tegen Irak. De operatie UNOSOM II in Somalië in 1993 is een voorbeeld van een vredesafdwingende operatie met een intrastatelijk karakter.

0323. **Humanitaire operaties** zijn gericht op het verminderen van menselijk lijden. Dit is vooral van belang onder omstandigheden waarin de verantwoordelijke autoriteiten niet de mogelijkheid hebben bij te dragen aan een adequate ondersteuning van de bevolking en dit in sommige gevallen zelfs niet willen. Humanitaire taken kunnen worden uitgevoerd in de context van vredesondersteunende operaties, maar kunnen ook onafhankelijk worden uitgevoerd.

0324. **Verband vredesondersteunende en niet-oorlogsoperaties.** Een vredesondersteunende operatie is niet synoniem met een niet-oorlogsoperatie, maar maakt daar deel van uit. Er zijn meer categorieën niet-oorlogsoperaties, zoals militaire assistentie bij rampen, ondersteuning van bestrijding van drugshandel of terrorisme, het geven van militaire adviezen of steun aan bevriende regeringen. Ook nationale inzet zal over het algemeen plaatsvinden in tijd van vrede of conflict, maar is zeker geen vredesondersteunende operatie.

Sectie 5 – Typologie militair optreden

0325. Militair optreden laat zich naast de hiervoor genoemde – meer strategische – indeling ook karakteriseren naar aard, dus naar de wijze waarop de betrokken partijen optreden. Dit optreden onderscheidt zich enerzijds door de aard van de strijd*middelen* die bij dat conflict worden ingezet; anderzijds door de aard van het optreden van de partijen, de strijd*methoden*. Binnen één conflict kunnen verschillende vormen van militair optreden tegelijkertijd of achtereenvolgens plaatsvinden. Ook kunnen de verschillende partijen in een conflict op verschillende wijzen optreden.

0326. **Strijdmiddelen.** Staten en bevolkingsgroepen bepalen de middelen die zij inzetten. Het gebruik van massavernietigingswapens, bijvoorbeeld NBC-wapens, bepaalt het onderscheid tussen conventioneel en niet-conventioneel optreden. Bij inzet van NBC-strijdmiddelen is er sprake van niet-conventioneel optreden. In de buitenlandse literatuur wordt overigens niet consequent met het begrip ‘conventioneel’ omgegaan. Soms wordt het begrip ook gebruikt voor een strijdmethode. De Britse terminologie kent het begrip *unconventional warfare*, waarmee het optreden volgens irreguliere methoden, zoals guerrillaoorlogvoering of terrorisme, wordt bedoeld.

0327. **Strijdmethode.** De wijze van optreden van de partijen in een conflict (strijdkrachten van staten of strijdende groeperingen) laat zich onderscheiden in *regulier* en *irregulier* optreden.

De Vietnamese strijd tegen de Fransen tussen 1947 en 1955 was gebaseerd op samenwerking van reguliere en irreguliere eenheden. Uitgaande van de ideeën van Mao bouwde Vo Nguyen Giap een leger op dat parallel op drie niveaus opereerde: op dorpsniveau, op regionaal niveau en op landelijk niveau. De laatste waren de best geoefende troepen, die als een regulier leger tot divisieniveau waren georganiseerd en als zodanig optraden. Het middenniveau bestond uit kleine guerrilla-eenheden, actief in een beperkt gebied met ‘hit and run’ aanvallen. De besten uit deze groepen konden overgaan naar het reguliere leger. Op dorpsniveau kon een ieder gemobiliseerd worden om voedsel en inlichtingen te leveren, verdedigingswerken aan te leggen of aan guerrilla-acties deel te nemen. Op deze wijze konden de Vietnamezen hun bevolkingspotentieel maximaal benutten. Na 1960 werd deze strijdmethode toegepast tegen de Amerikanen in Zuid-Vietnam.

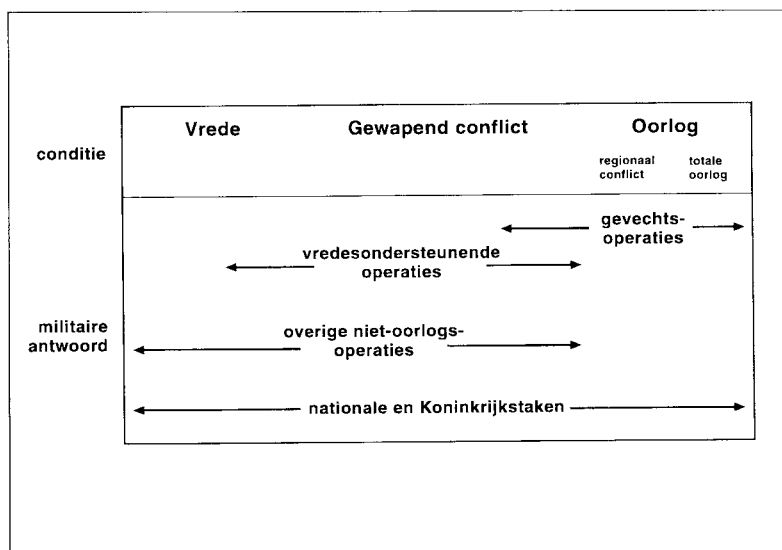
- a. **Regulier optreden** kenmerkt zich door de inzet met georganiseerde verbanden die veelal openlijk, gestructureerd, massaal en gecoördineerd worden ingezet volgens een min of meer vaste doctrine. Het optreden kenmerkt zich onder meer door een gestructureerde commandovoering en verloopt volgens beoefende procedures.

- b. **Irregulier optreden** kenmerkt zich door de manifestatie van kleinere groeperingen, vaak opstandelingen, die veelal verrassend optreden en plaatselijk met een hoge geweldsintensiteit actief kunnen zijn. Er kan sprake zijn van een uiteengevallen commandostructuur, waarbij plaatselijke commandanten veel macht hebben. Kenmerkend zijn heimelijke operaties, gericht op het scheppen van verwarring en chaos. Irreguliere troepen treden beweeglijk op, veelal 's nachts en vanuit onoverzichtelijk terrein, waarbij zij het effect van verrassing maximaal uitbuiten. In bebouwde gebieden, geaccidenteerd terrein, dichte bossen en oerwouden voelen irreguliere troepen zich het meest thuis. Bij irregulier optreden zal het niet altijd duidelijk zijn welke partij verantwoordelijk is voor agressie. Er bestaan verschillende vormen van irregulier optreden. Er kan bijvoorbeeld sprake zijn gewapend verzet door guerrillastrijders, terroristen, bandieten of muitende strijdkrachten.

Sectie 6 – Hoofdvormen van militaire operaties

0328. Deze publicatie onderscheidt uiteindelijk vier hoofdvormen van militaire operaties, te weten *gevechtsoperaties*, *redesondersteunende operaties*, *overige niet-oorlogsoperaties* en *nationale en Koninkrijkstaken*. Voor deze onderscheiden categorieën blijken, in ieder geval op het tactisch en technisch niveau van optreden, wezenlijk verschillende grondslagen te bestaan. Hoofdstuk 5 gaat hier nader op in. Bij elk van deze hoofdvormen kan sprake zijn van een verschillende aard van optreden van de partijen die aan het conflict deelnemen. Bepalend hiervoor zijn de strijdmiddelen en strijdmethoden die door de partijen worden gebruikt.

Hoofdvormen van militaire operaties.

0329. **Gevechtsoperaties** zijn militaire operaties waarbij in ieder geval één van de aan het gewapende conflict deelnemende partijen niet instemt met de activiteiten van onze of bevriende troepen én waarbij de doelstelling in beginsel wordt bereikt door het voeren van gevechten. Wanneer troepen het eigen of bondgenootschappelijk grondgebied verdedigen, is sprake van oorlogs- en dus ook van gevechtsoperaties. Immers: een agressor schendt de integriteit van ons grondgebied of dat van een bondgenoot; er is dan sprake van een *casus belli*. Bij gevechtsoperaties kan er sprake zijn van tegenstanders die zowel regulier als irregulier optreden, of beide. Ook kan gebruik worden gemaakt van niet-conventionele strijdmiddelen. Hoofdstuk 6 behandelt de gevechtsoperaties.

0330. **Vredesondersteunende operaties.** Bij de meeste van deze operaties zal sprake zijn van instemming met het optreden van een vredesmacht op het politieke niveau. Plaatselijk is deze instemming niet gegarandeerd. Partijen geven hun instemming met het voeren van vredesondersteunende operaties wanneer ze het conflict in principe op een diplomatieke manier willen beslechten of wanneer ze een conflict of verdere uitbreiding daarvan willen voorkomen. De aanwezigheid van een derde partij kan het vredesproces bespoedigen en beperkt de negatieve gevolgen voor de bevolking. Het instemmingsprincipe geldt voor de meeste van deze operaties, waaronder conflictpreventie, vredeshandhavende en vredesopbouwende operaties. Bij alle vormen van vredesondersteunende operaties kan sprake zijn van regulier en irregulier optreden van de partijen die aan het conflict deelnemen. Het gebruik van niet-conventionele strijdmiddelen is mogelijk, maar niet waarschijnlijk. De aard van het optreden bepaalt voor een belangrijk deel hoe de eigen troepen reageren. Hoofdstuk 7 behandelt de vredesondersteunende operaties.

Ook vredesondersteunende operaties vallende onder hoofdstuk VI van het Handvest van de VN kunnen zeer complex en onvoorspelbaar zijn. Dat was de ervaring van de ONUC-vredesmacht in Congo (1960-1964). Preventieve, vredeshandhavende en vredesopbouwende (en zelfs vredesafdwingende) aspecten liepen hier door elkaar heen.

Congo werd op 30 juni 1960 onafhankelijk. De nieuwe regering van Patrice Lumumba verzocht vervolgens de VN een vredesmacht (ONUC) te zenden. Deze moest militaire steun leveren tot de Congolese veiligheidstroepen de interne rust konden garanderen. ONUC werd na aankomst echter geconfronteerd met de afscheiding van twee Congolese provincies. Lumumba dreigde bovendien dat hij de hulp van de Sovjet-Unie zou inroepen indien ONUC niet fermere tegen de militaire aanwezigheid van de oude koloniale overheerser België optrad. Er waren verder herhaaldelijk regeringswisselingen. En ten slotte ontstond een machtsvacuüm na de moord op Lumumba (waarop de Veiligheidsraad het gebruik van geweld autoriseerde om de orde te herstellen). ONUC slaagde er gedurende de hele inzetperiode slechts met zeer veel moeite in zijn neutraliteit te bewaren.

0331. **Vredesafdwingende operaties** kennen een aparte positie. Ze vallen onder de categorie vredesondersteunende operaties, maar kunnen in sommige gevallen het karakter van gevechtsoperaties hebben. Veelal is dat slechts plaatselijk en tijdelijk. Het doel is immers een diplomatiek vredesproces te ondersteunen. Dat gaat niet samen met langdurige inzet van geweld. Kenmerkend voor vredesafdwingende operaties is dat soms de instemming wél en in andere gevallen de instemming niet merkbaar is. In dat laatste geval gelden de beginselen van gevechtsoperaties. Dat is ook de reden waarom eenheden deze operaties 'in camouflagepatroon' uitvoeren. Vredesafdwingende operaties zijn een onderdeel van vredesondersteunde operaties; daarom behandelt hoofdstuk 7 deze.

Vanaf eind 1991 ontbrak er in Somalië een centrale regering die in staat was het gehele grondgebied van het land te controleren. Somalië was feitelijk opgedeeld door verschillende elkaar bestrijdende facties. De aanvankelijke VN operaties, die in januari 1992 van start gingen, vonden dan ook plaats niet met de instemming van een centrale regering, maar met de instemming van deze verschillende facties. Midden 1992 ging de leider van één van de belangrijkste facties, Generaal Aydid, formeel niet akkoord met de uitbreiding van het aantal troepen van UNOSOM (*United Nations Operation in Somalia*). De grens tussen 'instemming' en 'niet-instemming' was vanaf dat moment overschreden.

0332. **Overige niet-oorlogsoperaties.** Deze publicatie rekt hiertoe humanitaire operaties, evacuatie van non-combattanten en militaire assistentie. Hoofdstuk 8 behandelt de overige niet-oorlogsoperaties.

a. **Humanitaire operaties** betreffen militair optreden dat, veelal civiele, humanitaire hulpverleningsprogramma's ondersteunt. Humanitaire hulp-

Geneeskundige verzorging ten behoeve van de Koerdische bevolking maakte deel uit van de operatie 'Provide Comfort -I' in 1991.

Foto: H. Keeris, MvD-DV

verlening omvat programma's die tot doel hebben de gevolgen weg te nemen of te verminderen van natuurlijke of door de mens veroorzaakte rampen of andere omstandigheden die een serieuze bedreiging van leven kunnen veroorzaken. Ook betreft het omstandigheden die kunnen leiden tot grote beschadigingen of verlies van bezittingen van deze mensen.

b. **Evacuatie van niet-combatanten**, in het Engels veelal aangeduid als *Non-combatant Evacuation Operations*, is een vorm van militair optreden die tot doel heeft de bevolking of niet-gewapende militairen uit een crisis-, conflict- of oorlogsgebied te evacueren. Evacuatieoperaties kunnen ook plaatsvinden om vluchtelingen naar een veiliger omgeving te brengen.

c. **Militaire assistentie** omvat optreden dat op verzoek en ter ondersteuning van een regering, regionale of plaatselijke overheid wordt uitgevoerd. Militaire eenheden beschikken veelal over de organisatie en middelen die de omstandigheden van dat moment vereisen.

Nederland verleende in de jaren zestig tot drie maal toe bijstand bij watersnoodrampen in Europese landen. Militairen van 1 Divisie '7 December' hielpen in 1960 tijdens overstromingen in de Franse plaatsen Aubusson en Tulle. Twee jaar later werd een geniehulpbataljon bij overstromingen in de Duitse Elbmondung ingezet. In 1966 ten slotte assisteerde een geniedetachement op verzoek van het Rode Kruis bij het zuiveren van waterleidingen in het door overstromingen getroffen Florence.

De tot op heden grootste humanitaire inzet (zonder instemming) vond plaats tijdens operatie Provide Comfort-I in Noord-Irak (1991). Een geallieerde troepenmacht (waaronder een Nederlands geniehulpbataljon en een detachement mariniers) verleenden humanitaire hulp ten behoeve van de Koerdische bevolking. Dat gebeurde vooral in de vorm van het opzetten (en beschermen) van vluchtelingenkampen en geneeskundige verzorging.

Foto: P. van der Ree, AVD-KL

0333. **Nationale en Koninkrijkstaken.** Ten slotte kent de landmacht taken uit te voeren op het grondgebied van Nederland en het Koninkrijk. Hoofdstuk 9 gaat hier op in. Ook taken ter ondersteuning van Nederlandse troepen in het buitenland behoren tot deze categorie. Dit is het onderwerp van hoofdstuk 10.

Sectie 7 – Kenmerken van militaire operaties

0334. **Menselijke factor.** De mens vormt bij de uitvoering van de militaire operaties over het algemeen de doorslaggevende factor. Ook de toename van hoogwaardige technologie neemt niet weg dat de kritieke succesfactor bij militaire operaties wordt gevormd door de menselijke component. Verschillende factoren beïnvloeden het handelen van mensen tijdens operaties:

- a. **Onzekerheid en chaos.** Onzekerheid ontstaat doordat commandanten besluiten nemen op basis van onvolledige, inaccurate, vaak tegenstrijdige informatie of juist een overvloed aan informatie. Operaties worden in dat geval uitgevoerd op basis van veronderstellingen en een inschatting van mogelijke risico's. Chaos op het gevechtveld kan ontstaan wanneer omstandigheden zich onverwacht wijzigen of wanneer commandanten de verkeerde beslissingen nemen en onvoldoende leiding geven. Net zoals het een van onze doelen is chaos bij een tegenstander te veroorzaken, zal hij die ook bij ons trachten te bewerkstelligen.
- b. **Geweld en gevaar.** Militairen worden voortdurend geconfronteerd met geweld en gevaar. Dit leidt veelal tot gevoelens van angst en soms tot een beperking van de inzetbaarheid. Het is van belang dat leiders aandacht besteden aan de effecten van geweld op het moreel en de inzetbaarheid van het personeel.
- c. **Stress.** Als gevolg van onzekerheid, chaos en geweld kan stress ontstaan bij het personeel: de zogenaamde *gevechtstress*. Gevechtstress beperkt de inzetbaarheid van het personeel in grote mate. Daarbij kan het leiden tot schuldgevoelens, wanneer militairen zich als gevolg van gevechtstress aan de operatie moeten onttrekken. Commandanten dienen grote aandacht te besteden aan de gevolgen van gevechtstress, zowel tijdens als na de inzet van hun troepen.
- d. **Frictie.** In beginsel bestaan militaire operaties uit een groot aantal verschillende, vaak eenvoudige handelingen. Verspreid optredende individuen en wapensystemen voeren deze handelingen uit. In de harde werkelijkheid van levensgevaar, vermoeidheid en spanning is echter zelfs het eenvoudigste dikwijls moeilijk te realiseren. Ook toevallige omstandigheden spelen bij frictie een rol. Daardoor is er voortdurend

sprake van plaatselijke storingen en kleine vertragingen. De effecten daarvan stapelen zich binnen een militaire organisatie op en kunnen een zo ernstige en structurele frictie veroorzaken, dat die het verloop van de operatie kan beïnvloeden. Frictie is een begrip dat precies de kern aangeeft van het verschil tussen militaire operaties in de praktijk en op papier.

- e. **Ononderbroken inzet.** Het moderne gevecht wordt over het algemeen ononderbroken gevoerd. Technologie stelt troepen in staat dag en nacht op te treden, waardoor vermoeidheid optreedt, die weer bijdraagt aan het ontstaan van frictie. De kwaliteit van besluitvorming en de effectiviteit van wapensystemen, zeker als deze technologisch hoogwaardig zijn, nemen bij vermoeidheid snel af. Ononderbroken inzet stelt hoge eisen aan de fysieke conditie van het personeel. Commandanten moeten daarom zorg dragen voor de mogelijkheid tot rusten, teneinde de inzetbaarheid van de eenheid gedurende langere tijd te verzekeren.
- f. **Langdurige inzet.** Vooral bij vredesondersteunende operaties kan sprake zijn van langdurige inzet van militaire eenheden. Langdurige inzet stelt hoge eisen aan de omstandigheden waarin de eenheden de taken moeten uitvoeren. Ook zullen eenheden veelal moeten worden afgelost.

0335. **Multinationale operaties.** Met uitzondering van het uitvoeren van nationale en Koninkrijkstaken, zullen operaties van de Koninklijke landmacht in principe worden uitgevoerd in multinationalaal verband. Dit verband kan op basis van een eerder gesloten verdrag reeds bestaan (alliantie) of op ad hoc basis worden samengesteld (coalitie). Multinationaal optreden is noodzakelijk omdat individuele landen over het algemeen niet in staat of bereid zijn voldoende troepen te leveren om aan de oplossing van een conflict bij te dragen. Daarbij hebben staten vaak een collectieve verantwoordelijkheid in het oplossen van conflicten. Multinationaal optreden is echter ingewikkelder dan nationaal optreden. De aan een verband deelnemende troepen kennen verschillende culturen, verschillende doctrines en procedures, verschillende uitrusting en vaak een van elkaar afwijkende terminologie. Gelijkssoortige eenheden van verschillende landen kennen verschillende capaciteiten, door een andere organisatie of afwijkend trainingsniveau. Binnen de NAVO bestaat het streven deze verschillen te minimaliseren en op die manier tot interoperabiliteit te komen. Door uiteenlopende culturele achtergronden zal er echter altijd een verschil blijven. Het is van groot belang in een multinationalaal verband deze culturele verschillen te begrijpen en er rekening mee te houden. Om deze reden moeten commandanten en staven intensief opgeleid en getraind worden voor het optreden met strijdkrachten van andere landen.

0336. **Gezamenlijke operaties.** Militaire operaties zullen in beginsel samen met andere krijgsmachtdelen, zoals marine, luchtmacht of militaire politie, worden uitgevoerd. Ook is samenwerking met andere overheidsorganisaties, zoals civiele politie, inlichtingendiensten, douane of koopvaardij mogelijk. Ook kan samenwerking met niet-overheidsorganisaties (NGO's) tot de mogelijkheden behoren. Om van een geïntegreerd optreden te kunnen spreken, moeten de deelnemers elkaars mogelijkheden en beperkingen kennen. Men moet tenminste de hoofdlijnen van elkaars doctrines en procedures begrijpen. Gezamenlijke planning op het niveau van de gezamenlijke troepenmacht alsmede coördinatie en liaison op het uitvoerend niveau, maken een effectieve, gesynchroniseerde samenwerking mogelijk. Ook is gezamenlijke planning en leiding van operaties in nationaal verband, zowel in eigen land als in een ander operatietoneel, onontbeerlijk. Alleen op deze wijze zal het geheel groter zijn dan de som der delen. Net als multinationalaal optreden vergt gezamenlijk optreden intensieve opleiding en training.

0337. **Wereldwijd optreden.** De krijgsmacht zal vaak op grote afstand van Nederlands grondgebied worden ingezet. Dit vergt kennis van en respect voor de cultuur van de bevolking in het gebied waar wordt opgetreden. Als hier niet aan wordt voldaan, zal de bevolking zich tegen de troepenmacht keren. Wereldwijd optreden heeft ook gevolgen voor de strategische verplaatsbaarheid. De beschikbaarheid van civiel en militair transport en de aanwezigheid van infrastructuur in het inzetgebied zullen de opbouwoperatie beïnvloeden. De mogelijkheid om op snelle wijze eenheden naar de inzetlocatie te verplaatsen, zal in belangrijke mate bijdragen aan afschrikking, oplossing of beëindiging van het conflict. Wereldwijde inzet stelt hoge eisen aan nationale commandovoeringssystemen en logistiek.

0338. **Nederland in vrede, troepen in conflict.** Wereldwijde inzet betekent ook dat veelal door Nederlandse troepen ver van huis wordt opgetreden, terwijl Nederland in vredesomstandigheden verkeert. Dit beïnvloedt in belangrijke mate de wijze van optreden van de militaire commandanten. Bij het leiden van hun troepen moeten zij rekening houden met het behoud van het maatschappelijk draagvlak voor hun inzet. Een zorgvuldige informatieverschaffing, onder meer aan media, draagt hieraan bij.

0339. **Sterke politieke sturing.** Veel meer dan gedurende de Koude Oorlog zal militaire inzet door de politiek worden geleid. Vooral bij vredesondersteunende operaties zal dit het geval zijn. Militaire leiders zullen bij hun besluitvorming rekening moeten houden met de langetermijndoelstellingen die de politieke leiding stelt. Zij moeten kennis hebben van het nationale politieke gedachtegoed en inzicht hebben in de motieven van de politieke leiding.

0340. **Beperkingen in doelen en middelen.** Militaire operaties, in het bijzonder vredesondersteunende operaties, kennen gelimiteerde strategische doelstellingen en een zeer directe politieke sturing. De doelstellingen van de operatie kunnen door de politieke leiding niet altijd even helder worden geformuleerd en kunnen bovendien in de loop van een conflict veranderen. Het is ook niet altijd mogelijk tevoren de gewenste militaire eindsituatie vast te stellen. Wettelijke en diplomatieke beperkingen kunnen de samenstelling van de in te zetten eenheden beïnvloeden. Bepaalde wapensystemen worden, hoezeer ook operationeel gewenst, soms niet aanvaardbaar geacht. Militaire autoriteiten en commandanten zullen, direct of indirect, de politieke leiding moeten adviseren over de operationele behoeften die zij nodig achten om de aan hen opgedragen doelstellingen te bereiken. Het betreft hier niet alleen de inzetmiddelen, maar ook de wijze van inzet, vertaald in geweldsregels.

0341. **Technologie.** Bij het moderne gevecht wordt veelal gebruik gemaakt van hoogwaardige technologische middelen. Zelfs legers in derde wereldlanden kunnen, zij het incidenteel, gebruik maken van moderne wapensystemen. Het gebruik van het elektromagnetisch spectrum speelt daarbij een belangrijke rol. Moderne wapensystemen kunnen op grote afstand met grote precisie worden ingezet; informatiesystemen staan steeds meer centraal in de besluitvorming. Dit maakt het in sommige gevallen mogelijk de oorlog meer op afstand te voeren, waardoor het eigen personeel kan worden ontzien. Het zal echter nooit de directe oorlogvoering vervangen. Deze beperking geldt vooral het optreden tegen een irreguliere tegenstander. Hoogwaardige technologie vormt ook een gevaar voor de eigen inzet. Technologische middelen geven namelijk vaak de illusie een probleem geheel te kunnen beheersen. Bij de inzet van hoogwaardige technologische middelen zal de mens de bepalende factor blijven.

0342. **Massavernietigingswapens.** De dreiging van het gebruik van massavernietigingswapens, vooral chemische en biologische, is toegenomen als een gevolg van de ongewenste proliferatie van deze middelen en hun overbrengingssystemen. Het is daarom noodzakelijk dat Nederlandse eenheden in staat zijn zich adequaat te beschermen tegen de directe uitwerking van dergelijke wapens en kunnen opereren in een omgeving waar de inzet ervan heeft plaatsgevonden. Deze bescherming beïnvloedt de effectiviteit van de militairen overigens negatief.

Militaire en operationele strategie

Sectie 1 – Inleiding

0401. Dit hoofdstuk beschrijft de militair-strategische en operationele omgeving waarin de Koninklijke landmacht functioneert. Omdat de (multinationale) operationele commandant direct leiding kan geven aan (Nederlandse) eenheden in het operatietoneel, gaat dit hoofdstuk uitgebreid in op de operationele strategie.

Sectie 2 – Militaire strategie

0402. Militaire strategie is de gecoördineerde, systematische ontwikkeling en aanwending van militaire machtsmiddelen van een staat of bondgenootschap om de militaire elementen van politiek-strategische doelstellingen te bereiken. Zij vormt dus een integrale component van de politieke strategie.

0403. **Nationaal.** De nationale militair-strategische autoriteiten, zoals de Chef Defensiestaf en de bevelhebbers, zijn belast met het ontwikkelen van het militaire machtsmiddel. Bovendien is de Chef Defensiestaf verantwoordelijk voor het aanwenden van militaire machtsmiddelen in een bepaald crisis- of oorlogstoneel. Hij kan deze verantwoordelijkheid delegeren aan een van de bevelhebbers. In beide gevallen is hechte samenwerking met internationale militair-strategische autoriteiten noodzakelijk.

0404. **Internationaal.** Om op militair-strategisch niveau te kunnen optreden, moet er een bevoegde autoriteit zijn of worden aangesteld. Bij de NAVO is dat bijvoorbeeld de *Supreme Allied Commander Europe*. Indien vooraf niet duidelijk is welke functionaris als opperbevelhebber optreedt, dient in ieder geval voor aanvang van een operatie een commandant te worden aangewezen. De autoriteit op militair-strategisch niveau kent een aantal taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden, die in onderling overleg tussen militairen en autoriteiten op het politiek-strategisch niveau zijn vastgesteld.

0405. De militair-strategische autoriteit houdt zich bezig met de volgende activiteiten.

- a. Het vaststellen van de militair-strategische doelstellingen en het identificeren en definiëren van specifieke campagnedoelstellingen die daaraan kunnen bijdragen. Deze campagnedoelstellingen worden ook wel de strategische eindsituatie (*strategic end-state*) genoemd. De strategische eindsituatie is die omstandigheid die moet worden bereikt aan het einde van een campagne om een conflict te beëindigen of op te lossen op voor ons gunstige voorwaarden.
- b. Het beslissen welke campagne of campagnes moeten worden uitgevoerd om de politiek-strategische doelstellingen te bereiken. Daarbij adviseert de nationale militair-strategische autoriteit met inachtneming van andere politieke omstandigheden aan welke campagnes Nederlandse troepen moeten of kunnen deelnemen.
- c. Het onderkennen van mogelijke politieke, financiële of juridische beperkingen bij de inzet van militaire macht, ook waar het gaat om middelen van bondgenoten of coalitiepartners.
- d. Het toewijzen van troepen en middelen aan iedere afzonderlijke campagne in een crisis- of oorlogstoneel. De militair-strategische autoriteit benoemt commandanten die verantwoordelijk zijn voor een crisis- of oorlogstoneel om aldaar op het operationele niveau het commando te voeren.
- e. Het vaststellen van de hoofdlijnen van de commandostructuur voor een crisis- of oorlogstoneel.
- f. Het voeren van overleg met de commandanten in het crisis- of oorlogstoneel over de operationele doelstellingen; waar nodig passen zij de beschikbaar te stellen middelen aan.
- g. Het vastleggen in zogenaamde strategische directieven van bovengenoemde gegevens voor de commandanten in het crisis- of oorlogstoneel.

Sectie 3 – Operationele strategie

0406. Operationele strategie omvat het ontwerpen en het leiden van gezamenlijke (zogenaamde *joint*) campagnes en grote operaties¹ om een militair-strategische doelstelling, vastgelegd in een strategisch directief, te bereiken. Het operationele niveau verschaft de koppeling tussen de militair-strategische doelstellingen en de inzet van eenheden op het tactisch niveau in het crisis- of oorlogstoneel. Bij operaties in het kader van artikel v van het Noord-Atlantisch Verdrag kan bijvoorbeeld een gezamenlijke campagne worden uitgevoerd in de centrale regio van het NAVO-ver-

dragsgebied door de *Commander in Chief Central Europe*. Hij zal in dat geval gebruik maken van de geïntegreerde militaire structuur van het bondgenootschap. In het kader van operaties van het bondgenootschap kan een multinationale gezamenlijke troepencommandant (*Commander Combined Joint Task Force*) een campagne uitvoeren. Deze commandant wordt speciaal voor het leiden van deze campagne aangesteld met het doel een conflict te beslechten of een vredesoperatie van de Verenigde Naties met militaire middelen te ondersteunen.

0407. De Nederlandse krijgsmacht voert in het algemeen geen zelfstandige campagnes of grote operaties op het operationele niveau uit. Een mogelijke uitzondering is een nationale operatie binnen het Koninkrijk, waaraan verschillende krijgsmachtdelen deelnemen. Deze publicatie behandelt de operationele doctrine daarom niet uitvoerig. Wel is het van belang inzicht te hebben in optreden op het operationele niveau, omdat Nederlandse troepen kunnen worden gecommandeerd door een commandant op dat niveau.² Zoals aangegeven kan de NAVO in vrijwel iedere campagne worden ingezet. Daarom richt deze publicatie zich op de doctrine die de NAVO voor gezamenlijke operaties heeft ontwikkeld. De leiding van de Nederlandse krijgsmacht onderschrijft het belang van een ondubbelzinnige, internationaal aanvaarde doctrine voor optreden op het operationele niveau en verwijst hiervoor naar de *Allied Joint Publication-1, Allied Joint Operations Doctrine*.³ Dit hoofdstuk gaat slechts in op hoofdlijnen van optreden op het operationele niveau.

Sectie 4 – Operationele kunst

'Het operatietoneel: ... het gehele schaakbord van de oorlog.'

Baron Henri de Jomini: Précis de l'Art de la Guerre, 1838

0408. Het leiden van operaties op het operationele niveau is behalve een kunde vooral een kunst. Het vereist ervaring, intuïtie, visie en politiek inzicht van commandant en staf. Het operationele niveau bevindt zich op een hoger abstractieniveau dan het tactische. Operationele planners moeten de gevolgen van het tactisch handelen goed kunnen inschatten. De operationele commandant leidt zijn troepen door ontwerp, organisatie, integratie en uitvoering van campagnes en grote operaties, die alle bijdragen aan het bereiken van de militair-strategische doelstelling.

0409. De operationele commandant gebruikt 'operationele kunst' bij het vertalen van strategische doelstellingen in een operationeel ontwerp van de campagne. Dit ontwerp verbindt en integreert tactische gevechten of ander militair optreden zodanig dat deze eraan bijdragen de campagne-doelstelling te bereiken. De formulering van dit ontwerp vereist van de operationele commandant onder meer het volgende.

- a. Hij moet onderkennen aan welke militaire voorwaarden moet zijn voldaan (welke militair-strategische eindsituatie moet zijn bereikt) om het aan hem opgedragen strategische doel te bereiken; met andere woorden, hij zal moeten vaststellen hoe succes gemeten wordt.
- b. Hij moet de operationele doelstellingen vaststellen, waarmee de eindsituatie te bereiken is.
- c. Hij moet de volgorde vaststellen waarin militaire activiteiten ontplooid moeten worden om de operationele doelstellingen te bereiken.
- d. Hij moet middelen toewijzen om de uitvoering van militaire activiteiten mogelijk te maken en te ondersteunen.

0410. Operationele kunst vereist visie en het vermogen om te anticiperen. De operationele commandant moet inzicht hebben in de relatie tussen doel en middelen. Daarbij moet hij ook een goed idee hebben van de verantwoordelijkheden, mogelijkheden en beperkingen van commandanten van formaties en eenheden op de verschillende niveaus van optreden. Dit betreft zowel het gezamenlijk optreden als het optreden van de afzonderlijke krijgsmachtdelen. Ook moet hij inzicht hebben in de mogelijkheden en beperkingen van het optreden van troepen van de verschillende landen die in het geval van gecombineerd optreden aan de operatie deelnemen. Hij zal deze elementen moeten afwegen tegen de mogelijkheden en beperkingen van de tegenstander. Bovenal echter moet hij een goede afweging maken van de risico's die verbonden zijn aan zijn handelen.

Sectie 5 – Karakteristieken

0411. Commandanten en staven die op het operationele niveau werken, moeten zich bewust zijn van een aantal specifieke karakteristieken van dat niveau, die het juist zo complex maken. Men moet zich overigens ook realiseren dat niet alle genoemde karakteristieken bij iedere campagne even dominant zullen zijn.

0412. **Politieke verwevenheid.** In de commandovoering op het operationele niveau zullen politieke overwegingen vaak een belangrijke rol spelen. Vandaar dat een operationele commandant behoefte heeft aan politiek advies dat hem bijvoorbeeld kan worden verstrekt in de vorm van een strategisch directief of strategische richtlijn. Deze kan hem rechtstreeks (bijvoorbeeld via een speciale afgezant van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties) of via de militair-strategische autoriteit bereiken. Het kan wenselijk zijn dat de operationele commandant een politiek adviseur in zijn staf opneemt.

0413. **Relatie met de militair-strategische doelstelling.** Optreden op het operationele niveau omvat de aanwending van militaire middelen om van te voren vastgestelde militair-strategische doelstellingen te bereiken. Er moet dan ook altijd een duidelijke relatie bestaan tussen het (tactisch) militaire optreden en de militair-strategische doelstellingen. Hoewel dit vaak eenvoudig te realiseren lijkt, zijn er verschillende redenen die afwijkingen mogelijk maken. Ten eerste is een complicerende factor dat er sprake kan zijn van een complexe doelstelling, die deels bestaat uit wat de alliantie of de coalitie wil bereiken en deels uit wat afzonderlijke landen willen bereiken. Ten tweede kan het voorkomen dat het tactisch militair optreden, bijvoorbeeld door onduidelijke of niet passende geweldsinstructies, gaat afwijken van het beoogde strategische doel. In internationaal taalgebruik wordt deze verschuiving *mission creep* genoemd. Hier tegenover staat dat gedurende de operatie de politieke en daardoor de militair-strategische doelstelling kan veranderen. Vandaar dat de planning van campagnes en grote operaties een continu proces moet zijn.

De militaire ingreep in het hongerende Somalië in 1992-1994 is een voorbeeld van een operatie met een verschuivende doelstelling, gevolgd door een gebrek aan overeenstemming tussen politiek doel en militaire middelen.

De interventie begon in september 1992 met het sturen van een kleine VN-troepenmacht (UNOSOM) voor de bescherming van de voedseldistributie tegen de strijdende facties die het land onveilig maakten. Toen UNOSOM deze taak niet aan bleek te kunnen, ondernamen de VS in december 1992, met instemming van de VN, operatie Restore Hope. De VS en de VN volgden nu een dubbele koers waarbij enerzijds een politieke oplossing door verzoening aan de onderhandelingsstafel werd nagestreefd en tegelijkertijd de interventiemacht (UNITAF) de strijdende facties met militair geweld onder druk probeerde te zetten.

Dat laatste leidde onder andere tot pogingen generaal Ayydid, leider van de voornaamste factie, te arresteren en diens militia, de Somalische Nationale Alliantie (SNA) te ontwapenen. Dit verzandde in aanhoudende schermutselingen met de SNA. Het gevolg van deze schermutselingen was dat de interventiemacht in ieder geval door een van de facties als een partij in de burgeroorlog werd beschouwd. Dit bracht UNITAF en zijn opvolger UNOSOM II uiteindelijk volledig in discrediet, zodat er niets anders overbleef dan de interventiemacht te ontbinden. Het eindresultaat was de stopzetting van alle VN operaties in Somalië.

0414. **Gezamenlijke operaties.** Op het operationele niveau zal altijd gezamenlijk worden opgetreden. In samenhang met optreden van landstrijdkrachten kan sprake zijn van optreden van luchtmacht (jachtvliegtuigen en bommenwerpers, helikopters, transportvliegtuigen en geleide wapens), marine (vloot, marineluchtvaartdienst, mariniers), speciale troepen van de verschillende krijgsmachtdelen (*special forces*) en militaire politie. Ook kan er sprake zijn van gezamenlijk optreden met civiele organisaties. Het betreft de politie of andere civiele organisaties zoals de organisatie van het Hoger Commissariaat voor Vluchtelingen (UNHCR), het

Internationale Comité van het Rode Kruis (ICRC), gouvernementele organisaties (GO's) (bijvoorbeeld inlichtingendiensten of organisaties die namens nationale ministeries van buitenlandse zaken werken) of niet-gouvernementele organisaties (NGO's) (bijvoorbeeld Artsen zonder Grenzen). In een ideale situatie zou een operationele commandant dergelijke organisaties in zijn operatietoneel alle onder zijn bevel hebben, zodat hij met de inzet van deze middelen snel zijn zwaartepunt kan verleggen. Het is niet zo dat er altijd een bevelsverhouding bestaat, zeker waar het de civiele organisaties betreft. Wanneer een operationele commandant niet alle benodigde militaire middelen commandeert, zal hij met steunende commandanten of autoriteiten moeten coördineren om een synchronisatie met de inzet van zijn middelen te verzekeren.

0415. **Gecombineerde operaties.** Nederlandse troepen zullen over het algemeen worden ingezet als deel van de gecombineerde troepenmacht van een alliantie of coalitie. Het is uit politiek- en militair-strategische overwegingen vaak noodzakelijk dat diverse landen aan een campagne deelnemen. Over het algemeen bemoedigt gecombineerd optreden de operatie op de operationele en tactische niveaus, omdat ook nationale belangen een rol spelen. Dit benadrukt de noodzaak tot goede relaties tussen de hoogste nationale commandanten in een gezamenlijke troepenmacht om open communicatie te verzekeren. Ook vereist het van meet af aan een bepaald minimumniveau van standaardisatie van doctrine, operationele procedures en uitrusting. De uitvoering van gecombineerde operaties betekent overigens dat sommige functies van de operatie, bijvoorbeeld specifieke logistieke ondersteuning, onder nationale verantwoordelijkheid blijven. Waar mogelijk, zullen strijdkrachten er naar streven zo veel mogelijk over te gaan op een eveneens gecombineerde uitvoering van deze functies.

0416. **Middelen.** De middelen waarover de operationele commandant beschikt, kunnen hem op verschillende manieren worden toegewezen. Er kan sprake zijn van formaties, eenheden of logistieke middelen (zoals voorraden) die hij onder zijn bevel krijgt. Ook is het mogelijk dat de commandant gedurende een bepaalde tijd een zekere bevoegdheid wordt gegeven om zijn doel te bereiken. Hij moet de aan hem toegewezen middelen op dat niveau in zijn organisatie indelen, waar ze het meest effectief kunnen worden ingezet. Daarnaast zal er diplomatieke activiteit nodig zijn om te kunnen beschikken over lokale infrastructuur, zoals havens, vliegvelden en oefenfaciliteiten. Bij artikel v operaties zal een en ander veelal reeds geregeld zijn. In coalitie-operaties, vooral als die ver van het eigen grondgebied worden uitgevoerd, zal dat niet altijd het geval zijn. In dat geval is het noodzakelijk op korte termijn onderhandelingen in het operatietoneel op te starten om de operatie mogelijk te maken.

0417 Civiele aangelegenheden.

De commandant op het operationele niveau zal expliciete of impliciete verantwoordelijkheid hebben voor civiele aangelegenheden in zijn operatietoneel. Zo zal hij de mogelijke verplaatsing van vluchtelingen moeten overwegen en schade aan infrastructuur zo veel mogelijk moeten beperken. Deze zaken gaan verder dan de juridische en morele verantwoordelijkheid om zo min mogelijk slachtoffers te maken. Wanneer gevechtsoperaties zijn afgerond is het mogelijk dat de militaire troepenmacht de enige gestructureerde organisatie is in het gebied. In het kader van vredeshandhavende of vredesopbouwende operaties zou de operationele commandant een nog grotere verantwoordelijkheid in het kader van civiele aangelegenheden kunnen krijgen. Taken als de opbouw van een effectieve overheidsstructuur kunnen tot zijn verantwoordelijkheid behoren. Dergelijke taken moeten overigens altijd zo snel mogelijk weer in civiele handen worden gelegd.

De westelijke geallieerden voegden reeds in 1943 aan hun hoofdkwartier (SHAEP) een omvangrijke afdeling Civil Affairs toe. Deze werd geheel door militairen bemand. Voor elk bevrijd of bezet land werd een aparte 'civiele missie' opgezet. De civil affairs officers regelden, in nauwe samenwerking met de plaatselijke geallieerde commandanten en de lokale autoriteiten, zaken als voedseldistributie, herstel van de infrastructuur, rechtspraak en schadeclaims door burgers. In het bezette Duitsland lag de nadruk op het zuiveren van de maatschappij van nazi-elementen.

Sectie 6 – Grondbeginselen

0418. De grondbeginselen van militair optreden zijn verwoord in hoofdstuk 5. De grondbeginselen voor elke operatie zijn: beveiliging, concentratie, doelgerichtheid, economisch gebruik van middelen, eenheid van inspanning, eenvoud, flexibiliteit, geloofwaardigheid, initiatief en legitimiteit. Voor gevechtsoperaties gelden bovendien: beweeglijkheid, offensief handelen en verrassing. Voor vredesondersteunende operaties gelden bovendien: bewegingsvrijheid, doorzichtigheid, minimaal gebruik van geweld, onpartijdigheid en wederzijds respect. Deze principes gelden voor elk niveau van optreden. Op het operationele niveau zijn er enkele grondbeginselen die extra aandacht verdienen.

0419. **Behoud van initiatief.** De operationele commandant moet alles in het werk stellen om het initiatief te behouden. Hij is het die de aard van grote operaties, gevechten en andere militaire activiteiten vaststelt. Het is daarom van groot belang dat hij vrijheid van handelen heeft om reserves in te zetten, prioriteiten te stellen en taken toe te wijzen aan vloot, land- en luchtmacht en aan logistiek steunende eenheden van zijn troepenmacht, ongeacht hun nationaliteit. Politieke of militaire overwegingen kunnen die vrijheid van handelen echter beperken. De operationele commandant zal deze beperkingen moeten onderkennen en er rekening

mee houden. Daarnaast zal hij, omwille van de synchronisatie, het oogmerk van zijn totale optreden aan zijn ondercommandanten kenbaar moeten maken. In dit oogmerk van de commandant (*commander's intent*) zijn in ieder geval opgenomen: een bondige omschrijving van het hogere doel (*purpose*) van zijn campagne, de gewenste resultaten en de wijze waarop deze resultaten bijdragen aan het bereiken van de strategische eindsituatie.

0420. **Concentratie.** De commandant op het operationele niveau moet zijn middelen inzetten waar dat in relatie met de capaciteit van de betrokken partijen het meeste effect zal hebben. Daar legt hij zijn hoofdinspanning. Het optreden bij gevechtsoperaties is veelal gericht op het verbreken van de cohesie – de samenhang van het optreden – van de troepenmacht en andere middelen van de vijand. Op het tactisch niveau staat over het algemeen de vernietiging van (delen van) de vijandelijk troepenmacht of het verjagen van deze troepen uit een voor ons optreden essentieel gebied centraal; bij de geconcentreerde inzet van middelen op het operationele niveau is de fysieke vernietiging slechts een van de opties; daarnaast speelt bijvoorbeeld 'uitmanoeuvreren', in fysieke of psychische zin, een belangrijke rol. Ook bij vredesondersteunende operaties, die vaak in een uitgestrekt operatietoneel plaatsvinden, is een concentratie van inspanning eveneens essentieel. Hier geldt het motto: wie alles probeert te bereiken, bereikt feitelijk niets.

0421. **Economisch gebruik van middelen.** Om zijn doelstelling te behalen moet de operationele commandant zijn vaak schaarse middelen doelmatig inzetten. Dit houdt in dat hij in minder bedreigde gebieden berekende risico's zal accepteren om zijn middelen in andere gebieden te kunnen concentreren. Hij zal echter altijd middelen achter de hand houden om het initiatief terug te kunnen winnen. Bij gevechtsoperaties zal de operationele commandant, eerder dan het achtereenvolgens vernietigen van het gros van de vijandelijke troepen, gebruik maken van doelmatiger technieken. Deze technieken kunnen in drie categorieën worden ingedeeld, te weten *preëemptieve inzet*, *uitmanoeuvreren* en *ontwrichting*. Hoofdstuk 6 gaat verder in op deze technieken.

0422. Bij vredesondersteunende operaties zal de commandant de inzet van zijn middelen zo doelmatig mogelijk afstemmen op de inzet van civiele (hulp)organisaties. Bij vredesondersteunende operaties komt het economisch gebruik van middelen vaak in het gedrang, omdat de commandant zijn middelen over een groot gebied moet verspreiden. Toch zal hij keuzes moeten maken waar inzet het meest doelmatig is en waar hij minder aandacht aan kan besteden. Hierbij moet hij risico accepteren.

Sectie 7 – Planningsfactoren

0423. Wanneer de commandant van een gezamenlijke troepenmacht zijn campagneplan ontwerpt, neemt hij verschillende planningsfactoren in beschouwing. Deze planningsfactoren zijn een bruikbaar instrument bij zowel gevechts- als vredesondersteunende operaties. In zijn beoordeling van de toestand neemt de commandant de volgende planningsfactoren in beschouwing.

- a. Planningsfactoren die hij direct afleidt uit de opdracht en het oogmerk van het hogere niveau.
- b. Planningsfactoren die hij afleidt uit de beoordeling van de toestand en ontwikkelt tijdens het planningsproces.
- c. Planningsfactoren die de uitvoering van de operatie beïnvloeden.

Alle planningsfactoren kwamen samen tijdens de Tweede Golfoorlog (1991). Een coalitie van 37 staten onder leiding van de Verenigde Staten nam het op tegen Irak. De politieke en militair-strategische doelstellingen en de culturen van de deelnemende landen (vooral die tussen de Westerse en Arabische partners) liepen vaak aanzienlijk uiteen. Generaal Norman Schwarzkopf moest daarnaast opereren binnen de grenzen van het VN-mandaat. De eenheden uit de NAVO-landen, zo'n zeventig procent van de totale strijdmacht, moesten bovendien snel van een (voorwaarts) verdedigende naar een offensieve doctrine omschakelen. Een betere praktijkschool voor de toepassing van alle planningsfactoren was nauwelijks denkbaar.

Planningsfactoren die zijn afgeleid van de opdracht en het oogmerk van het hogere niveau:

0424. **De strategische eindsituatie** (*strategic end-state*) is de toestand die aan het einde van de campagne moet zijn bereikt om het conflict te beëindigen of op te lossen onder voor de eigen partij gunstige voorwaar-

De coalitie richtte zich boven alles op het herstel van de regionale machtsbalans in het Golfgebied, inclusief de terugkeer van de legitieme regering van Koeweit. De offensieve slagkracht van de dominerende regionale mogendheid Irak en haar vermogen tot het produceren van massavernietigingswapens moesten daartoe voor langere tijd worden uitgeschakeld. De omverwerping van het regime van Saddam Hoessein of de bezetting van Irak maakten geen onderdeel uit van de strategische eindsituatie: het daaruit resulterende machtsvacuüm en de interne chaos werden meer gevreesd dan Hoesseins aanblijven. De strategische eindsituatie zou overigens vooral met militaire middelen worden afgedwongen. Politieke en economische druk had niet het gewenste effect op het Iraakse regime.

den. De militaire situatie na afloop van het conflict is slechts één van de aspecten van de strategische eindsituatie. De strategische eindsituatie kent namelijk ook politieke, economische en psychologische aspecten. Een voorbeeld van een politiek aspect is democratisch optreden van een lokale regering. Een bepaalde mate van economische zelfstandigheid of het al dan niet voorkomen van economische activiteiten in het conflictgebied, zijn voorbeelden van economische aspecten. Een psychologisch aspect is bijvoorbeeld de wens van de lokale bevolking naar een duurzame vrede.

0425. **Operationele doelstellingen** (*operational objectives*) zijn de militaire doelstellingen die in de campagne moeten worden bereikt om de gewenste strategische eindsituatie te bereiken. Het is van groot belang dat de commandant op het operationele niveau vaststelt aan welke voorwaarden hij moet voldoen om de operationele doelstellingen te bereiken. Daarmee heeft hij dan tevens zijn beslissende succesfactoren vastgesteld: de maatstaven voor het succes van zijn operatie. Naast een uitgebreide beoordeling van de toestand is een grondige analyse van het strategisch directief essentieel voor de vaststelling van die militaire voorwaarden. Daarna vormen deze voorwaarden tezamen de rode draad bij de verdere uitwerking van de plannen. Vroegtijdig overleg tussen de operationele commandant en degene die het strategisch directief heeft vastgesteld, is van groot belang voor de eenheid van handelen en voor het vaststellen van ondubbelzinnige operationele doelstellingen. Alleen dan kan een goed fundament worden gelegd voor het verdere campagneplan.

De belangrijkste operationele doelstelling van de coalitie was de vernietiging van de Irakese gemechaniseerde reserves, in het bijzonder de Republikeinse Garde. De verdrijving van de Irakese bezettingsmacht uit Koeweit was hieraan in operationeel opzicht uiteindelijk zelfs ondergeschikt.

Het vermijden van slachtoffers onder militairen van de coalitiepartners (ook door 'friendly fire') en onder de Irakese burgerbevolking vormde een operationele doelstelling op zich. Een beperkte operationele vertraging werd hierbij op de koop toe genomen. Kort na het begin van de grondoorlog won de uitschakeling van de Irakese Scud-raketten zo snel aan (vooral politiek) belang, dat van een afzonderlijke operationele doelstelling kan worden gesproken. Ondanks schaarsteproblemen werden hiervoor aanzienlijke middelen vrijgemaakt.

Planningsfactoren die in overweging worden genomen of worden afgeleid gedurende het planningsproces:

0426. **Het aangrijpingspunt** (*centre of gravity*) is dat element van het vermogen van de vijand waarvan de vernietiging of neutralisatie zal leiden tot een onvermijdelijke nederlaag van de vijand of tot zijn wens om vrede

te bereiken via onderhandeling. Het aangrijpingspunt is daarmee een karakteristiek, capaciteit of locatie waaraan de vijand (een militaire macht, een land of een alliantie/coalitie) zijn vrijheid van handelen, fysieke kracht of de wil om het conflict voort te zetten, ontleent. Het aangrijpingspunt is een planningsinstrument dat zowel op strategisch als op operationeel niveau wordt gebruikt. Op het strategisch niveau zal het aangrijpingspunt vaak een abstract gegeven zijn. Een voorbeeld daarvan is de publieke opinie van een volk ten aanzien van zijn machthebbers. In tegenstelling tot het strategisch aangrijpingspunt, is het operationele aangrijpingspunt over het algemeen zodanig concreet dat het met militaire middelen kan worden uitgeschakeld of geneutraliseerd. Er ligt wel een directe relatie tussen het strategisch aangrijpingspunt, de operationele doelstellingen en het operationele aangrijpingspunt.

De Irakese luchtmacht, het luchtverdedigingssysteem, de commandostructuur en het inlichtingenapparaat vormden voor het begin van de grondaanval het centrale aangrijpingspunt van de geallieerde luchtmacht. De aandacht verschoof vervolgens naar de vernietiging van de Irakese grondstrijdkrachten. De Republikeinse Garde vormde de kern van Sadam Hoesseins verdedigingsstrategie. De Irakese eenheden die zich in Koeweit en langs de grens met Saoedi-Arabië hadden ingegraven, dienden vooral om tijd te winnen tot deze mobiele reserve van elitetroepen kon ingrijpen.

Het Amerikaanse tankzware VII Corps kreeg de opdracht om, na de snelle doorbreking van de Irakese verdedigingslinie, door te stoten naar het vijandelijke achtergebied en daar de Republikeinse Garde met een directe 'vuistslag' aan te grijpen en te vernietigen. De overige legerkorpsen van de alliantie ontvingen een missie die minder *force-oriented* was: zij moesten de Irakese bezettingsmacht in Koeweit binden en de aanvoer- en ontsnappingswegen op de flanken blokkeren.

0427. **Mijlpalen** (*decisive points*) zijn die doorslaggevende ontwikkelingen waarvan de succesvolle afloop een voorwaarde is voor het kunnen uitschakelen van het aangrijpingspunt van de vijand. Mijlpalen openen als het ware de weg naar het vijandelijke aangrijpingspunt. Zo'n ontwikkeling hoeft niet per definitie het resultaat van een gevecht te zijn; het kan ook gaan om het uitschakelen van een bepaalde capaciteit van de vijand, door hem het gebruik van bijvoorbeeld het elektromagnetisch spectrum te ontzeggen. Mijlpalen hoeven niet *per se* een geografische oriëntatie te hebben, zoals het veroveren van een bepaald aanvalsdoel. Het kan bijvoorbeeld ook de terugkeer naar het normale leven zijn, bijvoorbeeld in een belangrijke stad. Dit was het geval in Sarajevo in 1994 tijdens de operatie van de *United Nations Protection Force* (UNPROFOR) in Bosnië-Herzegowina. Voor de toenmalige commandant, luitenant-generaal Sir Michael Rose, was het slagen van dit proces een voorwaarde voor de verdere uitvoering van zijn campagne.

Een serie 'mijlpalen' bracht uiteindelijk de overwinning. Allereerst slaagde de coalitie erin alle eenheden tijdig naar het oorlogstheater te brengen, ondanks een groot tekort aan scheepsruimte en zware wegtransportmiddelen. Tevens kon de Irakese hoofdmacht effectief worden geïsoleerd door interdictie vanuit de lucht tegen de bruggen over de Eufraat. Een volgende 'mijlpaal' was de vernietiging van de Irakese commando- en inlichtingenstructuur en van vijftig procent van de Irakese operationele slagkracht, eveneens vanuit de lucht.

Een nieuwe en cruciale 'mijlpaal' werd onmiddellijk voor het begin van de grondaanval bereikt: de versluisde inrichting van voorwaartse logistieke bases en de snelle en gedurfde verplaatsing van twee Amerikaanse legerkorpsen naar startposities op de eigen linkerflank. Tegelijk werd de Irakese bezettingsmacht gebonden door de (voorgewende) dreiging van een amfibische landing tegen de Koeweitse kust.

Het grondoffensief begon met een snelle en geslaagde omtrekking van de vrijwel onverdedigde Irakese rechterflank en een doorbraak van de Irakese linies meer naar het oosten. De 'hoofdmijlpaal' liet toen niet lang meer op zich wachten: de geconcentreerde aanval op en vernietiging van de Republikeinse Garde.

0428. **Operatielijnen** (*lines of operation*) geven aan hoe de militaire macht in plaats en tijd tot gelding wordt gebracht om via mijlpalen het vijandelijk aangrijpingspunt te bereiken. Toen militaire operaties nog hoofdzakelijk tweedimensionaal werden uitgevoerd, waren operatielijnen synoniem met geografische aanvalsassen. Nu meer capaciteiten dan alleen vuurkracht en beweging op de grond worden gebruikt om het conflict in eigen voordeel te beslechten, gaat het veel meer om een logische relatie tussen te bereiken mijlpalen. De benadering van het aangrijpingspunt kan direct of indirect zijn, of via verschillende operatielijnen lopen. Een campagne met een simultaan optreden langs verschillende operatielijnen is weliswaar moeilijk uit te voeren, maar zal de vijand 'overladen' met acties waarop hij moet reageren. Een dergelijke benadering draagt in belangrijke mate bij aan behoud van het initiatief.

De coalitie kende het grote voordeel van één overheersend aangrijpingspunt: de Irakese gemechaniseerde reserves. De operatielijnen van de drie krijgsmachtdelen konden hierop worden afgestemd. De dominerende operatielijn bestond overigens uit een betrekkelijk eenduidige, gefaseerde en beoefende doorbraak, snel gevolgd door een opmars naar het concentratiegebied van de Republikeinse Garde.

Politieke behoeften dicteerden bij dit alles ten minste nog één operatielijn. Wegens de symbolische betekenis zouden Arabische eenheden Koeweit-Stad bevrijden. Generaal Schwarzkopf hield voor de eventuele ondersteuning hiervan tijdelijk een Amerikaanse gemechaniseerde divisie gereed.

0429. Geografische operatielijnen zijn te onderscheiden in **binnen-** en **buitenlijnen**. Een troepenmacht die is omringd door onderling gescheiden troepen van de vijand(en), heeft het voordeel dat hij vanaf binnenlijnen opereert. Hij kan door snel te handelen vanuit dezelfde basis achter-

Irak bezat – in principe – het voordeel van binnenlijnen en kortere aanvoerwegen. De Irakese defensie was evenwel grotendeels statisch, met verdedigingslijnen die aan beide flanken ‘in de lucht’ hingen. Generaal Schwarzkopf kon deze linie vooral via de open woestijnzijde betrekkelijk eenvoudig omtrekken en (in combinatie met een bindende aanval in het oosten) vanaf de Saoedi-Arabische grens zijn ‘*Great Wheel*’ van twee Amerikaanse legerkorpsen richting Basrah laten draaien. De Irakese hoofdmacht liet zich zo insluiten. Uiteindelijk wist toch zo’n 50 à 60 % van de Republikeinse Garde via de binnenlijnen te ontsnappen.

eenvolgens de verschillende delen van de vijandelijke troepenmacht uitgeschakelen. Het voordeel van het optreden op buitenlijnen is dat de vijand wordt gedwongen op verschillende fronten op te treden.

0430. **Rangschikken** (*sequencing*) is het achtereenvolgens of parallel ordenen en vervolgens uitvoeren van acties in een campagne om via de operatielijnen het vijandelijk aangrijpingspunt uit te schakelen. Het is onwaarschijnlijk dat een operationele commandant in één enkele slag zijn doelstelling zal behalen. Daarom moet hij een duidelijk begrip hebben van de relatie tussen de verschillende acties in termen van tijd, plaats en middelen. Zonder een dergelijk inzicht kan een commandant niet inschatten welke activiteiten gelijktijdig kunnen worden uitgevoerd, welke juist achtereenvolgens moeten plaatsvinden en in welke volgorde de acties moeten worden verricht.

De coalitie voltooide een serie acties waarvan de volgorde rechtstreeks uit de vier hoofdfasen van de campagne voortvloeide: het strategisch luchtoffensief, het bevechten van het luchtoverwicht, het ‘voorbereiden’ van het slagveld (d.w.z. het isoleren en voor vijftig procent vernietigen van de Irakese hoofdmacht) en ten slotte het grondoffensief.

Op de achtergrond speelde steeds het volgende: het coalitie-optreden was formeel steeds een vredesafdwingende operatie met VN-mandaat. Gezien het ingewikkelde politieke kader (een coalitie-optreden in VN-verband) bestond de mogelijkheid dat op elk moment acties zouden moeten worden afgebroken zodra de politieke ontwikkelingen – bijvoorbeeld een Irakees vredesaanbod aan de VN – dit vereisten.

0431. Rangschikking kan uiteindelijk leiden tot verschillende fasen in een campagne. Fasering is bedoeld als hulpmiddel voor de operationele commandant om de uitvoering van verschillende acties te beheersen. Veel voorkomende fasen van gezamenlijke operaties zijn:

- a. voorbereidingsfase, waartoe het opbouwen en verzamelen van een troepenmacht behoort. Ook het trainen en versterken van reeds in het operatietoneel aanwezige troepen wordt tot deze fase gerekend;
- b. verplaatsing naar het operatietoneel (strategische verplaatsing);

- c. verzamelen en de voorbereiding, waaronder training, in het operatietoneel;
- d. opbouw van een logistieke basis en het organiseren van ondersteuning door het gastland (*host nation support*);
- e. ontplooiing in het operatietoneel voor oorlogs-, vredeshandhavende of andere operaties;
- f. uitvoering van die operaties;
- g. activiteiten na het conflict (o.m. in het kader van vredesopbouwende operaties);
- h. terugtrekking van troepen.

0432. **Eventualiteitenplanning** (*contingency-planning*) is het proces waarbij opties worden ingebouwd in bijvoorbeeld een campagneplan, om te kunnen anticiperen op kansen of tegenslagen. Eventualiteitenplanning verschaft een commandant de flexibiliteit het initiatief te behouden. Hij heeft behoefte aan die flexibiliteit, in de wetenschap dat geen plan het eerste contact met de tegenstander overleeft. Door eventualiteitenplanning wordt voorkomen dat de operationele commandant achter de feiten aan loopt. Hij kan desgewenst de uitvoering van zijn plan snel aanpassen door zijn operatielijn bij te stellen, door rangschikking aan te passen of door andere dan initieel geplande mijlpalen te realiseren. Door hier vooraf over na te denken, blijft een logisch en vloeiend verloop van de operatie, ondanks tegenslagen, verzekerd.

De coalitie moest met een scala aan operationele en politieke eventualiteiten rekening houden. De grootste operationele zorg van de geallieerde staven betrof de Republikeinse Garde. Hoe zou Saddam Hoessein deze troefkaart inzetten? Zou hij een snelle tegenaanval bevelen of, met het oog op de toekomst, deze eenheden juist aan het gevecht onttrekken? Verder bestond veel onzekerheid over de vraag in welke mate het Irakese militaire apparaat het luchtoffensief had overleefd. En wellicht zou een wanhopige Saddam Hoessein in het uiterste geval zijn toevlucht nemen tot de inzet van massavernietigingswapens.

Er speelden ook volop politiek onzekerheden, die vooral de Amerikaanse bevelhebbers plaagden en die de nodige militaire eventualiteitenplanning vereisten. De kans dat Israël op eigen houtje zou interveniëren om de Irakese Scud-dreiging te neutraliseren, was niet denkbeeldig. Dat zou de Arabische coalitiepartners in een zeer lastig parket brengen. Vooral Syrië kampte op het politieke thuisfront hoe dan ook al met de nodige pro-Irakese gevoelens. Hoe zat het dan met de motivatie en de gevechtswaarde van de Syrische soldaat? Voor de Amerikanen speelden trouwens nog steeds de naweeën van Vietnam. Zou de tere politieke consensus in de Verenigde Staten over het ingrijpen in de Golf standhouden als de gevechten voortduurden en de slachtofferaantallen opliepen?

0433. **Operationele pauze** (*operational pause*). Omdat militaire operaties niet voortdurend en onafgebroken kunnen worden uitgevoerd, zal het nodig zijn pauzes te plannen in een campagne. Gedurende die pauzes moet toch op enigerlei wijze het initiatief worden behouden. Het kan no-

dig zijn een operationele pauze in te lassen, wanneer de operatie tijdelijk niet meer logistiek te ondersteunen is, wanneer de troepen uitgeput zijn, wanneer terrein of klimaat dat vereisen, of wanneer het karakter van de campagne wezenlijk verandert. Het inlassen van een pauze kan ook een militair-strategische richtlijn zijn, bijvoorbeeld om de mogelijkheid te verschaffen vredesonderhandelingen te beginnen. De operationele commandant kan daarbij toch het initiatief behouden door te verzekeren dat wanneer op één operatielijn een pauze wordt ingelast, de acties op een andere lijn juist worden geïntensiveerd.

Generaal Schwarzkopf hamerde bij voortduring op het belang van het handhaven van het offensieve momentum. De snelheid moest desnoods ten koste van de operationele pauzes gaan die de meeste van Schwarzkopfs ondercommandanten voor noodzakelijk hielden (vooral na de doorbraak van de Irakese verdedigingslinie en alvorens de Republikeinse Garde aan te vallen). Overigens interpreteerden Schwarzkopfs onderbevelhebbers het begrip 'pauze' meer als een vloeiende herbevoorrading door achtereenvolgende eenheden dan als een opthoud.

De snelle ineenstorting van de Irakese weerstand maakte de timing en uitvoering van de operationele pauzes tijdens het coalitie-offensief in de praktijk tot een academisch vraagstuk.

Factoren die de uitvoering beïnvloeden:

o434. **Manoeuvre** is het door beweging ontplooiën van de troepenmacht in een voordelige positie van waaruit militair geweld tot gelding kan worden gebracht of van waaruit met geweld kan worden bedreigd. Op het operationele niveau zal de manoeuvre tot doel hebben via mijlpalen uiteindelijk het aangrijpingspunt te treffen. Manoeuvre van een geconcentreerde troepenmacht heeft tot doel de vijand te verrassen, hem in nadelige positie te brengen en hem in een psychologische shock te brengen. Hierdoor kan de commandant momentum bereiken en daarmee de vijand moreel domineren. Op het operationele niveau betekent manoeuvre meer dan verplaatsen alleen; het houdt namelijk ook het geestelijk *uitmanoeuvreren* van de vijand in.

Het operationele belang van de manoeuvre telde vooral voor het begin van de grondaanval. Twee Amerikaanse korpsen verplaatsten kort voor het offensief in hoog tempo en over een grote afstand naar de linkerflank. Deze versluierde manoeuvre overrompelde de Irakese verdedigers.

De eigenlijke doorbraak was een betrekkelijk conventionele en gefaseerde operatie 'volgens het boekje'. De manoeuvres die daarop volgden, zijn het best te omschrijven als een voorwaartse beweging naar de Irakese gemechaniseerde reserves – de enige manoeuvre-eenheden waarover Sadam Hoessein beschikte – op basis van superieure vuurkracht.

0435. **Tempo** is de relatieve snelheid of het ritme van de uitvoering van acties van eigen troepen in relatie tot die van de vijand, waarmee onder meer een snellere uitvoering van achtereenvolgende gevechten of andere acties bereikt kan worden. Dit vergt van een troepenmacht de capaciteit om snel van de ene soort operaties over te gaan tot een andere. Het doel van tempo is activiteiten te ontplooiën waarop de vijand steeds minder in staat is tijdig te reageren. Als gevolg daarvan komen zijn antwoorden te laat, op de verkeerde plaats of zijn ze te zwak. Op het operationele niveau komt tempo vooral tot uitdrukking in de benodigde tijd om, eventueel in een ander gebied, een volgende grote operatie uit te voeren.

Het offensieve tempo lag tijdens de Tweede Golfoorlog steeds zeer hoog, zowel in overbrugde afstand als in de opeenvolging van afzonderlijke acties. Dit hing rechtstreeks samen met het uitgangspunt van de Amerikaanse militaire strategie: een snel, beslissend offensief met de inzet van alle middelen. Het feit dat Irak aan het front nauwelijks over manoeuvre-eenheden beschikte, speelde daarbij natuurlijk in het voordeel van de coalitie. De statische Irakese verdedigingslinie in de woestijn liet zich eenvoudig uitflankeren.

0436. **Culminatiepunt** (*culminating point*). Een operatie bereikt haar culminatiepunt wanneer het momentum in de lopende operaties net niet meer kan worden gehandhaafd. In het offensief bereikt de aanvaller zijn culminatiepunt, wanneer hij zijn offensieve operatie niet langer kan voortzetten en moet overgaan tot de verdediging. Dit is voor een verdediger dan ook het meest geëigende moment om zijn tegenaanvallen in te zetten. Het bereiken van het culminatiepunt betekent dat onvrijwillig een operationele pauze moet worden ingelast. Het is essentieel dat een operationele commandant onderkent óf, en zo ja waar en wanneer, hij zijn culminatiepunt zal bereiken.

Het opperbevel van het bondgenootschap hield rekening met de mogelijkheid dat het culminatiepunt zou worden bereikt nog voordat de Irakese hoofdmacht kon worden uitgeschakeld. Het probleem lag vooral bij de lange aanvoerlijnen door de woestijn, die kwetsbaar waren voor weersinvloeden en sabotage. De bevoorradingslijn bleek in de praktijk het (vooral door generaal Norman Schwarzkopf opgelegde) hoge opmarstempo inderdaad nauwelijks te kunnen bijhouden. Het culminatiepunt is mogelijk zelfs ook werkelijk bereikt. Als gevolg van het technologische overwicht van de coalitie, de snelle Irakese ineenstorting en het besluit van president Bush, reeds vier dagen na het begin van de grondaanval, om alle offensieve operaties te stoppen (nog voordat de overgebleven vijandelijke eenheden zouden worden aangevallen) had dit evenwel geen effect meer op de militaire afloop van de Tweede Golfoorlog.

Sectie 8 – Gevechtsoperaties – het defensief en het offensief

Inleiding

0437. Gevechtsoperaties omvatten oorlogsoperaties en enkele niet-oorlogsoperaties, zoals het optreden in bepaalde regionale gewapende conflicten. Deze sectie gaat met name in op het specifieke karakter van (reguliere) gevechtsoperaties op het operationele niveau. Echter, ook vredesondersteunende operaties kunnen een defensief of offensief karakter hebben. Blokkades, bijvoorbeeld, zijn defensief van aard; interventies vooral offensief. Het volgende betoog heeft dus niet alleen betrekking op gevechtsoperaties.

0438. De begrippen verdediging en aanval (op operationeel niveau aangeduid met ‘defensief’ en ‘offensief’) zijn vanouds de twee kernbestanddelen van de oorlogvoering. In de internationale rechtsorde geldt momenteel de integriteit van bestaande grenzen als een uitgangspunt. Op grond van dit nagestreefde behoud van de status-quo wordt elke vorm van aanvalsoorlog onrechtmatig geacht. Anderzijds zijn, in het geval men zelf wordt aangevallen, het recht op zelfverdediging en de aanspraak op internationale steun erkend.

0439. De gezamenlijke tegenmaatregelen zullen in zo’n geval zijn gericht op het herstellen van de *status-quo ante bellum*, de situatie zoals die voor het conflict of de oorlog bestond. Die levert dan ook de basis voor de formulering van de zogenaamde gewenste politiek-strategische eindsituatie. De enig mogelijke militaire strategie van Nederland, en impliciet ook die van alle bondgenootschappen en coalities waaraan ons land deelneemt, is als gevolg hiervan een defensieve.

0440. In het kader van die defensieve strategie zullen campagnes en grote operaties op het operationele niveau, waar Nederland in NAVO- of ander verband aan deelneemt, doorgaans defensief van karakter zijn. Er kan echter ook sprake zijn van deelname aan een (tegen)offensief, waarbij Nederlandse strijdkrachten mogelijk niet betrokken waren in een eventueel voorafgaande defensieve fase. Ook bij een kleinschalig conflict is offensief optreden denkbaar. Te denken valt aan het afdwingen van een door de Veiligheidsraad opgelegde sanctie.

0441. De begrippen ‘verdediging’ en ‘aanval’, juister gezegd ‘defensief’ en ‘offensief’, zijn minder duidelijk te definiëren in een irreguliere oorlogvoering. Bij het overslaan van een intern conflict naar een buurland is veelal geen sprake van een fysieke aanval. Toch wordt de integriteit van bestaande grenzen bij een transnationaal conflict op de proef gesteld. Dit hoofdstuk richt zich vooral op het traditionele defensief en offensief, uit-

gevoerd door reguliere troepen. Hoofdstuk 6 gaat ook in op irregulier optreden.

0442. **Ruimte en tijd.** In het defensief en offensief hebben de factoren ruimte en tijd een specifieke betekenis. In de hedendaagse oorlogvoering dient het begrip ruimte, vanwege het optreden van luchtmobiele en luchtstrijdkrachten, driedimensionaal te worden opgevat. Die ruimte strekt zich daarbij ver in de diepte uit, zowel in het eigen achtergebied als in dat van de vijand. Die ruimte voor beide partijen is een voortdurende bron van frictie. Niet alleen de dimensies van het operatietoneel zijn in het geding; het gaat ook om het constante, cumulatieve effect van lokale terreinkenmerken op het optreden.

0443. Terwijl de ruimte van het operatietoneel van de verdediger hem wordt betwist door de aanvaller, verloopt de tijd gedurende de operatie voor beiden in gelijke mate. Het effect van dit tijdsverloop is echter tegengesteld. De tijd werkt namelijk in het voordeel van de verdediger. Hem zal er daarom alles aan gelegen zijn het beslissende moment zo lang mogelijk uit te stellen. Zolang de tijd verloopt zonder dat de aanvaller een beslissing weet te forceren, plukt de verdediger daarvan de vruchten. Het is immers van nature al zo dat het momentum van een offensieve operatie door allerlei factoren voortdurend wordt beïnvloed.

0444. Die vertraging komt allereerst voort uit het feit dat fysiek verplaatsen van strijdkrachten naar en binnen het operatietoneel tijd kost. Maar manoeuvreren, vechtend tegen een verdediger die de terreinkenmerken in zijn voordeel benut, kost onevenredig veel meer tijd. Hoewel beide zijden weliswaar verliezen oplopen, zullen deze in elk geval het tempo van de aanvaller reduceren. Op die manier nadert de aanvaller geleidelijk zijn onafwendbare culminatiepunt. Slaagt hij er niet in vóór dat moment een beslissing te forceren, dan rest hem niets anders dan de aanval te staken en zelf over te gaan tot het defensief. Het is daarom ook pas op dat moment dat de oorspronkelijke verdediger succes mag verwachten van zijn tegenaanval.

0445. **Oriëntatie op de vijand.** Omdat de aanvaller de ruimte van het operatietoneel op de verdediger betwist, zijn beide operatievormen in laatste instantie ook terreingeoriënteerd. Het verslaan van de vijand door hem zowel fysiek als psychisch de mogelijkheid te ontnemen zijn optreden voort te zetten, is echter de essentiële voorwaarde die het uiteindelijk succes bepaalt. Men kan immers geen louter op behoud van terrein gerichte, min of meer passieve verdediging voeren. Een defensieve operatie zal bij voorkeur, indien men daarvoor nog strijdkrachten ter beschikking heeft kunnen houden, uitmonden in een beslissend (grootscheeps) tegenoffensief. Dit wordt ingezet zodra het vijandelijk offensief zijn culminatiepunt bereikt.

0446. Maar ook in de daaraan voorafgaande fase zal de verdediger middelen inzetten voor het uitvoeren van plaatselijke tegenaanvallen. Daarmee wordt de voortzetting van de verdediging begunstigd, vooral door het toebrengen van verliezen aan de aanvaller. Uiteindelijk is ook het in de diepte van het operatietoneel verrassend en met massale vuuruitwerking aanvallen van de strijdkrachten van de aanvaller een actief element van een verdediging. Op elk niveau en in elke fase van de operatie zijn aanvallende bestanddelen geïntegreerd in de verdediging.

Uitputtings- versus manoeuvre-oorlogvoering.

0447. In de relatie tussen defensief en offensief is ook een ander tegengesteld begrippenpaar in het geding: *uitputting* en *manoeuvre*. Bij uitputtingsoorlogvoering wordt de vijand louter gezien als een verzameling doelen, die teniet wordt gedaan door het cumulatieve effect van overweldigende vuurkracht. Men verslaat de vijand uitsluitend door hem metterdaad vrijwel volledig fysiek te vernietigen. Bij uitputtingsoorlogvoering geldt dat veelal een lange adem nodig is om alle bronnen van de vijand droog te leggen en te voorkomen dat hij nog enige substantiële gevechtskracht in het conflict kan inbrengen. In werkelijkheid bestaat een dergelijke uitputtingsoorlogvoering, gereduceerd tot een fabrieksmatig proces, in zuivere vorm natuurlijk niet.

0448. Aan de andere kant van het spectrum staat manoeuvre-oorlogvoering. Daarbij verslaat men de vijand door hem structureel te ontregelen. Het gaat er daarbij om hem zoveel mogelijk direct in zijn aangrijpingspunt te treffen en hem daarmee psychisch onder druk te houden. Daardoor is hij niet meer in staat zijn strijdkrachten op coherente wijze in te zetten. Kenmerkend voor de *manoeuvrist approach* is dat getracht wordt het conflict in relatief korte tijd te beslechten, zodat strategische bronnen niet aangesproken behoeven te worden. Ook voor de manoeuvre-oorlogvoering geldt dat zij in haar pure vorm in de praktijk niet voorkomt.

0449. De werkelijkheid van de oorlogvoering zal steeds een mengvorm van uitputting en manoeuvre te zien geven. Daarbij kan afhankelijk van de situatie de nadruk meer in de richting van een van beide uitersten liggen. Ook de toegepaste operatievorm, het defensief of offensief, is van invloed. De aanvaller zoekt van nature de manoeuvre, omdat hij daarmee immers zijn belangrijkste voordelen, initiatief en geconcentreerd optreden, zolang mogelijk kan uitbuiten. Wanneer een verdediger een overwicht aan middelen heeft, zal hij zich, gezien zijn uitgangspositie en doelstelling, vooral op uitputting van de vijand richten. Daarmee loopt hij het minste risico.

0450. De aanvaller onderstreept de beweeglijke benadering van oorlogvoeren door zo snel mogelijk in de diepte van het operatietoneel door te stoten, waarbij hij de verdediger door omtrekking tracht uit te manoeu-

vren. Uiteindelijk zal hij echter ook de resterende gevechtskracht van de verdediger moeten uitschakelen of ten minste volledig neutraliseren. Daarbij zal hij niet altijd kunnen ontkomen aan een plaatselijke, rechtstreekse confrontatie met beslissende vuuruitwerking. De aanvaller zal in dat geval over een dusdanige gevechtskracht moeten beschikken dat hij de vijand ervan weet te overtuigen dat verder weerstand bieden zinloos is.

0451. Omgekeerd ontkomt de verdediger er niet aan zich in een dergelijk geval – of wanneer hij een kwantitatieve achterstand heeft en dus minder gevechtskracht bezit – op contra-manoeuve te richten. Zijn initiële wijze van ontplooiing verliest immers effect naarmate het optreden zich verder naar de diepte verplaatst. Door eigen manoeuvre moet hij nu de situatie naar zijn hand trachten te zetten. Hij realiseert dit door de aanvaller voortdurend te confronteren met verse, in de diepte gegroepeerde gevechtskracht. Een deel daarvan kan verdedigend worden ingezet, maar daarnaast zal hij in sterke mate offensief moeten optreden, eventueel zelfs vóórdat de aanvaller zijn culminatiepunt heeft bereikt.

0452. Bij het bepalen van de plaats die het eigen optreden inneemt op de schaal tussen uitputting en manoeuvre, speelt het streven naar behoud van draagvlak in onze moderne Westerse samenlevingen een steeds grotere rol. De wens om hoge verliezen te voorkomen en aan te sturen op een snelle beslissing, doet de keuze meer en meer naar manoeuvreoorlogvoering tenderen. De realiteit gebiedt echter te beseffen dat ook de tegenstander grote invloed kan uitoefenen op de aard van oorlogvoering. Hij kan uitdrukkelijk belang hebben bij het bewerkstelligen van een uitputtingsoorlog.

Sectie 9 – Vredesondersteunende operaties

0453. Een onderscheid tussen gevechtsoperaties en vredesondersteunende operaties is het feit dat de leiders van de strijdende partijen bij de laatstgenoemde vorm over het algemeen instemmen met de aanwezigheid van een vredestroepenmacht. Bij de uitvoering van vredesoperaties op het operationele niveau staat het behoud van die instemming dan ook centraal. Immers, zonder de instemming van de leiders van de betrokken partijen kan de taak (handhaving van de vrede, het voorkomen van uitbreiding van het conflict of het uitbouwen van een fragiele naar een duurzame vrede) niet worden uitgevoerd. Het streven naar behoud van instemming betekent overigens niet dat de commandant van een vredestroepenmacht geen geweld kan gebruiken. Wanneer dit nodig is, bijvoorbeeld omdat anders zijn geloofwaardigheid geschaad zou worden, mag hij, mits zeer zorgvuldig en selectief uitgevoerd, niet terugdeinzen voor het gebruik van geweld. Hij zal er daarbij nauwlettend op moeten toezien dat een vredeshandhavende operatie niet escaleert en ongewild overgaat in een vredesafdwingende operatie.

*Opbouwende activiteiten in de praktijk: de genie aan het werk in Bosnië-Herzegovina.
Foto: H. Keeris, MvD-DV. R. van Bakel, MvD-DV*

Een operationele planning van een vredesondersteunende operatie

Toen luitenant-generaal Rupert Smith begin februari 1995 het commando van de VN-troepen in Bosnië-Herzegowina over nam, heeft hij onmiddellijk opdracht gegeven een overkoepelend operationeel plan te ontwikkelen. Dit had tot doel alle (civiele en militaire) activiteiten gericht op het bereiken van de strategische eindsituatie te inventariseren en onderling op elkaar af te stemmen. Dit plan, gebaseerd op de zgn. *'stepping stone theorie'*, beoogde voor alle activiteiten operationele doelstellingen en mijlpalen te formuleren voor korte, middelbare en lange termijn. Tevens rangschikte dit plan deze in tijdsvolgorde teneinde zo als het ware een pad van *'stepping stones'* naar de strategische eindsituatie zichtbaar te maken.

Omdat een duidelijke door de Veiligheidsraad gedefinieerde strategische eindsituatie ontbrak, heeft Smith deze zelf als volgt gedefinieerd:

1. *Separation of forces*: het zodanig van elkaar scheiden van de militaire middelen van de strijdende partijen, dat zij niet langer een directe bedreiging voor elkaar vormen.
2. *Restoring confidence*: herstel van het vertrouwen tussen de strijdende partijen onderling en het vertrouwen in de VN, teneinde instemming voor alle vredesondersteunende activiteiten op alle niveaus te verkrijgen en te behouden.
3. *Reconstruction*: wederopbouw van de infrastructuur van het land, teneinde een normaal functioneren van de samenleving weer mogelijk te maken.

Smith onderkende vier hoofdgroepen van activiteiten, te weten politieke [diplomatieke, red.], militaire, humanitaire en infrastructurele. Binnen elk van die hoofdgroepen werden deelactiviteiten geïnventariseerd en mijlpalen geformuleerd, teneinde te verzekeren dat alle inspanningen om de strategische eindsituatie te bereiken onderling konden worden afgestemd. Hoewel niet expliciet geformuleerd, kan men stellen dat het aangrijpingspunt op dat moment – kort na het van kracht worden van het *Cessation of Hostilities Agreement* (COHA) – lag bij het herstel van vertrouwen, omdat dit cruciaal werd geacht voor het verkrijgen van verdere medewerking aan het vredesproces.

De militaire activiteiten waren als volgt onderverdeeld:

1. Uitbreiden van de humanitaire steunverlening.
2. Verzekeren van vrijheid van beweging.
3. Verzekeren van medewerking aan het vredesproces en nakoming van de verdragen (toezicht).
4. Publiciteits- en informatieactiviteiten.
5. Verbeteren van de besluitvorming en organisatie van UNPROFOR.
6. Verbeteren van de operationele en logistieke inzetbaarheid van UNPROFOR.
7. Verhogen van de veiligheid, d.w.z. verminderen van de kwetsbaarheid van UNPROFOR.

Vooraf onderkende Smith reeds dat het formele einde van het COHA (30 april), dat samenviel met het einde van de winterperiode, het culminatiepunt in het vredesproces zou kunnen worden.

0454. Commandanten op het operationele niveau dragen ook zorg voor de politieke afstemming van de operatie. Zij voeren het militaire overleg met commandanten van de partijen die betrokken zijn bij het conflict. Tevens coördineren zij de inzet van militaire middelen met die van civie-

le organisaties. Hoofdstuk 7 gaat nader in op de problematiek omtrent vredesondersteunende operaties.

Sectie 10 – Commandovoering op het operationele niveau

0455. Effectieve commandovoering is bij elke militaire operatie essentieel voor het behalen van succes. Het bereiken van de militaire doelstellingen is vooral afhankelijk van de vaardigheid om de meest geschikte troepen op de juiste plaats en tijd in te zetten. Daarom is effectieve en flexibele commandovoering van doorslaggevend belang op het operationele niveau. Hoofdstuk 5 gaat uitgebreid in op commandovoering. Dit hoofdstuk beperkt zich tot enkele zaken die specifiek op het operationele niveau van toepassing zijn.

0456. Een effectieve organisatie van zijn troepenmacht is één van de eerste zaken die een operationele commandant verzekert wanneer hij zijn campagne ontwerpt. Eenhoofdige leiding en integratie van de commandostructuur hebben op het operationele niveau een specifieke betekenis.

0457. **Eénhoofdige leiding** is verzekerd omdat één commandant, de gezamenlijke troepen-commandant (*Joint Forces Commander* [JFC]), de militaire operatie leidt en de inzet van steunende eenheden en middelen coördineert. Deze eenheden en middelen krijgt hij toegewezen in een bepaalde bevelsverhouding. Een overzicht van bevelsverhoudingen is weergegeven in sectie 13 van dit hoofdstuk. Om die éénhoofdige leiding te verzekeren, wordt *operational control* (OPCON) als de minimaal noodzakelijke bevelsbevoegdheid beschouwd. Op het operationele niveau kan het voorkomen dat beperkingen worden opgelegd aan het gebruik van nationale troepencomponenten en ondersteunende middelen. Om onduidelijkheid over het gebruik van deze middelen te voorkomen, is het noodzakelijk dat de staf van de gecombineerde troepencommandant in directe verbinding staat met de bevoegde nationale autoriteiten in het operatietoneel voor afstemming van de inzet van die nationale middelen. Dergelijke commandanten van nationale troepencontingenten staan in verbinding met hun nationale militair-strategische autoriteiten.

0458. **Integratie van de commandostructuur.** De commandostructuur moet verzekeren dat de capaciteiten van de verschillende componenten op de meest effectieve manier worden gebruikt. De commandant kan zijn troepen in verschillende componenten opdelen, elk bestaand uit bijdragen van verschillende landen. Hier onderscheiden wij de volgende mogelijkheden:

- a. **Functionele component:** zee-, land-, of luchtcomponent. De middelen van verschillende krijgsmachtdelen worden onder éénhoofdige leiding ingezet. Zo kan een landcomponent bestaan uit grondtroepen

van landmacht en mariniers, helikopters en luchtverdedigingsmiddelen. Een luchtcomponent kan bestaan uit vliegtuigen van luchtmacht en marineluchtvaartdienst.

- b. **Krijgsmachtdeel-component:** marine-, landmacht- of luchtmachtcomponent. Alle middelen van één krijgsmachtdeel voeren onder éénhoofdige leiding de operatie uit.
- c. **Combinatie** van functionele en krijgsmachtdeel-componenten.

0459. Het kan noodzakelijk zijn een gezamenlijke nationale taakgroep als component in te zetten. Ook speciale eenheden (*special forces*) die aan de operationele commandant zijn toegewezen, zullen over het algemeen als aparte component optreden. Het is van groot belang tussen de verschillende componenten van een gezamenlijke, gecombineerde troepenmacht op uitgebreide schaal liaison uit te brengen.

0460. **Commandostructuren.** Hoewel er vele variaties op commandostructuren denkbaar zijn, bestaan er twee hoofdmodellen.

- a. Gecombineerd gezamenlijk taakgroep-model (*Combined Joint Task Force* [CJTF]), dat zich kenmerkt door een gezamenlijke staf met ondergeschikte functionele of krijgsmachtdeelcomponenten. Dit model is vooral toepasbaar bij grootschalige crises waarbij verschillende componenten gezamenlijk optreden.
- b. Model waarbij één functionele of krijgsmachtdeelcomponent dominant aanwezig is (*lead service* model). Dit model kent een staf waarbij de gezamenlijke multinationale staf en die van een van de componenten geïntegreerd optreedt. Dit model is vooral toepasbaar bij kleinschalige crises waarbij een relatief gering aantal componenten gezamenlijk optreedt. Te denken valt aan een beperkte land-luchtoperatie ver van de kust, bijvoorbeeld in het kader van een vredeshandhavende of vredesafdwingende operatie.

Sectie II – Verzorging op het operationele niveau

0461. Ook op het operationele niveau is de operationele inzet altijd richtinggevend voor de verzorging; het is immers een ondersteunende functie. Dit wil niet zeggen dat de mogelijkheid om deze ondersteuning te garanderen de wijze van operationele inzet niet zou kunnen beïnvloeden. Om de doelstellingen van de verzorgingssteun te realiseren, worden binnen de NAVO (en dus ook voor taakgroepen die voornamelijk uit NAVO-leden bestaan) de volgende uitgangspunten gehanteerd op het operationele niveau.

- a. **Inzetverantwoordelijkheid:** de landen hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de logistieke ondersteuning van hun multinationale troepenmacht.

- b. **Leveringsverantwoordelijkheid:** het is de nationale verantwoordelijkheid van elk land afzonderlijk de ondersteuning van de aan de troepenmacht toegewezen eigen troepen te verzekeren.
- c. **Samenwerking** tussen de landen is essentieel voor een doelmatige verzorging.
- d. **Bevoegdheid:** op elk niveau moet een commandant, ongeacht zijn land van herkomst, voldoende bevoegdheden hebben over de logistieke middelen om zijn eenheden effectief te kunnen inzetten en ondersteunen.
- e. **Voldoende middelen:** de niveaus van de voorraden en de distributie van logistieke middelen van de aan de troepenmacht toegewezen eenheden moeten voldoende zijn om het verwachte niveau van gereedheid, voortzettingsvermogen en mobiliteit te garanderen.
- f. **Doelmatigheid:** de logistieke middelen moeten zo doelmatig mogelijk worden ingezet, vooral omdat het over het algemeen ook schaarse middelen betreft.
- g. **Flexibiliteit:** de logistieke ondersteuning van een troepenmacht en de door de landen toegewezen eenheden of formaties moet zo dynamisch, flexibel, mobiel en reactief zijn als de eenheden die zij ondersteunt.
- h. **Informatieverschaffing:** landen moeten aan operationele commandanten die informatie over de logistieke middelen verschaffen die noodzakelijk is voor een doeltreffende inzet van de gehele troepenmacht.

Sectie 12 – Gezamenlijke campagnes en grote operaties

0462. Een **gezamenlijke campagne** is een gecoördineerd ontwerp van een serie achtereenvolgens of simultaan uit te voeren grote operaties om

*6 juni 1944. Amerikaanse troepen gaan aan land op Omaha beach.
Foto: SMG-KL*

binnen een bepaalde tijd of in een bepaald gebied de operationele doelstelling te bereiken, waarbij de inzet van middelen van landmacht, marine en luchtmacht op elkaar wordt afgestemd. Een gezamenlijke campagne bevat doorgaans de volgende onderdelen.

- a. Afdwingen en beschermen van de aanvoerlijnen te land, ter zee en door de lucht naar en in het operatietoneel.
- b. Beheersen van de zee en afdwingen van een gewenste situatie in het luchtruim boven het operatietoneel.
- c. Toewijzen van troepen en middelen aan te behalen tussengelegen en uiteindelijke doelstellingen.
- d. Uitvoeren van land-, zee- en luchtoperaties in overeenstemming met het karakter en de capaciteit die elk van de onderscheidende troepen en middelen hebben.
- e. Verzekeren van voldoende ondersteuning, waaronder logistieke ondersteuning.
- f. Commandovoeringsoperatie (*command and control warfare*): verzekeren van de eigen commandovoering en bewust aangrijpen van die van de tegenstander.
- g. Terugtrekken van de troepenmacht, inbegrepen reddings- en bergingsoperaties.

Overlord

Eén der grootste militaire operaties uit de geschiedenis is de Geallieerde invasie in Normandië geweest. Onder de codenaam *Overlord* werd onder Amerikaans-Britse leiding een campagne gepland en uitgevoerd waarin alle krijgsmachtdelen samenwerkten. De marine verzorgde de troepenaanvoer vanuit Amerika en het overzetten van de troepen naar Frankrijk, alsmede de inleidende beschietingen op de Franse kust en later ook vuursteun aan de troepen in het bruggehoofd. De Geallieerde luchtmacht vernietigde vooraf de infrastructuur in Frankrijk om Duitse troepenverplaatsingen te bemoeilijken, verzorgde luchtlandingen en tactische luchtsteun. Britse, Amerikaanse en Canadese divisies voerden de landingen zelf uit. Voor de logistieke ondersteuning werden onder meer kunstmatige havens ontwikkeld en een pijpleiding onder het Kanaal gelegd voor de toevoer van brandstof.

Afgeleide campagnes ter voorbereiding van de landing in Normandië waren onder meer *Fortitude*, een uitgebreid misleidingsplan, dat de Duitsers moest doen geloven in een landing nabij Calais, en het *Transportation Plan*, het optreden van de luchtmacht tegen spoorwegemplacements in Frankrijk en België. De afgeleide campagne voor de marine was *Neptune*, het overzetten van het Geallieerde leger over Het Kanaal.

Grote operaties zijn te herkennen in de deeloperaties die het Geallieerde leger na de landing uitvoerde om uit het bruggehoofd uit te breken. De belangrijkste zijn *Goodwood* voor de Britten nabij Caen en *Cobra* voor de Amerikanen aan de westzijde van het bruggehoofd, beide in juli 1944. De landmachten van Britten en Amerikanen voerden deze operaties uit, al speelde de steun van de luchtmacht wel een rol van belang.

0463. **Afgeleide campagne** (*subordinate campaign*). Er kan sprake zijn van een afgeleide campagne, wanneer een gezamenlijke troepencommandant aan een van zijn ondercommandanten opdraagt een gezamenlijke campagne uit te voeren met een beperkt doel. Dit kan bijvoorbeeld een bepaalde fase van een campagne betreffen of een gezamenlijke operatie in een apart operatietoneel. Zo kan gedurende een interdictiefase van een campagne, een fase ter voorbereiding op een offensieve inzet, waarin de tegenstander wordt gebombardeerd, een *Joint Forces Air Component Commander* (JFACC) leiding geven aan de interdictiemiddelen van alle krijgsmachtdelen. Hiertoe behoren eigen jachtbommenwerpers, vuursteunmiddelen van de landmacht en kruisvluchtwapens of scheepsbeschut van de marine. Wanneer een JFACC een afgeleide campagne leidt, wordt gemakshalve vaak gesproken over de *joint air campaign*.

0464. **Een grote operatie** (*major operation*) is een gecoördineerd ontwerp van een serie achtereenvolgens of simultaan uit te voeren gevechten of andere militaire acties. Het doel van dit optreden is binnen een bepaalde tijd of in een bepaald gebied een vooraf vastgesteld *deel* van de operationele doelstelling te bereiken. Kenmerkend voor een grote operatie is dat, in tegenstelling tot een (ondergeschikte) campagne, de operatie wordt geleid door een commandant van één krijgsmachtdeel en dat de inzet van middelen van dat krijgsmachtdeel dominant is. Grote operaties worden uitgevoerd door een commandant van een component van de gezamenlijke troepenmacht. In de uitvoering van zijn operatie moet hij de capaciteit van de steunende krijgsmachtdelen in zijn operatie integreren. Zo voert een commandant van de landcomponent de landoorlog uit. Hij verzekert bij de uitvoering van de landoorlog de integratie van bijvoorbeeld offensieve luchtsteun in zijn operatie.

Sectie 13 – Bevelsverhoudingen nog eens op een rijtje (in overeenstemming met AAP-6: *NATO Glossary of Terms and Definitions*)

0465. *Full Command* (FULLCOM): de militaire bevoegdheid en de verantwoordelijkheid van de hoogste bevelvoerend officier om orders te geven aan ondergeschikten. Het omvat alle aspecten van militaire operaties en bestaat alleen binnen de nationale krijgsmacht. De term *Command*, zoals die internationaal gebruikt wordt, impliceert een lager niveau van gezag dan wanneer dit wordt gebruikt in een zuivere nationale context. Als gevolg van deze benadering heeft geen enkele internationale troepencommandant, ook niet bij de NAVO, 'volledig commando' over de troepen die hem zijn toegewezen. Slechts onder *Operational Command* of *Operational Control* wijzen de lidstaten troepen aan een internationale troepenmacht toe.

0466. *Operational Command* (OPCOM): de bevoegdheid die een commandant is gegeven om opdrachten en taken aan ondergeschikte commandanten te geven, om eenheden te ontplooiën, om troepen anders te organiseren en om *operational of tactical control* naar eigen goeddunken te behouden of te delegeren. Het houdt niet automatisch in dat er tevens een verantwoordelijkheid bestaat voor personele verzorging of logistiek. Hiervoor moeten altijd exacte afspraken ‘op maat’ worden gemaakt. Wanneer een eenheid onder OPCOM staat mag een hogere commandant delen, bijvoorbeeld toegewezen vuursteunmiddelen, van de eenheid afnemen en voor het hogere doel van zijn eigen eenheid gebruiken. Hiervoor is geen toestemming benodigd.

0467. *Operational Control* (OPCON): de bevoegdheid die gedelegeerd is aan een commandant om toegewezen troepen op dusdanige wijze te sturen dat de commandant specifieke opdrachten en taken kan volbrengen. Deze opdrachten en taken zijn over het algemeen beperkt in functie, tijd of plaats. Verder mag de commandant de desbetreffende eenheden ontplooiën en naar eigen goeddunken tactische controle over deze eenheden behouden of delegeren. Het houdt niet automatisch in dat er tevens een verantwoordelijkheid bestaat voor personele verzorging of logistiek. Wanneer een eenheid onder OPCON staat, mag de hogere commandant *niet* zonder toestemming delen van de eenheid afnemen voor het hogere doel van zijn eigen eenheid.

0468. *Tactical Command* (TACOM): de bevoegdheid die aan een commandant is gedelegeerd om taken aan troepen die onder zijn commando staan op te dragen ter volbrenging van de opdracht die door de hogere commandant is gegeven.

0469. *Tactical Control* (TACON): de gedetailleerde en, over het algemeen plaatselijke, sturing en controle van verplaatsingen en manoeuvre die noodzakelijk zijn om toegewezen opdrachten en taken te volbrengen.

0470. *Administrative Control* (ADMINCON): de nader te specificeren bevoegdheden van een commandant over ondergeschikte of andere organisaties, die te maken hebben met administratieve aangelegenheden, zoals het beheer van personeel, personeelszorg, bevoorrading en diensten. Veelal betreft het bevoegdheden die aan een nationale commandant (in het operatietoneel) zijn voorbehouden en niet zijn overgedragen aan een multinationale operationele commandant.

Grondslagen van militair optreden

Sectie 1 – Inleiding

0501. **Doel.** Samen met de volgende hoofdstukken vormt dit hoofdstuk het fundament van doctrine voor militaire operaties van de landmacht. Op dit fundament is de gehele doctrine voor voorbereiding, inzet, afronding en ondersteuning van militaire operaties gebouwd. Dit hoofdstuk behandelt de grondslagen die van toepassing zijn op elke militaire operatie. De volgende twee hoofdstukken gaan in op de grondslagen die specifiek gelden voor gevechts- en vredesondersteunende operaties.

0502. **Grondbeginselen.** Succes in een militaire operatie komt voort uit een juiste interpretatie en toepassing van de grondbeginselen van militair optreden. Deze grondbeginselen zijn regels van fundamentele aard voor het gebruik van militaire middelen: de fysieke component van militair vermogen. Hoewel deze grondbeginselen de basis vormen voor elk militair optreden, zijn zij op zich geen direct bruikbare instrumenten voor commandant en staf. Het is echter wel mogelijk uit de grondbeginselen, gevormd door jarenlange militaire ervaring, een voor commandant en staf praktische samenvatting af te leiden van de concepten en ideeën die erin opgenomen zijn. Als zodanig dragen zij bij aan de mentale component van militair vermogen, met name aan het verantwoord organiseren van de inzet van de middelen.

0503. **Grondregels voor gebruik van geweld.** Naast de grondbeginselen dienen commandanten rekening te houden met rechtsregels voor het gebruik van geweld. De ruimte die een commandant heeft voor het toepassen van de grondbeginselen is immers ten aanzien van het gebruik van geweld vastgelegd in het internationaal recht voor het gewapend conflict, in mandaten en in daarvan afgeleide *Rules of Engagement*. Sectie 3 behandelt deze regels op hoofdlijnen.

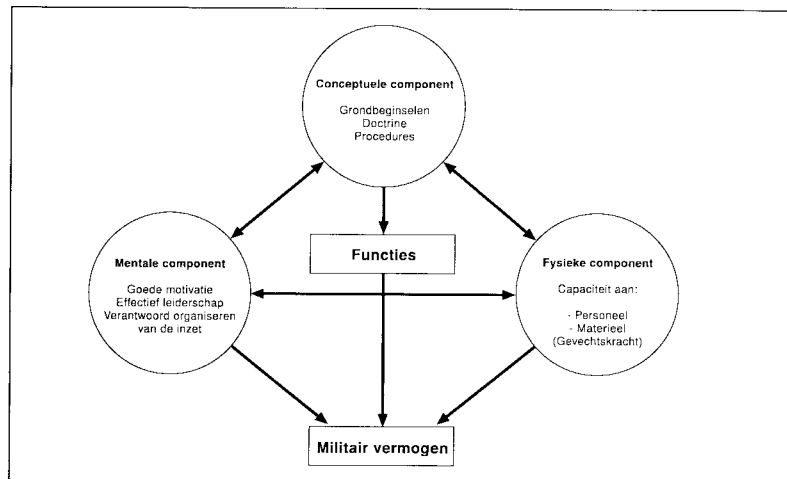
0504. **Functies van militair optreden.** Om de commandant de mogelijkheid te bieden zijn eenheden (fysieke component) in te zetten, is een eerste voorwaarde dat hij en zijn staf over *inlichtingen* en *militaire informatie* beschikken om een geschikte *commandovoering* te verwezenlijken. Daarnaast zijn de *bescherming* en de *verzorging* van de troepen absolute

voorwaarden. Samen met *vuurkracht* en *manoeuvre* vormen deze de functies van militair optreden. Op hogere niveaus dan het tactische gelden bovendien de functies *beheersing van het elektromagnetisch spectrum* en *ontplooiing*. Deze functies komen slechts door gezamenlijke inspanning van meerdere krijgsmachtdelen tot stand. De laatste twee zullen verder in deze publicatie buiten beschouwing blijven, omdat deze zich verder vooral op het tactische niveau richt.

0505. De functies zijn conceptuele hulpmiddelen voor commandant en staf. Door elke functie apart te beschouwen kan hij verzekeren dat deze bijdraagt aan de planning en uitvoering van de inzet (mentale component) in overeenstemming met de grondbeginselen, doctrine en procedures (conceptuele component). Natuurlijk heeft elke functie in een bepaalde operatie een relatieve waarde, soms belangrijker dan de andere functie, soms minder belangrijk. Uiteindelijk vormen ze alleen in samenhang met elkaar één geheel. Op deze wijze ontstaat het militair vermogen van de eenheid.

0506. **Indeling troepenorganisatie.** De indeling van de troepenorganisatie van de landmacht in wapens en dienstvakken moet niet worden verward met de hierboven genoemde conceptuele functionele indeling van militair vermogen. De landmacht is traditioneel ingedeeld in gevechts-, gevechtsondersteunende, verzorgende en commandovoeringseenheden; tot deze laatste behoren ook de inlichtingeneenheden. Elementen van deze groepen eenheden van specifieke wapens of dienstvakken dragen in meer of mindere mate bij aan de functies van militair optreden. Zo draagt een vuursteeneenheid van de artillerie bijvoorbeeld vooral bij aan de functie 'vuurkracht'. Daarnaast maakt elke eenheid gebruik van alle functies van militair optreden. Dezelfde artillerie-eenheid bijvoorbeeld maakt

Ontwikkeling van militair vermogen.

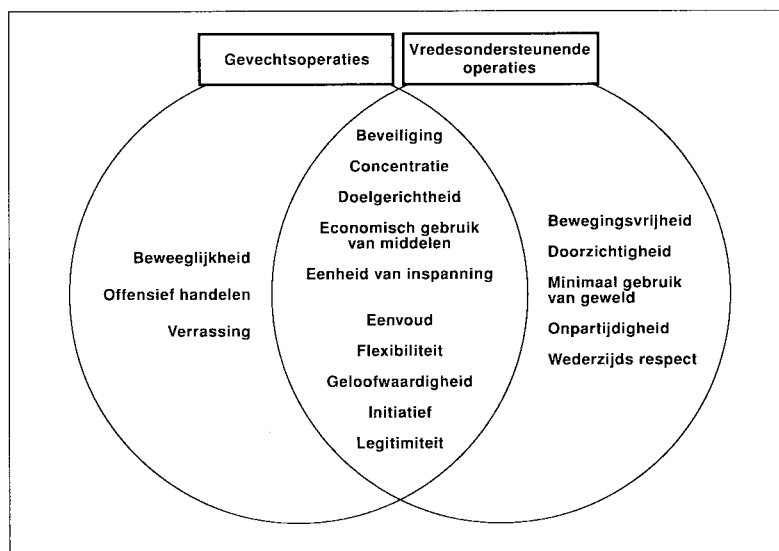
gebruik van commandovoering en inlichtingen, alsook van vuurkracht, manoeuvre, bescherming en verzorging. Bovendien kunnen de functies mede inhoud krijgen door bijdragen van andere krijgsmachten (*combined*) en krijgsmachtdelen (*joint*). De functie vuurkracht, bijvoorbeeld, krijgt extra dimensie door de inzet van gevechtshelikopters en vliegtuigen of scheepsgeschut.

Sectie 2 – Grondbeginselen van militair optreden

0507. De grondbeginselen van militair optreden zijn regels van fundamentele aard voor het gebruik van militaire middelen op strategisch, operationeel en tactisch niveau van optreden. De meeste grondbeginselen gelden zowel voor gevechts- als voor vredesondersteunende operaties. Een beperkt aantal geldt slechts voor één van deze soorten operaties. Deze sectie gaat eerst in op de grondbeginselen die voor *alle* militaire operaties gelden. Daarna behandelt het de grondbeginselen specifiek voor gevechtsoperaties, gevolgd door die voor vredesondersteunende operaties. Wanneer tijdens een vredesondersteunende operatie (wellicht tijdelijk en plaatselijk) gevechten moeten worden gevoerd, gelden de beginselen voor gevechtsoperaties. Dit is vooral relevant voor vredesafdwingende operaties.

0508. De grondbeginselen moeten steeds in onderlinge samenhang worden gezien. Volledig voldoen aan het ene beginsel kan het soms onmogelijk maken een ander beginsel in acht te nemen. Toepassing van de beginselen gaat daarom noodzakelijkerwijs gepaard met een onderlinge afweging van het belang ervan voor de specifieke situatie. Bij deze afwe-

Grondbeginselen van militair optreden.

ging houdt de commandant rekening met het oogmerk van de hogere commandant, met de ontvangen opdracht en de door hem daarmee te bereiken doelstelling, met het optreden van andere partijen betrokken bij het conflict en met de factoren tijd en ruimte.

Algemene grondbeginselen

0509. **Beveiliging.** Veiligheid is een essentiële voorwaarde voor het behoud van eigen middelen en vrijheid van handelen. Het is een voorwaarde voor het concentreren van de troepenmacht en het nemen van een risico buiten dat zwaartepunt. Een bepaalde mate van veiligheid wordt verkregen door het onthouden van informatie aan de vijand en door fysieke bescherming van onszelf. Beveiliging omvat het treffen van actieve maatregelen om verrassing door de vijand of andere partijen te voorkomen, zoals fysieke bescherming van bases, het verzekeren van een gunstige situatie in het luchtruim, de bescherming van flanken of het gereedhouden van voldoende reserves. Tevens omvat het passieve maatregelen, zoals het voorkomen dat gegevens over eigen middelen en plannen in handen van andere partijen vallen, of in ieder geval het bemoeilijken hiervan. Verder komt beveiliging tot gelding door invulling te geven aan de functie 'bescherming' (zie sectie 7).

Beveiliging

De Egyptische aanval op de Israëlische Bar-Levlinie langs het Suezkanaal in oktober 1973 biedt een scala aan beveiligingsmaatregelen. De Egyptenaren pasten met succes de klassieke truc toe de voorbereidingen voor hun aanval vooraf te laten gaan door een serie oefeningen, zodat de Israëli's de gereedstelling voor de aanval ook voor een oefening versleten. Het eigen personeel werd door de Egyptische legerleiding pas in een laat stadium geïnformeerd over tijd en plaats van de aanval. Bovendien versluisden de Egyptenaren hun eigen militaire capaciteiten door een desinformatiecampagne. Deze had met name betrekking op de speciale technieken om de linie te doorbreken (ondergraven van de verhoogde kanaaloever aan Israëlische zijde met hogedrukwaterspuiten), op de gereedstelling van omvangrijke eenheden om de doorbraak uit te buiten en op het gebruik van moderne pantserbestrijdingsmiddelen tegen de Israëlische gemechaniseerde reserve achter de linie. Tot slot vonden de voorbereidingen plaats onder dekking van een uitgebreid net aan luchtverdedigingsmiddelen. Dit zou ook de oversteek en de uitbraak uit het bruggenhoofd beveiligen. Onder deze voorwaarden, en met de politieke steun van de Sovjet-Unie in de rug, durfde president Sadat wraak te nemen voor de nederlaag van 1967.

0510. **Concentratie.** Als een beslissing wordt gezocht, moet op het juiste tijdstip en op de juiste plaats een zwaartepunt worden gevormd. Dat is noodzakelijk om ter plaatse een zodanig overwicht te verkrijgen dat het gestelde doel met succes wordt bereikt. De capaciteit om de inspanning snel te kunnen concentreren hangt af van een effectief commandovoer-

ringssysteem en een troepenmacht die zich snel kan verplaatsen. Concentratie houdt in dat men relatieve zwakte elders accepteert. Een voorwaarde is een stijl van leidinggeven die het nemen van risico toestaat.

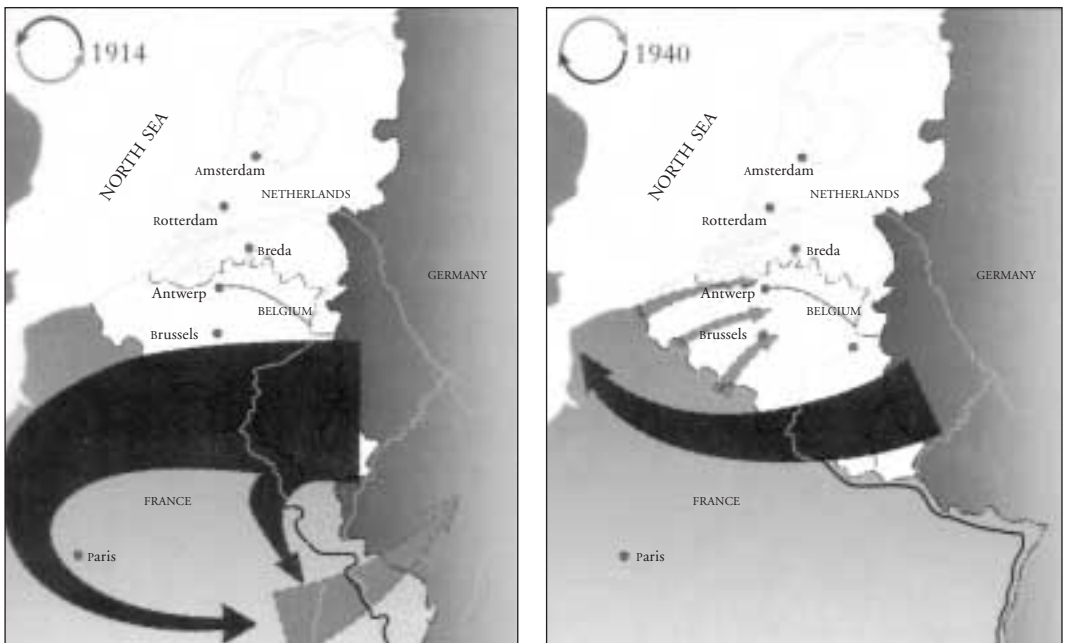
Concentratie

Het Duitse aanvalsplan tegen Frankrijk in 1914 beruiste op een duidelijke concentratie van eenheden in het zwaartepunt en gecalculerde zwakte elders. Sterker nog: die zwakte buiten het zwaartepunt vervulde een hoofdrol in het plan, omdat die de Fransen moest fixeren op hun (tijdelijke) succesvolle terreinwinst ver van dat zwaartepunt. Alleen door dit 'draaideureffect' kon de beoogde omsingeling worden bereikt.

Op de rechtervleugel (tussen Luik en Thionville, juist ten zuiden van Luxemburg) stelde de Duitse Generale Staf drie maal zoveel divisies op als op de linkervleugel (tussen Thionville en de Zwitserse grens). De bedoeling was dat de Fransen door een terugdringen van de Duitse zwakke linkervleugel in Lotharingen werden weggelokt van de grote draaibeweging van de sterke rechtervleugel door België. Dat het plan mislukte kwam deels door verzwakking van de rechtervleugel in België (in het oorspronkelijke plan van von Schlieffen was de krachtsverhouding tussen rechts en links 7:1 geweest), maar voor een minstens zo belangrijk deel door de versterking van de linkervleugel. Die was nu zo sterk dat hij de Franse hoofdaanval in Lotharingen onmiddellijk over de grens terugsloeg. Het zuidelijke deel van de draaideur (draaipunt bij Thionville) bleef dus stilstaan. *Fall Gelb* uit 1940 beruiste overigens op hetzelfde principe, zij het dat de draaideur nu de andere kant op bewoog. Ditmaal slaagde de opzet wel.

'Draaideureffect' 1914
(Schlieffen-Plan) en 1940
(Sichelschnitt-Plan).

HET DRAAIDEUREFFECT

0511. **Doelgerichtheid.** Ieder militair optreden moet gericht zijn op een doel dat ondubbelzinnig, duidelijk omschreven en bereikbaar is. Als een troepenmacht eenheid van doelstelling mist of het zicht verliest op wát moet worden bereikt, leidt dit er meestal toe dat het militair optreden niet slaagt. Op hogere niveaus kan het doel verwoord worden in een richtlijn of directief waarin de gewenste eindsituatie wordt omschreven. Op het tactische niveau leiden ondercommandanten hun doelstelling af uit het oogmerk van de hogere commandant en uit de aan hen verstrekte opdracht. Deze aspecten hebben een centrale plaats in de beoordeling van de toestand, die uiteindelijk weer leidt tot opdrachten aan het lagere niveau. Hierdoor ontstaat een doelgericht handelen van alle niveaus die bij een operatie betrokken zijn. Het in acht nemen van dit beginsel wordt bemoeilijkt wanneer gedurende het verloop van een operatie de doelstelling moet worden aangepast. Het is evident dat in een dergelijk geval de gewijzigde doelstelling zo snel mogelijk wordt bericht aan alle belanghebbenden: hogere commandant, neveneenheden en ondercommandanten.

Doelgerichtheid

Tot welke gevolgen een gebrek aan doelgerichtheid leidt, toonde het optreden van de Lichte Divisie van kol. H.C. van den Bijl. Deze moest op 10 mei 1940 vanuit Noord-Brabant verplaatsen naar Rotterdam-Zuid om daar het vliegveld Waalhaven, dat door Duitse luchtdalingstroepen was genomen, te heroveren. Toen dat via de brug over de Noord bij Alblasserdam niet lukte, kreeg Van der Bijl 11 mei opdracht zuidwaarts af te buigen naar het Eiland van Dordrecht, dat van vijand te zuiveren en vervolgens via de Hoeksche Waard naar Waalhaven te gaan. In feite was dit een dubbele opdracht die, aangezien de zuivering van het Eiland van Dordrecht een operatie met een geheel eigen karakter was, onherroepelijk tot de versnippering van de divisie zou leiden, en haaks stond op het hoofddoel: de herovering van Waalhaven. De divisie zou dan ook niet in de zuivering van het Eiland slagen, noch aan de herovering van Waalhaven toekomen.

0512. **Economisch gebruik van de middelen.** Mede in verband met de vereiste zwaartepuntvorming dient een commandant daarbuiten een verantwoord minimum aan middelen in te zetten. Dit betekent dat hij zijn middelen steeds inzet naar soort en hoeveelheid, in de juiste verhouding tot het gestelde doel. Het is de uitdaging voor de commandant vast te stellen wat de juiste plaats en tijd is om succes te behalen. Alleen dan kan hij vaststellen waar hij zwak kan zijn. Op die manier wordt hij geacht ook overwogen risico's te durven nemen.

Economisch gebruik van middelen

De strijd in Nederland verstarde in de winter van 1944-1945 langs de grote rivieren. Het Duitse *Oberkommando der Wehrmacht* liet weinig troepen achter ter beveiliging van dit rivierenfront. Het behoud van de Westwall, de laatste geloofwaardige verdedigingslinie in het westen, werd van veel groter belang geacht. Bovendien stond het Ardennenoffensief op stapel.

Het *Oberkommando* achtte de verzwakking van het 'Holland-Front' aanvaardbaar: de brede waterhindernissen boden immers een prima bescherming en bovendien richtten de geallieerden inmiddels hun aandacht vooral weer op de aanval naar het oosten, richting het Duitse 'heartland'.

0513. **Eenheid van inspanning.** Alle middelen en alle inspanningen die voor één doel worden aangewend dienen op elkaar te zijn afgestemd. Hierdoor is de commandant in staat alle beschikbare militaire capaciteit (gevechtskracht) doelmatig in te zetten om zijn doel te bereiken, terwijl hij gelijktijdig zijn kwetsbaarheid voor de vijand vermindert. Daarbij beïnvloedt een samenhangend optreden het eigen moreel positief, hetgeen de wil van de vijand of andere partijen om het conflict voort te zetten kan verminderen. Het moderne militaire optreden stelt hoge eisen aan het samenspel van de elementaire functies die verder in dit hoofdstuk worden behandeld, vooral omdat steeds meer en verschillende middelen uit verschillende eenheden, nationaal en internationaal, op hetzelfde doel inwerken. Eenheid van inspanning kan onder meer bereikt worden door éénhoofdige leiding over en synchronisatie van eigen en steunende middelen, alsook gezamenlijke doctrines. Wanneer de middelen niet onder bevel staan moeten de bevoegdheden en de inzet worden gecoördineerd. Eenheid van inspanning vereist training, teamgeest, een goede wil, een gezamenlijk doel, een heldere afbakening van verantwoordelijkheden, op elkaar afgestemde procedures en een begrip voor elkaars capaciteiten en beperkingen.

Eenheid van inspanning

Toen Frankrijk in juni 1940 was verslagen, werd het Hitler duidelijk dat Engeland zich, tegen de verwachting in, niet wilde neerleggen bij de Duitse hegemonie op het continent. Hitler beval nu aan luchtmacht, marine en leger gezamenlijk een landing in Zuid-Engeland voor te bereiden: operatie *Seelöwe*. Voorwaarden voor de landing waren een luchtoverwicht (taak voor de luchtmacht) boven het Kanaal en Zuid-Engeland en een verzwakking van Engeland door een zeeblokkade (taak voor de marine). Van een gezamenlijke krachtsinspanning van de drie krijgsmachtdelen kwam onder deze omstandigheden niets terecht. Leger en marine, die weinig heil zagen in *Seelöwe*, wachtten eerst af of de luchtmacht zou slagen in het verkrijgen van een luchtoverwicht. Zij volhardden graag in die houding toen de luchtmacht, na het mislukken van de *Battle of Britain*, overging tot een strategische luchtoorlog in een poging in zijn eentje Engeland op de knieën te brengen.

0514. **Eenvoud.** Door de snelle opeenvolging van gebeurtenissen en de complexiteit van het moderne militaire optreden zijn chaos, stress en frictie onvermijdelijk. Zoals reeds omschreven in hoofdstuk 3, zijn dit kenmerkende omstandigheden voor militair optreden. Samengestelde en moeilijk te begrijpen plannen en opdrachten vergroten de kans op verwarring. Eenvoudige en duidelijke plannen en opdrachten daarentegen verhogen de kans op succes bij de uitvoering ervan. Ook bij de uitvoering dient de commandant uitdrukkelijk aandacht te besteden aan eenvoud.

Eenvoud

Soms mislukt zowel de eenvoudige als de complexe aanpak van een bepaald probleem. De Duitsers hadden eind december 1944 bij Kapelsche Veer nog een klein bruggenhoofd over de Bergsche Maas in handen. De Poolse *1st Armoured Division* werd met de opruiming ervan belast. Het aanvalsplan voorzag in een eenvoudige frontale bestorming met massale artillerie-vuurstun. In het bruggenhoofd zaten immers slechts enkele tientallen para's. De geallieerden onderschatten echter het terrein. De goed ingegraven Duitsers overzagen vanaf de winterdijk de wijde omgeving: een volstrekt vlakke polder, doorsneden met sloten en zonder hoge begroeiing. Tot drie maal toe liep de Poolse stormloop vast. De *4th Canadian Armoured Division* ontwikkelde vervolgens een ingenieuzer plan: een nauwkeurig op elkaar afgestemd samenspel van 'special boating parties' in kano's op de Maas, *Wasp*-APC's met vlammenwerpers, *lifebuoys* (draagbare vlammenwerpers), rookgordijnen, artillerievuur en tank- en infanterieaanvalen. Zowat alles ging echter mis. De wind blies gaten in het rookgordijn, de kano's kwamen slecht vooruit door het drijfijz, de *Wasps* gleden van de sneeuwde dijk, de meeste dragers van de *lifebuoys* werden door Duitse scherpschutters uitgeschakeld en het gekraak van de bevroren witte camouflagepakken van de infanterie was op ruime afstand hoorbaar, zodat het verrassingselement verloren ging.

0515. **Flexibiliteit.** Hoewel de door hem te bereiken doelstelling in beginsel niet wijzigt, wordt van een commandant aanpassingsvermogen verwacht om zijn plannen zonodig bij te stellen. Het bijstellen van een plan kan nodig zijn om de inzet af te stemmen op een gewijzigde situatie teneinde in te spelen op onverwachte kansen of bedreigingen. Voorwaarde voor flexibiliteit is een juiste mentale instelling en een organisatie die snel kan voldoen aan veranderende eisen. Oorlogvoeren is vaak een krachtmeting tussen de relatieve flexibiliteit van twee troepenmachten. Een commandant kan gebruikmaken van zijn eigen mentale flexibiliteit en de scherpte en lenigheid van zijn troepenmacht om de chaos van het gevecht te benutten. Een minder capabele opponent zal dan worden overweldigd door het tempo waarin verschillende gebeurtenissen elkaar opvolgen.

Flexibiliteit

'Geen plan overleeft met zekerheid de eerste ontmoeting met de hoofdmacht van de tegenstander. Van een commandant wordt verwacht (...) dat hij tot een besluit komt op basis van situaties die niet kunnen worden voorspeld.'

Toegeschreven aan: Helmut von Moltke 'de oudere' (1800-1891)

0516. **Geloofwaardigheid.** Militaire operaties vereisen op elk niveau de inzet van een geloofwaardige strijdmacht. Geloofwaardigheid speelt een psychologische sleutelrol bij het succesvol verloop van een operatie. Geloofwaardigheid komt, op het tactische niveau, vooral voort uit vier elementen: een uitvoerbaar operatieplan, juiste middelen, een hoog moreel en gedreven uitvoering. Dit vergt een consequente, gedisciplineerde, nauwkeurige en effectieve uitvoering van taken.

Geloofwaardigheid

Opperbevelhebber Winkelman had de troepen in Zeeland buiten de capitulatie van 14 mei 1940 gehouden, omdat de daar aanwezige troepen onder bevel van de inmiddels gearriveerde Franse bondgenoot stonden. De capitulatie had echter een sterk effect op het moreel van de verdedigers. Toen de Zanddijkstelling (Zuid-Beveland) op 15 mei een *Stuka*-aanval te verduren kreeg, trokken velen zich op eigen gezag terug onder het roepen: 'Het Nederlandse volk vecht niet meer, dan doen wij het ook niet.' De Zanddijkstelling viel nog dezelfde dag, zonder strijd van betekenis.

0517. **Initiatief.** Commandanten moeten steeds trachten vrijheid van handelen te verkrijgen of te behouden. Het doel is als eerste te handelen in plaats van te reageren op acties van bij het conflict betrokken partijen. Alleen door sneller te handelen dan de andere partijen in het conflict, kan hun volharding om hun doelen te bereiken worden doorbroken. Dit sluit echter niet uit dat in bepaalde gevallen geduld moet worden bewaard. Ook hierbij is een leiderschapsstijl die initiatief en dus het nemen van risico's toelaat een voorwaarde voor succes.

Initiatief

In juli 1943 was de Geallieerde strijd tegen de Duitse troepen op Sicilië in handen van Patton en Montgomery. Beide operationele commandanten waren niet in staat samen te werken, hun persoonlijkheden waren te dominant en zij waren te overtuigd van eigen gelijk. Hun handelen toont voor- en nadelen van initiatief. Op 13 juli belemmerden Duitse eenheden Montgomery's opmars aan de oostzijde van het eiland nabij de Etna. Op eigen initiatief verlegde Montgomery toen de opmarsroute van het xxx legerkorps, en verstoorde daarmee Pattons opmars. Patton reageerde furieus en besloot tot een eigen alternatieve route, de zogenaamde race naar Palermo. Bij dit initiatief legde Patton alle nadruk op snelheid

den het omtrekken van vijandelijke weerstand. Hiermee versnelde hij de Geallieerde overwinning, maar de onderlinge verhoudingen waren ernstig verstoord.

0518. **Legitimiteit.** Legitimiteit heeft een juridische en een sociale component. Militair optreden dient plaats te vinden met inachtneming van regels van nationaal en internationaal recht naar 'letter' en 'geest'. Dit recht geeft zowel een kader voor militair optreden als zodanig, als regels voor de uitvoering ervan. Nederlandse militairen handelen in overeenstemming met het geldende nationale recht, ook als deze militairen optreden onder verantwoordelijkheid of bevel van een internationale organisatie of anderszins optreden in geallieerd verband. Van groot belang is natuurlijk het oorlogsrecht.

Onderkend moet worden dat voor verschillende operaties daarnaast andere, vaak geheel verschillende regels gelden. Zo staat bij gevechtsoperaties het humanitair oorlogsrecht centraal; bij vredesondersteunende operaties zijn de stationeringsrechten (*Status-of-Forces Agreements*) en *Rules of Engagement* (ROE) van groot belang. ROE hebben vooral ook een operationele doelstelling. Juridisch legitiem optreden draagt bij aan de geloofwaardigheid van de troepenmacht en aan het behoud van draagvlak bij de bevolking in het crisis- of oorlogstoneel en in het vaderland, de sociale component.

0519. De sociale legitimiteit betreft het draagvlak voor de uitvoering van de militaire operatie bij de eigen bevolking en bij de politieke leiding: de meerderheid van de bevolking en de politiek die hen vertegenwoordigt, ervaart het handelen als juist, als rechtvaardig. Sociale legitimiteit is een voorwaarde voor de voortzetting en afronding van militaire operaties. Dit aspect geldt des te meer indien een militaire operatie wordt uitgevoerd terwijl aan het thuisfront een vredessituatie heerst. Draagvlak bij de bevolking in het operatietoneel is eveneens van groot belang. Het geeft commandanten meer vrijheid van handelen en bewegingsvrijheid. Het helpt de commandant zijn aandacht te richten op de doelstelling van de operatie. De media hebben grote invloed op het behoud van draagvlak in het vaderland.

0520. Legitimiteit en daarmee ook het behoud van draagvlak kan worden beïnvloed door ontwikkelingen op het gevechtsveld. Een commandant kan zijn legitimiteit behouden door onnodig geachte schade (*collateral damage*) te voorkomen. Dit kan de keuze van wapensystemen beperken.

Legitimiteit

De behoefte aan rechtvaardiging is zo groot dat ook politieke regimes die de juridische legitimiteit van hun operaties feitelijk aan hun laars lappen, de schijn graag ophouden. De Duitse verovering van Polen werd ingeleid door een in scène gezette 'Poolse' overval op een Duits radiostation in Gleiwitz, zodat Hitler op 1 september 1939 in de Rijksdag kon verklaren: *'Seit 5.45 Uhr wird jetzt zurück geschossen.'* De aanval op Frankrijk op 10 mei 1940 rechtvaardigde Hitler in een dagorder voor de strijdkrachten met een verwijzing naar de Frans-Britse oorlogsverklaring aan Duitsland van 3 september 1939. De schending van de Nederlandse neutraliteit werd in de dagorder voorgesteld als een preventieve maatregel tegen een te verwachten Frans-Britse verovering van ons land. Deze geconstrueerde juridische legitimiteit verschaftte tevens, in de propaganda, de basis voor de sociale legitimiteit onder de bevolking.

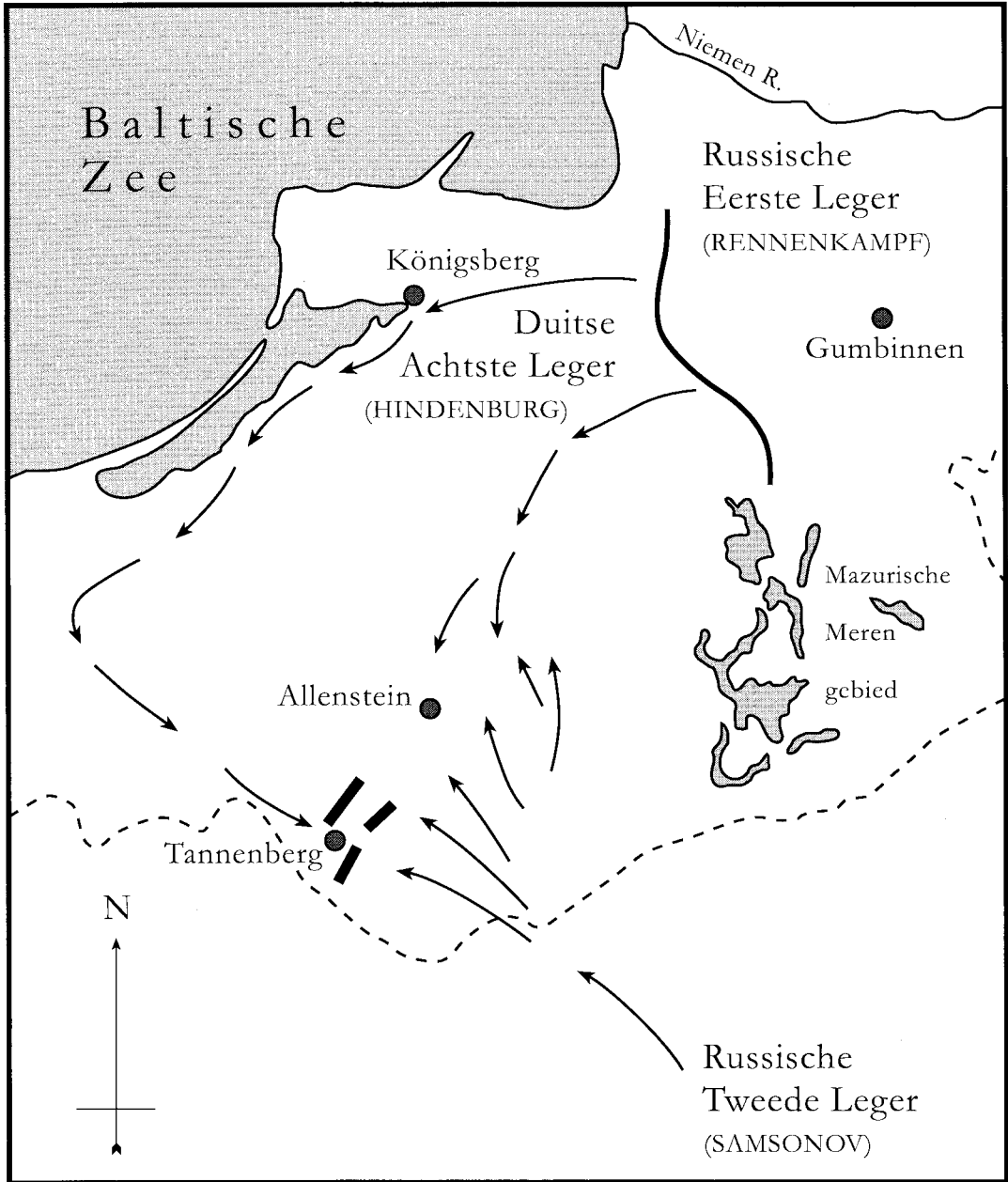
Grondbeginselen specifiek voor gevechtsoperaties

0521. **Beweeglijkheid** is noodzakelijk om de vijand verrassend op een onverwachte plaats aan te grijpen. Daardoor komt deze in een nadeliger situatie ten opzichte van onze eigen troepen. Dit is een voorwaarde om het behaalde succes vervolgens uit te buiten. Een soepele organisatie, gewaarborgde verbindingen en flexibele plannen zijn daarbij vereist. De mate waarin de beweeglijkheid tot zijn recht komt, hangt niet alleen af van het terrein, het vijandelijk optreden en de technische beweeglijkheid van eigen eenheden en materieel (mobiliteit) maar vooral van de beweeglijkheid in denken en doen van commandanten en staven op alle niveaus.

Beweeglijkheid

Tijdens de slag bij de Tannenberg in Oost-Pruisen (25-26 augustus 1914) maakte het 1e Korps van het 8e Duitse Leger een verrassende en beslissende manoeuvre, waardoor twee Russische legers na elkaar verslagen werden. Het 1e Russische leger, op rechts, dat wil zeggen ten noorden van het Mazurische merengebied, viel in westwaartse richting aan naar Königsberg. Het 2e Russische leger ondernam op links, dat wil zeggen ten zuiden van Mazurische merengebied, een opmars in noordwestelijke richting naar diezelfde stad. Het 8e Duitse leger dreigde in een tangbeweging vernietigd te worden. De snelle, voor de Russen volledig verborgen gehouden, verplaatsing per spoor van het 1e Duitse korps, dat aanvankelijk tegenover het trage 1e Russische leger stond, naar het front van het 2e Russische leger bracht de beslissing. Een Duitse overmacht omvatte het 2e Russische leger en verpletterde het. (zie afbeelding volgende pagina)

0522. **Offensief handelen** is het belangrijkste middel dat een commandant ter beschikking staat om effectief en beslissend op te treden teneinde zijn doel te bereiken. Naast fysieke offensieve actie vergt offensief handelen een instelling om voortdurend het initiatief te winnen en te

Een snelle, verborgen gehouden verplaatsing van het 1e Korps (Generaal Hermann von François) van het 8e Duitse Leger van generaal Hindenburg per spoor leidt tot succes tijdens de Slag bij Tannenberg (25-26 augustus 1914).

behouden. Door te kiezen waar hij het gevecht voert, kan de commandant er zorg voor dragen dat de vijand in ieder geval een deel van zijn gevechtskracht niet op de juiste plaats tot gelding kan brengen. Ook bij verdedigende operaties moet de commandant iedere gelegenheid benutten om de vijand offensief aan te grijpen. Dit kan uiteraard ook zonder manoeuvre, dus met vuurkracht ter plaatse, geschieden.

Offensief handelen

Offensief handelen en het behoud van initiatief liggen ten grondslag aan bijna alle oorlogen van de moderne tijd. Als meest sprekende voorbeelden kan worden worden op het Schlieffenplan (1914), de *Blitzkrieg* (1940 aan het westfront en 1941 aan het oostfront), de *pre-emptive* strike van het Israëlische leger in 1967 en de Egyptische verrassingsaanval van 1973. Hoe onverwachter het offensief plaatsvindt, des te vernietigender kunnen de gevolgen voor de tegenstander zijn. Een goed voorbeeld van offensief handelen tegen een onvoorbereide tegenstander, biedt de Noord-Koreaanse aanval op Zuid-Korea in 1950. Voor de wortels van het moderne, massale offensieve optreden, gericht op vernietiging van de tegenstander moeten we terug naar Napoleons briljante campagnes. De basis voor zijn offensieve optreden legde Napoleon tijdens zijn veldtocht in Noord-Italië (1796-1797).

Duitse Panther-tanks op weg naar een beheersende rug in de omgeving van Bastogne tijdens het Ardennen-offensief, in bewolkt en nevelig weer.
Foto: SMG-KL

0523. **Verrassing** is het op een door hem niet voorziene plaats, tijd en/of wijze aangrijpen van de vijand. Tevens kan de commandant middelen inzetten waarop de vijand zich niet heeft voorbereid. Verrassend optreden kan een gevecht in eigen voordeel beslissen, ook wanneer de eigen gevechtskracht geringer is. Steeds moet de commandant proberen door snelheid van denken en doen, geheimhouding en misleiding, alsook door variatie in de wijzen van optreden en het gebruik van onverwachte middelen, de vijand uit zijn evenwicht te brengen.

Verrassing

In het Ardennenoffensief (december 1944) poogde de Duitse legerleiding het effect van verrassing maximaal uit te buiten. Personeel en materieel de mindere moest het Duitse leger, wilde het nog enige kans op succes hebben, de Geallieerden overrompelen. In de voorbereiding van het offensief vormde geheimhouding een belangrijk onderdeel, daarenboven werd een frontsector voor de aanval uitgekozen, waar de Geallieerden deze allerminst verwachtten. De Duitse legerleiding trachtte bovendien de kans op succes te vergroten door de aanval in slechte weersomstandigheden uit te voeren, zodat het Geallieerde luchtoverwicht niet tot zijn recht kon komen. De inzet van troepen in Amerikaanse uniformen en uitgerust met Amerikaans materieel diende de verwarring bij de vijand te vergroten om tijd te winnen. Ten slotte werden de modernste tanks, die beter waren dan de Geallieerde, ingezet. Hoewel de verrassing een succes was, kon deze door gebrek aan middelen, vooral brandstof, toch niet worden uitgebuit.

Grondbeginselen specifiek voor vredesondersteunende operaties

0524. **Bewegingsvrijheid.** Een voldoende mate van bewegingsvrijheid is essentieel voor vredesondersteunende operaties. Een strijdmacht die zich niet naar en in een operatiegebied kan bewegen om zodoende zijn taken te kunnen uitvoeren, faalt en zal zijn missie niet kunnen volbrengen. Het mandaat en de stationeringsrechten belichten de privileges en rechten van een vredesmacht wat verplaatsingen betreft. Het fundamentele recht van vrij bewegen moet worden beschermd en zo nodig worden afgedwongen door de tactische commandanten. Routes, bijvoorbeeld, moeten vrij worden gehouden, zelfs als ze niet in gebruik zijn.

Bewegingsvrijheid

De Veiligheidsraad van de VN riep in 1993 zes acuut bedreigde moslimsteden in Bosnië-Herzegovina uit tot *'safe areas'*. Het reeds nijpende probleem van de bewegingsvrijheid van de VN-eenheden kreeg daarmee een extra (en zeer 'zichtbare') dimensie. De Bosnische Serviërs blokkeerden al snel met steeds grotere regelmaat de toegang tot de veilige gebieden, vooral bij de bevoorrading en rotaties van VN-eenheden. Deze tegenwerking was er mede op gericht politieke concessies af te dwingen. De lokale moslimbevolking op haar beurt weigerde vaak de VN-troepen te laten gaan, ook wanneer ze wist dat die zouden worden vervangen, uit angst dat Bosnisch-Servische strijdkrachten van de gelegenheid zouden profiteren om de enclaves onder de voet te lopen.

0525. **Doorzichtigheid.** Een vredesmacht moet zich 'openlijk' manifesteren. Het is belangrijk dat een actie van een vredesmacht niet verkeerd wordt geïnterpreteerd door de bij het conflict betrokken partijen of door de lokale bevolking. De activiteiten moeten niet vatbaar zijn voor beschuldigingen over het voeren van een illegale verborgen agenda. Maatregelen op het gebied van operationele veiligheid moeten overeenkomen

met de gangbare behoefte. Aan de betrokken partijen moet volledig worden duidelijk gemaakt wat het motief, de missie en de intenties van de vredesmacht zijn. Een fout in de communicatie hierover zal argwaan wekken en achterdocht voeden, waardoor de ontwikkeling van geloofwaardigheid en vertrouwen kan stagneren. Dit zal de samenwerking en het uitzicht op succesvolle beëindiging van de operatie schaden.

Doorzichtigheid

Een vredesmacht kan zonder een doorzichtig mandaat hoogstens nog proberen fysiek te overleven. Dat was bijvoorbeeld het geval met de vredesmacht UNOSOM-II in Somalië. Soms is een mandaat wel degelijk helder, maar laat de politieke en militaire situatie zijn uitvoering niet toe. Dat geldt onder meer voor de in 1991 ingestelde *UN Mission for the Referendum in Western Sahara* (MINURSO). Deze missie is belast met de uitvoering van een overeenkomst tussen Marokko en de bevrijdingsbeweging *Frente Polisario*. Het mandaat omvat onder andere de demilitarisering van de westelijke Sahara en de organisatie van een referendum over de soevereiniteit van het gebied. Wegens onwil van de betrokken partijen heeft MINURSO zich tot het monitoren van de wapenstilstand moeten beperken.

0526. **Minimaal gebruik van geweld.** Het internationale recht voor gewapende conflicten schrijft voor dat geweld slechts proportioneel en bij militaire noodzaak mag worden toegepast. Succes van vredeshandhavende operaties hangt voor een belangrijk deel af van de instemming van de partijen. Om instemming te behouden, is het vereist slechts een minimum aan (noodzakelijk) geweld te gebruiken. Deze eis beperkt waar, wanneer en in welke mate een vredesmacht geweld gebruikt. Ook het bereiken van een langetermijnsucces bij vredesafdwingende operaties hangt af van beheerst en proportioneel gebruik van geweld. Een tactisch succes als resultaat van het gebruik van geweld kan op de lange termijn tot een mislukking leiden. Het beginsel 'minimaal gebruik van geweld' mag niet worden uitgelegd als *geen* gebruik van geweld. Als de situatie dat vereist, zal de commandant moeten besluiten geweld te gebruiken.

Minimaal gebruik van geweld

De ONUC-vredesmacht in Congo (1960-1964) paste regelmatig geweld toe om de situatie te stabiliseren. Dit structurele gebruik van militaire middelen was onder andere een gevolg van het uitgestrekte en ontoegankelijke karakter van het inzetgebied. VN-commandanten ter plaatse gingen er daarom sneller toe over acute lokale bedreigingen met militair geweld op te lossen. Dat gebeurde op alle niveaus: VN-patrouilles kregen opdracht wegblokkades en huurlingenbendes onschadelijk te maken; een VN-bataljon ontzette met een frontale aanval een omsingelde Oostenrijkse geneeskundige eenheid; de afscheiding van de opstandige provincie Katanga ten slotte, werd door de inzet van eenheden op brigadesterkte ongedaan gemaakt. De grens tussen *peacekeeping* en *peace-enforcement* was in de praktijk soms nauwelijks zichtbaar!

0527. **Onpartijdigheid.** Vredeshandhavende en veel vredesafdwingende operaties bouwen op onpartijdigheid. Zonder onpartijdigheid kan er geen uitzicht zijn op het behoud van het vertrouwen en op samenwerking met de partijen betrokken bij het conflict. Voor vredeshandhavers is het niet genoeg om onpartijdig te handelen; het handelen moet door de betrokken partijen ook worden geïnterpreteerd als onpartijdig. Onpartijdigheid zal tijdens de meeste vredeshandhavende operaties constant uitgedaagd en bedreigd worden. Hoe complexer de situatie, des te moeilijker is het voor de vredeshandhaver om onpartijdig te blijven en het vertrouwen van alle partijen te behouden. Het verlies van onpartijdigheid, verondersteld of daadwerkelijk, kan zeer serieuze consequenties hebben. In het gunstigste geval zal dit resulteren in de vermindering van het vertrouwen in de vredesmacht bij de strijdgroepen. In het ergste geval zal het kunnen leiden tot ongecontroleerde escalatie naar een vredesafdwingend scenario. Gevolgen hiervan kunnen wijdverspreid en onbeperkt geweld, zware civiele en militaire verliezen en het falen van de missie zijn.

0528. Bij vredesafdwingende operaties zal het niet altijd mogelijk zijn onpartijdig te blijven; het is dan niet het centrale beginsel dat tot succes zal leiden. Ook instemming van alle partijen is hiervoor geen voorwaarde. Desalniettemin is de overgang naar vrede eenvoudiger te bereiken wanneer de vredesmacht tracht de voorwaarden daarvoor op een onpartijdige manier te scheppen. Ook zal het helpen wanneer hij instemmingsbevorderende maatregelen neemt.

Onpartijdigheid

Het vermijden van (de schijn van) partijdigheid is vooral lastig wanneer deelnemers aan vredeshandhavende missies zélf in een complexe situatie actief tussen de partijen moeten bemiddelen en wanneer eeuwenoude historische belangen op het spel staan. De eind 1993 ingestelde waarnemingsmissie van de OVSE in Moldavië illustreert dit probleem. Moldavië is een kruisvat van etnische en culturele spanningen tussen ten minste drie grotere bevolkingsgroepen, van factiestrijd en territoriale claims en van (ook militaire) bemoeienis door alle buurlanden. Een goede kennis van taal, cultuur en historie is voor een succesvolle bemiddelingspoging in een dergelijke gecompliceerde situatie onontbeerlijk.

0529. **Wederzijds respect** moet niet alleen bestaan tussen de militaire en civiele contingents van de vredesmacht van verschillende landen, maar ook tussen de leiders en troepen van de partijen betrokken bij het conflict. Vooroordelen, chauvinisme en minder rekening houden met gevoeligheden kunnen leiden tot het verlies van wederzijds respect en kunnen op langere termijn de vooruitzichten voor het succesvol beëindigen van de operatie schaden. Het is daarom nodig rekening te houden met de wetten, het geloof, de gebruiken en de cultuur van de verschillende eigen civiele en militaire contingents en van de partijen en bevolking in het gastland.

Wederzijds respect

Het is soms niet eenvoudig om troepenleverende landen te vinden die door alle partijen worden gerespecteerd. Dit probleem speelt in versterkte mate bij 'historisch belaste' VN-lidstaten als Duitsland en Japan: beide landen leverden tot op heden alleen niet-gevechtseenheden, onder meer om geen 'oud zeer' op te rakelen. Om lokale gevoeligheden te ontlasten, werd het Spaans tot de officiële taal van de VN-waarnemingsmissie in Centraal-Amerika (ONUCA) gekozen, in plaats van het voor VN-operaties gebruikelijke Engels. Lokale partijen staan soms, bijvoorbeeld om godsdienstige redenen, afwijzend tegenover de VN-inzet van vrouwen (een hinderpaal waarmee de VN overigens principieel zo min mogelijk rekening houden) of de publiekelijke consumptie van alcohol.

Sectie 3 – Gebruik van geweld

0530. Militair optreden onderscheidt zich van andere politieke instrumenten door het gebruik van geweld of de bedreiging ermee. Naast politieke en militaire richtlijnen wordt de inkadering van militair optreden gevormd door het internationale recht voor het gewapend conflict (IRGC) en door nationaal recht. *Rules of Engagement* (ROE) zijn een afgeleide van vooral de politieke richtlijnen.

0531. **Het internationale recht voor het gewapend conflict.** Niet alle situaties waarbij gebruik gemaakt wordt van militair geweld vallen onder het IRGC. Bij het beoordelen van ROE zal men vast moeten stellen of het IRGC voor dat conflict van toepassing is. Bij die situaties waar het IRGC – volgens strikt juridische regels – niet geheel toepasbaar is, dient het overigens wel te worden gevolgd. ROE moeten ook in die gevallen de voor die omstandigheden passende hoeveelheid te gebruiken geweld vastleggen.

0532. Het IRGC heeft twee fundamentele beginselen in zich voor het gebruik van geweld: militaire noodzaak en proportionaliteit. Noodzaak betekent dat geweld alleen mag worden gebruikt als het essentieel is om het militaire doel te bereiken. Proportionaliteit houdt in dat geweld en vernietiging moeten worden beperkt tot het minimum noodzakelijke om dat doel te bereiken. Een logisch gevolg is dat bijkomende schade zo veel mogelijk moet worden beperkt en dat in verband daarmee alle redelijke maatregelen moeten worden genomen om bijkomende schade te voorkomen.

0533. **Rules of Engagement.** ROE zijn een kader voor commandanten dat hun richtlijnen verschaft over de aard en de wijze van gebruik van geweld binnen het politieke raamwerk. Ze worden ontworpen om te verzekeren dat de politiek het gebruik van geweld kan beheersen. ROE informeren commandanten over de mate van beperking van of toegestane vrijheid die zij hebben bij het uitvoeren van hun toegewezen taken: het is geen mid-

del om specifieke taken toe te wijzen. Ze zijn toepasbaar voor alle fasen van vrede of gewapend conflict, zowel in artikel 5 als niet-artikel 5 operaties. Gedurende het ontwikkelen van hun plan ontwikkelen commandanten voorstellen voor ROE. Eenmaal vastgesteld, vormen zij het uitgangspunt voor de uitvoering van de opdracht.

0534. **Zelfverdediging.** ROE beperken niet de expliciete bevoegdheid en het recht van een commandant om alle beschikbare, noodzakelijke middelen te gebruiken en alle passende maatregelen te nemen om voor de zelfverdediging van zijn eenheid of van bondgenootschappelijke troepen in de directe omgeving zorg te dragen. Het betreft hier zelfverdediging tegen een vijandelijke daad (*hostile act*) of een getoonde vijandelijke bedoeling (*hostile intent*). Onder alle gevallen zijn de beginselen noodzaak en proportionaliteit van toepassing. Deze beginselen moeten de commandant helpen bij de afweging wat nu een passende tegenmaatregel is. Overigens kan het beginsel van collectieve zelfverdediging – op aanwijzing van bevoegde autoriteiten – ook van toepassing worden verklaard op niet-NAVO troepen, specifieke organisaties, of bepaalde personen die zich in een specifieke situatie bevinden.

0535. **Vijandelijke daad.** Een vijandelijke daad is een aanval of ander gebruik van geweld door een buitenlandse troepenmacht, een strijdende factie of een terroristische eenheid (organisatie of individu) tegen eigen of bondgenootschappelijke troepen, landgenoten of bezittingen en onder specifiek mandaat ook tegen die van niet-bondgenootschappelijke landen. Onder een vijandelijke daad wordt ook verstaan het gebruik van geweld om de inzet van eigen of bondgenootschappelijke troepen te beletten of belemmeren. Ook valt het beletten van het evacueren van personeel of vitaal bezit eronder. Wanneer een vijandelijke daad zich ontwikkelt, bestaat het recht om proportioneel gebruik te maken van geweld ter zelfverdediging. Alle noodzakelijke middelen kunnen worden ingezet om de aanvaller af te schrikken of te neutraliseren.

0536. **Vijandelijke bedoeling.** Een vijandelijke bedoeling is de bedreiging met geweld door een buitenlandse troepenmacht, een strijdende factie of terroristische eenheid (organisatie of individu) tegen eigen of bondgenootschappelijke troepen, landgenoten of bezittingen en onder specifiek mandaat ook tegen die van niet-bondgenootschappelijke landen. Wanneer een vijandelijke bedoeling wordt geconstateerd, bestaat het recht om proportioneel gebruik te maken van geweld ter zelfverdediging. Alle noodzakelijke middelen kunnen worden ingezet om de potentiële aanvaller af te schrikken of te neutraliseren.

0537. **Strijdende facties.** Een strijdgroep wordt aangemerkt als strijdende factie wanneer hij aan de volgende criteria voldoet.

- a. Georganiseerde gewapende troepenmacht en paramilitaire (irreguliere) groepen.
- b. Onder een commando functioneert dat de verantwoordelijkheid draagt.
- c. Deelneemt aan vijandelijkheden.
- d. Bezit heeft van een deel van het grondgebied.

Hieronder worden zowel civiele als militaire strijdgroepen verstaan.

0538. **Terrorisme.** Terroristische aanvallen worden over het algemeen uitgevoerd door civiele of paramilitaire organisaties of individuen onder omstandigheden waarbij het aantonen van vijandelijke bedoeling moeilijk kan zijn. Het kan noodzakelijk zijn voor omstandigheden waar met terroristische aanvallen rekening gehouden moet worden specifieke ROE op te stellen. De reden hiervoor is dat terroristen moeilijk van de bevolking te onderscheiden zijn; daarnaast gebruiken zij niet discriminerend geweld.

Sectie 4 – Commandovoering

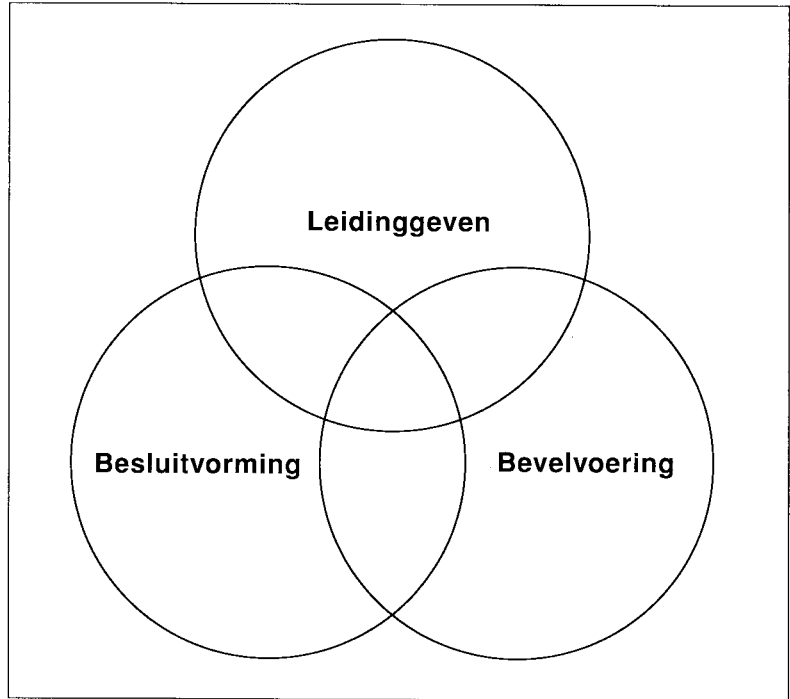
0539. De functies van militair optreden zijn een conceptueel hulpmiddel voor commandant en staf om de planning en uitvoering van de inzet van eenheden op elkaar af te stemmen. Van deze functies vormt commandovoering de verbindende rol tussen de andere functies (manoeuvre, vuurkracht, bescherming, inlichtingen en militaire informatie, verzorging). Daarom besteedt deze publicatie extra aandacht aan commandovoering.

0540. De functie commandovoering omvat het leiden en besturen van een militaire organisatie om haar doelstelling te realiseren. Het commando over een eenheid is de bevoegdheid, door een hogere commandant toegekend aan een individu, de commandant, om zijn troepen te leiden, om besluiten te nemen over de inzet en om het bevel te voeren tijdens de uitvoering van een operatie. Naast deze bevoegdheid krijgt de commandant aanwijzingen betreffende de inzet, vaak weergegeven in een opdracht of een te bereiken doel. Tevens worden troepen aan hem toebedeeld om die opdracht uit te voeren.

0541. Deze sectie gaat behalve op een aantal algemene aspecten in op:

- a. commandovoeringsstijl: opdrachtgerichte commandovoering;
- b. beginselen van commandovoering;
- c. leidinggeven;
- d. besluitvorming en bevelvoering.

0542. **Het voeren van het commando** (*command*) omvat het proces om besluiten te nemen, het door de commandant overdragen van zijn oog-

Elementen van commandovoering.

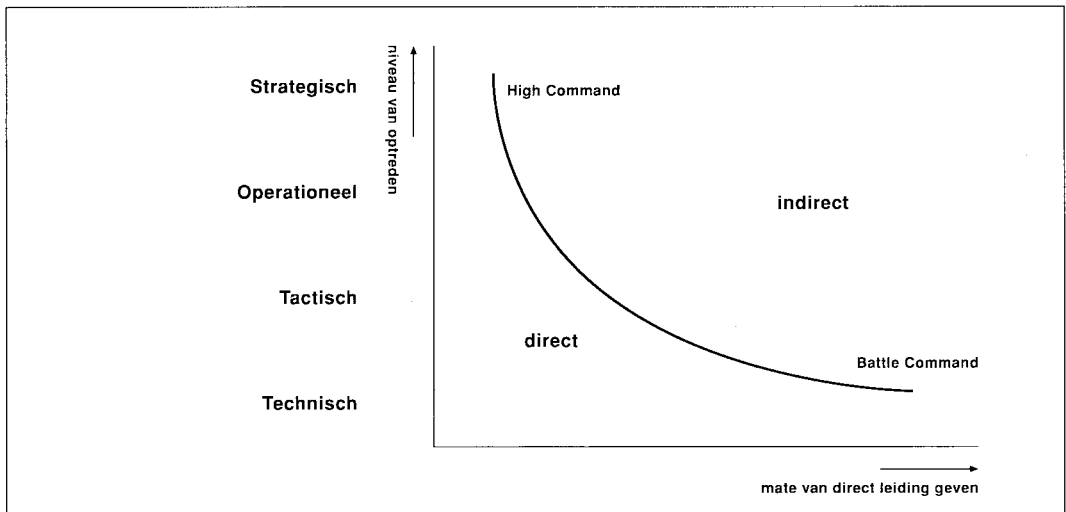
merk en het opleggen van zijn wil aan ondergeschikten. Het uitvoeren van het commando geeft de commandant de bevoegdheid, de verantwoordelijkheid en ook de plicht om te handelen, of om dat bewust niet te doen, teneinde het aan hem opgedragen doel te bereiken binnen het raamwerk van het oogmerk van zijn hogere commandant. Op alle niveaus van optreden is het voeren van het commando de kunst en de kunde om militairen in elke rang tot handelen te motiveren en te dirigeren. Bovenal dient de commandant te beslissen over een wijze van optreden en zijn eenheid te leiden om zijn doel te bereiken. Besluiten nemen en leiding geven zijn daarom de eerste verantwoordelijkheden van het voeren van het commando. Daarnaast is de commandant verantwoordelijk voor de bevelvoering (*control*) van de eenheid. De elementen van commandovoering zijn dus leidinggeven, besluitvorming en bevelvoering. Ten slotte betekent het voeren van het commando dat het handelen van zijn eenheid aan hem ook toegerekend kan worden; hij draagt immers de allesomvattende eindverantwoordelijkheid.

0543. De commandant wordt bij het voeren van zijn commando ondersteund door zijn staf en eventueel door adviseurs of door verbindingsofficieren (liaisonofficieren). De staf werkt vanuit een hoofdkwartier of commandopost. Essentieel voor de commandovoering is daarnaast de ondersteuning van informatie- en verbindingssystemen, die nodig zijn voor besluitvorming en bevelvoering.

0544. **Het niveau van het commando.** De activiteiten die een commandant uitvoert zijn afhankelijk van het niveau van zijn commando en van zijn verantwoordelijkheden. Op het hoogste niveau gebruiken commandanten strategische commandovoering (*High Command*) via ondergeschikte commandanten. Het leidinggeven aan troepen gebeurt hierbij over het algemeen indirect. Op het laagste – technische – niveau leiden commandanten hun soldaten direct; deze vorm wordt ook wel technische commandovoering (*Battle Command*) genoemd. Tussen die twee niveaus bevindt zich operationele en tactische commandovoering. De commandanten op die niveaus vertalen het oogmerk van diegenen die het strategische commando voeren om vervolgens hun formaties en eenheden te commanderen. Deze commandanten hebben met toenemende rang een toenemende verantwoordelijkheid voor de organisatie, training en toewijzing van middelen binnen hun commando. De twee uitersten laten zich als volgt karakteriseren.

- a. **Strategische commandovoering** vereist een hoge mate van politiek begrip en inzicht in operationele kunst. Dit betekent dat commandanten op dit niveau goed inzicht moeten hebben in de omgeving waarin zij functioneren. Daarbij moeten zij de sterke en de zwakke punten van de andere partijen betrokken bij het conflict goed begrijpen. Het optreden op dit niveau vraagt hechte samenwerking met andere krijgsmachtdelen en troepen van andere landen. Van commandanten wordt verwacht dat zij kunnen omgaan met de druk die op hen rust vanuit de politiek, de media, het rechtssysteem en de beperking in financiële ruimte. Men moet een breed inzicht hebben in de toepassing van het militaire machtsmiddel op strategisch en operationeel niveau.

*Aard van leidinggeven:
van High tot Battle Com-
mand.*

- b. **Technische commandovoering.** Hoewel in sommige gevallen krijgs-mansgeluk van invloed is, is succes over het algemeen gebaseerd op goed leiderschap, op de capaciteit van commandanten hun soldaten te motiveren en op vakbekwaamheid in tactisch en technisch optreden. Het zijn de leiders die moeten zorgen voor een goede uitvoering van de plannen.

Gedurende de Eerste Wereldoorlog inspecteerde generaal John J. Pershing een bepaald gebied. Zijn aandacht ging uit naar een bepaalde activiteit die niet zo geweldig goed ging, terwijl de tweede luitenant die het bevel voerde, een redelijk goed plan leek te hebben. Generaal Pershing vroeg de luitenant hoeveel hij betaald kreeg. De luitenant antwoordde dat dat \$ 141,67 per maand was. Dat horende zei generaal Pershing: 'Onthoud goed dat je \$ 1,67 per maand ontvangt om een goed plan te maken en een bevel uit te geven, en \$ 140,= om te zorgen dat het goed wordt uitgevoerd!'

Generaal Omar N. Bradley, 'On Leadership'. In: Matthews & Brown (Ed.), *The Challenge of Military Leadership*. Washington: Pergamon-Brassey's, 1989, p. 5.

0545. **De media.** Media hebben grote invloed op commandovoering op alle niveaus. Tijdens de voorbereidingen en de uitvoering van militaire operaties zullen media aanwezig zijn. Deze nationale en internationale media zijn vaak uitgerust met de meest geavanceerde communicatiemiddelen, waardoor een steeds groter deel van de wereldbevolking het nieuws *live* in de huiskamer krijgt aangeboden. De aanwezigheid van media tijdens militaire operaties heeft twee belangrijke consequenties.

- a. Omdat het optreden van de militaire eenheden 'in de huiskamer' wordt gebracht, hebben de media een grote invloed op de publieke opinie en daarmee op leidende politici: dus op het maatschappelijk draagvlak van het militaire optreden.
- b. Omdat de media de mogelijkheid hebben nieuws *live* te verzorgen ten behoeve van een welhaast ongelimiteerd aantal afnemers, verdient de operationele veiligheid van de militaire eenheden in het operatiegebied grote aandacht.

0546. Militairen dienen zich bewust te zijn van het belang van media. Voor de omgang met de media is een aantal algemene principes van toepassing.

- a. Commandanten of hun vertegenwoordigers informeren media met grote regelmaat over de actuele stand van zaken met betrekking tot de militaire operatie. Verslaggevers worden immers geacht tijdig hun verslag te leveren. Indien zij geen informatie krijgen, gaan zij er zelf naar op zoek; hierdoor kunnen zij de operatie in gevaar brengen.
- b. Commandanten streven naar een positieve relatie met media. Zij

kunnen dit bijvoorbeeld bereiken door het aanbieden van transport en leef- en werkruimte en door het geven van enige training en bescherming.

- c. Met inachtneming van de operationele veiligheid verstrekken militairen uitsluitend correcte informatie aan media.
- d. Een positieve relatie met media biedt de mogelijkheid overeen te komen dat zij aanwezige kennis niet openbaar maken zolang dit de operationele veiligheid in gevaar kan brengen.
- e. Commandanten bereiden contacten met media zorgvuldig voor en stemmen deze contacten af met andere betrokkenen.
- f. Militairen beperken zich bij contacten met media tot hun vakgebied; een politieke inschatting van de situatie behoort daar niet toe.

0547. **De commandovoeringsoperatie** (*command and control warfare*).

Door het toenemend belang van informatie op het operatietoneel en de grotere afhankelijkheid van het gebruik van informatiesystemen en het elektromagnetisch spectrum, zal het beter beheersen van die informatievoorziening en commandovoering dan de andere partijen en in voorkomend geval de vijand, een doorslaggevend voordeel voor de eigen troepen opleveren. In feite gaat het erom de informatieslag te winnen. Vooral bij gevechtsoperaties is daarom de commandovoeringsoperatie van groot belang. Deze publicatie definieert de commandovoeringsoperatie als het geïntegreerde gebruik van alle militaire middelen, inbegrepen fysieke vernietiging, elektronische oorlogvoering, misleiding, psychologische operaties en operationele veiligheid, ondersteund door inlichtingen, om de capaciteit van de commandovoering van de vijand te neutraliseren, terwijl gelijktijdig de eigen commandovoeringscapaciteit wordt verzekerd.

Commandovoeringsstijl: opdrachtgerichte commandovoering

0548. **Opdrachtgerichte commandovoering.** De uitvoering van de doctrine beschreven in deze publicatie gaat uit van het leidend beginsel van opdrachtgerichte commandovoering (*Mission Command; Führen mit Auftrag*). Opdrachtgerichte commandovoering gaat uit van *decentralisatie van bevoegdheden* voor de uitvoering van alle militaire operaties, vanuit de historische ervaring dat in de te verwachten chaos en frictie besluiten het best op het direct bij de uitvoering van de operatie betrokken niveau kunnen worden genomen. Decentralisatie verschaft ondergeschikten een gevoel van betrokkenheid. Een ander voordeel van decentralisatie is dat slechts een beperkte hoeveelheid essentiële informatie de bevelslijn van beneden naar boven en terug hoeft te passeren. Het verzekert daarnaast dat plaatselijke commandanten beslissingen nemen op basis van de meest recente en actuele gegevens. Als stelregel kan gelden dat hoe veranderlijker de omstandigheden, hoe lager het niveau van besluitvorming moet zijn.

0549. Decentralisatie laat onverlet de *ondeelbaarheid van de verantwoordelijkheid*. Het delegeren van bevoegdheden ontheft de commandant niet van zijn eindverantwoordelijkheid: hij blijft zowel verantwoordelijk voor zijn eigen handelen als voor dat van zijn ondergeschikten. Dit betekent dat hij de uitvoering van de opdracht, op afstand, moet volgen en als het niet anders kan, zelf dient in te grijpen. Zijn bewustzijn van die ondeelbaarheid van zijn verantwoordelijkheid, zijn overtuigingskracht, en daarnaast de beginselen van het loyaal en gehoorzaam uitvoeren van een eenmaal genomen besluit, maken het de commandant mogelijk met zijn eenheid ook in de moeilijkste omstandigheden succes te behalen.

‘Laten we teruggaan naar de twee methoden om met onzekerheid om te gaan, centralisatie en decentralisatie. Er moet worden opgemerkt dat beiden niet zozeer tegengesteld zijn, maar eigenzinnig aan elkaar verbonden. Gedurende oorlogvoering heeft, ongeacht de staat van technologische ontwikkeling, het opwerpen van drempels voor de besluitvorming en het beperken van het initiatief en de onafhankelijkheid van ondergeschikten tot gevolg dat hun mogelijkheid zelfstandig te handelen wordt beperkt. Dit vergroot het onmiddellijke risico waarmee zij worden geconfronteerd. Anders gezegd, grotere zekerheid op de hoogste niveaus (meer reserve-eenheden, op de details gerichte bevelvoering) is alleen maar mogelijk ten koste van minder zekerheid op de laagste niveaus. Anderzijds, de enorme resultaten die zowel de Romeinse legioenen, Napoleons *Grande Armée*, von Moltkes leger als Ludendorffs stormdetachementen hebben bereikt, waren uiteindelijk mogelijk door de bereidheid van de hoogste hoofdkwartieren meer onzekerheid te accepteren terwijl ze dat gelijktijdig op de lagere niveaus verminderden... Wanneer vijftieng en twintig eeuwen militaire geschiedenis enige richtsnoer kan zijn, is de tweede manier [decentralisatie, red.] verreweg te prefereren boven de eerste.’

Martin van Creveld: *Command in War*. Harvard University Press, 1985, p. 274.

0550. Het doel van het leidend beginsel van opdrachtgerichte commandovoering in de militaire doctrine van de landmacht is door de hele organisatie heen een robuust systeem van commandovoering te verzekeren, teneinde eenheid van de inspanning van al die niveaus van optreden te garanderen. Deze wijze van commandovoering moet meer en meer worden gezien als een *dwingend vereiste*. Onduidelijkheid, veranderlijkheid en onvoorspelbaarheid, kortom chaos en frictie, zijn de kenmerken van militaire operaties: elke situatie is daarmee ook uniek. Daarom moeten commandanten tot op alle niveaus in staat worden gesteld zelf te bepalen *op welke wijze* zij de aan hen gegeven opdracht uitvoeren. Alleen op deze manier kan de vereiste snelheid van handelen in het eigen optreden worden verkregen, die juist onder snel wisselende omstandigheden nodig is om het initiatief te verkrijgen en te behouden. Hiermee ontwikkelt de eenheid een hoog operationeel tempo en kan daarmee de vijand vóórblijven. Opdrachtgerichte commandovoering is niet alleen van toepassing op operationele inzet van troepen. Het fundament ervoor wordt gelegd gedurende de vredesbedrijfsvoering van de landmacht.

0551. Commandanten passen dus opdrachtgerichte commandovoering toe. Er zijn echter situaties denkbaar waarin de mogelijkheden hiertoe beperkt zijn. Wanneer bijvoorbeeld het politiek belang van het handelen van een ondergeschikte eenheid bijzonder groot is, kan een hogere commandant een meer directieve commandovoering toepassen. Hoewel de commandant in beginsel gehouden is aan opdrachtgerichte commandovoering, heeft immers hij, die de verantwoordelijkheid draagt, de keuzemogelijkheid te bepalen welke wijze van commandovoering hij wenselijk acht. In het gegeven voorbeeld is het echter aanbevelenswaardiger wanneer ondercommandanten door opleiding en ervaring ook politiek zoveel *Fingerspitzengefühl* hebben verkregen dat in zo'n situatie opdrachtgerichte commandovoering kan worden toegepast.

Bij reguliere oorlogvoering delegeert een operationele commandant – in overeenstemming met de beginselen van opdrachtgerichte commandovoering – de uitvoering van luchtsteun aan de landstrijdkrachten aan commandanten op het tactische en zelfs tactisch-technische (bataljons)niveau. Bij vredesondersteunende operaties lijkt een dergelijke vergaande delegatie niet altijd mogelijk. Zo leidde luitenant-generaal Sir Michael Rose, commandant van het *Bosnia-Herzegovina Command*, medio april 1994 persoonlijk de inzet van twee Amerikaanse aanvalsvliegtuigen tegen Bosnisch-Servische tanks. Rose benadrukte dat het hier ging om de directe bescherming van VN-personeel in het 'veilige gebied' Gorazde tegen vurende tanks. Rose delegeerde deze taak niet omdat hij zijn mandaat niet wilde overschrijden en de gehele UNPROFOR-opdracht in gevaar brengen.

Terzijde: Rose bereikte niet echt wat hij feitelijk wilde. De Bosnisch-Servische leiders interpreteerden de beperkte inzet van vliegtuigen kennelijk wel als 'partij kiezen'. Zij verbraken de contacten met UNPROFOR en namen VN-personeel in gijzeling.

0552. **Resumé.** De commandant laat zich voortdurend leiden door een op drie punten gebaseerde grondhouding.

- a. Tijdig beslissingen nemen.
- b. Oogmerk van de hogere commandant begrijpen en het belang ervan onderkennen.
- c. Bij zijn eigen optreden steeds verantwoordelijkheid willen nemen om de van hem verwachte bijdrage te leveren aan het bereiken van dat oogmerk.

0553. Opdrachtgerichte commandovoering bestaat uit vijf onderdelen:

- a. Een commandant geeft zijn orders op een wijze die verzekert dat zijn ondergeschikten zijn oogmerk, hun eigen opdracht, de daarin opgenomen te bereiken doelstellingen en de brede context van die opdracht in het optreden van de gehele eenheid begrijpen.
- b. Een commandant geeft zijn ondergeschikten te kennen welke doel-

- stellingen deze moeten bereiken en de reden waarom die nodig zijn.
- c. Aan zijn ondergeschikten wijst de commandant voldoende en geschikte middelen toe om aan hun opdracht te voldoen.
 - d. Een commandant laat zijn ondergeschikten vrij in de manier waarop zij de opdracht willen uitvoeren, behoudens strikt noodzakelijke randvoorwaarden daarbij, bijvoorbeeld vanwege het optreden van hogere of nevenheden.
 - e. Een commandant geeft zijn ondergeschikten tijdens de uitvoering slechts de noodzakelijke aanwijzingen, wanneer het succes van het optreden in geding is.

Beginselen van commandovoering

0554. **Decentralisatie.** De hierboven beschreven decentralisatie in het kader van opdrachtgerichte commandovoering moet verzekeren dat op alle niveaus een hoog tempo van commandovoering kan worden gerealiseerd. Dit is een voorwaarde om in de beslissingsactie-cyclus van andere partijen, en in voorkomend geval de vijand, binnen te dringen. Dit helpt de eenheid van inspanning en de samenhang van het optreden van de vijand te doorbreken. Opdrachtgerichte commandovoering kan tijdens militaire operaties alleen succesvol zijn wanneer de beginselen ervan goed worden begrepen, de uitvoering ervan wordt aangemoedigd en het aldus optreden regelmatig geoefend is: het moet een tweede natuur binnen de betrokken eenheid zijn. Een eerste voorwaarde daarbij is dat er door continuïteit in functievervulling een hecht teamverband binnen de eenheid bestaat, zodat commandant en ondergeschikten elkaar goed kennen, elkaar door dik en dun kunnen vertrouwen en terdege op de hoogte zijn van elkaars wijze van tactisch denken en handelen.

0555. **Eenheid van commandovoering.** Door de decentrale aard van opdrachtgerichte commandovoering bestaat het gevaar dat de eenheid van commandovoering en daarmee de eenheid van inspanning van een eenheid verloren gaat. Het is nu juist de kunst de bevoegdheden te decentraliseren zonder de eenheid van inspanning te verliezen. Er bestaan verschillende technieken om eenheid van commandovoering te verzekeren. Een voorwaarde is een commandovoeringssysteem dat uitgaat van *eenhoofdige leiding* en *ondubbelzinnige bevelslijnen*. Taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van commandanten op verschillende niveaus moeten duidelijk zijn vastgelegd en zondig afgedwongen kunnen worden. Dit geldt niet alleen voor relaties in de bevelslijn, maar ook voor steunrelaties.

0556. Het aanwijzen van een *zwaartepunt* helpt eenheid van inspanning te verbeteren. Dit zwaartepunt komt voort uit de te bereiken doelstelling, de beoogde eindsituatie en de behoefte aan concentratie van de inspanning. De landmacht verstaat onder het zwaartepunt de hoofdinspanning

die de commandant gedurende een bepaalde tijd doorslaggevend acht voor het slagen van zijn opdracht. Het zwaartepunt wordt daar opgebouwd waar de beslissing wordt gezocht door operationele capaciteit (gevechtskracht) te concentreren. Ondergeschikten zijn verplicht het zwaartepunt van de commandant te ondersteunen en zo bij te dragen aan de doelgerichtheid van de commandant.

0557. Het bij de besluitvorming betrekken van het *oogmerk* van de naasthogere commandant maar ook van de commandant twee niveaus hoger, helpt consistentie in de doelstelling van een operatie te bereiken. Het begrijpen van de context van de operatie is voor elke commandant essentieel om doelgericht te kunnen handelen in onverwachte situaties. De afweging van de oogmerken van de hogere commandanten is een vaste stap in het besluitvormingsproces; het is een onderdeel van de analyse van de opdracht.

0558. **Wederzijds vertrouwen.** Om opdrachtgerichte commandovoering effectief te kunnen uitvoeren moet een commandant niet alleen vertrouwd worden, ook moet hij vertrouwen hebben in zijn ondergeschikten. Onder wederzijds vertrouwen wordt enerzijds verstaan het vertrouwen van het personeel in de leiders van de operatie en anderzijds het vertrouwen van de commandant dat zijn personeel de gestelde opdracht in de geest van zijn oogmerk en op goede wijze uitvoert. Vertrouwen is de hoeksteen van commandovoering. Vertrouwen kan niet worden afgedwongen, maar moet, net zoals respect, worden verdiend. Wederzijds vertrouwen levert een elementaire bijdrage aan een hoog moreel.

0559. Militairen moeten niet alleen een gevoel van vertrouwen hebben in hun directe commandant, zij moeten er ook van overtuigd zijn dat hogere commandanten de kwaliteiten bezitten om de operatie te leiden. Dit helpt militairen ook onder de moeilijkste omstandigheden te handelen en hun taak uit te voeren. Vertrouwen in commandanten is gebaseerd op verschillende persoonlijke eigenschappen, zoals vakbekwaamheid, voorbeeldgedrag, integriteit, geduld en het realistisch kunnen inschatten van het prestatievermogen van ondergeschikte eenheden en militairen.

0560. **Wederzijds begrip** heeft een brede betekenis. In de eerste plaats moeten commandanten begrijpen welke problemen de ondercommandanten bezig houden. Ondercommandanten moeten daarentegen inzicht hebben in de commandovoering van hogere niveaus. In de tweede plaats betreft wederzijds begrip een overeenkomende inschatting van militaire problemen. Een professionele kennis van de doctrine en de commandovoeringsstijl verbindt commandanten en ondergeschikten. Dit houdt overigens in dat zij eenheid van opvatting hebben over het begrip wat de resultaten van het handelen moeten zijn. Minder belangrijk is dat

zij overeenstemming van begrip hebben over de wijze van uitvoering. Vooral bij het optreden in internationaal verband is wederzijds begrip een aspect dat veel aandacht verdient. Om die reden is de doctrine van de landmacht afgeleid van NAVO-doctrine en afgestemd op die van de belangrijkste bondgenoten.

0561. Voorwaarde voor wederzijds begrip is een gedegen kennis van de doctrine en relevante procedures, zowel die van eigen eenheden als van bondgenoten waarmee wordt samengewerkt. Verder is essentieel een gelijk militair taalgebruik waarbij de betekenis van begrippen bij alle partijen bekend is. Kennis van moderne talen en vooral (militair) Engels is van groot belang bij multinationaal optreden.

0562. **Tijdige en effectieve besluitvorming.** Opdrachtgerichte commandovoering vraagt om tijdige en effectieve besluitvorming op alle niveaus. Het is de kunst van het voeren van het commando de omstandigheden en de momenten die om een nieuwe beslissing vragen juist in te schatten. Ook moet de commandant zich afvragen of niet hij, maar één van zijn ondercommandanten een beslissing moet nemen. In bepaalde omstandigheden kan het wijs zijn het nemen van een beslissing uit te stellen, vooral als er nog geen doorslaggevende informatie is of wanneer het besluit afhankelijk is van andere nog te nemen besluiten. Dit mag echter niet leiden tot besluiteloosheid. Opdrachtgerichte commandovoering gaat er echter van uit dat commandanten op alle niveaus gebruik maken van kansen die er gedurende de operatie ontstaan. Als gevolg hiervan moeten vooral veel tactische beslissingen worden genomen op basis van onvolledige informatie. Degene die altijd wacht op de laatste informatie, zal over het algemeen niet beslissend kunnen handelen.

0563. Een voorwaarde voor tijdige besluitvorming is *ononderbroken commandovoering*. De commandant, geassisteerd door zijn staf, dient voortdurend in staat te zijn het commando te voeren over de onder zijn bevel gestelde eenheden. Het commandovoeringssysteem dient daarom 'klokrond' te functioneren.

0564. De verantwoordelijkheid voor het nemen van besluiten ligt bij de commandant. Dit betekent overigens geenszins dat ondercommandanten of stafofficieren niet bij het besluitvormingsproces zijn betrokken. Zo kan hij het geven van routine-aanwijzingen overlaten aan zijn staf. Een ervaren commandant zal om adviezen vragen, hoewel de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor het nemen van besluiten op zijn niveau alleen bij hem ligt. Het is aan hem de meningen van zijn ondercommandanten, adviseurs en staf tegen elkaar af te wegen. Deze meningen kunnen conflicterend zijn. Door zijn besluit geeft hij richting aan de wijze van uitvoeren van de opdracht.

Hoeveel generaals zeggen tot hun staf: 'Geef mij alle feiten en informatie, laat me vervolgens een half uur alleen en ik zal u mijn beslissing geven.' In plaats daarvan vragen zij een beslissing van hun staf. Over het algemeen is het zo dat hoe ouder zij zijn, hoe meer zij dit doen, veelal omdat zij het gevoel hebben dat degenen die het laatst van het stafcollege komen meer weten dan zichzelf – en soms hebben ze nog gelijk ook.

Generaal-majoor J.F.C. Fuller: *Generalship, Its Diseases and Their Cure [A Study of The Personal Factor in Command]*. Harrisburg, PA: Military Service Publishing Co., 1936

0567. Uit het voorgaande volgt dat het leidend beginsel van opdrachtgerichte commandovoering binnen de landmacht alleen metterdaad gestalte kan krijgen wanneer het:

- a. zowel in operationele en opleidingsituaties als tijdens de vredesbedrijfsvoering wordt toegepast;
- b. van het hoogste tot het laagste niveau geldt;
- c. uiteindelijk leidt tot het kweken van commandanten die juist door een effectieve toepassing van dit beginsel hun ondergeschikten *leiden*, in plaats van hen slechts 'aan te sturen'.

Leidinggeven

0566. Onder leidinggeven worden die activiteiten verstaan die erop zijn gericht het gedrag van anderen te beïnvloeden om de gestelde taak op goede wijze uit te voeren. Leiderschap is de projectie van persoonlijkheid en karakter van een individu, veelal de commandant, om militairen te motiveren te doen wat van hen wordt verwacht. Het beheersen van leiderschapsvaardigheden is een eerste kwaliteit die een commandant moet bezitten teneinde zijn commando te kunnen voeren; het is een bijzonder belangrijke voorwaarde voor het behalen van succes van een eenheid op alle niveaus van optreden. Er bestaat geen recept voor leiderschap. Elke commandant zal zijn militairen op een andere wijze motiveren, bijvoorbeeld door overtuigingskracht, door dwang, door de kracht van zijn persoonlijkheid, door zijn charme of door een combinatie van deze methoden.

0567. De in deze doctrine gemaakte keuze voor opdrachtgerichte commandovoering stelt eisen aan de stijl van leidinggeven. Ook het erkennen van de doorslaggevende rol van de mens op het gevechtveld beïnvloedt dit. Het erkennen hiervan schept verplichtingen aan commandanten en aan individuele militairen. In militaire operaties komt het aan op de individuele kwaliteiten van de militair: een hoog moreel, flexibiliteit van geest, initiatief, zelfvertrouwen, teamgeest en vooral fysiek en mentaal weerstandsvermogen. Dit weerstandsvermogen wordt gunstig beïnvloed

als de opleiding, training en vorming een vertaling zijn van wat er in het operatietoneel van de militair verwacht wordt. Wederzijds vertrouwen en groepscohesie zijn beginselen die bij elke commandant hoog in het vaandel staan.

0568. **Leidinggeven: de commandant.** De wijze waarop de commandant invulling geeft aan het leiden van zijn eenheid, is voor een belangrijk deel bepalend voor het succesvol functioneren van zijn eenheid. Hierbij zijn kwaliteiten waarover hij beschikt van groot belang. Het voeren van het commando vergt een combinatie van conceptuele en menselijke kwaliteiten, aangevuld met een aantal persoonlijke vaardigheden, waartoe zeker het effectief kunnen communiceren behoort. *Leiderschap* is daarbij een doorslaggevende kwaliteit. Het is de commandant als leider die de uitvoering van de opdracht verzekert door actie, motivatie en energie, de wil 'ervoor te gaan' over te brengen op zijn personeel. Voor effectief leidinggeven is de locatie waar de commandant zich bevindt van groot belang. Hij bevindt zich dáár waar hij het gevecht beslissend kan beïnvloeden. Voor zover de operationele omstandigheden dat toelaten moet hij kunnen zien en gezien worden; zijn staf moet geen barrière vormen tussen hemzelf en zijn troepen.

*Lieutenant Colonel John
D. Frost.
Foto: Airborne Museum
'Hartenstein', Oosterbeek*

De besten...

De grootsten onder de militaire leiders kennen een karakter dat zich gunstig laat kenmerken door een totale afwezigheid van autoritair gedrag, enorm zelfvertrouwen en een krachtig ego. Een voorbeeld van een dergelijk leider is de Duke of Wellington (1769-1852), die altijd open stond voor nieuwe ideeën, slecht presenterende officieren terecht wees, nooit de vijand onderschatte, tot het uiterste ging in voorbereiding en planning en niets aan het toeval overliet. Zijn zelfvertrouwen hielp hem fouten van zijn ondergeschikten aan zichzelf toe te rekenen. Ten slotte hechtte hij – in tegenstelling tot vele tijdgenoten – veel waarde aan de mens op het gevechtsveld; nooit zou hij meer soldaten opofferen dan nodig was. Een ander groot leider was Shaka, Zulu-koning en bevelhebber, een tijdgenoot van Wellington. Napoleon Bonaparte, Nelson, T.E. Lawrence (of Arabia), Zjoeikov, Rommel en de Japanse Admiraal Yamamoto kunnen eveneens tot de categorie der besten worden gerekend.

Ook het tactische niveau kent overigens geweldige leiders. Eén van hen was luitenant-kolonel John D. Frost, in 1944 commandant van het *2nd Battalion* van de *1st (UK) Airborne Division*. Zijn leiderschap kenmerkt zich door dapperheid, voorbeeldgedrag, vastberadenheid, de capaciteit zichzelf op te offeren en uithoudingsvermogen. Hij wist hierdoor van zijn mannen het uiterste te vragen. Op 17 september landde hij met zijn eenheid op 10 km afstand westelijk van de Rijnbruggen bij Arnhem. Het doel van de *1st Parachute Brigade*, waar het bataljon deel van uitmaakte, was om deze bruggen in te nemen. De brigade van *brigadier* Lathbury beschikte voor deze taak over een betrekkelijk zwakke strijdmacht, omdat divisiecommandant Urquhart geen rekening had gehouden met de aanwezigheid van delen van *II. SS-Panzerkorps* in de omgeving.

De enige eenheid die op de 17e september werkelijk vooruitgang wist te boeken, was het *2nd Battalion* van Frost. Hij omtrok slim de Duitse eenheden en nam de noordkant van de enige brug die nog intact was, de verkeersbrug, in bezit. Zelfs na beperkte versterking door de brigadestaf verdedigde Frost met slechts 700 man tegenover een overmacht; dit was te weinig om het bruggenhoofd uit te breiden of de eigenlijke opdracht te vervullen door de zuidelijke oprit in te nemen. Verdere versterking kreeg hij door Duitse tegenactie niet. Ondanks zijn beperkte troepenmacht wist Frost rake klappen uit te delen. Telkens nam hij het initiatief om te hergroeperen en gevechtspatrouilles uit te zenden. Zelf meevechtend motiveerde hij zijn mannen. Verschillende pogingen van de Duitsers om de brug te hernemen, mislukten. Uiteindelijk zette de Duitse bevelhebber Model alles op alles om de brug te hernemen zodat de *10. SS-Panzerdivision* Nijmegen, door aanvallen van *82nd (US) Airborne Division* bedreigd, kon bereiken. De aanvallers probeerden de para's met vlammenwerpers, artillerievuur en tankaanvallen terug te dringen. In felle gevechten van huis tot huis leden beide partijen zware verliezen. Het Duitse numerieke en materiële overwicht begon langzaam de doorslag te geven; het geïsoleerde bataljon van Frost was de uitputting nabij. Uiteindelijk kon de *10. SS-Panzerdivision* pas in de ochtend van 21 september gebruikmaken van de brug. Frost, die zelf zwaargewond raakte en ten slotte krijgsgevangen werd gemaakt, had met zijn kleine strijdmacht – uiteindelijk nog zo'n 140 militairen – een uitzonderlijke prestatie geleverd. De Duitse divisie was door dit dappere optreden niet in staat geweest enige invloed uit te oefenen op de strijd om de Waalbruggen.

en de slechtsten...

Vaak beschreven als hét voorbeeld van militaire incompetentie is wel datgene wat leidde tot het verlies van de 'Vesting Singapore' aan de Japanners op 15 februari 1942. Hoewel ook blunders zijn begaan door de Britse politieke leiders en militaire strategen, heeft vooral het halstarrig optreden van *General Officer Commanding Singapore*, luitenant-generaal Percival, geleid tot de val van het laatste Britse bolwerk in het Verre Oosten.

Percival was passief, star, koppig en stelde moeilijke besluiten altijd uit; daarnaast was hij Victoriaans autoritair, duldde hij geen kritiek, zeker niet van minderen en hield hij dogmatisch vast aan oude ideeën. Zelfs de aanhoudende richtlijnen en adviezen van zijn meerdere, generaal Sir Archibald Wavell, *Supreme Commander of the Allied Forces in het Far East*, en van zijn genie-officier, brigade-generaal Simson, legde hij naast zich neer.

Simson onderkende dat de grootste dreiging voor Singapore lag in het noordwesten, waar de Japanners door de jungle van Malaya – volgens Simson ook gemechaniseerd – zouden kunnen aanvallen en van daaruit met gemak het eiland zouden kunnen nemen. Percival zou vooral rekening moeten houden met aanvallen bij nacht. Deze veronderstellingen waren voor Percival niet voor te stellen; aanvallen langs de moeilijkste weg, bij nacht en ook met tanks en gemechaniseerde infanterie hield hij voor onmogelijk. Simson stelde Percival voor om vaste en semi-permanente verdedigingswerken op te richten tegen tankaanvallen, hindernissen onder water te bouwen en methoden te ontwikkelen om bij nacht het water te verlichten.

Elk advies van Simson sloeg hij in de wind zonder ook maar enige uitleg te geven. Toen deze tegen alle etiquette van het Britse koloniale officierskorps in uiteindelijk om een verklaring vroeg, antwoordde Percival: 'Ik geloof dat verdedigingswerken zoals u die voorstelt slecht zijn voor het moreel van de troepen en de burgers van Singapore.' In de geest van de toenmalige Britse koloniale officieren was verdedigen zo ongeveer het laatste wat een commandant kan bevelen; het opwerpen van een verdediging zou betekenen dat men toegang in gevaar te zijn.

Zelfs toen Churchill via Wavell gedetailleerde aanwijzingen gaf aan Percival om de kustverdediging in het noordwesten in te richten en verder te versterken, bleef hij passief. Toen vlak voor de aanval iedereen, inbegrepen Wavell, oordeelde dat de aanval inderdaad uit het noordwesten zou komen, deed Percival precies datgene wat hij niet moest doen: hij trok de schaars aanwezige troepen terug uit dit gebied en verplaatste ze naar het noordoosten. Gedurende de geconcentreerde aanval van de Japanners uit het noordwesten bracht hij de troepen weliswaar terug, maar het was al te laat. Ondanks weken van waarschuwing werden de geallieerde grondtroepen met grote snelheid uitgemanoeuvreed, omcirkeld en afgesneden.

Met gemak zou men dit alles kunnen toeschrijven aan de 'bloody fool'-theorie van militaire dwaasheid. Percival stond echter bekend als bijzonder intelligent; hij had gedurende jaren getoond een uitstekend stafofficier te zijn. Hij miste echter goed leiderschap op het cruciale moment.

0569. De leider heeft grote invloed op het moreel van de troepen. Integresse in de mens achter de soldaat en in de werking van zijn geest helpen de commandant in te schatten hoe het staat met de gereedheid van zijn eenheid, en in het bijzonder met het moreel van de troepen. Samen met discipline, kameraadschap en zelfrespect draagt leiderschap bij aan een hoog moreel. Dit is een voorwaarde voor succes ook onder de moeilijkste

omstandigheden. Naast leiderschap zijn er ook andere – vaak hieraan verbonden – kwaliteitseisen te stellen aan de commandant.

- a. **Visie en intelligentie.** *Intelligentie* is de kwaliteit die een commandant nodig heeft om een complexe situatie te begrijpen en om vervolgens in staat te zijn te beslissen hoe hij het best kan handelen. Helderheid van geest vormt een onderdeel van intelligentie, net als originaliteit, inschattingsvermogen en initiatief. Hoewel intelligentie aangeboren is, kunnen onderdelen ervan worden aangeleerd. Helderheid van geest en inschattingsvermogen kunnen bijvoorbeeld worden verbeterd door specifieke training, zoals veld- of computerondersteunde oefeningen. Met name op de hogere niveaus van commandovoering is visie onontbeerlijk. *Visie* over de richting waarin en de wijze waarop een operatie zal moeten verlopen, helpt de commandant te anticiperen en positieve stappen naar de gewenste eindsituatie te nemen.
- b. **Originaliteit** is eveneens een belangrijk element van leiderschap. Onverwachte plannen verrassen de vijand en tasten zijn moreel aan. De capaciteit om te vernieuwen is eerder dan het kopiëren van oude methoden een voorwaarde voor een beweeglijke manier van het uitvoeren van operaties, voor manoeuvre-oorlogvoering. Originaliteit werkt overigens alleen als de commandant in staat is zijn ideeën over te dragen aan zijn ondergeschikten, anders scheidt het slechts verwarring.
- c. **Inzicht** en **inschattingsvermogen** zijn op hogere niveaus van leidinggeven vooral een functie van kennis en intelligentie; op lagere niveaus vooral van gezond verstand. Het zijn voorwaarden voor het kunnen nemen van beslissingen, wat één van de centrale functies van het voeren van het commando is. Opdrachtgerichte commandovoering vraagt van de commandant tijdige besluiten, veelal genomen op basis van onvolledige informatie. Dit vereist van hem een evenwicht tussen analytisch vermogen en intuïtie. Hij dient vervolgens in te schatten wanneer de situatie zodanig is veranderd dat van hem een nieuw besluit wordt verwacht. Het vergt morele moed en flexibiliteit van geest om als gevolg van de nieuwe informatie zijn oude plan los te laten en een aangepaste wijze van optreden te volgen om de kansen van de nieuwe situatie te benutten.
- d. **Intuïtie.** De plaats die intuïtie inneemt bij een analyse is groter naarmate informatie beperkt is of er geen tijd beschikbaar is om een grondige analyse uit te voeren. Intuïtie speelt een grote rol bij manoeuvre-oorlogvoering waarbij men gebruik wil maken van onverwachte kansen. Het is ook onlosmakelijk verbonden met opdrachtgerichte commandovoering. Tevens neemt het belang van intuïtie toe wanneer er sprake is van te veel (en vaak gedetailleerde) informatie. Intuïtie helpt dan de hoofdlijnen uit deze informatie te genereren.
- e. **Initiatief.** Commandanten dienen onder alle omstandigheden datge-

ne te doen wat nodig is om het door hen aangegeven doel te bereiken. Het bereiken van dat gestelde doel moet hun altijd duidelijk voor ogen staan. Bij afwijking van de redenen en de veronderstellingen op basis waarvan de hogere commandant de specifieke opdracht heeft gegeven, moet hij het initiatief nemen om af te wijken van de gestelde opdracht. Commandanten moeten worden aangemoedigd om dit te doen. Dit vereist een gunstig klimaat in het commando waarin zij functioneren. Daarnaast vereist het training. Beide dragen bij aan het ontwikkelen van een houding van het nemen van *berekende* risico's. Die risico's moeten zijn gericht op het winnen en niet op het slechts voorkomen van verlies. Dit laatste mag overigens vaak het meer veilige alternatief lijken.

Het krijgen van ruimte voor het nemen van initiatief schept overigens ook verplichtingen voor de commandant. Hij zal te allen tijde elke belangrijke verandering van het plan zonder enige vertraging moeten melden aan zijn commandant en andere belanghebbenden, zoals eenheden op de flanken. Alleen hierdoor schept hij de voorwaarden die zijn commandant nodig heeft om hem de beschikbare ruimte te geven en blijft de eenheid voor inspanning behouden.

- f. **Professionele kennis.** Leiderschap is voor een belangrijk deel gebaseerd op professionele kennis. Naast de kennis van het eigen vakgebied, dient de leider op elk niveau inzicht te hebben in de professionele omgeving waarin hij functioneert. Voor een belangrijk deel is deze kennis gebaseerd op de ervaring die militairen hebben

'Mijn zoon zou veel moeten lezen over geschiedenis en hierover moeten nadenken,' zo sprak Napoleon gedurende zijn laatste dagen op St. Helena tegen een van zijn generaals: 'Dit is de enige juiste filosofie. Hij zou moeten lezen en nadenken over de oorlogen van de Grote Veldheren; dát is de enige manier om te leren over de oorlog.'

Extraits des récits de la captivité. Correspondance de Napoléon 1er (32 vols; Paris, 1858-70), xxxii, p. 379.

opgedaan, vooral in commandofuncties. Hoe minder de commandant over deze ervaring beschikt, hoe groter de noodzaak om deze kennis door studie van recente en oudere militaire geschiedenis te vergaren.

Professionele kennis dient zich niet alleen te beperken tot het eigen optreden. Ook kennis van het optreden van de andere bij het conflict betrokken partijen, een eventuele vijand inbegrepen, is voor de commandant van groot belang om zijn leiderschap waar te kunnen maken. Deze kennis moet zich niet beperken tot feiten; ook moet hij inzicht proberen te verkrijgen in het denkraam van die partijen.

- g. **Moed en vastberadenheid.** Elke leider dient te beschikken over *moed*, ongeacht rang of verantwoordelijkheid. Slechts beschikken over fysieke moed is niet voldoende voor leiders op hogere niveaus. Van hen wordt vooral ook de morele moed verwacht om impopulaire

beslissingen te nemen en zich hieraan te houden, zelfs als dit strubbelingen oplevert. Dit vraagt *vastberadenheid* van de commandant. Deze vastberadenheid kan in direct verband worden gebracht met een grondbeginsel van militair optreden: doelgerichtheid.

Moed en vastberadenheid worden beïnvloed door *fysieke en geestelijke fitheid*. Commandanten moeten zichzelf en hun ondergeschikten de nodige rust gunnen, wanneer dat mogelijk is. Instrumenten hiervoor zijn aflossing, ploegendiensten en 'slaapmanagement'. Commandanten hebben de verantwoordelijkheid ervoor zorg te dragen dat hun eenheden, maar ook zichzelf voor langere tijd inzetbaar blijven.

- h. **Zelfvertrouwen**, mits gebaseerd op eigen kwaliteiten, kennis en ervaring, helpt een leider vastberaden te zijn, ook wanneer hij innerlijke twijfel heeft bij het behalen van succes. Zelfvertrouwen mag niet ontwaarden in zelfoverschatting en arrogantie. Gespeeld zelfvertrouwen wordt snel door ondergeschikten onderkend en verworpen. Zelfvertrouwen maakt het een commandant mogelijk zonder angst en zonder de eigen autoriteit te verliezen gebruik te maken van de adviezen van staf en ondergeschikten. Het helpt hem bovendien kritiek op zijn eigen ideeën te accepteren. Hiermee geeft de commandant aan dat hij niet alle antwoorden op problemen heeft en dat hij ontvankelijk is voor goede ideeën, zonder dat hij slechts gebruik maakt van kwaliteiten van anderen, die hij eigenlijk zelf zou moeten bezitten.
- i. **Integriteit en voorbeeldgedrag**. Het handhaven van een hoog moreel en een grote discipline van zijn troepen vergt van de leider voorbeeldgedrag en integriteit. Het tonen dat hij hoge eisen stelt aan zichzelf dwingt respect af bij zijn ondergeschikten. De hoge eisen die de leider zichzelf stelt, zijn gebaseerd op professionele en persoonlijke waarden en normen, zoals eerlijkheid, loyaliteit en morele moed. Commandanten hebben daarmee een belangrijke rol in het handhaven van een ethisch correct klimaat binnen de eenheden die zij commanderen. Daarbij heeft de commandant verantwoordelijkheid voor de collectieve inzet, terwijl hij gelijktijdig de individuele rechten van zijn personeel verzekert.
- j. **De capaciteit om te communiceren**. Ten slotte is een kwaliteit waarover een commandant en leider moet beschikken de capaciteit om effectief te kunnen communiceren. Hoe goed de plannen of besluiten ook zijn, als hij niet in staat is deze over te brengen op zijn ondergeschikten, zullen deze plannen niet werken. Daarnaast zal een commandant ook moeten luisteren naar zijn staf en ondergeschikten. Dat vergt geduld van hem. Communicatie is immers tweerichtingverkeer. Alleen dat draagt bij aan wederzijds begrip en het scheppen van een vertrouwensband! De commandant moet zich niet laten verleiden te snel over te gaan op schriftelijke communicatie, wanneer hij mondeling, als het kan zonder voorbereide teksten of aantekeningen, zijn plannen beter duidelijk kan maken. Dit neemt niet weg dat hij ach-

teraf geschreven bevelen moet verspreiden om duidelijkheid en consistentie van zijn benadering te verzekeren. Dit betekent dus dat van een commandant zowel goede mondelinge als schriftelijke vaardigheden worden verwacht.

0570. **Leiding ontvangen: de militair.** Leiding geven betekent ook dat ondergeschikten ontvankelijk zijn voor het ontvangen van leiding. Opdrachtgerichte commandovoering vraagt van elke militair de bereidheid tot nauwgezette plichtsbetrachting, tot het nemen van verantwoording, tot samenwerking en tot zelfstandig, creatief handelen in de geest van de commandant. Voor elke militair is het bijdragen aan een hoog moreel van belang voor de prestaties van zijn eenheid. Van militairen wordt in de Nederlandse krijgsmacht een hoge mate van zelfstandigheid en initiatief verwacht. Dit maakt het mogelijk opdrachtgerichte commandovoering tot op de laagste niveaus te hanteren. De militair heeft ook onder moeilijke omstandigheden niet alleen een verantwoordelijkheid voor zichzelf, maar vooral voor de andere militairen die in zijn nabijheid functioneren; kameraadschap is hierbij van groot belang. Vertrouwen hebben en vertrouwen geven bevordert dapperheid en discipline en helpt de militair onder moeilijke omstandigheden te functioneren. Deze (leiderschaps)kwaliteiten worden dus van *elke* militair verwacht.

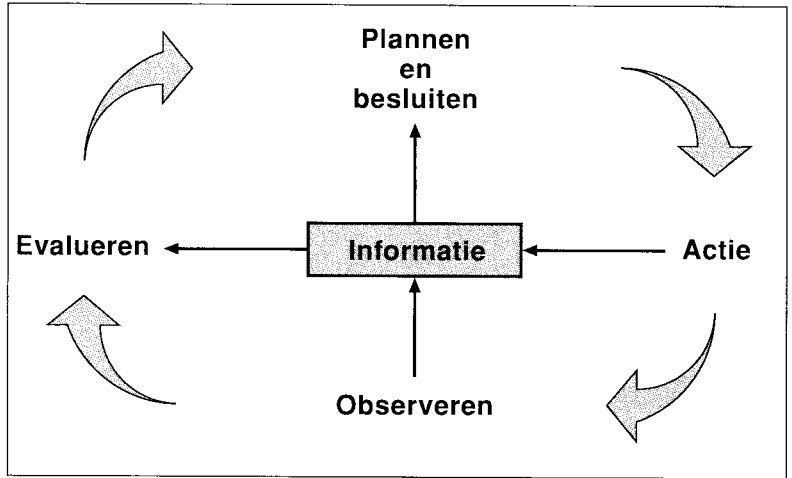
0571. Daarnaast is ethisch correct handelen van groot belang. Hierbij gaat het niet alleen om het individueel ethisch besef van de militair, dat tot uitdrukking komt in de individuele verantwoordelijkheid tegenover het eigen geweten, het geldend recht en de omgeving. Ethisch handelen van de militair is tevens van belang voor het verantwoord functioneren van de organisatie. Door discipline, vakmanschap, inzetbereidheid, de eigen verantwoordelijkheid en vooral morele moed draagt de militair hieraan bij. Hij moet niet schromen op te staan wanneer hij vindt dat het handelen van zijn eenheid of van individuen in zijn eenheid ontoelaatbaar is.

Besluitvorming en bevelvoering

0572. De leidraad commandovoering zal deze elementen van commandovoering, evenals de commandovoeringsondersteuning uitgebreid aan de orde stellen. Hier wordt besluitvorming en bevelvoering slechts op hoofdlijnen behandeld.

0573. **Samenhang.** Besluitvorming en bevelvoering kunnen niet los van elkaar worden gezien. Beide maken deel uit van een regelkring, een cyclisch proces. Dit cyclisch proces wordt op alle niveaus voortdurend doorlopen.

De beslissingsactie-cyclus, ook wel de OODA-loop of Boyd-cycle genoemd. OODA staat voor Observe, Orientate, Decide, Act; Boyd was een Amerikaanse luchtmachtkolonel die deze cyclus naar aanleiding van waarnemingen gedurende de Korea-oorlog voor het eerst heeft vastgelegd.

0574. **Besluitvorming** is een essentieel element van commandovoering. De commandant ondersteunt zijn besluitvorming met een analytisch proces waarmee hij tracht vast te stellen welke wijze van optreden de meeste kans op succes heeft. De staf ondersteunt de commandant hierbij. Dit besluitvormingsproces gaat uit van de richtlijnen die door hogere commandanten zijn verstrekt. Het krijgt de voornaamste impulsen allereerst door de analyse van de opdracht en de overige initiële richtlijnen, die de commandant persoonlijk opstelt en uitgeeft aan zijn staf. Ook tijdens de verdere voorbereiding en het verloop van het proces zal de commandant, zo nodig door aanvullende richtlijnen, zijn invloed doen gelden. Vervolgens onderzoekt men logisch en ordelijk alle factoren van invloed. Het begint met het verzamelen van gegevens over de actie. Deels betreft het gegevens die worden verstrekt door de organieke troepen, deels wordt er informatie verzameld via informatie- en inlichtingenkanalen. Met behulp van deze informatie wordt de toestand beoordeeld. Een volgende stap in het proces is het nemen van een besluit en het uitwerken van dat besluit in plannen. Het nemen van een besluit is slechts voorbehouden aan de commandant.

0574. **Bevelvoering** is het proces waarmee de commandant, hierbij geassisteerd door zijn staf, de activiteiten van de aan hem toebedeelde en eventueel steunende troepen organiseert, dirigeert en coördineert. Bijzondere aandacht gaat uit naar het synchroniseren van de verschillende activiteiten die er binnen het optreden van de eenheid plaatsvinden. Bevelvoering betreft dus de uitvoering van de opdracht. Bevelvoering start met een operatieplan of -bevel waarin opdrachten en te bereiken doelstellingen voor ondergeschikte commandanten zijn opgenomen. Bevelvoering omvat naast het opstellen van de bevelen, het bekendstellen van het genomen besluit aan alle belanghebbenden. Vervolgens betreft het het volgen van de uitvoering, controleren en evalueren van het behaalde resultaat. Zono-

dig stuurt de commandant de uitvoering bij door middel van een bij voorkeur mondeling of anders schriftelijk gegeven aanvullend bevel. Bevelen dienen kort, bondig en ondubbelzinnig te zijn.

0576. Op lagere niveaus van optreden, zoals peloton of compagnie, kan men zich voorstellen dat de commandant de verschillende functies van planning, besluitvorming, dirigeren van de troepen en controleren zelfstandig uitvoert. Op hogere niveaus, in ieder geval vanaf bataljon, is een staf noodzakelijk om ondersteuning te leveren, zodat de commandant zich met hoofdzaken kan bezig houden en daar kan zijn waar hij het gevecht beslissend kan beïnvloeden. Tot de verantwoordelijkheid van de staf behoren taken als het leveren van een bijdrage bij de besluitvorming, het uitwerken van de plannen en het ondersteunen van de commandant bij zijn bevelvoering.

0577. Tot zover de grondslagen van de bindende functie van militair optreden: commandovoering. Dit hoofdstuk vervolgt met de overige functies: manoeuvre, vuurkracht, bescherming, inlichtingen en militaire informatie alsmede verzorging.

Sectie 5 – Manoeuvre

0578. De functie **manoeuvre** omvat het ter volbrenging van de opdracht inzetten van troepen op het gevechtveld door verplaatsing van die troepen in combinatie met vuurkracht of de bedreiging ermee, teneinde een voordelige positie op de tegenstander te bewerkstelligen. Bij vredesondersteunende operaties spreken we meestal over verplaatsing in plaats van manoeuvre, hoewel we er feitelijk hetzelfde mee bedoelen. In beide geval-

Grondgebonden manoeuvre: de Leopard-II tank vormt een essentiële kern van de manoeuvre-eenheden van de Koninklijke landmacht: snelheid, terreinvaardigheid, vuurkracht en bescherming in één wapensysteem.

Foto: DPKL-PV

Manoeuvre door de lucht: samenwerking van krijgsmachtdelen. Snelle en onverwachte inzet van luchtmobiele eenheden van de landmacht over grote afstand; hier verplaatst door een Boeing CH-47D Chinook van de luchtmacht.

Foto's: H. Keeris en R. van Bakel, MvD-DV

len gaat het om het gebruikmaken of afdwingen van bewegingsvrijheid om een positie van voordeel te bewerkstelligen. De specifieke beginselen van manoeuvre, zoals momentum en tempo, worden vooral in de volgende hoofdstukken behandeld, omdat deze een verschillende impact hebben op gevechts- of vredesondersteunende operaties. Manoeuvre is het belangrijkste middel om invulling te geven aan de grondbeginselen concentratie van de inspanning en economisch gebruik van middelen. Bij gevechtsoperaties geeft manoeuvre tevens invulling aan het grondbeginsel verrassing; bij vredesondersteunende operaties vooral aan bewegingsvrijheid.

0579. Manoeuvre is, wil het succesvol zijn, sterk afhankelijk van goede informatie en inlichtingen. Dit wordt veroorzaakt door de afhankelijkheid van een goede identificatie van de zwakke punten van de vijand en de factoren in de omgeving en het terrein die mobiliteit beperken. Denk hierbij aan wegen en bruggen, aan het doorschrijdingsvermogen van bepaalde terreinsoorten, maar ook aan vluchtelingenstromen of bevolkingsgroepen die de verplaatsing bemoeilijken. Ook de mobiliteit van de eigen eenheden en middelen beïnvloedt manoeuvre wezenlijk. Manoeuvre beperkt zich niet alleen tot de landoorlog en is natuurlijk niet tweedimensionaal. Luchtbewegelijkheid en manoeuvre over water vormen belangrijke uitbreidingen van de mogelijkheden om te manoeuvreren. De rol van luchtmacht en marine is hier evident. Vooral de inzet van gevechtshelikopters draagt substantieel bij aan de manoeuvre!

0580. **Gevechtsoperaties: een bewegelijke benadering.** Omdat de landmacht, zoals de meeste Westerse landen, kiest voor een vorm van oorlogvoering die eerder gebaseerd is op beweeglijk optreden dan op slijtage, speelt de functie manoeuvre een centrale rol. Beweeglijk optreden – manoeuvre – is over het algemeen het meest effectief, wanneer men het gebruikt om de eigen kracht – veelal in de vorm van vuurkracht of de bedreiging daarmee – toe te passen op de zwakke plekken van de tegenstander. Op deze wijze kan manoeuvre een *force multiplier* zijn die het in sommige gevallen zelfs mogelijk maakt op te treden tegen een sterkere vijand. Manoeuvre is aldus gericht op het verbrekken van de samenhang van het optreden en het moreel van de vijand: diens tegenstander is hem enige stappen vóór.

0581. **Bij vredesondersteunende operaties** scheidt manoeuvre, feitelijk verplaatsing, de mogelijkheid om overal in het operatietoneel zijn inspanning te kunnen leveren. Ook hierbij kan luchtbewegelijkheid een belangrijke rol vervullen. Vuurkracht speelt in dat geval een minder grote rol. Bij gevechtsoperaties gaat het dus om de beweging in het gevecht; bij vredesondersteunende operaties om het ‘gevecht’ om de beweging.

Sectie 6 – Vuurkracht

0582. Kenmerkend voor militair optreden is de inzet van vuurkracht of de bedreiging daarmee. Vuurkracht omvat de mogelijkheid om direct of indirect vuur van grond-, zee- of luchtgebonden middelen tot gelding te brengen en daarmee militair vermogen van de vijand uit te schakelen. Bij een beweeglijke vorm van militair optreden gaat het niet om het systematisch vernietigen van alle middelen van de vijand, maar om het door gerichte inzet breken van zijn moreel en zijn fysieke cohesie – het samenhangelend optreden. Enerzijds is vuurkracht noodzakelijk om manoeuvre uit te kunnen voeren; anderzijds zal manoeuvre alleen dan als bedreiging worden onderkend als daarmee ook vuurkracht tot gelding kan worden gebracht. Immers, vuurkracht kan alleen een rol van betekenis hebben wanneer het is geconcentreerd, zodat het effectief kan worden ingezet. Vuurkracht is dus onlosmakelijk verbonden met manoeuvre.

0583. **Bij gevechtsoperaties** heeft vuurkracht dus drie taken.

- a. Voorwaarden scheppen voor onze eigen mogelijkheid om te manoeuvreren door de vijand te hinderen en zijn troepenmacht te neutraliseren;
- b. Ontwrichten van het commandovoeringssysteem van de vijand, zijn vuursteunmiddelen en zijn capaciteit om de operatie voor langere tijd voor te zetten, zoals zijn logistieke installaties;
- c. Vernietigen van de wil en de mogelijkheid van de vijand om verder te vechten.

0584. **Bij vredesondersteunende operaties** heeft vuurkracht vooral de taak voldoende geloofwaardigheid te scheppen die nodig is voor het afschrikken van gewelddadige maatregelen tegen de vredesmacht of door de vredesmacht gesteunde formaties. In voorkomend geval moet men zichzelf kunnen beschermen. Voorts moet men met de vuurkracht in staat zijn -binnen het kader van de *Rules of Engagement* – het uitvoeren van de taak plaatselijk en tijdelijk af te dwingen. Bij vredeafdwingende operaties kan een belangrijker rol voor vuurkracht zijn weggelegd.

0585. **Toepassing van vuurkracht.** Voorwaarden voor het optimaal uitbuiten van de flexibiliteit van vuurkracht zijn onder meer de volgende.

- a. Teneinde de maximale cohesie en eenheid van inspanning te realiseren moet de toepassing van vuurkracht zijn afgestemd op de andere activiteiten op het gevechtsweld in tijd, plaats en doelstelling.
- b. De toepassing van vuurkracht moet met alle bevelsniveaus zijn gecoördineerd. Voor vuursteun geldt dat het optimaal kan worden gebruikt als de inzet centraal wordt gepland en beheerst en decentraal

Ook gedurende de IFOR-operatie van de NAVO is manoeuvre belangrijk: een brugleggende tank van de genie versterkt in maart 1996 een brug in Bosnië-Herzegovina, zodat het tankpeloton van 1 (NL) Mechbat zijn taak verder kan uitvoeren.

Foto: Sergeant-majoor van Veldhoven, 13 Brigpagnacie

wordt uitgevoerd. Slechts dan kan voldoende flexibiliteit en concentratie van de inzet worden zeker gesteld. Digitale communicatiemiddelen helpen die flexibiliteit te vergroten.

- c. Doelopsporing dient te zijn afgestemd op de middelen die de vuurkracht verschaffen.
- d. De mobiliteit, bescherming en capaciteit om herbevoorrading te verzorgen van de middelen die de vuurkracht verschaffen moet in overeenstemming zijn met die van de eenheden die worden ondersteund.

0586. **Middelen.** Bij vuurkracht wordt over het algemeen een relatie gelegd met grondgebonden vuursteunmiddelen, zoals artillerie. De functie vuurkracht wordt echter uitgevoerd door vrijwel elke militair, elk wapensysteem of eenheid als geheel, ongeacht het wapen, dienstvak of krijgsmachtdeel. Daarbij onderkent men vuurkracht in letterlijke zin (*lethal firepower*), zoals uitgeoefend met geweren, kanonnen van tanks, houwiters, mijnen, vliegtuigbommen en de raketten van de gevechtshelikopters, die een wezenlijke bijdrage leveren aan de vuurkracht van manoeuvre-eenheden. Daarnaast onderkent men vuurkracht in figuurlijke zin (*non-lethal firepower*), zoals uitgevoerd door offensieve elektronische oorlogvoeringsmiddelen (stoorzenders: *land, air and sea based*) en psychologische operaties.

Het bedreigen met of inzetten van vuurkracht vormt de essentie van de krijgsmacht bij gevechtsoperaties. Tanks van 101 Tankbataljon vuren met directe richting tot zo'n 2,5 km effectief. De raketten van het Multiple Launching Rocket System (MLRS) vuren met indirecte richting en hebben een dracht van ongeveer 40 km.

Foto's: 101 Tankbataljon en DPKL-PV

Bewaking vormt een belangrijk onderdeel van de bescherming. Hierbij geldt het motto: 'zien zonder gezien te worden.' Een gepantserd infanterievoertuig YPR-765 heeft een strategische positie ingenomen.

Foto: DPKI.-PV

Sectie 7 – Bescherming

0587. De functie bescherming omvat het behoud van het eigen militair vermogen zodat het op de beslissende plaats en tijd kan worden ingezet. Door beschermingsmaatregelen verschaft de commandant zich tijd en ruimte voor het voorbereiden en uitvoeren van zijn (geplande) operaties.

0588. Bescherming kan op verschillende wijzen worden gerealiseerd.

- a. Niet ontdekt worden door passieve maatregelen, zoals operationele veiligheid, afzien van het gebruik van het elektromagnetisch spectrum en camouflage.
- b. Niet ontdekt worden door actieve maatregelen, zoals misleidingsmaatregelen.
- c. Waarschuwen, vooral door middel van bewaking. Hierop kunnen de volgende acties worden ondernomen.
 - Zich te verplaatsen, voordat de vijand die ons heeft ontdekt, actie heeft kunnen ondernemen. Dit vergt hoge mobiliteit en inzicht in de activiteiten van de vijand.
 - Fysieke bescherming, waarbij het effect van actie van de vijand wordt geneutraliseerd. Te denken valt aan actieve maatregelen zoals inzet van vuurkracht (lucht- en grondverdediging), en offensieve elektronische inzet. Ook kan dit passief plaats vinden door bepantsering en het bouwen van versterkingen.

0589. **Samenhang.** Een eenheid kan dus zowel passieve als actieve maatregelen nemen. Actieve maatregelen worden veelal uitgevoerd in samenhang met de functies manoeuvre en vuurkracht. Zo beschermt een eenheid zich bijvoorbeeld door vaak te verplaatsen. Ook kan actieve bescherming worden uitgevoerd met wapensystemen, zoals bij luchtverdediging, een beschermingssysteem bij uitstek. Daarnaast kan een eenheid zich beschermen door in het kader van de commandovoeringsoperatie misleidingsmaatregelen te nemen.

Sectie 8 – Inlichtingen en militaire informatie

0590. De functie inlichtingen en militaire informatie omvat het product van het verzamelen en verwerken van gegevens over vreemde mogendheden, potentieel vijandelijke (elementen van) reguliere strijdkrachten, irregulier strijdende partijen, maar ook van gegevens over gebieden en omstandigheden waarin militair wordt opgetreden of in de toekomst mogelijk moet worden opgetreden.

0591. **Inlichtingen.** Simpel gezegd behandelen inlichtingen weer, terrein en vijand. Het doel van een inlichtingensysteem in vrede, gewapend con-

Gevechtinlichtingen vormen de basis voor effectieve commandovoering. Hier een voorbeeld van Duits-Nederlandse samenwerking: een tactisch peilstation van een elektronische oorlogvoeringseenheid op het onderstel Transportpanzer Fuchs.

Foto: DPKL-PV

flict of oorlog is te helpen beleid te formuleren en plannen te maken door het verschaffen van bewerkte informatie aan commandanten en staven. Daarnaast verschaft een inlichtingensysteem informatie over doelen die kunnen worden aangegrepen om de plannen te realiseren. Inlichtingen zijn noodzakelijk op alle niveaus van optreden. Op het tactische niveau wordt over het algemeen over gevechtinlichtingen gesproken. Het is van groot belang dat de inlichtingensectie gegevens bewerkt en inlichtingenrapportages produceert afgestemd op de behoefte van commandant en staf op dat niveau. Het inlichtingensysteem kan dit slechts verzorgen wanneer de commandant duidelijk zijn inlichtingenbehoefte stelt (kernvragen).

0592. **Informatie.** Naast inlichtingen zijn voor de planning en besluitvorming van operaties gegevens nodig over andere aspecten. Deze betreffen onder meer locatie, activiteiten en inzetbaarheid van bevriende troepen, civiele organisaties en kennis omtrent bevolkingsgroepen in het operatiegebied. Onder informatie wordt alle kennis over de situatie verstaan, inbegrepen de tot inlichtingen verwerkte gegevens. Snel wisselende situaties in het operatiegebied maken tijdige en juiste informatie essentieel voor een commandant. Er is sprake van een voortdurend gevecht om informatie: men spreekt ook wel van de *information battle*.

0593. **Militaire informatie.** Gevoelsmatig hebben inlichtingensystemen betrekking op een tegenpartij. In een operatie met instemming, waar onpartijdigheid één van de grondbeginselen is, kan het gebruik van het begrip ‘inlichtingen’ de perceptie van onpartijdigheid bij het conflict betrokken partijen in gevaar brengen. Daarom gebruikt deze publicatie bij vredesondersteunende operaties het begrip ‘militaire informatie’. Hiermee wordt niets meer of minder bedoeld dan hierboven voor ‘inlichtingen’ is beschreven. Daarbij moet men zich realiseren dat het gebruik van bepaalde informatiebronnen, zoals bijvoorbeeld ondervraging van krijgsgevangenen, als gevolg van de aard van het conflict niet bruikbaar is; daarentegen kan men voor de militaire informatiebehoefte ruimschoots gebruik maken van andere bronnen, zoals van niet-militaire organisaties.

0594. **Beginselen.** Bij het vergaren van inlichtingen en militaire informatie moeten de volgende beginselen in acht worden genomen.

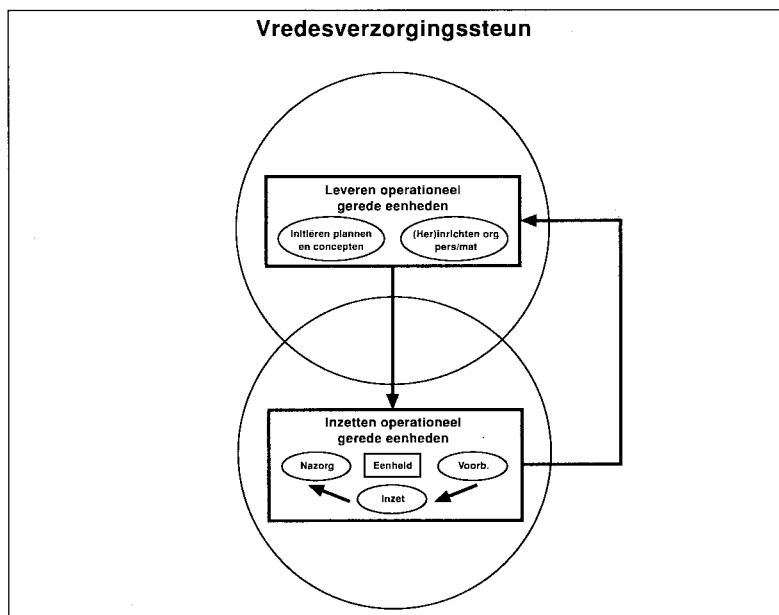
- a. **Bronbescherming.** Om ook een toekomstig gebruik te verzekeren moet, voor zover nodig, de herkomst van gegevens adequaat worden beveiligd.
- b. **Toezicht.** Om zoveel mogelijk eenheid van opvatting te verkrijgen, onnodig dubbel werk te voorkomen, onderlinge steun te bevorderen en een doelmatig gebruik van alle beschikbare middelen te verzekeren, dient van bovenaf centraal toezicht te worden gehouden op het vergaren van informatie.
- c. **Objectiviteit.** Er mag niet van uit worden gegaan dat het geschetste bestaande beeld van de toestand in het operatiegebied juist is én blijft. Vertekening zal altijd optreden. Indien nieuwe informatie niet geheel overeenkomt of in strijd is met het bestaande beeld, dient zowel de nieuwe informatie als dit bestaande beeld te worden getoetst.
- d. **Reactiesnelheid.** Militaire informatie- en inlichtingensystemen dienen snel en effectief bij te dragen aan de inlichtingenbehoefte van de commandant, de ondergeschikte commandanten, staven en anderen die de inlichtingen nodig hebben.
- e. **Systematische inzet.** Grondige kennis van de mogelijkheden én de beperkingen van de diverse beschikbare verzamelorganen dient samen

- met een geïntegreerd en gecoördineerd gebruik te leiden tot een optimaal rendement van deze verzamelorganen.
- f. **Tijdigheid.** Zelfs de meest nauwkeurige en betrouwbare informatie of inlichtingen verliezen hun waarde wanneer ze niet op tijd in het besluitvormingsproces worden ingepast.
 - g. **Toegankelijkheid.** Relevante informatie en inlichtingen moeten altijd gemakkelijk beschikbaar zijn voor diegenen die deze informatie in het kader van hun functie nodig hebben (*need to know*). Informatie en inlichtingen hebben geen enkele waarde als ze niet worden verspreid naar degenen die ze voor hun activiteiten nodig hebben. Toegankelijkheid betreft niet alleen de beschikbaarheid, maar ook de vorm waarin de informatie wordt gepresenteerd.
 - h. **Actualiteit.** De toestand in het operatiegebied verandert continu; dit houdt in dat de situatie onafgebroken moet worden beoordeeld en steeds weer herzien, zodat hierop indien nodig onmiddellijk kan worden ingespeeld.

Sectie 9 -Verzorging

0595. Verzorging is het geheel van activiteiten gericht op het beschikbaar stellen, het beheer van, de zorg voor, het op peil brengen dan wel houden en het afvoeren van het personeel en materiële middelen van formaties en eenheden, ten einde deze in staat te stellen hun taak uit te voeren. In deze sectie wordt een theoretisch kader geschetst en komen de beginselen van verzorging aan de orde.

*Hoofdverschijningsvormen
van de verzorging.*

0596. **Verschijningsvormen.** Verzorging dient ter ondersteuning van beide centrale processen van de Koninklijke landmacht: 'het leveren van operationeel gerede eenheden' en 'het inzetten van operationeel gerede eenheden'. Dienovereenkomstig is er sprake van twee hoofdverschijningsvormen van verzorging: *vredesverzorgingssteun* en *gevechtsverzorgingssteun* (*Combat Service Support* [CSS]), elk met eigen specifieke kenmerken en normen. Vredesverzorgingssteun draagt bij aan de realisatie dan wel het herstel van een beoogd niveau van militair vermogen. Gevechtsverzorgingssteun heeft de instandhouding van dit vermogen, voor de periode dat dit operationeel is vereist, tot doel. Tussen beide hoofdverschijningsvormen is er sprake van een overlap; dit betekent voor operationeel ingezette eenheden dat er niet altijd sprake zal zijn van een 'zuivere' gevechtsverzorgingssteun, maar dat formaties en eenheden, ook tijdens inzet, geconfronteerd kunnen worden met elementen van de vredesverzorgingssteun.

0597. **Subfuncties.** Verzorging bestaat uit drie subfuncties, die onderling nauw gerelateerd zijn: logistiek, personeelsverzorging en civiel-militaire relaties.

- a. **Logistiek** is gericht op de verplaatsing en de materiële instandhouding van eenheden. Ook de geneeskundige verzorging behoort hier toe. In de ruimste zin des woords omvat zij:
 - ontwerpen en ontwikkelen, verwerven, opslaan, vervoeren, distribueren, onderhouden, evacueren en afstoten van materieel en goederen (op uitvoerend niveau komt dit neer op de logistieke processen bevoorrading en onderhoud);
 - vervoer van personeel;
 - infrastructurele ondersteuning, te weten het verwerven, bouwen of aanpassen, onderhouden, in gebruik houden en afstoten van gebouwen en terreinen;
 - verwerven of leveren van materiële dienstverlening;
 - geneeskundige verzorging.
- b. **Personeelsverzorging** omvat de personeelsvoorziening, het personeelsbeheer en de personeelszorg en richt zich op de militair en op het (organiek) ingedeelde burgerpersoneel. Personeelsverzorging in het kader van de gevechtsverzorgingssteun richt zich met name op personeelsbeheer en personeelszorg. Onder personeelsbeheer valt onder andere de uitvoering van het aanvullingssysteem, de krijgstuicht en het militaire strafrecht. Personeelszorg heeft betrekking op het (geestelijk) welzijn van het personeel en de bescherming van zijn of haar positie. Voorbeelden hiervan zijn: thuisfrontzorg, bewegingsvrijheid, verlof, onderscheidingen, waarderingen, veldpost, veteranenzorg, geestelijke verzorging en nazorg na terugkeer.
- c. **Civiel-militaire relaties** in het kader van de verzorgingsfunctie zijn

Onderscheidingen horen bij personeelsverzorging. Brigade-generaal G. de Gilde reikt op 19 januari 1995 de herinneringsmedaille uit aan militairen die vanaf begin augustus 1994 hebben deelgenomen aan de operatie 'Provide Care' in de vluchtelingenkampen bij Goma (Zaire). Foto: R. Van Bakel, MVD-DV

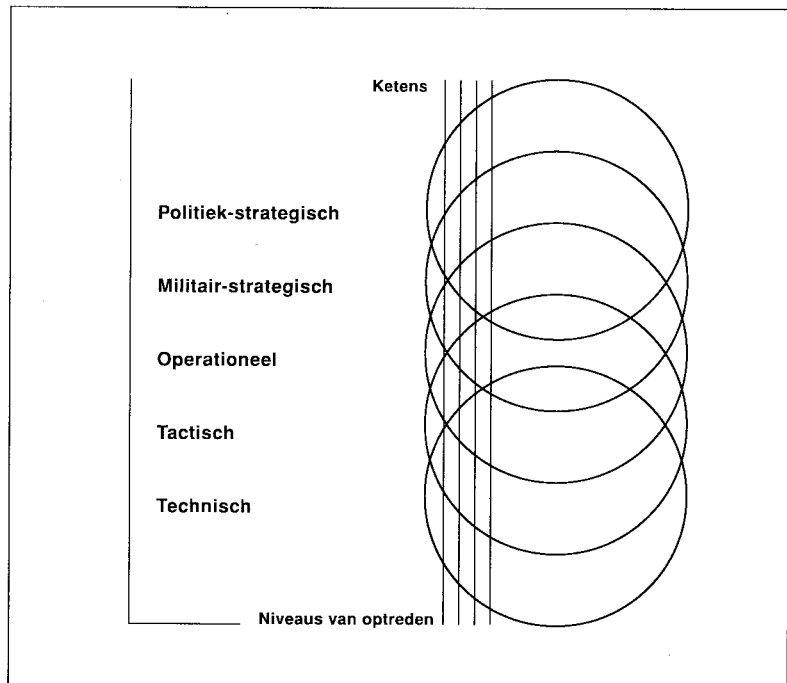
Een schakel in de verzorgingsketen 'brandstof'. Een bulktankwagen van 21500 liter laadt brandstof over op een kleinere tankwagen van 4000 liter op zo'n 15 km van het front. Van hieruit worden de tactische eenheden bevoorraadt. Foto: DPKL-PV

gericht op de verzorgingstaken op het raakvlak van militaire commandanten en nationale autoriteiten, zowel militair als civiel. Deze functionele taken zijn een onderdeel van het veel bredere gebied civiel-militaire samenwerking (*Civil Military Cooperation* [CIMIC]). De verzorgingsfunctie kent twee processen: gastlandsteun en gastlandondersteuning. Gastlandsteun (*Host Nation Support* [HNS]) omvat alle verzorgingstaken die het gastland aan de (tijdelijk) aldaar verblijvende militaire eenheden kan aanbieden. Gastlandondersteuning is hiervan het omgekeerde en is erop gericht militaire verzorgingsmiddelen plaatselijk en tijdelijk te gebruiken voor de lokale bevolking.

0598. **Verzorgingsketens.** Verzorging wordt gerealiseerd door het, op alle niveaus van optreden (variërend tussen het strategische en technische niveau), aaneenschakelen van overeenkomstige processen. Dit zijn zowel logistieke processen als processen in het kader van de personeelsverzorging. Bijvoorbeeld: het bevoorradingproces vindt plaats op het strategische niveau (strategische voorraden), het operationele niveau (voorraadhouding in een logistieke basis en door-/afvoer van goederen), het tactische niveau (de aanvullings- en verdeelplaats) en zelfs het technische niveau (het gebruik van wissellaadsystemen). De op deze wijze ontstane *verzorgingsketens* vormen gezamenlijk de ruggengraat van de verzorgingsfunctie. De combinatie van alle verzorgingsketens wordt, samen met de bijbehorende commandovoering, aangeduid als het *verzorgingssysteem*.

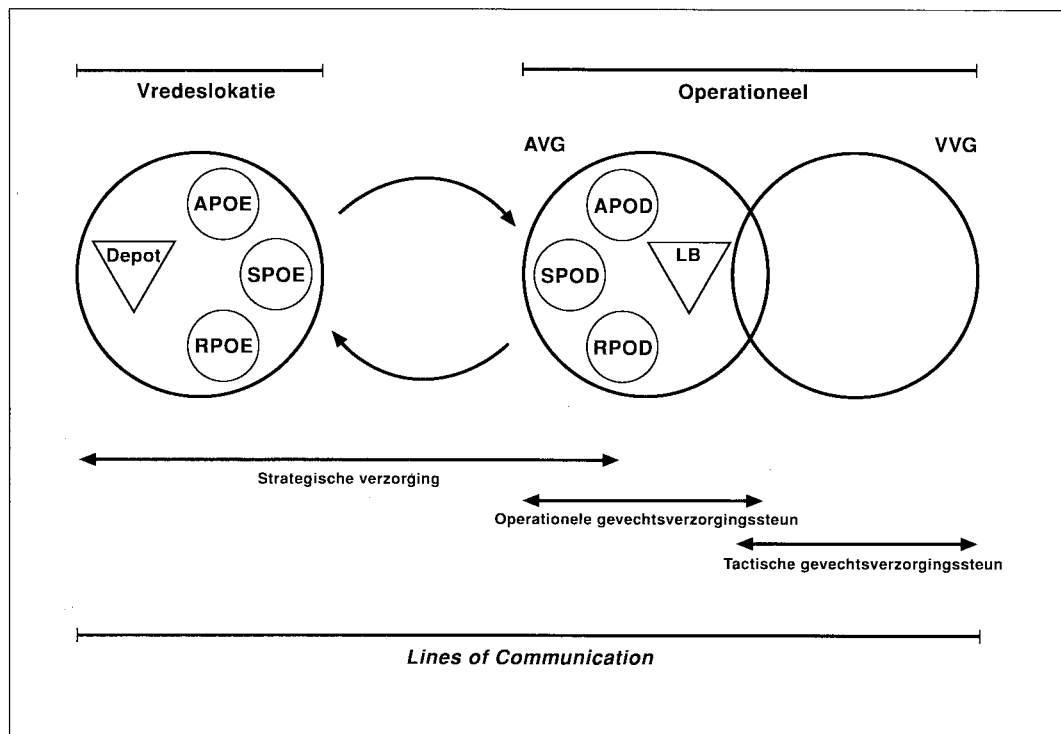
Verzorgingsketens verbinden de niveaus van optreden.

0599. Gevechtsverzorgingssteun heeft betrekking op vrijwel alle niveaus van optreden. Op het operationele en het tactische niveau bestaat er een directe relatie tussen het operationele optreden van eenheden en het systeem dat deze eenheden moet verzorgen. Op het strategische niveau treedt er een vermenging op van gevechtsverzorgingssteun en elementen van de vredesverzorgingssteun die uiteraard, afhankelijk van de uitgevoerde operatie, in omvang kan variëren. Het ligt derhalve in de rede om op strategisch niveau van verzorging te spreken en op het operationele niveau en lager van gevechtsverzorgingssteun. Gevechtsverzorgingssteun op het tactische niveau vormt de laatste organisatorische schakel van de verzorgingsketen. Op dit niveau worden de gebruikende eenheden daadwerkelijk verzorgd. De eisen en wensen van deze eenheden moeten maatgevend zijn voor de inrichting van de ketens en de wijze van opereren ervan.

05100. **Organisatie.** De organisatie van het verzorgingssysteem is in zijn meest eenvoudige vorm weergegeven in de volgende afbeelding. Elk element in het totale systeem heeft individuele karakteristieken, die van invloed zijn op de uitvoering van de operatie door de tactische commandant. Het systeem heeft geen rigide, voorschriftmatig karakter. Iedere afzonderlijke situatie vereist een individuele oplossing, die echter wel moet passen binnen het totale raamwerk. Dit raamwerk bestaat uit drie basiscomponenten: de vredeslocatie, de *Lines of Communication* (LOC) en het operatietoneel.¹

- a. **Vredeslocatie.** De basis voor het verzorgingssysteem wordt gevormd door de verzorgingsorganisatie in de vredeslocatie. Deze organisatie bestaat uit een combinatie van militaire en civiele elementen binnen en buiten de defensieorganisatie. In de vredeslocatie bevinden zich voornamelijk statische verzorgingsinstallaties. Voorbeelden hiervan zijn enerzijds depots en werkplaatsen en anderzijds de overslagpunten, die het beginpunt vormen voor vervoer naar het operatietoneel: *Sea/Air/Rail Point of Embarkation*. Deze overslagpunten spelen tevens een rol bij de retourstroom personeel en materieel vanuit het operatietoneel. In dat geval fungeren deze locaties als *Point of Debarkation*.
- b. **Lines of communication.** De organisatie van de LOC bestaat een complexe verzameling van gezamenlijke, gecombineerde, civiele en militaire organisaties, die de middelen verschaft voor het verplaatsen van militair vermogen. In voorwaartse richting functioneren de LOC als de slagader voor de aan- en doorvoer van personeel en materieel naar het operatietoneel. In achterwaartse richting functioneren de LOC als een ader om personeel en materieel af te voeren naar de vredeslocatie. Gezien de complexiteit van processen in de LOC en de diversiteit van de goederen en personen die zich hierbinnen bevinden, bestaat er voor een goede beheersing van de ketens hierbinnen behoefte aan geautomatiseerde ondersteuning.

Verzorging van eenheden van Nederland tot in het operatiegebied.

c. **Operatietoneel.** De organisatie van het verzorgingssysteem in het operatietoneel wordt gekenmerkt door operationele, militaire, eisen. Dit systeem bestaat uit twee componenten: een Achterwaarts Verzorgingsgebied [AVG] (*Rear Support Area*) en een Voorwaarts Verzorgingsgebied [VVG] (*Forward Support Area*).

- (1) In het AVG wordt in principe de operationele gevechtsverzorgingssteun uitgevoerd. Dit betekent onder meer: voorraadhouding, materieelbeheer, verplaatsen van personeel en materieel en het afsluiten van contracten met lokale leveranciers. De focus van de activiteiten in het AVG is tweeledig: achterwaarts, richting de vredeslocatie, voor de aan-, door- en afvoer van personeel en materieel en voorwaarts, richting de ingezette eenheden, voor de doorvoer hiervan. In het AVG bevinden zich enerzijds statische lospunten voor het vervoer naar het operatietoneel, *Sea/Air/Rail Point of Debarcation*², en anderzijds een (deels mobiele) Logistieke Basis (LB).
- (2) In het VVG vindt de tactische gevechtsverzorgingssteun plaats door verzorgingseenheden die organiek zijn ingedeeld bij het ingezette tactische troepenverband. De focus van de verzorgingsactiviteiten is voorwaarts: de 'logistieke staart' is geen direct aandachtsgebied voor de tactische commandant. In het VVG bevinden zich, veelal mobiele, verzorgingsinstallaties, zoals veldhospitaal en aanvullingsplaatsen.

05101. **Beginselen van de verzorging.** Bij de planning en inzet van eenheden gaat de commandant uit van de volgende beginselen, die, zij het beperkt, eveneens van toepassing zijn op de vredesverzorgingssteun.

- a. **Economisch gebruik.** Dit algemene grondbeginsel van militair optreden heeft voor de verzorging van formaties of eenheden een bijzondere betekenis. Iedere verzorgingsactiviteit moet in principe aan drie voorwaarden voldoen: (1) het beoogde doel, in casu het te handhaven/realiseren niveau van militair vermogen, (2) moet worden gehaald (*effectiviteit*); de ingezette middelen moeten optimaal benut worden (*efficiëntie*) en (3) er moet volstaan worden met het minimum vereiste aantal middelen (*economisch gebruik*). Aangezien alle verzorgingsorganisaties zijn gebouwd op basis van deze drie voorwaarden, moet er, ter vermindering van verstoringen hierbinnen, voorkomen worden dat er een te groot beslag wordt gelegd op verzorgingsmiddelen, ook al geeft dit bij de gebruiker van deze middelen het gevoel dat de verzorging perfect georganiseerd is: *'Veel is niet synoniem met goed!'*
- b. **Flexibiliteit.** Het verzorgingssysteem moet in staat zijn alle militaire activiteiten in nationaal en internationaal verband te ondersteunen en

Flexibiliteit is een beginsel van militaire operaties en in het bijzonder ook van verzorging. In Bosnië verplaatst een Chinook van de Royal Air Force een mortier van het mortierpeloton en de bijbehorende munitie.

Foto: AVD-KM

zich aan te passen aan snel wijzigende omstandigheden, waarbij tevens wisselingen in vraag en aanbod (cyclisch van aard dan wel piekbehoeften) kunnen worden opgevangen. Flexibiliteit kan onder meer worden verkregen door het inbouwen van overcapaciteit in verzorgingssystemen en kan op gespannen voet staan met het beginsel van economisch gebruik van middelen. Het is derhalve noodzakelijk een balans tussen beide beginselen aan te brengen.

- c. **Continuïteit.** Onder alle omstandigheden zal in verzorging moeten worden voorzien. Indien er geen sprake is van continuïteit, kan de instandhouding van het vereiste militaire vermogen in gevaar komen. In voorkomend geval zullen dan op voorhand maatregelen moeten worden getroffen om dit tegen te gaan dan wel te compenseren. Dit kan gerealiseerd worden door het vergroten van de logistieke zelfstandigheid van formaties of eenheden.
- d. **Eenvoud.** Verwarring is in het moderne gevecht onvermijdelijk. Ook voor de verzorging geldt dat eenvoud de kans op succes verhoogt.
- e. **Beveiliging.** Om continuïteit van de verzorging te verzekeren is beveiliging van groot belang. Omdat verzorgingseenheden over het algemeen een geringe eigen beveiligingscapaciteit hebben, moeten zij beveiliging vooral verzekeren door onder meer:
 - (1) zo mogelijk beweeglijk optreden;
 - (2) spreiden van installaties en voorraden;
 - (3) toepassen van overige passieve beveiligingsmaatregelen.
- f. **Beweeglijkheid.** De sterk wisselende tijd/ruimtefactoren en de voortdurende veranderingen in spreiding en concentratie van operationele eenheden vereisen een grote mobiliteit van het verzorgingssysteem. Beweeglijkheid (mobiliteit) is een voorwaarde om het operationele proces te kunnen ondersteunen, waarbij een volgend onderscheid wordt gemaakt.
 - (1) De tactische mobiliteit van het verzorgingssysteem is het vermogen van het verzorgingssysteem om het beweeglijk optreden van tactische eenheden in het operatiegebied te volgen en te ondersteunen.
 - (2) De operationele mobiliteit van het verzorgingssysteem is het vermogen van het verzorgingssysteem om het beweeglijk optreden van formaties in het operatietoneel te volgen en te ondersteunen.
 - (3) De strategische mobiliteit van het verzorgingssysteem is het vermogen van de landmacht om eenheden vanuit de vredeslocatie naar het operatietoneel te verplaatsen en om vanuit Nederland de inzet van deze eenheden te ondersteunen.
- g. **Inrichting gebaseerd op inzet.** Bij de inrichting van het verzorgingssysteem ligt de prioriteit bij de ondersteuning van de daadwerkelijk operationeel ingezette formaties of eenheden. Teneinde lange omloopafstanden te voorkomen, wordt de afstand tussen de locatie van het ontstaan van een verzorgingsbehoefte en de capaciteiten die hier-

in kunnen voorzien, zo klein mogelijk gehouden. Hierbij moet uiteraard rekening worden gehouden met eisen op het gebied van mobiliteit, flexibiliteit en spreiding.

- h. **Integratie.** Teneinde een opdracht doeltreffend te kunnen uitvoeren, moet de commandant van een formatie of eenheid kunnen beschikken over geïntegreerde operationele en verzorgingsmodellen. Beide elementen beïnvloeden elkaar en zijn mede bepalend voor de mate waarin de commandant erin slaagt zijn opdracht met succes te volbrengen. In feite is het zelfs zo dat de ‘lengte van de logistieke polsstok’ randvoorwaarden stelt voor een uit te voeren operatie. Mede daarom is het noodzakelijk dat de operationele commandant de volledige beschikking heeft over verzorgingsmiddelen en telkenmale een gedegen analyse maakt van de operationele taak in relatie tot de beschikbare verzorgingsmiddelen. Commandanten moeten tijdig over de operatie beslissen omdat de doorlooptijden van het verzorgingssysteem vaak lang zijn en pas op termijn succes sorteren. Dit dwingt tot vooruitzien en initiatief.
- i. **Zelfstandigheid en voortzettingsvermogen.** De zelfstandigheid (*self sufficiency*) van een formatie of eenheid komt tot uitdrukking in de hoeveelheid middelen die aan een formatie of eenheid wordt gegeven om gedurende een vereiste tijdsduur een operationele taak zelfstandig te kunnen uitvoeren. Deze benodigde middelen hebben een negatieve invloed op de beweeglijkheid en daarmee de flexibiliteit van de eenheid. Het voortzettingsvermogen (middelen en maatregelen die nodig zijn om een formatie of eenheid in staat te stellen operationeel op te treden langer dan de periode van logistieke zelfstandigheid waarvoor de eenheid is gedimensioneerd) bevindt zich op een naast hoger niveau van de formatie of eenheid.
Bijvoorbeeld: voor de uitvoering van een operationele taak beschikt een bataljon over een bepaalde zelfstandigheid, het voortzettingsvermogen van dit bataljon bevindt zich dan op brigadeniveau. Naar analogie hiervan beschikt ook een brigade over een mate van zelfstandigheid en beschikt de divisie over het voortzettingsvermogen voor deze brigade.
- j. **Instandhoudingsvermogen.** De som van de logistieke zelfstandigheid en het voortzettingsvermogen van formaties of eenheden in het operatietoneel wordt het instandhoudingsvermogen (*sustainability*) genoemd. Dit betreft dus alle verzorgingsmiddelen die voor een troepenverband in een operatietoneel beschikbaar/gereserveerd zijn. Instandhoudingsvermogen wordt voorafgaande aan een operatie door het militair-strategische niveau gedefinieerd voor het operationele niveau en vastgelegd in een **instandhoudingsverklaring** (*sustainability statement*). Het doel van een instandhoudingsverklaring is het definiëren en autoriseren van de verzorgingsmiddelen (onder meer voorraadniveaus, verwachte verbruiks- en uitvalpercentages) aan com-

mandanten. Instandhoudingsverklaringen spelen enerzijds een zeer prominente rol in de voorbereiding van operaties en vormen anderzijds randvoorwaarden voor de planning en uitvoering van de gevechtsverzorgingssteun voor de commandant op het tactische niveau.

Gevechtsoperaties

Sectie 1 – Inleiding

0601. **Doel.** Dit hoofdstuk beschrijft de doctrine voor het optreden in verschillende soorten gevechtsoperaties. Gevechtsoperaties zijn in hoofdstuk 3 reeds gedefinieerd als alle militaire operaties waarbij ten minste één van de strijdende partijen niet instemt met de activiteiten van onze troepen én waarbij de doelstelling vooral wordt bereikt door het voeren van gevechten. Deze operaties hebben daardoor een (af)dwingend karakter.

0602. **Soorten gevechtsoperaties.** Militaire operaties komen voor als oorlogsoperaties en niet-oorlogsoperaties. In beide categorieën komen gevechtsoperaties voor. Natuurlijk zijn alle oorlogsoperaties gevechtsoperaties. Ook sommige niet-oorlogsoperaties zijn gevechtsoperaties, zij het dat deze soms plaatselijk en tijdelijk het karakter van een gevechtsoperatie dragen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij een vredesafdwingende operatie, feitelijk een vredesondersteunende operatie. Bij het optreden in gevechtsoperaties kunnen Nederlandse troepen geconfronteerd worden met twee hoofdgroepen vijanden, die elk een eigen doctrinaire benadering vereisen: regulier optredende strijdkrachten en irregulier optredende strijdgroepen of strijders. Bij het optreden tegen een reguliere vijand is er wellicht niet altijd formeel, maar feitelijk wel sprake van oorlog. Het optreden tegen irreguliere tegenstanders betreft het optreden in de vorm van guerrilla- of partizanenoorlog. Dit hoofdstuk behandelt beide hoofdgroepen, waarbij opgemerkt wordt, dat in de praktijk ook combinaties voorkomen.

0603. **Indeling.** Dit hoofdstuk gaat uit van de grondbeginselen voor gevechtsoperaties, die in hoofdstuk 5 beschreven zijn. Hierna wordt het optreden tegen regulier optredende strijdkrachten behandeld. Het gaat eerst in op de algemene conceptie van het optreden bij gevechtsoperaties, gevolgd door de kerntaken en het operationele raamwerk ervan. Daarna behandelt dit hoofdstuk de verschillende gevechtsvormen. Zoals gezegd kunnen Nederlandse eenheden ook worden ingezet tegen irregulier optredende strijdgroepen. Met name dit laatste verdient aandacht, omdat sinds de Tweede Wereldoorlog in meer dan 90% van de conflicten in de wereld sprake is geweest van irregulier optredende strijdgroepen.¹ Sectie 4

van dit hoofdstuk behandelt militaire operaties tegen gewapend verzet van dergelijke strijdgroepen.

Sectie 2 – Grondbeginselen

0604. In hoofdstuk 5 zijn de grondbeginselen beschreven. Deze fundamentele regels zijn bedoeld om een commandant te richten bij het gebruik van militaire middelen op strategisch, operationeel en op tactisch niveau. De algemene grondbeginselen zijn:

- a. beveiliging
- b. concentratie
- c. doelgerichtheid
- d. economisch gebruik van middelen
- e. eenheid van inspanning
- f. eenvoud
- g. flexibiliteit
- h. geloofwaardigheid
- i. initiatief
- j. legitimiteit

0605. **Specifieke grondbeginselen.** Naast deze grondbeginselen gelden voor gevechtsoperaties drie extra grondbeginselen, namelijk:

- a. beweeglijkheid
- b. offensief handelen
- c. verrassing

Sectie 3 – Optreden tegen regulier optredende vijand

0606. Deze sectie behandelt achtereenvolgens de conceptuele benadering van het optreden tegen een regulier optredende vijand, het gezamenlijk uitvoeren van dat concept met middelen en eenheden van andere krijgsmacht delen en de inzet van speciale troepen. Daarna gaat het in op de kerntaken, het operationele raamwerk en de gevechtsvormen van dat optreden. De sectie besluit met het steeds belangrijker wordende optreden in overgangsfasen, dat wil zeggen de overgang van de ene soort operatie naar de andere.

Conceptuele benadering

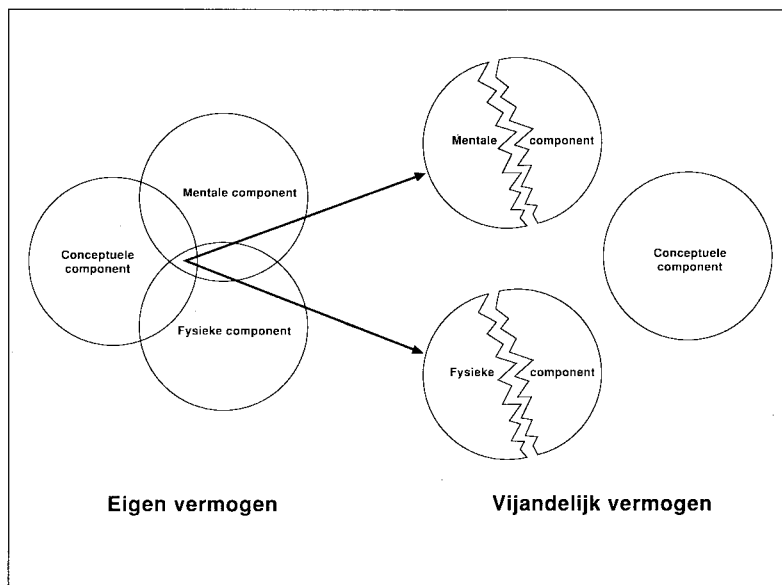
0607. **Doel.** Op alle niveaus van optreden is het doel van gevechtsoperaties: opleggen van onze wil aan de vijand. Elke militaire commandant moet zich bovendien realiseren dat zijn operatie moet bijdragen aan het oogmerk van de hogere commandant en – zij het op tactisch niveau indirect – ook aan de politiek-strategisch gewenste eindsituatie. Zowel zijn eigen doelstelling als dat bijdragen in tweecërlei zin moet hem voortdurend

duidelijk voor ogen staan. Pas als die eigen doelstelling én de bedoelde bijdragen zijn gerealiseerd, dan is een militaire operatie op zijn niveau succesvol te noemen.

o608. **Conceptueel model.** De commandant kan bij het plannen en uitvoeren van operaties zijn doel bereiken door het vervullen van een aantal voorwaarden.

- a. Hij moet kennis hebben (of ontwikkelen) van de doctrine van de vijand om op diens handelen te kunnen anticiperen en de eigen doctrine succesvol te kunnen toepassen.
- b. Hij moet met zijn mentale component naar wegen zoeken om de mentale en fysieke component van de vijand vooraf en tijdens de operatie in eigen voordeel te beïnvloeden. Een slim plan, goede misleiding, de uitstraling van een hoog moreel en psychologische oorlogvoering dragen hieraan bij.
- c. Hij moet met zijn fysieke component selectief de fysieke component (de personele en materiële middelen) van de vijand ten minste neutraliseren, en ten dele ook metterdaad vernietigen. Indirect beïnvloedt hij daarmee ook de mentale component, het moreel van de vijandelijke troepen, in eigen voordeel.
- d. Hij moet de samenhang tussen het optreden van de verschillende elementen van de vijandelijke fysieke opponent breken, door enerzijds de leiding te neutraliseren en anderzijds selectieve elementen van de vijandelijke eenheid, waaronder commandovoeringsinstallaties, te vernietigen.

Conceptueel model van gevechtsoperaties tegen een regulier optredende vijand.

0609. **Uitvoering.** Afhankelijk van de situatie zal in het plan de fysieke vernietiging van vijandelijke strijdkrachten in meer of mindere mate belangrijk zijn. De fysieke vernietiging van alle vijandelijke strijdkrachten is echter zelden of nooit het doel. Het gaat immers erom de vijand te verslaan door met een combinatie van manoeuvre en vuurkracht de samenhang in zijn optreden zo ver te verbreken, dat hem uiteindelijk de reële mogelijkheid en de bereidheid tot verder vechten ontvallen. Dat neemt niet weg dat eigen troepen altijd geweld zullen moeten gebruiken tegen geselecteerde militaire doelen. Er is immers vaak geen andere mogelijkheid om deze te kunnen uitschakelen. Dit vereist bij de commandant inzicht in de vijandelijke mogelijkheden en beperkingen en kennis van de denkpatronen van de vijandelijke commandanten. Alleen dan kan hij de vijand op de meest kwetsbare plaats treffen. De commandant dient er daarbij echter rekening mee te houden dat ook de vijand op soortgelijke wijze optreedt.

0610. **Breken van de bereidheid tot vechten.**

Gebruik van misleiding, psychologische oorlogvoering, krijgslisten en selectief gebruik van geweld ondermijnen de vijandelijke bereidheid tot vechten. Op deze wijze kan de commandant voorkomen dat een grootschalige fysieke vernietiging van de vijandelijke strijdkrachten nodig is. Zodoende kan hij zelfs een sterkere vijand verslaan.

Het effect van de Britse herovering van South Georgia en Pebble Island en de actie bij Goose Green op de Falklands in 1982 gaf de Britse strijdkrachten, hoewel numeriek in de minderheid, al in een vroeg stadium van het conflict een moreel overwicht op de Argentijnse strijdkrachten.

0611. Een commandant heeft voor het breken van de vijandelijke bereidheid tot vechten een aantal opties, die hij apart of in combinatie kan gebruiken.

- a. **Preëemptieve inzet** (*preemption*): aangrijpen van de vijand zodra de kans zich voordoet en voordat deze zelf tot inzet overgaat.
- b. **Uitmanoeuvreren** (*dislocation*): voorkomen dat de vijand in staat is zijn militaire macht effectief te gebruiken, dan wel hem op voorhand ervan te overtuigen dat die macht, hoe sterk ook, er niet meer toe doet.

‘... succesvolle commandanten waren in staat om te verzekeren dat bij de vijand:
zijn voorhoede en achterhoede elkaar niet konden ondersteunen;
de hoofdmacht en de speciale eenheden elkaar niet konden steunen;
officieren en manschappen elkaar niet te hulp konden snellen;
superieuren en ondergeschikten hun verbindingen niet in stand konden houden;
de vijand niet kon hergroeperen als hij verspreid was en
dat bij het verzamelen van het leger de gelederen niet gesloten konden worden.’

Roger T. Ames: *Sun Tzu: De kunst van het oorlogvoeren*, p. 149

- c. **Ontwrichten** (*disruption*): selectief aanvallen van de vijand, essentiële delen van zijn strijdmacht van elkaar scheiden en verwarring stichten bij de componenten daarvan die essentieel zijn voor de samenhang van zijn gevechtskracht.

o612. **Verbreken van de fysieke samenhang.** Het effect van een gerichte, selectieve fysieke vernietiging van vijandelijke gevechtskracht is sterker naarmate onze troepen in staat zijn ook de samenhang tussen de elementen van het vijandelijk militair vermogen te verbreken. Deze samenhang is gebaseerd op drie pijlers: door de vijandelijke commandant consequent vasthouden aan het door hem gekozen doel, concentratie van alle vijandelijke middelen op dat doel en het behoud van het moreel van de vijandelijke troepen. De commandant moet deze pijlers van samenhang in het vijandelijk optreden onderkennen en vertalen naar concrete doelen. Deze doelen moet hij vervolgens met alle beschikbare militaire middelen aangrijpen. Zo vermindert de samenhang van vijandelijke strijdkrachten aanzienlijk. Dit effect is nog sterker wanneer de vijandelijke commandant zich ook geconfronteerd ziet met preëmptieve acties, hij zichzelf uitgeoefend voelt en zijn strijdkrachten ontwricht zijn.

o613. Voor het verbreken van de fysieke samenhang staan een commandant de volgende middelen en methoden ter beschikking.

- a. **Manoeuvre** brengt door beweeglijkheid de eigen strijdkrachten in een relatief gunstige positie ten opzichte van de vijand, zodat zij deze vervolgens effectief kunnen aangrijpen.
- b. **Vuurkracht** vernietigt, neutraliseert, onderdrukt en demoraliseert vijandelijke troepen. Alleen vuurkracht kan met zijn gewelddadige,

Tanks en infanterie vormen de kern van de manoeuvre-eenheden. De Leopard-II tanks dragen bij aan verrassende manoeuvre en hebben een enorme vuurkracht. Tanks maken een hoog tempo van de operatie mogelijk in meer open terrein.

Foto: DPKL-PV

- vernielende kracht vijandelijke troepen metterdaad door fysieke vernietiging uitschakelen.
- c. **Tempo** is het ritme van de eigen operatie in relatie tot het vijandelijk optreden. Een eenheid verhoogt zijn tempo vooral door toepassing van opdrachtgerichte commandovoering op alle niveaus. Eenheden op de lagere (technische) niveaus kunnen hun tempo bovendien ook door gevechtsdrills bevorderen. Dankzij het variëren van het ritme in een operatie, wijzigt het beeld dat de vijandelijke commandant van de situatie heeft, voortdurend. Hij ziet zich zo continu en met steeds wisselende snelheid geconfronteerd met dreigingen, waarop hij wel móet reageren.
 - d. **Gelijktijdigheid van optreden op verschillende fronten** is bedoeld om een vijandelijke commandant te overladen met uitdagingen. Door de vijandelijke strijdkrachten gelijktijdig en vanuit verschillende richtingen aan te vallen, krijgt de vijandelijke commandant niet de gelegenheid om zich op één probleem te concentreren of zelfs maar prioriteiten te stellen. Juist het luchtwapen biedt goede mogelijkheden tot gelijktijdig optreden over de gehele diepte van de vijandelijke troepenmacht, bijvoorbeeld met inzet van vliegtuigen en gevechtshelikopters voor interdictie. Ook de marine draagt bij met de vloot (inzet van scheepsgeschut en kruisvluchtwapens) en met de mariniers die gelijktijdig kunnen aanvallen uit onverwachte richting over zee.
 - e. **Verrassing** is een fundamentele factor bij het verbreken van de samenhang in het vijandelijk optreden. Net als bij 'tempo' en 'gelijktijdigheid' is *timing* ook hier de sleutel. Pas wanneer de gevolgen van tempo (onzekerheid) en gelijktijdigheid (keuzeproblemen) bij de vijand op hetzelfde moment optreden, is het onverwachte (door verrassing) effectief.

0614. Na het succesvol verbreken van de samenhang in het optreden van de vijand is de operatie nog niet altijd voorbij. Een resolute vijand kan de afweging maken dat het de moeite waard is om de restanten zelfstandig te laten doorvechten en te kijken wie de langste adem heeft. Nadat de samenhang is verbroken, kan een vijand ons echter niet meer verslaan. Eigen acties die gericht zijn op het verder breken van de wil van de vijand en van zijn bereidheid tot vechten, blijven echter noodzakelijk.

0615. **Omgaan met frictie.** Ten slotte moeten commandanten op alle niveaus voortdurend rekening houden met onafwendbare frictie die de uitvoering van hun plannen doorkruist en het succes van hun optreden ernstig kan bedreigen. Directieve commandovoering en gedetailleerd voorbereiden van veel verschillende eventualiteitenplannen leveren slechts schijnbare zekerheid, die mogelijk nog gevaarlijker is dan onzekerheid. Er is slechts één adequate houding tegenover frictie: ervan uitgaan dat zij er is en haar negatieve effecten door opdrachtgerichte commandovoering, flexibele planning en snelle uitvoering zoveel mogelijk neutraliseren.

Gezamenlijk optreden

0616. Het uitvoeren van het hiervoor beschreven optreden is niet alleen een taak van grondgebonden eenheden. Zij worden daarbij gesteund door luchtmacht of vloot. Luchtgemechaniseerde (helikopter-), lucht-mobiele, luchtlandings- en amfibische (mariniers)eenheden kunnen (delen van) dit optreden eveneens uitvoeren of optreden van een eenheid van hoger niveau ondersteunen. Kenmerkend is een verrassende inzet uit een voor de vijand onverwachte richting, hetgeen vaak op een niet te voorspellen locatie wordt uitgevoerd. Hierdoor is luchtgemechaniseerde, luchtmobile, luchtlandings- en amfibische inzet een *force multiplier*. Dergelijk optreden biedt een commandant grote strategische en operationele mobiliteit, gecombineerd met politieke en militaire flexibiliteit. Overigens behoren de eenheden die deze operaties uitvoeren na hun landing ook tot de grondgebonden component.

0617. **Tactische luchtsteun** betreft het ondersteunen van het landoptreden met gevechtsvliegtuigen. Tactische luchtsteun vindt plaats binnen het operatiegebied van de landcommandant op zijn aanvraag. De belangrijkste vormen zijn lucht nabijsteun (*Close Air Support* [CAS]) en gevechtsveldinterdictie (*Battlefield Air Interdiction* [BAI]). In het eerste geval vindt de steun dicht bij grondtroepen plaats op directe aanwijzing van een *forward air controller*. Bij gevechtsveldinterdictie is dat niet het geval. Een andere vorm van luchtsteun is tactische luchtverkenning (*Tactical Air Reconnaissance* [TAR]).

0618. **Luchtverdedigingsoptreden**, uitgevoerd door luchtmachteenheden, vindt zowel offensief (vooral tegen vijandelijke vliegvelden) als defensief (boven het te verdedigen gebied) plaats. De luchtverdediging van de luchtmacht kent een grondgebonden component, vooral opgebouwd uit raketssystemen die ook tot grotere hoogten effectief zijn (*High and Medium range Air Defense* [HIMAD]), en een luchtcomponent, bestaande uit gevechtsvliegtuigen. Bij offensieve inzet van gevechtsvliegtuigen in het kader van de luchtbeheersingscampagne is sprake van *Offensive Counter Air operations* (OCA); defensieve inzet wordt *Defensive Counter Air* (DCA) genoemd. De luchtverdediging uitgevoerd door luchtmachteenheden is een noodzakelijke aanvulling op grondgebonden luchtverdedigingseenheden van de landmacht die slechts effectief zijn op de lage en zeer lage hoogten.

0619. **Tactisch luchttransport** betreft het ondersteunen van landeenheden met transport door de lucht, in beginsel binnen het operatiegebied. Transporthelikopters zijn hiervoor de meest geschikte middelen, hoewel ook transportvliegtuigen zoals de C-130 Hercules voor dergelijke taken geschikt zijn. Evacuatie van gewonden (MEDEVAC) is een specifieke, maar essentiële vorm van luchttransport.

0620. **Luchtgemechaniseerd optreden** is optreden van gevechtshelikoptereenheden ter ondersteuning van landoperaties. De helikoptereenheden worden slechts voor de logistieke ondersteuning bijgestaan door een grondcomponent, die dicht bij het inzetgebied een logistieke basis inricht. Dergelijk optreden buit de enorme gevechtskracht van gevechtshelikopters uit. Daarmee worden gevechtshelikopters, ingezet als manoeuvreermiddel, steeds meer de drager van het gevecht. Luchtgemechaniseerd optreden is vooral effectief in het kader van diepe operaties op legerkorps en divisieniveau. *Cross-flot* optreden boven vijandelijk gebied vergt zorgvuldige planning door de landcommandant en precieze synchronisatie van de uitvoering. Vaak wordt inzet boven vijandelijk gebied voorafgegaan door inzet van gevechtsvliegtuigen en artillerie in het kader van onderdrukking van de vijandelijke luchtverdediging (*Joint Suppression of the Enemy Air Defence* [J-SEAD]). Soms is gezamenlijk optreden van gevechtshelikopters en -vliegtuigen in een *Joint Air Attack Team* (JAAT) het meest

Luchtmobiele eenheden worden per helikopter ingezet. Een Nederlandse Cougar Mk II transporthelikopter van de Tactische Helikopter Groep arriveert bij de LZ (Landing Zone). Verkenners hebben deze locatie gemarkeerd met rook.

Foto: AVD-KM

effectief. Een afgeleide vorm van luchtgemechaniseerd optreden is het gezamenlijk optreden van gevechthelikopters met verkenningseenheden. Dergelijke grond-lucht-verkenningsteams kunnen tegelijk de opmars van een grote eenheid verkennen en in front beveiligen.

0621. Luchtmobiele operaties

zijn operaties waarbij vooral infanteriegevechtseenheden met hun uitrusting in vliegtuigen of helikopters over het gevechtveld manoeuvreren om op de grond gevechtsacties uit te voeren. Gedurende de inzet blijft de luchtmobiele eenheid afhankelijk van de ondersteuning van vliegtuigen of helikopters. De soorten te voeren gevechten zijn sterk afhankelijk van de omvang en uitrusting van de luchtmobiel ingezette eenheid en haar ondersteuning vanuit de lucht. De luchtmobiele van deze gevechtseenheden voegt extra dimensies toe aan het optreden, met name snelheid, actieradius en flexibiliteit. Hierdoor kan een commandant snel reageren over de gehele breedte en diepte van

De Amerikaanse 1e Cavalerie (Luchtmobiele) divisie kreeg eind oktober 1965 de opdracht in het centrale bergland van Zuid-Vietnam een grootschalige Noord-Vietnamese aanval te keren. De Noord-Vietnamezen trachtten via dit gebied de kust te bereiken en zodoende Zuid-Vietnam te doorsnijden. Tussen 28 oktober en 14 november 1965 voerde de divisie onder bevel van generaal Kinnard een aantal acties uit ter ondersteuning van 'search and destroy' operaties op de grond. In deze slag in de Ia Drang Vallei waren de helikopters van doorslaggevend belang voor mobiliteit en vuurkracht, maar de Noord-Vietnamese aanvallen konden alleen met massale steun van de luchtmacht (B52), grondtroepen en artillerie tot staan worden gebracht. Deze slag was de vuurdoop voor de Amerikaanse luchtmobiele eenheden in Vietnam.

Een luchtmobiele eenheid is zojuist gedropt door een Chinook CH-47 transport-helikopter.

Foto: R. van Bakel, MvD-DV

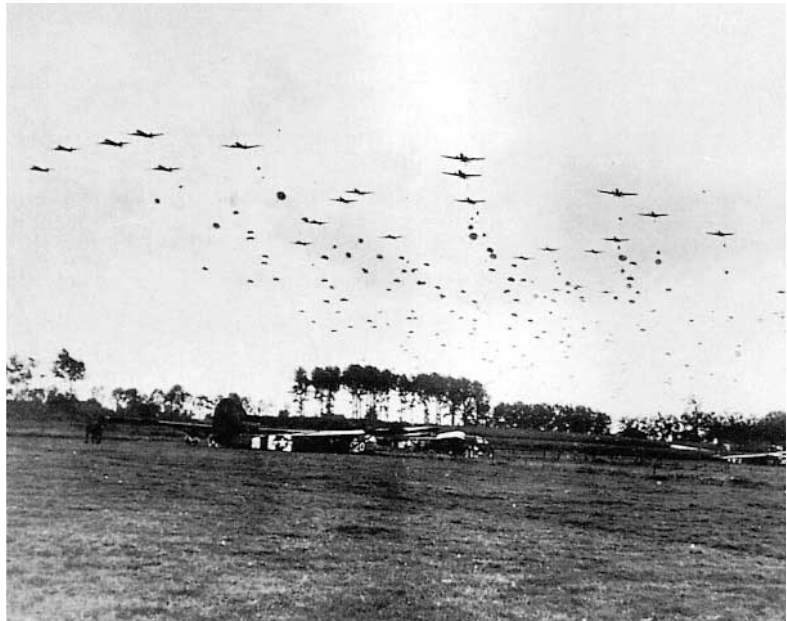

zijn gebied van verantwoordelijkheid en zo de vijand het initiatief ontnemen of onthouden. Een tijdige aansluiting met eigen grondeenheden of extractie is noodzakelijk.

Een specifieke vorm van luchtmobiel optreden is het luchtaanvals (*air assault*) optreden. Dit is een vorm die feitelijk valt tussen luchtgemechaniseerd en zuiver luchtmobiel optreden. Bij luchtaanvalsoptreden is sprake van de inzet van een relatief kleine, speciaal opgeleide infanteriecomponent en een relatief grote helikoptercomponent. Luchtaanvalsoptreden betreft agressieve inzet van luchtmobiele eenheden, die ook vaak snel weer kunnen worden opgenomen en verplaatst naar een andere inzetlocatie. Dit is bij zuiver luchtmobiel optreden niet mogelijk, omdat de helikopters voortdurend zijn ingezet voor de ondersteuning van de relatief grote ingezette troepenmacht op de grond.

o622. **Luchtlandingsoperaties** zijn operaties waarbij een gezamenlijke, verrassende inzet plaatsvindt van speciaal opgeleide grondeenheden. Deze worden met vliegtuigen naar een inzetgebied gevlogen en landen daar per parachute en/of vliegtuig, om onmiddellijk het gevecht aan te gaan ter vermeerstering van een doel of het uitvoeren van speciale operaties. Na inzet staan luchtlandingseenheden in beginsel op zichzelf totdat grondeenheden verbinding met hen maken. Luchtlandingen kunnen tijdens een offensief en een defensief worden uitgevoerd. De commandant heeft door de inzet van luchtlandingseenheden de mogelijkheid het gevecht over grote afstand te voeren. Ook bij deze operaties moet de tijdige aansluiting met eigen grondeenheden verzekerd zijn.

Tijdens Market Garden landen parachutisten van het 1e Bataljon van de Poolse Parachutistenbrigade op 23 september 1944 bij Nederasselt. Eerder die dag waren Amerikaanse gliders van de 325th Glider Infantry Regiment hun voor gegaan.
Foto: SMG-KL

De grootste luchtlandingsoperaties vonden gedurende de Tweede Wereldoorlog plaats: 6 juni 1944 (Normandië), 17 september 1944 (*Market Garden*) en 24 maart 1945 (*Varsity*, de Rijnovergang bij Wesel). Iets recenter is de inzet van Britse en Franse para's op 5 november 1956 bij het Suezkanaal. In het kader van de Israëliëch-Brits-Franse militaire reactie op het Egyptische besluit het Suezkanaal te nationaliseren, voerde het 3e Britse Para Bataljon een aanval uit op het vliegveld van Port Saïd (*Musketeer*), overmeesterde dat en bewerkstelligde een *link up* met de amfibisch gelande commando-eenheden in Port Saïd. De Franse para's namen bezit van enkele vitale bruggen en de haven. Het verrassingseffect van de aanval kon volledig worden uitgebuit. Internationale politieke druk belemmerde verdere militaire actie.

0623. **Tactische samenwerking met vloot** is slechts relevant wanneer het operatiegebied van de landcommandant voldoende dicht bij de kustwateren ligt. Wanneer dit het geval is, kan de vloot een belangrijke inbreng hebben bij het succes van de landcommandant. Een belangrijke vorm van bijstand is ondersteuning met scheepsgeschut. Een voordeel van scheepsgeschut is de vaak langere dracht en het vaak zwaardere kaliber van de munitie. Ook kan de vloot, vooral bij initiële inzet, in een operatiegebied ondersteunen met luchtverdediging. Tevens is ondersteuning op het gebied van het verkrijgen van inlichtingen mogelijk.

0624. **Amfibische operaties** zijn operaties die door zee-, land- en eventueel luchtstrijdkrachten worden uitgevoerd met een vanuit zee uitgevoerde aanval op een (mogelijk) vijandelijke kust ter vermeerstering van een landingshoofd of om een beperkte doelstelling te bereiken, bijvoorbeeld het vernietigen van vijandelijke installaties, het verkrijgen van inlichtingen en/of het misleiden van de vijand. Het verrassende effect komt tot stand doordat pas op het laatste moment aan de vijand duidelijk wordt waar de amfibische landing zal plaatsvinden.

De eerste fase van de Korea-oorlog verliep voor de onder de VN-vlag vechtende Zuid-Koreanen en Amerikanen dramatisch. Op een klein bruggenhoofd bij de haven van Pusan na werd geheel Zuid-Korea in juni 1950 onder de voet gelopen. De VN-opperbevelhebber, generaal MacArthur, keerde het tij door een gewaagde amfibische landing ver achter de vijandelijke linies. Zijn ervaring met dergelijke operaties tijdens de oorlog in de Stille Zuidzee tegen de Japanners kwam hem hierbij goed van pas. Op 15 september 1950 landden de mariniers bij Inchon. Er was slechts geringe tegenstand. Het was een landing van strategisch belang, want tezelfdertijd diende een uitbraak uit het zuidelijke bruggenhoofd bij Pusan plaats te vinden, vergemakkelijkt door het afsnijden van de Noord-Koreaanse aanvoerlijnen door de gelande troepen. Bovendien werd de aanval op het nabij Inchon gelegen Seoel ingezet. Een snelle herovering van de Zuid-Koreaanse hoofdstad werd bereikt. De amfibische landing was een keerpunt in de oorlog.

Commando's van de Koninklijke landmacht treden op onder vrijwel alle omstandigheden. Zij zijn speciaal uitgerust en getraind om diep in vijandelijk gebied in kleine groepen inlichtingen te verzamelen of offensief Oacties uit te voeren.

Foto: DPKL-PV

Speciale operaties

o625. Speciale operaties betreft het optreden van speciaal opgeleide eenheden (*special forces*) die veelal zelfstandig en diep in vijandelijk gebied taken kunnen uitvoeren ter ondersteuning van de gezamenlijke of krijgsmachtdeelcommandant. Vaak zullen speciale eenheden door het hoogste niveau worden ingezet. Speciale operaties kunnen een breed spectrum aan doelstellingen hebben, van het verzamelen van inlichtingen, het redden van neergeschoten piloten uit vijandelijk gebied tot het overvallen van commandoposten. Speciale operaties zijn vaak effectief om het moreel van de vijand te ondermijnen. Speciale operaties kunnen worden ingezet door landmacht (onder meer commando's), luchtmacht (bijvoorbeeld voor *combat search and rescue* [CSAR] operaties) en door marine (bijvoorbeeld onderwaterverkenners).

Kerntaken

o626. Om operaties te kunnen uitvoeren is begrip van de *kerntaken van het gevecht* noodzakelijk. Dit zijn: het vinden van de vijand (*find*), het binden van de vijand (*fix*) en het slaan van de vijand (*strike*). De kerntaken helpen de commandant het eerder in sectie 3 beschreven conceptuele model te vertalen in concrete en praktisch uitvoerbare opdrachten. Commandanten op elk niveau kunnen deze methodiek hanteren bij de planning en uitvoering

van operaties, hoewel zij het meest effectief tot hun recht komt op het niveau van brigade en hoger. Dit vloeit voort uit de grotere variëteit en betere prestaties van de op hogere niveaus beschikbare materiële middelen.

0627. **Toepassing.** Het slaan van de vijand is de beslissende kerntaak. Vinden en binden scheppen de voorwaarden daarvoor. Gelijktijdig optreden op verschillende fronten, tempo en verrassing zijn de methoden om manoeuvre en vuurkracht te gebruiken om de vijandelijke samenhang te verbreken. Hiermee bereikt de commandant dat de verschillende activiteiten elkaar aanvullen en dat hij al het militair vermogen geconcentreerd inzet tegen de meest kwetsbare plaats van de vijand.

0628. **Vinden van de vijand** vormt de basis voor het hem binden en slaan. Het doel van deze kerntaak is het verzamelen van zoveel mogelijk informatie over de vijand. Zij omvat onder meer het vaststellen van locaties en het identificeren van de vijandelijke strijdkrachten en het beoordelen van de sterkte daarvan. Verzamelorganen die de tactische commandant voor het vinden van de vijand gebruikt, zijn vooral elektronische oorlogvoeringseenheden, verkenningseenheden en doelopsporingseenheden (o.a. artillerie-opsporingsradars, onbemande verkenningsvliegtuigen). Ook gevechtshelikopters kunnen voor verkenningstaken boven vijandelijk gebied worden ingezet. Voorzover een commandant deze verzamelorganen niet in voldoende mate zelf ter beschikking heeft, moet hij het hogere niveau en neveneenheden inschakelen. Hij moet tegelijkertijd maatregelen nemen om te voorkomen dat de vijand informatie kan verzamelen over zijn eigen troepen.

Gevechtshelikopters spelen een belangrijke rol bij diepe operaties. De AH-64 Apache van de Koninklijke luchtmacht, een manoeuvreermiddel bij uitstek, voert taken uit op het gebied van verkenning, beveiliging, doelopsporing en vooral interdictie. De helikopter is zodanig beschermd en bewapend, onder meer met de Hellfire antitankraket, dat ze ook boven door de vijand bezet gebied kan optreden.

Foto: Voorlichting Klu, MvD-DV

0629. **Binden van de vijand.** Het doel van binden van elementen van de vijand is hem zijn vrijheid van handelen te ontnemen. Op deze wijze creëert de commandant voor zichzelf vrijheid van handelen en voldoende ruimte om te manoeuvreren, zodat hij de vijand op de door hem gewenste tijd en plaats kan aangrijpen.

0630. De belangrijkste activiteiten om de vijand te binden zijn de vijand te *verrassen*, te *misleiden* en zo uiteindelijk te *verleiden* tot een reactie die in ons voordeel is. Daartoe neemt de commandant steeds het initiatief en tracht dat te behouden. Dit dwingt de vijandelijke commandant in een positie waarin hij voortdurend moet reageren op ons optreden, zodat de vijand geen mogelijkheid of gelegenheid krijgt zijn eigen doelen te realiseren.

- a. Wanneer de vijandelijke commandant is *verrast*, wordt hij geconfronteerd met een onverwachte situatie, zodat hij mogelijk niet snel genoeg en adequaat reageert.
- b. Wanneer hij is *misleid*, denkt de vijandelijke commandant weliswaar te weten hoe hij op de door ons gesuggereerde foutieve informatie moet reageren, maar die reactie is noodzakelijkerwijs verkeerd.
- c. Wanneer hij wordt *verleid*, brengen onze acties of informatie hem ongewild tot een reactie daarop, die achteraf in zijn nadeel blijkt te zijn.

De uitvoering van het Schlieffenplan door het Duitse leger in augustus 1914 moest het Franse leger verrassen, misleiden en verleiden. De verrassing was gelegen in de reusachtige beweging die de massa van het Duitse leger maakte via de Maas (Luik) en midden-België naar het gebied ten noorden van Parijs. Hierop waren de Fransen niet voorbereid. De Fransen waren overtuigd van een Duits zwaartepunt in Elzas-Lotharingen. De Duitsers deden alles om hen in deze waan te laten en hen zo in de val te lokken. De Fransen handelden de eerste weken van de oorlog precies zoals de Duitsers hadden gehoopt. De massa van het Franse leger kwam niet tegenover de Duitse hoofdmacht te staan, waardoor voor de Duitsers de mogelijkheid ontstond de Fransen in de flank en rug aan te vallen. De Duitse opmars kwam echter tot stilstand in de slag aan de Marne (5-9 september 1914).

0631. **Slaan van de vijand.** Het doel van deze kerntaak is door zorgvuldig manoeuvreren de eigen troepen in een positie te brengen van waaruit zij geselecteerde elementen van de vijandelijke troepenmacht met vuurkracht kunnen neutraliseren of zo nodig zelfs vernietigen. In sommige gevallen kan bedreigen van de vijand daarmee voldoende zijn om het doel te bereiken.

0632. De manoeuvre betekent hierbij meer dan het simpele met vuur en beweging door of over het terrein verplaatsen. Het is het geheel van maatregelen dat de eigen gevechtskracht richt op dat punt, waar het een doorslaggevend effect heeft. Dit betekent voor de commandant dat hij keuzes moet maken: snelheid van optreden versus tijd ten behoeve van voorbe-

reiding, een breed front versus diep doordringen, concentratie van mid-delen versus verspreiden. In ieder geval neemt de commandant een zekere mate van risico; geen enkele keuze kan hem immers volledige zekerheid van succes geven.

Operationeel raamwerk

0633. Militaire operaties kennen een operationeel raamwerk van diepe, nabij- en achtergebiedsoperaties. Deze termen beschrijven hoe de verschillende delen van een operatie aan elkaar gerelateerd zijn. Dat verband is primair *functioneel* ('Waarvoor zijn ze bedoeld?') en secundair *geografisch* ('Waar gaat het gebeuren?'). Elk niveau kent zijn eigen operationele raamwerk. Zo bestaat de nabij-operatie van de divisie uit de diepe, nabij- en achtergebiedsoperaties van de brigades.

0634. **Doel.** Het operationeel raamwerk is een middel voor een commandant om zijn operatie te visualiseren. Zo kan hij de synchronisatie van alle activiteiten verbeteren. Het helpt de commandant de acties van eigen eenheden niet alleen aan elkaar te relateren, maar ook aan het vijandelijk optreden. Dit gebeurt in termen van doelen vertaald in tijd, ruimte en middelen. Het operationele raamwerk is hét hulpmiddel voor een goede onderlinge afstemming van deze elementen door een commandant, zowel tijdens de beoordeling van de toestand, als tijdens de voorbereiding en gedurende de uitvoering van een operatie.

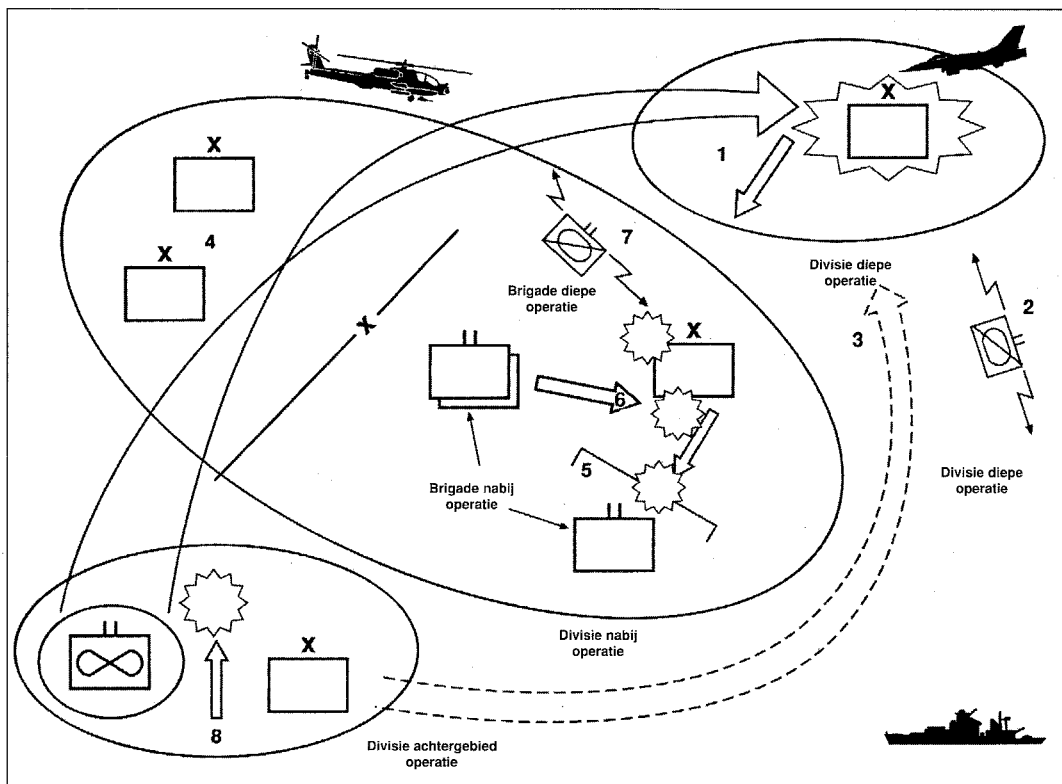
0635. **Diepe operaties** scheppen voorwaarden voor eigen nabij-operaties door vinden, binden en zo mogelijk ook reeds slaan van de vijand; dit ontnemt hem zijn vrijheid van handelen. Slaan van de vijand is niet in alle gevallen te realiseren. De toenemende dracht en uitwerking van moderne wapensystemen, gecombineerd met accurate en snel reagerende doelopsporings- en verbindingsmiddelen, maken het echter steeds beter mogelijk. Vooral gevechtshelikopters en -vliegtuigen, in sommige gevallen samenwerkend in een *Joint Air Attack Team* (JAAT), spelen een essentiële rol bij diepe operaties. Diepe operaties zijn vooral effectief, wanneer zij gericht zijn tegen de meest kwetsbare, gebrekkig beschermde elementen van de vijandelijke gevechtskracht. De uitvoering van diepe operaties is van nature offensief en vindt veelal plaats op grote afstand en gedurende een langere periode. Diepe operaties zijn gericht tegen de vijandelijke middelen die nog niet zijn ingezet tegen de eigen nabij-operatie op dat niveau. Zij omvatten psychologische operaties, elektronische oorlogvoeringsmaatregelen, misleiding, lange-afstandsverkenning, speciale operaties, doelopsporing en interdictie.

0636. **Nabij-operaties.** Het doel van deze operaties is het direct aangrijpen van de vijand met het oogmerk zijn gevechtskracht te vernietigen of

te neutraliseren. De uitvoering van nabij-operaties gebeurt op relatief korte afstand en gedurende een zo kort mogelijke periode. De kern van nabij-operaties is het winnen van gevechten. Commandanten voeren nabij-operaties idealiter gelijktijdig met diepe operaties uit, waarbij beide operaties deels gebruik maken van dezelfde schaarse middelen. Hiervoor moet hij prioriteiten vaststellen. Ook bij nabij-operaties vindt samenwerking met luchtmacht plaats. Te denken valt aan luchtnabijsteun en inzet van helikopters en luchtmobiele of luchtlandingseenheden.

0637. **Achtergebiedsoperaties.** Het doel van deze operaties is het verzekeren van de eigen vrijheid van handelen. Hierop richt de vijandelijke commandant immers zijn eigen diepe operaties. Achtergebiedsoperaties omvatten het beveiligen en bevoorraden van de eigen eenheden en het verzekeren van de manoeuvreervrijheid van de eigen reserves. Dit is een wezenlijk en integraal deel van het eigen optreden om ook op langere termijn de operatie met succes te kunnen voortzetten. Commandanten voeren achtergebiedsoperaties uit gedurende de gehele duur van een conflict; deze geven hem de mogelijkheden en middelen om het tempo van de operatie te bepalen. Achtergebiedsoperaties omvatten meer dan alleen maar logistieke activiteiten. Het betreft de volgende.

*Operationeel raamwerk van gevechtsoperaties.
Bron: afgeleid van UK ADP
Volume 2 – Command,
p. 4 – 14*

- a. Verzamelen, verplaatsen en beveiligen van eenheden en reserves. luchtverdedigingseenheden van land- en luchtmacht spelen hierbij een belangrijke rol.
- b. Organiseren van *gastlandsteun*.
- c. Organiseren en het beveiligen van *forward operating bases*.
- d. Organiseren en het beveiligen van *lines of communication*.
- e. Ondersteunen en het beveiligen van non-combattanten en civiele installaties.
- f. Opsporen en vernietigen van vijandelijke eenheden die deze operaties trachten te verstoren.
- g. Organiseren en uitvoeren van de civiel-militaire operaties.

Gevechtvormen

0638. Op tactisch niveau zijn drie gevechtvormen te onderscheiden: het aanvallend, het verdedigend en het vertragend gevecht. Met één van deze drie gevechtvormen kan een commandant zijn operatie uitvoeren. Voor de overgang van de ene gevechtvorm naar de andere is er een aantal vor-

Toelichting afbeelding blz. 156

Diepe operaties. De divisie diepe operatie (1) om de vijandelijke reservebrigade te binden (het huidige zwaartepunt voor de divisiecommandant), is op hetzelfde moment een nabij-operatie voor het squadron bewapende helikopters dat deze opdracht uitvoert. Ondertussen is het ontplooiën van een verkenningsbataljon op de rechterflank ook een divisie diepe operatie (2). Als de divisiereserve de, in het kader van de divisie diepe operaties geplande aanval moet uitvoeren, is het doel van deze inzet niet alleen het bewaken van die flank, maar ook het verzorgen van flankbeveiliging (3). Ook het verkenningsbataljon (7) voert een brigade diepe operatie uit die zorgt voor flankbeveiliging en binden van elementen van de aanvallende vijandelijke brigade.

Nabij-operaties. De situatie in het operatiegebied (4) van de verdedigende, linker-voorbrigade is stabiel. De operatie van de rechter-voorbrigade vormt een deel van de divisie nabij-operatie. Deze brigade voert een tegenaanval uit waarbij één bataljon de vijand bindt (5), terwijl twee andere bataljons een tegenaanval uitvoeren om de vijand te slaan (6).

Achtergebiedsoperaties, bedoeld om de eigen vrijheid van handelen te verzekeren, omvatten onder meer een nabij-operatie (8) van de divisiereserve om een vijandelijke diepe operatie uit te schakelen. Deze reserve beveiligd verder de niet-gebonden reserve-eenheden, logistieke eenheden en de *lines of communication* van de divisie.

Luchtoperaties vormen daarbij een integraal deel van het divisie operationele raamwerk. Een commandant kan bijvoorbeeld de inzet van *Battlefield Air Interdiction* benutten om de divisie diepe operaties te ondersteunen. *Close Air Support* kan hij gebruiken ter ondersteuning van de nabij-operaties van de rechter-voorbrigade, maar ook voor de divisie achtergebiedsoperaties. Inzet van TRIAD-luchtverdedigingseenheden is daar van doorslaggevend belang. **Ondersteuning vanuit zee** kan de commandant helpen bij zowel diepe, nabij- als achtergebiedsoperaties. In dit geval ondersteunt scheepsgeschut hem bij het tot staan brengen van de vijandelijke aanval.

men van optreden in overgangssituaties voorhanden. Daarnaast heeft elke eenheid een aantal algemene taken, zoals (nabij-)beveiliging en verkenning.

0639. De in deze sectie beschreven gevechtsvormen en soorten gevechten zijn volledig in overeenstemming met de NAVO-doctrine, beschreven in de *Allied Tactical Publication 35-B, Land Force Tactical Doctrine*. Ze onderscheiden zich vooral naar doelstelling. Ze geven de commandant de mogelijkheid op eenvoudige wijze opdrachten te geven aan ondercommandanten. De verschillende categorieën mogen echter niet leiden tot dogmatische keuzes tussen de een of de ander. Effectieve commandanten kunnen juist door gebruik te maken van combinaties de vijand op het verkeerde been zetten.

0640. **Invloed van de omgeving.** Het tactisch optreden van landstrijdkrachten moet zo goed mogelijk zijn afgestemd op de omgeving waarin het plaatsvindt. Naast het weer – inbegrepen de invloed daarvan op het terrein – gaat het hierbij vooral om de effecten van het landschap en van de daarin aanwezige door de mens aangebrachte veranderingen (met name infrastructuur). Ook de aanwezigheid van bevolking beïnvloedt het optreden wezenlijk. De kenmerken van de verschillende typen militaire eenheden, zoals de aard van de voertuigen of de wapensystemen waarover zij beschikken, bepalen uiteraard de mate van deze invloed. De andere doctrinepublicaties van de landmacht gaan nader in op dit onderwerp.

0641. **Aanvallend gevecht.** Het aanvallend gevecht heeft tot doel vijandelijke strijdkrachten in het toegewezen vak te verslaan en/of tegelijkertijd gebied daarin te vermeesteren. Meestal forceert de commandant zo een beslissing. Hij doet dit door de vijand zo mogelijk uit te manoeuvreren en door geselecteerde elementen van de vijandelijke strijdkrachten te

De Geallieerde uitbraakpogingen uit het bruggenhoofd van Normandië bieden goede voorbeelden van het aanvallend gevecht. De Duitse tegenstand in Normandië werd in de weken na de landing steeds sterker. De Geallieerden dreigden opgesloten te raken en moesten zo spoedig mogelijk uitbreken. Hiertoe ondernamen zij twee gelijktijdige offensieven. De Britten voerden van 18 tot 20 juli 1944 ten oosten van Caen de operatie *Goodwood* uit, één der meest geconcentreerde tankaanvallen uit de Tweede Wereldoorlog. Eén van de doelen was het binden van het Duitse 5e Pantserleger en het 1e s-Pantserkorps, waardoor de Amerikaanse uitbraak vergemakkelijkt zou worden. De uitbraak van het Amerikaanse 7e Korps vond op 25 juli plaats ten westen van St. Lô (operatie *Cobra*). De Amerikanen vielen aan over een smal front (2 infanteriedivisies over 7 km frontbreedte) na een massaal luchtbombardement door 1600 toestellen. Succes werd mede behaald door de inzet van een 'geheim wapen': de 'Rhino', een Sherman-tank speciaal uitgerust om bressen te maken in de begroeide wallen van het Normandische bocagelandschap.

neutraliseren of zo nodig zelfs te vernietigen. Een aanval kan ook noodzakelijk zijn om inlichtingen over de vijand te verkrijgen, om hem het gebruik van bepaalde middelen te ontzeggen, om hem te misleiden of af te leiden van ons zwaartepunt, om hem te binden en daarmee te voorkomen dat hij hergroepeert, om een vijandelijke offensieve actie te ontregelen of om de druk op in gevecht zijnde eigen eenheden te verlichten.

0642. **Karakteristieken.** De aanvaller neemt aanvankelijk het initiatief en bezit daarmee vrijheid van handelen. Hij moet deze ook na de start van de aanval zien te behouden. De aanvaller gaat op zijn initiatief het gevecht aan met de vijand en bepaalt daarmee het doel, de richting en het tijdstip van de aanval. Hij moet het momentum van de aanval handhaven tot en met het bereiken van zijn aanvalsdoel(en). De aanvaller moet immers voorkomen dat de aanval stagneert. Hij moet de vijand daarbij continu dwingen te reageren en hem niet de tijd en ruimte geven om het initiatief te herwinnen. Een commandant kan dit bereiken door over de diepte van het aanvalsvak de effecten uit te buiten van de combinatie van manoeuvre, vuurkracht, tempo, gelijktijdig optreden en verrassing.

0643. **Soorten aanvallend gevecht.** De volgende soorten aanvallend gevecht zijn te onderscheiden:

- a. **naar voorbereidingstijd:**
 - (1) aanval na uitgebreide voorbereiding
 - (2) gelegenheidsaanval
- b. **naar doelstelling:**
 - (1) aanval in het kader van een offensief
 - (2) misleidingsaanval
 - (3) demonstratie
 - (4) tegenaanval
 - (5) tegenvoorbereidingsaanval
 - (6) offensieve verkenning
 - (7) overval

0644. **Aanval na uitgebreide voorbereiding:** een aanval die door voorreide en gecoördineerde inzet van vuursteun en manoeuvre de vijand aangrijpt en verslaat. Dit type aanval is bedoeld voor het uitschakelen van een goed voorbereide vijandelijke verdediging en het tegelijkertijd vermeesteren van het door de vijand aanvankelijk gecontroleerde terreindeel.

0645. **Gelegenheidsaanval:** een aanval waarbij de commandant voorbereidingstijd inruilt voor snelheid, teneinde een gunstige gelegenheid uit te buiten. Hierbij maakt hij gebruik van een (on)verwachte gelegenheid om zonder uitgebreide voorbereiding, zo snel mogelijk een aanval succesvol uit te voeren.

0646. **Aanval in het kader van een offensief:** een aanval (na uitgebreide voorbereiding of bij gelegenheid) is een onderdeel van het offensief dat indirect bijdraagt aan het bereiken van het aangrijpingspunt van het offensief. Veelal zal het doel van een dergelijke aanval een mijlpaal van de operationele commandant doen bereiken (zie: hoofdstuk 4, par. 0427 : mijlpalen).

0647. **Misleidingsaanval:** een aanval waarbij een strijdmacht een doel aanvalt of dreigt aan te vallen met het oogmerk vijandelijke verdedigende eenheden weg te trekken van het zwaartepunt van de eigenlijke aanval. Het doel van deze aanval is de vijand te misleiden met betrekking tot onze bedoelingen en hem af te leiden van zijn eigen noodzakelijke acties op dat moment. Dit optreden is het meest effectief als het overeenstemt met de verwachtingen van de vijand, als het een daadwerkelijke bedreiging vormt voor de vijand, en als de vijand nog steeds beschikt over een sterke reserve. Deze wordt vervolgens als reactie op de misleidingsaanval – dus inadequaat – ingezet.

0648. **Demonstratie:** machtsvertoon in een gebied waar een commandant geen beslissing zoekt en waarbij hij een bepaalde dreiging suggereert met het doel de vijand in verwarring te brengen of te misleiden. In tegenstelling tot de misleidingsaanval voert hij een demonstratie slechts uit om de aandacht van de vijand te trekken en hem zo af te leiden van zijn eigen dan wel onze andere activiteiten.

Op 27 oktober 1944 voerden twee Duitse divisies een aanval uit in de Peel bij Meijel. In deze periode was het Duitse 15e Leger over een breed front in Noord-Brabant verwickeld in een vertragend gevecht tegen de naar het noorden oprukkende 21e Legergroep van veldmaarschalk Montgomery. Om de druk op het 15e Leger te verminderen en de Geallieerden in verwarring te brengen, koos de Duitse Legergroep B een zwak bezette frontsector in de Peel om een aanval uit te voeren die, zo was vooraf reeds bepaald, van beperkte omvang zou blijven. De Geallieerden waren weliswaar genoodzaakt troepen af te zonderen om deze Duitse aanval het hoofd te bieden, maar hun materieel overwicht was zodanig dat hun inspanningen tegen het 15e Leger niet wezenlijk aangetast werden. De Duitsers van hun kant hadden niet de middelen op dit front gedurende lange tijd de Geallieerden onder druk te houden.

Een ander voorbeeld van een demonstratie is het optreden van Irakese troepen aan de Saoedische grens direct na de inval in Koeweit in augustus 1990. Zij gaven de indruk na hun bezetting van Koeweit te willen doorstoten naar de Saoedische olievelden.

0649. **Tegenaanval:** een aanval door (een deel van) de verdedigende eenheden tegen de vijandelijke aanvallende eenheden, met als specifiek doel afsnijden dan wel vernietigen van geselecteerde delen van de vijandelijke eenheden of hernemen van terreindelen die van tactisch belang zijn. Een tegenaanval heeft het algemene doel de vijand het succes van zijn aanval

te ontzeggen en daarmee de voortzetting van de verdediging te begunstigen. Een tegenaanval heeft tot doel de vijand te verslaan door gebruik te maken van een kwetsbare plek, zoals een open flank, die hij als gevolg van zijn eigen handelen laat ontstaan. Op deze wijze kan een commandant mogelijk met een relatief geringe inspanning een vijandelijke aanval in zijn geheel ontwrichten.

0650. **Tegenvoorbereidingsaanval:** een tactische manoeuvre die als doel heeft een vijandelijke (voorbereiding op een) aanval ernstig te ontwrichten door aan te vallen terwijl de vijand bezig is met het formeren en/of voorbereiden van een aanval. Een tegenvoorbereidingsaanval is in feite een tegenaanval met een zeer specifieke doelstelling die een commandant uitvoert naar aanleiding van verwacht offensief vijandelijk handelen.

0651. **Offensieve verkenning:** een offensieve actie bedoeld om de vijandelijke sterkte en/of locaties te ontdekken of te testen, dan wel om andere informatie te verkrijgen. Een commandant voert een offensieve verkenning uit met het doel de vijand te dwingen zijn positie, samenstelling, sterkte en omvang en mogelijk ook zijn bedoelingen prijs te geven door hem te laten reageren op een offensieve gevechtsactie.

0652. **Overval:** een meestal kleinschalige operatie, die bestaat uit een snelle penetratie in vijandelijk gebied om informatie te verkrijgen, de vijand te verwarren, personele en materiële middelen of installaties en infrastructuur uit te schakelen of te vernietigen. De operatie eindigt met een geplande terugtocht, onmiddellijk nadat de opdracht is volbracht. Het primaire doel van een overval is het overmeesteren of vernietigen van een vijandelijk sleutelobject en/of vijandelijk materieel. Ook voeren commandanten overvallen uit om het vijandelijk optreden in een bepaald gebied, zo mogelijk langdurig, te ontregelen.

0653. **Verdedigend gevecht.** Het verdedigend gevecht heeft tot doel de vijand binnen een aan de verdediger toegewezen gebied tot staan te brengen onder het hem toebrengen van de nodige verliezen.

0654. **Karakteristieken.** Eenheden moeten een verdedigend gevecht zo actief en beweeglijk mogelijk uitvoeren. Hoewel een aanvaller initieel vrijheid van handelen heeft, moet een verdediger hem deze vrijheid zo snel mogelijk trachten te ontnemen. Daarnaast moeten commandanten een aanval niet passief afwachten, maar moet de verdediger proberen vroegtijdig de vijandelijke opmars te ontregelen. Zo kan een commandant het initiatief al aan de aanvaller ontnemen voordat deze de aanval kan inzetten, door het uitvoeren van diepe offensieve operaties op de vijandelijke naderingen. Hij kan de vijand op die manier geleidelijk kanaliseren naar het gebied waar hij uiteindelijk de beslissing wil bevechten.

Hierdoor kan de verdediger op de juiste tijd en plaats zijn middelen concentreren.

Es ist ein Gesetz: durch Stellungnahme gewinnt man keine Schlacht, sondern nur durch Bewegung

Alfred Graf von Schlieffen

De loopgraven aan het westfront gedurende de Eerste Wereldoorlog tonen bij uitstek de kracht van de verdediging. Hoewel niet voorafgaande aan de oorlog voorbereid, zoals bijvoorbeeld de Nieuwe Hollandse Waterlinie, bleek de combinatie van gedurende de strijd vervaardigde loopgraven, ingegraven geschutsopstellingen versperringen dusdanig sterk, dat gedurende vier jaren de manoeuvre uit de strijd verdween. De ontwikkeling van nieuwe tactieken en de introductie van nieuwe wapens als de tank konden niet verhinderen dat de oorlog aan het westfront zijn karakter van een uitputtingsslag behield. Onopgelost bleef het probleem dat de aanvaller er niet in slaagde een initieel succes bij de doorbreking van de vijandelijke linies uit te buiten door het aanvoeren van versterkingen en het voortzetten van de aanval. De verdediger slaagde er steeds weer in reserves aan te voeren en het gat in de verdediging te dichten. Geen van de strijdende partijen was nog bij machte de tegenstander in de diepte, op zijn aanvoerlijnen achter het front, te treffen.

0655. Afhankelijk van het terrein, de vijand en de beschikbare eigen middelen kan een commandant zijn verdediging meer of minder beweeglijk voeren. Ingebouwde flexibiliteit is noodzakelijk om tijdens de uitvoering van het verdedigend gevecht te kunnen reageren op al dan niet verwachte ontwikkelingen. In een defensieve fase van het verdedigend gevecht zal hij steeds het eigen zwaartepunt moeten projecteren op dat van de vijand. In de offensieve fase zal hij trachten het vijandelijke zwaartepunt juist uit te manoeuvreren. Tegenaanvallen zijn dan nodig om de vijand in flanken en rug aan te grijpen. Maar ook een soepele en snelle overgang naar een mogelijk eigen aanvallend gevecht moet zijn gewaarborgd.

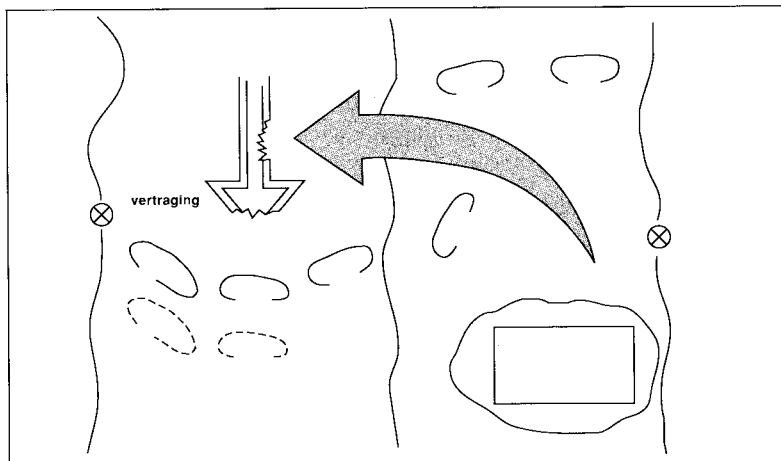
0656. **Soorten verdedigend gevecht.** De volgende soorten verdedigend gevecht zijn te onderscheiden:

- a. mobiele verdediging
- b. gebiedsverdediging²

0657. Het fundamentele verschil tussen deze soorten verdedigend gevecht is dat de commandant met een mobiele verdediging de aanvaller verslaat door hem uit te manoeuvreren, terwijl bij de gebiedsverdediging de aanvaller wordt verslagen door hem met succes ergens binnen het verdedigingsvak tot staan te brengen. In beide gevallen wordt de vijand echter de doorgang door het toegewezen verdedigingsvak definitief ontzegd én worden geselecteerde elementen van diens strijdmacht definitief uitgescha-

keld door vernietiging of neutralisatie. Dit uitschakelen gebeurt in de mobiele verdediging vooral in de beslissende tegenaanvalsfase; bij de gebiedsverdediging vindt het vanaf het begin en dus meer geleidelijk plaats.

Mobiele verdediging: centraal staat het verslaan van de vijand door middel van een grootscheepse tegenaanval.

o658. **De mobiele verdediging** is een verdedigingsvorm waarbij een verdediger de aanvaller uiteindelijk verslaat door een grootscheepse tegen-

In de nacht van 12 op 13 oktober 1973 viel de 12e Irakese Pantserbrigade de Israëliëse 210 pantservedivisie van generaal-majoor Laner aan. Laner leidde de uitbraak vanuit de Golanhoogten naar Damascus. Op 12 oktober werd hij verrast door het verschijnen van een Irakese brigade aan zijn open rechterflank. Met vier brigades creëerde Laner een val, waardoor de Irakezen, wanneer zij door de 10 kilometer die door Laner bewust open waren gelaten oprukten, van drie zijden konden worden aangevallen. Gedurende de nacht trapte de Irakese brigade in de val en werd vernietigd, waarna de Israëliërs massaal uitbraken en de Irakese uitgangspunten onder de voet liepen.

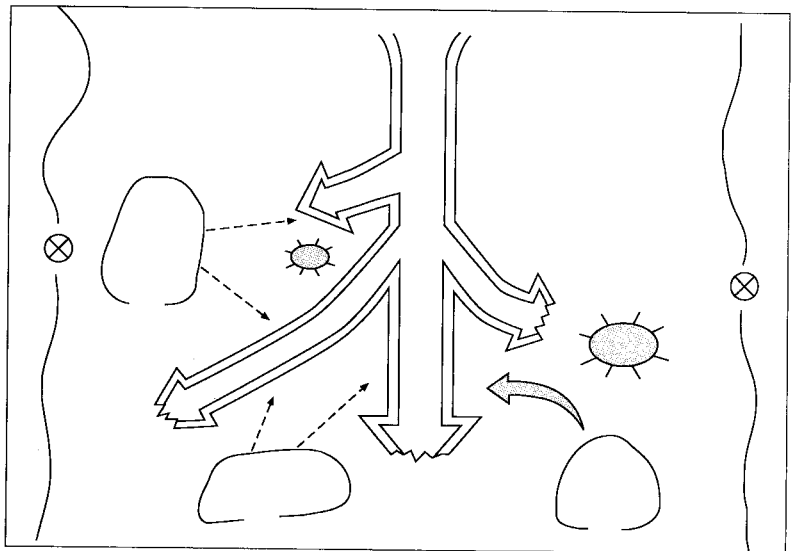
Het Duitse leger ontwikkelde de mobiele verdediging tot grote hoogte gedurende de laatste jaren van de Tweede Wereldoorlog. De meest sprekende voorbeelden hiervan zijn aan het oostfront te vinden. De verdediging van Nikopol is een klassiek geval: van 28 november 1943 tot 17 januari 1944 poogde het Russische leger (4e Oekraïense front) het Duitse bruggenhoofd over de Dnjepr bij Nikopol uit te schakelen. Het bruggenhoofd van 110 bij 20 km werd bezet door het Duitse 29e en 4e Legerkorps. Zonder reserves kon de frontlijn spaarzaam bezet gehouden worden. De legerleiding besloot tot de inzet van de 24e Pantserdivisie als *Eingreifreserve*, een mobiele macht achter het front, om daar te worden ingezet waar de Sovjets een inbraak uitvoerden. Terreinbehoud was noodzakelijk voor het bewaren van bewegingsvrijheid in het bruggenhoofd. De Duitsers wisten het bruggenhoofd ruim anderhalve maand te verdedigen tegen een Russische overmacht dankzij hun superioriteit in het gevecht der verbonden wapens, met name bij tegenstoten en gemechaniseerde tegenaanvallen en hun superieure bevelvoering (*Auftragstaktik*). Daarbij maakten zij tevens kundig gebruik van de zwakheden aan Russische zijde: methodisch en dus voorspelbaar optreden en het gebrek aan gevechtssinlichtingen.

aanval met een relatief grote mobiele tegenaanvalsmacht. Hij bindt de vijand aanvankelijk met andere eenheden en kanaliseert hem tot in een bepaald gebied in de diepte van het vak waar de verdediger de hoofdmacht van de vijand tot staan brengt en hem aldus kwetsbaar maakt voor de beoogde tegenaanval.

0659. De mobiele verdediging kenmerkt zich door het bewust accepteren van een relatief snelle, initiële vijandelijke terreinwinst, gevolgd door het verslaan van deze vijand door een tegenaanval met een sterke, zeer mobiele tegenaanvalsmacht in zijn rug en flanken. In de voorafgaande fase moeten andere eigen eenheden door een goede manoeuvre, maximale ondersteuning van vuursteun en gebruikmaking van hindernissen de vijand door een combinatie van verdedigen en vertragen zo kanaliseren dat hij uiteindelijk tot staan komt in een in de diepte gelegen zone die ter afgrendeling is voorbereid en bezet. Op dat moment moet de vijand het initiatief verloren hebben dan wel moet de verdediger hem dat alsnog ontnemen. Vervolgens moet de daartoe gereedgehouden relatief sterke tegenaanvalsmacht de beslissende tegenaanval uitvoeren, die moet leiden tot het definitief verslaan van de vijandelijke strijdkrachten binnen het verdedigingsvak. Belangrijke voorwaarden voor uitvoering van deze vorm van verdedigen zijn: voldoende diepte in het verdedigingsvak, geschikte manoeuvre mogelijkheden voor de tegenaanval en voldoende mobiele gevechtskracht.

0660. **De gebiedsverdediging** is een verdedigingsvorm waarbij de belangrijkste inspanning ligt in het behoud van tevoren vastgesteld gebied in het verdedigingsvak en waarbij de verdediger de aanvaller geleidelijk

Gebiedsverdediging: centraal staat het behoud van terrein.

verslaat met gebruik van een groot aantal elkaar ondersteunende en in de diepte gegroepede verdedigende opstellingen en van geconcentreerde vuurkracht. Daarbij vinden ook lokale tegenaanvallen plaats, om voortzetting van de verdediging te begunstigen.

Gebiedsverdediging kan plaatsvinden in voorbereide posities, zoals de West-wall. Deze diepe zone van mijnenvelden, versperringen, bunkeropstellingen, tankgrachten en andere verdedigingsvoorbereidingen bezorgde de Geallieerden in de herfst en winter van 1944-1945 grote problemen. In vaak heuvelachtig, dichtbebost terrein kon alleen door taaie, kleinschalige gevechten stap voor stap deze linie doorbroken worden.

Een voorbeeld van meer beweeglijk gevoerde gebiedsverdediging biedt het optreden van het Israëliësche leger tegen de Egyptische tankaanval aan de oostzijde van het Suezkanaal op 14 oktober 1973. Het Israëliësche doel was de Egyptische aanval te stoppen en een uitputtingsslag te voorkomen door onmiddellijk het initiatief over te nemen in de vorm van een tegenaanval over het Suezkanaal.

‘Ein schneller, kräftiger Übergang zum Angriff – das blitzende Vergeltungsschwert – ist der glänzendste Punkt der Verteidigung. Wer ihn nicht gleich hinzudenkt, oder vielmehr, wer ihn sich nicht gleich in den Begriff der Verteidigung aufnimmt, dem wird nimmermehr die Überlegenheit der Verteidigung einleuchten.’

Carl von Clausewitz

o661. Het doel van deze vorm van verdedigen is het behoud van terrein en het ontzeggen van dit terrein aan de vijand. De commandant zal het gros van de eenheden in een gebiedsverdediging inzetten om terrein te behouden met behulp van elkaar ondersteunende verdedigende opstellingen. Er zal slechts een kleine mobiele reserve beschikbaar zijn. De verdediger verslaat de aanvallende vijand geleidelijk door het geconcentreerde vuur uit de verschillende opstellingen, aangevuld met vuursteun en een lokale tegenaanvallen. Belangrijke voorwaarden voor uitvoering van deze vorm van verdedigen zijn: relatief veel transversale natuurlijke hindernissen, gunstige mogelijkheden voor verdedigende opstellingen, en voldoende voorbereidingstijd voor de verdediging. De diepte waarover verdedigd wordt, komt voort uit de verkregen opdracht. Deze zal rekening houden met de aanwezigheid en locatie van hindernissen.

o662. **Vertragend gevecht.** Het vertragend gevecht kan een of meer van de volgende doelstellingen hebben.

- a. Winnen van voorbereidingstijd.
- b. Uitputten van de vijandelijke gevechtskracht.
- c. Kanaliseren van de vijand in een bepaalde richting.
- d. Beschermen van eigen troepenbewegingen.
- e. Verzamelen van informatie over de vijand, waaronder vaststellen van zijn bedoelingen.
- f. Misleiden van de vijand over de plaats van de eigen verdediging.

Het Duitse optreden in Zuid-Nederland in september-november 1944 werd beheerst door de gedachte tijd te winnen om een zo groot mogelijk deel van het 15e Leger veilig achter de grote rivieren te krijgen. De gedecimeerde Legerkorpsen kregen de opdracht de defensieve mogelijkheden van het terrein (m.n. waterhindernissen en boscomplexen) uit te buiten en aldus tijd te winnen. Wanneer de Geallieerde druk en de eigen verliezen te hoog werden, dienden zij een voorbereide terugtocht uit te voeren naar een volgende weerstandslijn. Extra aandacht besteedde het 15e Leger aan de verdediging van de eigen terugtochtwegen naar de rivierovergangen. Mobiele reserves achter het front, vaak een ad hoc samengestelde *Kampfgruppe*, vervulden de taak van 'brandweer', op punten waar de samenhang in het front verloren dreigde te gaan.

0663. **Karakteristieken.** Het vertragend gevecht is een gevechtvorm waarbij een eenheid onder vijandelijke druk terrein ruilt voor tijd, door het momentum van de vijand te reduceren en door maximale verliezen aan de vijand toe te brengen, zonder daarbij zelf beslissend gebonden te raken. De eigen strijdmacht valt terug onder vijandelijke druk, maar hij houdt daarbij de vijandelijke eenheden zoveel mogelijk op en put deze uit. Dit betekent dat een commandant, op een gedoseerde wijze, terrein tegen tijd ruilt. Hij wenst ook geen beslissing te forceren, maar tracht voorwaarden te scheppen voor een vervolgoperatie door dezelfde of een andere eenheid, bijvoorbeeld het uitvoeren van aanvallende of verdedigende gevechten.

0664. Het is dus van groot belang dat het gros van de vertragende strijdmacht niet gebonden raakt. De commandant bevordert vrijheid van handelen door voldoende middelen in de diepte te groeperen, zoals beweeglijke reserves in combinatie met vuursteun en gevechtssteun. Aggressieve verkenningen, voldoende beveiliging en bewaking zijn nodig om verrassing te voorkomen. Omdat een vertragende strijdmacht vaak in relatief brede en diepe operatiegebieden optreedt, is goede coördinatie tussen de bevelsniveaus en met neveneenheden van groot belang.

0665. Omdat bepaalde terreindelen zich beter lenen voor beweeglijk vertragend optreden en andere juist meer geschikt zijn voor meer statisch verdedigend optreden, bestaat het vertragend gevecht uit een voortdurende afwisseling van beide methoden. Zoveel mogelijk wordt bij het statisch optreden gebruik gemaakt van zo goed mogelijk voorbereide en tijdig bezette opstellingen van waaruit de tegenstander op zo groot mogelijk afstand onder vuur wordt genomen om hem tot ontplooiing te dwingen. De vijand wordt extra vertraagd en gekanaliseerd door de verdedigingsopstellingen te relateren aan natuurlijke hindernissen en deze met kunstmatige aan te vullen. Op het moment dat de eigen eenheden gebonden dreigen te raken, zet de commandant het meer beweeglijk optreden in. Dit kenmerkt zich door de beweeglijk gevoerde vertraging in combinatie

met offensieve acties. De vijand zal gedurende deze fase zoveel mogelijk in marsrouteformatie willen optreden, omdat dit zijn snelheid bevordert. De offensieve acties, zoals hinderlagen en vuurovervallen, vertragen zijn opmars. Juist de vijand voortdurend dwingen over te gaan van de marsformatie naar ontplooid optreden en terug, helpt het doel van de vertraging het best dichterbij te brengen.

0666. **De drie gevechtsvormen beschouwd in onderling verband.** De aanvaller betwist de verdediger de beheersing over de door laatstgenoemde aanvankelijk gecontroleerde ruimte. Aanvallend en verdedigend gevecht zijn dus beide gericht op het bereiken van een beslissing in hetzelfde gebied. Beide gevechtsvormen spelen zich ook af in hetzelfde verloop van tijd, dat echter een tegengestelde invloed heeft op de tegenspelers. De aanvaller is er alles aan gelegen zo snel mogelijk tot een voor hem positieve beslissing te komen, in ieder geval vóór hij zijn culminatiepunt bereikt. De verdediger echter zal een voor hem negatieve beslissing juist zo lang mogelijk willen vermijden.

0667. **Manoeuvre versus uitputting.** Het aanvallend gevecht richt zich met prioriteit op een beweeglijke benadering van oorlogvoering. De verdediger wordt vaak gedwongen zich aanvankelijk te richten op het uitputten van de tegenstander. Zodra hij de kans krijgt, zal zijn optreden meer tenderen naar beweeglijk optreden. Dit komt tot uitdrukking door het uitvoeren van lokale tegenaanvallen op lagere niveaus of het bevechten van de beslissing door een eigen grootscheepse tegenaanval. Ten slotte kan de verdediger ook in de initiële fase reeds offensief optreden met diepe operaties of preëemptieve aanvallen.

0668. **Overgang naar aanvallend of verdedigend gevecht.** Een commandant voert een bepaalde gevechtsvorm uit omdat hij deze krijgt opgedragen. Ook is denkbaar dat een commandant – evt. alleen plaatselijk in zijn vak – op eigen initiatief overgaat tot een verdedigend gevecht, omdat de relatieve krachtsverhoudingen een aanvallend gevecht (in zijn gehele operatiegebied) nog niet of niet meer toelaten. Een commandant kan anderzijds ook op eigen initiatief overgaan tot het aanvallend gevecht, wanneer zich daartoe een niet voorziene gelegenheid aandient. In beide gevallen dient zo'n beslissing uiteraard overeen te stemmen met het oogmerk van de hogere commandant. Ook dient deze laatste zo spoedig mogelijk te worden ingelicht.

Op 22 januari 1944 voerde het 6e Legerkorps van generaal Lucas bij Anzio, ten zuiden van Rome, een landingsoperatie uit. Het doel was de patstelling die zuidelijker bij de Gustav Linie (Monte Cassino) was ontstaan, op te heffen door Duitse troepen weg te lokken en in de rug of flank aan te vallen. Hoewel er geen

enkele Duitse weerstand was, ging Lucas niet tot de aanval over omdat hij eerst zijn eigen sterkte in het bruggenhoofd wilde opbouwen. Pas meer dan een week na de landing gingen de Geallieerden tot het offensief over. De Duitse bevelhebber in Italië, veldmaarschalk Kesselring, was inmiddels voldoende tijd geboden een verdediging in te richten in de hoger gelegen gebieden rondom het Geallieerde bruggenhoofd. De Geallieerde aanvallen liepen vast. Een maandenlange statische verdediging van het bruggenhoofd was het gevolg. Hoewel zij Duitse tegenaanvallen konden terugslaan, konden de Amerikanen pas in mei 1944 uit het bruggenhoofd uitbreken.

In januari 1944 gaf Hitler het bevel Kiev te heroveren. Het 8e Duitse Leger (generaal Wöhler), onderdeel van de Heeresgruppe Süd aan de Dnjepr (Oekraïne), werd in het kader van de voorbereidingen van deze grootschalige tegenaanval versterkt. Op het moment dat twee divisies als eerste onderdeel van de versterking waren gearriveerd (320 Infanterie Divisie en 13 Pantser Divisie) besloot Wöhler deze (1 februari 1944) in te zetten omdat hij meende dat het Russische front nog in opbouw was en omdat hij het bijna ingesloten 11e Legerkorps (Stemmermann) te hulp wenste te komen. Het 8e Leger handelde op eigen initiatief maar leek daarmee tevens een voorzet te geven voor de door Hitler bevolen tegenaanval. Dit laatste was echter onjuist. Wöhler geloofde niet in de mogelijkheid van een succesvol offensief naar Kiev. Zijn initiatief was gericht op het ondersteunen van eigen eenheden in de nabije omgeving. De weersomstandigheden – invallende dooi – verhinderden ten slotte begin februari de uitvoering van het grote offensief.

0669. **Overgang naar vertragend gevecht.** Binnen de operatie of het gevecht van de hogere commandant kan deze aan een ondercommandant naast het voeren van een verdedigend of aanvallend gevecht ook opdracht geven tot het vertragend gevecht. Hij wenst daarbij uitdrukkelijk geen beslissing te bereiken en dus ook te vermijden dat de commandant die het vertragend gevecht uitvoert, beslissend gebonden raakt. Daarmee is het vertragend gevecht een van de beide andere principiële afwijkende gevechtsvormen. Gezien de daaraan verbonden implicaties voor het hogere niveau wordt – in tegenstelling tot de beide andere gevechtsvormen – ook niet tot het vertragend gevecht overgegaan zonder uitdrukkelijke voorafgaande opdracht of toestemming.

Vanaf 1943 wisselden bij het Duitse leger aan het oostfront verdediging, tegenaanval en vertraging elkaar voortdurend af. Op het hoogste bevelsniveau deden zich regelmatig conflicten voor tussen Hitler, die van geen terugname van het front wilde weten, en Legergroepcommandanten die zich tot partiële terugtocht of frontverkorting genoodzaakt zagen. De praktijk van het gevecht dwong echter, naarmate de oorlog vorderde, steeds meer tot de terugtocht, waarbij het vertragend gevecht werd toegepast. Eind juni 1944 slaagde het 3e Pantserleger (*Generaloberst Reinhardt*) ten noordoosten van Minsk erin op deze wijze vele Duitse eenheden veilig westwaarts te laten ontkomen om nieuwe verdedigingslijnen op te richten.

Een voorbeeld op lager niveau biedt de 253e Infanterie Divisie (*Heeresgruppe Mitte*, 9e Leger) in januari 1942. In streng winterweer kreeg de divisie bevel een bruggenhoofd aan de oostzijde van de Wolga te verlaten en enkele tientallen ki-

lometers terug te trekken omdat Russische eenheden, die ten noorden van de divisie de Wolga waren overgestoken, de eenheid dreigden te omsingelen. Het gevecht werd afgebroken, de divisie trok terug over de Wolga en vernietigde de brug. Plotseling kwam een bevel van Hitler de terugtocht te staken, een bevel dat na één dag weer werd herroepen, maar door de extreme sneeuw betekende deze dag oponthoud voor de artillerie het verlies van enkele kostbare stukken en voertuigen. De vertraagde terugtocht moest extra worden beveiligd door enkele compagnieën langs de route tegen vijandelijke acties te laten optreden. Na deze terugtocht werd de divisie meteen opnieuw ingezet om over een front van 36 km Russische aanvallen (Kalinin-front) te stoppen.

Optreden in overgangssituaties

0670. In overgangssituaties van de ene gevechtsvorm naar de andere is een aantal wijzen van optreden te onderscheiden. Deze maken in alle gevallen een vloeiende overgang tussen de gevechtsvormen of tussen een gevechtsvorm en een ander optreden in overgangssituaties mogelijk. Juist bij beweeglijk optreden is het optreden in overgangssituaties van essentieel belang. Goede beheersing van dit optreden helpt commandanten en eenheden kansen te benutten en initiatief te nemen. Ze zijn een voorwaarde om te voorkomen dat de vijand onze eenheden tot een uitputtingslag dwingt. Vooral in minder bezette gebieden heeft het optreden in overgangsfasen een dominant karakter.

0671. De verschillende vormen van optreden in overgangsfasen zijn:

- a. opmars
- b. ontmoetingsgevecht
- c. achtervolging
- d. contact maken met eigen troepen
- e. terugtocht
- f. afbreken van het gevecht
- g. overnemen of overdragen van gevechtscontact:
 - (1) aflossing ter plaatse
 - (2) voorwaartse doorschrijding
 - (3) achterwaartse doorschrijding

0672. **De opmars** is een tactische verplaatsing met het doel de eigen hoofdmacht (wederom) in gevechtscontact met de vijand te brengen. Een commandant voert gewoonlijk een opmars uit als voorbereiding op een aansluitend aanvallend gevecht. De opmars eindigt als de hoofdmacht de uitgangspositie voor de vervolgoperatie heeft bereikt.

0673. **Het ontmoetingsgevecht** is een gevechtshandeling die ontstaat als een verplaatsende eenheid, niet volledig ontplooid voor het gevecht, op een onverwacht moment of op een onverwachte plaats in gevechtscontact

komt met een al dan niet in beweging zijnde vijandelijke eenheid. Daardoor komt de correcte uitvoering van de eigenlijke opdracht in gevaar. Het succesvol voeren van een ontmoetingsgevecht vereist een onmiddellijk grijpen van het initiatief door commandanten op alle niveaus, inwinnen van inlichtingen over vijand en terrein, snelle besluitvorming, het snel ontplooiën van direct beschikbare gevechtskracht en het uitmanoeuvreren van de vijand.

o674. **Achtersvolgning** is een aanvallende gevechtshandeling, waarbij een commandant de hoofdmacht van de vijand die tracht te ontkomen aangrijpt of omtrekt, met het oogmerk deze alsnog te verslaan. De achtersvolgning is in wezen dus een aanvallende operatie met als doel vijandelijke terugtrekkende eenheden in te halen of af te snijden.

o675. **Contact maken met eigen troepen** is een aanvallende gevechtshandeling met het doel eigen troepen (wederom) in contact met de andere eigen eenheden te brengen in, vanuit of door vijandelijk gebied. Het is bijvoorbeeld nodig contact te maken met eigen troepen bij het zoeken van aansluiting met voorwaarts ingezette luchtmobiele of luchtlandings-eenheden of bij het contact maken van de voorste eenheden bij een dubbele omvatting.

o676. **Een terugtocht** is een tactische verplaatsing nadat een eenheid het gevecht heeft afgebroken en zich aansluitend verplaatst naar een van de vijand verwijderde locatie zonder verder gevechtscontact te zoeken. Een terugtocht is een voorbereide operatie. De eigen eenheden maken zich los van de vijand en trekken zich terug ter voorbereiding op een andere operatie. Daarbij zal de hoofdmacht gevechtscontact vermijden om verdere eigen verliezen te voorkomen of om een verrassing te creëren.

o677. **Afbreken van het gevecht** heeft ten doel ter plaatse het directe gevechtscontact met de vijand te beëindigen om voldoende vrijheid van handelen te verkrijgen of te behouden voor het uitvoeren van een meer beweeglijk optreden achterwaarts of van een tactische verplaatsing, doorgaans in de vorm van een terugtocht.

o678. **Aflossing ter plaatse** is een operatie waarbij een commandant een (gedeelte van een) eenheid in zijn opstellingen vervangt door een andere eenheid. De aflossende eenheid neemt de verantwoordelijkheden van de afgeloste eenheid met betrekking tot de opdracht en het vak over. De aflossende eenheid voert de opdracht verder volgens plan uit. De afgeloste eenheid kan een nieuwe opdracht gaan uitvoeren, na eventuele recuperatie.

o679. **Voor- of achterwaartse doorschrijding** is een verplaatsing van een eenheid in een zoveel mogelijk doorgaande beweging door het gebied

van een andere eenheid, onder het gelijktijdig overnemen, resp. overdragen van het gevechtscontact.

- a. **De voorwaartse doorschrijding** is een operatie waarbij een eenheid *in de richting van de vijand*, door het gebied van een andere eenheid verplaatst en het gevechtscontact met de vijand overneemt. Een commandant kan een doorschreden eenheid vervolgens, na eventuele recuperatie, voor een andere operatie inzetten.
- b. **De achterwaartse doorschrijding** is een operatie waarbij een eenheid *van de vijand af*, door het gebied van een andere eenheid verplaatst en het gevechtscontact met de vijand overgeeft. De doorschreden eenheid neemt het gevechtscontact over en gaat door met het uitvoeren van dezelfde of een nieuwe eigen opdracht. Een commandant kan de doorschrijdende eenheid na het overdragen van het gevechtscontact en eventuele recuperatie voor een andere operatie inzetten.

Sectie 4 – Optreden tegen gewapend verzet van irreguliere strijdgroepen

Begripsbepaling

0680. Gewapend verzet van irreguliere strijders – veelal semi-getrainde militairen en bewapende burgers – kan plaatsvinden tijdens intrastatelijke conflicten in de vorm van een opstand tegen de eigen overheid of bij het ontbreken daarvan tegen het gros van de al dan niet georganiseerde bevolking. Gewapend verzet van irreguliere strijders kan echter ook een integraal deel uitmaken van een interstatelijk conflict, in casu een oorlog. Dit is aan de orde wanneer één van de partijen in (een deel van) haar territorium de strijd voortzet met een zgn. partizanenguerilla. Dit gebeurt dan in inmiddels door de vijand veroverd, doch door deze (nog) niet geheel beheerst gebied. Deze publicatie hanteert om der wille van beknoptheid en eenvoud voor het optreden van irreguliere strijders in beide situaties de generieke term *‘gewapend verzet’*.

In september 1945 landden Britse troepen op Java. Na de Japanse capitulatie was een gezagsvacuüm ontstaan en eenzijdig een onafhankelijke Republiek Indonesia uitgeroepen. Bovendien waren nog Japanse bezettingstroepen aanwezig, die niet in staat waren tot effectieve handhaving van rust en orde, en waren allerlei gewelddadige groeperingen actief. De Britten wensten in deze situatie niet meer te doen dan enkele vitale havens en steden te bezetten en te onderhandelen met de Republiek. Nederland weigerde echter deze onderhandelingen te steunen en stond agressiever militair optreden voor omdat vele (geïnterneerde) Nederlanders in gevaar waren. De Nederlandse regering zag alleen in de totale herbezetting van Nederlands-Indië een oplossing. Begin 1946 verlieten de Britse troepen Nederlands-Indië.

De troepen die na 1945 het Nederlandse gezag moesten helpen herstellen, hier in N.O.-Indië, vonden een moeilijk grijpbare guerrillategenstander tegenover zich.

Foto: SMG-KL, in bruikleen van W. Hellendoorn

o681. **Omschrijving.** Het begrip *gewapend verzet* is te omschrijven als op politieke veranderingen gericht, georganiseerd optreden door een groep binnen de bevolking, tegen een bezetter het ‘de facto’-staatsgezag of bij het ontbreken van een functionerende staat of overheid tegen het gros van de – al dan niet georganiseerde – bevolking. Dit optreden kenmerkt zich door gebruik van wapengeweld, vrijwel altijd in combinatie met sabotage en niet-gewelddadige – al dan niet subversieve – activiteiten, zoals propaganda-acties en burgerlijke ongehoorzaamheid. Het heeft het uiteindelijke doel de vreemde bezetter te verdrijven of zoveel bevolking als nodig is ertoe over te halen of te dwingen de beoogde politieke veranderingen te aanvaarden.

o682. Bewust spreekt deze omschrijving over het ‘de facto’-staatsgezag, omdat mogelijk niet alle partijen in het conflict de juridische legitimiteit van de betrokken overheid erkennen. Overigens behoeft het in dit kader geen betoog dat Nederlandse troepen uitsluitend zullen worden ingezet tegen gewapend verzet gericht jegens onze eigen regering of jegens een andere door haar legitiem geachte overheid.³ In sommige gevallen kan inzet mogelijk zijn bij het ontbreken of niet functioneren van een legitiem geachte overheid.

Gewapend verzet is vaak ideologisch geladen en kan in dit kader een conservatief karakter hebben (verdrijven van een bezetter en terugkeren naar de vooroorlogse situatie) of een revolutionair (verdrijven van de eigen regering). De partizanen in de Sovjet-Unie, die streden tegen de Duitse bezetter, zijn een voorbeeld van het eerste. Ook de anticommunistische partizanen in Joegoslavië vallen in deze categorie. Van gewapend verzet tegen de eigen regering zijn talrijke voorbeelden: de *Vietcong* in Zuid-Vietnam, Mao in China, *Sandinisten* in Nicaragua, *Sendero Luminoso* (Lichtend Pad) in Peru, enz. Ook van afscheidsbewegingen bestaan er vele: Eritrea vs Ethiopië, Oost-Timor vs Indonesië, *Polisario* vs Marokko, Tamil Tijgers vs Sri Lanka, afscheiding van Bangla Desh

van Pakistan, ETA vs Spanje, enz. In het Midden-Oosten zijn combinaties van ideologisch en territoriaal gericht gewapend verzet te onderscheiden: PLO (*el Fatah*), PLA, Hamas, Jihad enz. Deze bewegingen maken gebruik van terrorisme op internationale schaal, al of niet gesteund door 'revolutionaire regimes' als Syrië en Libië.

0683. **Gewapend verzet** wordt dus in deze publicatie – tenzij expliciet anders blijkt – als synoniem gebruikt voor termen als guerrilla, bevrijdingsoorlog, revolutie, opstand, terrorisme, woelingen en zgn. ondergronds verzet. Het algemene begrip 'verzetstrijder' geldt overeenkomstig voor de uitvoerders van dergelijke activiteiten, hoe dezen ook zich zelf noemen of door anderen worden genoemd.

0684. **Doelstellingen van gewapend verzet.** De mogelijke doelstellingen van gewapend verzet zijn zeer verschillend. Allereerst kan het de verzetstrijders gaan om een volledige omverwerping en overname van het bestaande overheidsgezag of verdrijving van degenen die dat uitoefenen. Anderzijds kan een regionale afscheiding worden beoogd om een eigen autonome staat te vestigen, soms met religieuze en/of etnische grondslagen. In vele gevallen zal het verzet zijn gericht op het verkrijgen van politieke concessies die zonder gewapend verzet niet haalbaar lijken. Dikwijls lopen criminele activiteiten, zoals drugshandel, op moeilijk herkenbare manier door het politiek gericht gewapend verzet heen. De mate van toepasbaarheid van het landoorlogsrecht op de tegenstander is hierbij dan een probleem, evenals de vraag onder wiens verantwoordelijkheid de tegenmaatregelen moeten vallen: onder die van politie of die van de strijdkrachten.

0685. **Kenmerken.** Gewapend verzet zal zich het gemakkelijkst manifesteren tegen *de facto*-overheidsgezag, dat niet in staat of bereid blijkt zelfs aan beperkte politieke wensen van (een) brede maatschappelijke groep(en) tegemoet te komen. Gewapend verzet zal dus te verwachten zijn in gebieden met een zwakke sociaal-economische structuur en een impopulaire, corrupte en inefficiënte overheid, zeker als die steunt op een bevoorrechte minderheid. Daarnaast is gewapend verzet te verwachten in gebieden die worden bezet door een vreemde mogendheid. Als eerder aangegeven, kan het verzet zich – bij volledige ontstentenis van een functionerende overheid – ook richten tegen het gros van de bevolking, die zich al dan niet heeft georganiseerd. Het verzet bestaat daarom soms uit een ad hoc-coalitie van groepen met zeer verschillende einddoelen, die vooreerst gezamenlijk het bestaande gezag willen aantasten en/of omverwerpen. De ervaring leert echter dat zulke coalities onder druk van de situatie dikwijls tenderen naar centrale machtsvorming door de meest georganiseerde groepering ervan. In sommige gevallen kan er ook sprake

zijn van gewapend verzet dat gesteund of zelfs geïnitieerd wordt van buiten de grenzen en als zodanig een element vormt van de buitenlandse politiek van een andere staat.

o686. Belangrijke voorwaarden voor succesvol gewapend verzet zijn een onbetwiste, centrale leiding, een celvormig opgebouwde organisatie tot op het laagste niveau en een gezamenlijke politieke doctrine of gezamenlijk politiek ideaal, gericht op een duidelijke en ook voor de meerderheid van de bevolking aantrekkelijk geformuleerde politieke eindsituatie. Onverschillig de aard van de einddoelen van het verzet, is vrijwel altijd sprake van een ondubbelzinnig doel, dat weinig ruimte laat voor compromissen. Het politiek programma van de verzetsstrijders wordt vaak juist afgestemd op punten van onvrede onder een meerderheid van de bevolking; voor compromissen zijn minstens twee partijen nodig!

o687. **Gewapend verzet** kent veelal een bepaalde fasering. Deze is afhankelijk van de gekozen doelstellingen en de vastgestelde strategie. Eén daarvan is gebaseerd op de theorieën van Mao. Er zijn in de recente geschiedenis overigens meer guerrillaconflicten waarbij de fasering van Mao niet dan wel bewust is gevolgd. In de Zwart-Afrikaanse landen heeft deze theorie nooit veel bewuste aanhang gehad. Alleen in Azië is zij populair in de jaren '40-'50. De Zuid-Amerikanen destilleerden er een eigen ongeduldige variant op, het focoïsme, die alleen op Cuba bleek te werken. Mao's theorie is vooral opmerkelijk, omdat hij voor het eerst voor agrarische landen een revolutietheorie ontwikkelde die door sommige revolutionaire leiders bewust is overgenomen en aangepast, terwijl anderen al dan niet bewust elementen uit die theorie gebruikten. LDP II gaat verder in op de verschillende theorieën.

De Peruaanse verzetsorganisatie *Sendero Luminoso* (opgericht 1970) baseerde zich in haar strijd tegen de regering op het gedachtegoed van Mao. Uitgaande van strikte interne hiërarchie, volledige integratie van de strijders in de boerenbevolking van de Andes, langdurige voorbereiding van de revolutionaire strijd in clandestiene omstandigheden en van het uitvoeren van terroristische acties en guerrilla-aanslagen, volgde de beweging maoïstische principes. Het doel was de gewelddadige overname van de regeringsmacht na de ontkenning van de 'volksoorlog', die in 1984 werd uitgeroepen.

Een andere verzetsvorm werd gekozen door de Palestijnen. Hun strijd was gericht tegen het bestaan van de staat Israël. Noodgedwongen vond dit verzet vanuit andere staten plaats. Het had vanaf het begin een sterk gewelddadig karakter ('*fedayeen*'-zelfmoordcommando's) en trof vooral burgerdoelen (opblazen schoolbus, vliegtuigkapingen). Het doel van deze acties was verkrijgen van internationale aandacht en steun voor het lot van de verdreven en gevluchte Palestijnse bevolking.

o688. De fasering volgens Mao-Zedong is als volgt.

- a. **Mobilisatiefase van de bevolking:** in deze fase proberen de verzetsstrijders door selectieve maar aandachttrekkende terreur tegen de overheid of bezetter bekendheid en steun te verwerven bij de bevolking. Kadervorming en mobilisatie van de bevolking staan centraal. De uitvoerders van deze acties duiken op vanuit de bevolking, waarin zij ook weer kunnen verdwijnen. Dit creëert voor het verzet een relatieve veiligheid. Tevens verleidt het de overheid tot disproportionele maatregelen, die hinderlijk zijn voor of zelfs onaanvaardbare schade toebrengen aan de bevolking.
- b. **Guerrillafase:** in deze fase proberen de verzetsstrijders de geloofwaardigheid en legitimiteit van het gezag verder aan te tasten. Zij voeren uitgebreide acties uit en opereren met relatief grote vrijheid van handelen vanuit veilige uitvalsbases in gebieden waar zij het *de facto*-overheidsgezag reeds sterk hebben verzwakt. Dikwijls zijn zij daar vooral 's nachts en buiten de steden reeds min of meer meester van de situatie. Daarbij blijven zij echter de bevolking als beschermende factor benutten, zowel voor hun uitvalsbases als voor dekking tijdens hun gewapend optreden.
- c. **Gemengde militaire fase:** in deze fase proberen de verzetsstrijders met steeds grootschaliger acties, die uiteindelijk meer en meer het karakter van reguliere militaire operaties kunnen krijgen, de overheidsstrijdkrachten te verslaan en daarmee het nog bestaande gezag omver te werpen. Men kan strikt genomen uiteindelijk ook niet meer van 'irregulier optreden' spreken. Daarom wordt dit optreden in deze sectie niet verder behandeld.

o689. Deze fasering is slechts één van de mogelijkheden. In vele gevallen blijkt de laatste, dus openlijke en semi-reguliere, fase niet vereist omdat reeds voordien de beoogde politieke doelen zijn gerealiseerd. Evenzo is het denkbaar dat deze fase van meet af aan door de verzetsstrijders toepasbaar wordt geacht of dit vanaf de eerste aanzet ertoe metterdaad blijkt te zijn.

Optreden tegen gewapend verzet

o690. **Beoordeling van de politieke en militaire toestand: een eerste vereiste!** Omdat de politieke ideologieën, doelstellingen en methoden van gewapende verzetsbewegingen in tijd en plaats zo sterk verschillen, heeft het weinig zin uit te gaan van bepaalde schema's om soorten gewapend verzet te typeren. De actuele lokale situatie waarin het verzet is ontstaan en waarin het zich gaandeweg ontwikkelt, zal op zich eerder uniek zijn dan eenvoudig vergelijkbaar met vorige ervaringen blijken. Daarom is het van de allereerste prioriteit een volledige beoordeling van die unie-

ke situatie te maken, gericht op alle relevante informatie. Dat betreft algemene politieke aspecten, maar ook de sociaal-economische, culturele, etnografische, religieuze, geografische en uiteraard militaire situatie.

0691. **Optreden tegen gewapend verzet.** In het algemeen bestaat het optreden tegen gewapend verzet uit alle gezamenlijke en gecoördineerde activiteiten van het *de facto*-staats/overheidsgezag om het gewapend verzet te bestrijden en definitief te beëindigen. Dit omvat ook maatregelen om te voorkomen dat het gewapend verzet daarna opnieuw de kop opsteekt. Kort en goed houdt dit in dat de overheid de omstandigheden wijzigt die voor de meerderheid van de bevolking reden tot gerechtvaardigde ontevredenheid waren en daarmee aanleiding vormden tot ondersteuning van het gewapend verzet, of tenminste tot afzijdigheid in het conflict.

0692. Daarnaast echter moet de overheid de politieke doelstellingen van de verzetsbeweging zelf zo exact mogelijk vast stellen en evt. tussentijdse aanpassingen registreren. Er moet duidelijk inzicht zijn in en overeenstemming bestaan over de betekenis van de door het gewapend verzet officieel uitgedragen gewenste politieke eindsituatie, maar vooral ook de eventueel daarnaast geformuleerde 'geheime' maar werkelijke versie daarvan. Aldus vormen de politieke doelstellingen van het verzet een centraal richtsnoer voor het eigen optreden. Dat moet de verwerkelijking daarvan immers bestrijden, maar tegelijkertijd aan de objectief aanvaardbare elementen ervan de bestaansgrond ontnemen door daaraan zoveel mogelijk tegemoet te komen. 'Zoveel mogelijk' betekent hier voorzover daarmee de belangen van de meerderheid van de bevolking niet worden geschaad en het overheidsgezag niet *metterdaad* wordt aangetast. Een aantasting van het gezag vanwege gezichtsverlies omdat gerechtvaardigde wensen worden ingewilligd, is daarbij meestal eerder vermeend dan reëel. Vaak gaat het ook om meer dan gezichtsverlies; het gaat dan om het schaden van daadwerkelijke belangen van de groep waarop het overheidsgezag steunt. De interventor komt dan in een heel lastig parket! Alleen door met niet-militaire maatregelen de gronden aan het gewapend verzet weg te nemen, kan het verzet met uiteindelijk blijvend resultaat worden bestreden.

0693. **De gewenste eigen eindsituatie.** In het licht van het voorgaande is het formuleren van een ondubbelzinnige, realistische en geïntegreerde *politieke gewenste eindsituatie* voor het eigen optreden van essentieel belang. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt uiteraard bij de civiele overheid, die zich voor wat betreft de militaire elementen van die eindsituatie laat adviseren door de militaire leiding. Dit betekent wederzijds begrip en ook kennis van elkaars terrein bij civiele overheden en militaire commandanten.

0694. **Militaire operaties tegen gewapend verzet.** Dit zijn militaire operaties die als een strikt onmisbare, bij voorkeur tijdelijke aanvulling zijn te beschouwen voor het geheel van andere *politieke* overheidsactiviteiten, welke laatste in beginsel van meer belang voor het uiteindelijk succes moeten worden geacht. Het gaat hierbij om maatregelen op bijvoorbeeld civiel-gouvernementeel, juridisch-politiek, sociaal, cultureel, psychologisch en economisch gebied.

0695. De aldus geïntegreerde *politieke operatie* – inbegrepen het militaire optreden – moet ertoe leiden het gewapend verzet eerst zijn geloofwaardigheid en steun uit de bevolking te ontnemen om het vervolgens definitief te verslaan. Daarmee is pas het overheidsgezag metterdaad hersteld en veilig gesteld. Militair optreden tegen het gewapend verzet is daarom *nooit* doel op zich, het is hoogstens te zien als een noodmaatregel, een ‘*ultima ratio*’, aanvullend op en ondersteunend aan de andere overheidsmaatregelen. Er is hoogst waarschijnlijk nooit een puur of zelfs hoofdzakelijk militaire oplossing tegen gewapend verzet te bedenken die succes oplevert. Optreden tegen terroristen en anarchisten vormt hier een uitzondering; dezen laten zich niet eenvoudig overtuigen door andere politieke maatregelen.

0696. De militaire operaties zijn met prioriteit erop gericht de bevolking duidelijk te maken dat de verzetsstrijders geen redelijk alternatief te bieden hebben. De troepen moeten de bevolking daartoe allereerst beschermen tegen het direct tegen haar gericht geweld van het gewapend verzet. Maar ook het vrijwaren van de bevolking van zgn. collateraal geweld, door welke zijde ook veroorzaakt, vergt grote aandacht.

Het succes van de bestrijding van een guerrillastandplaats of valt met het winnen van de sympathie van de bevolking en het verkrijgen van inlichtingen. Ondervraging van kampongbewoners op West-Java, juli 1946.

Foto: SMG-KL

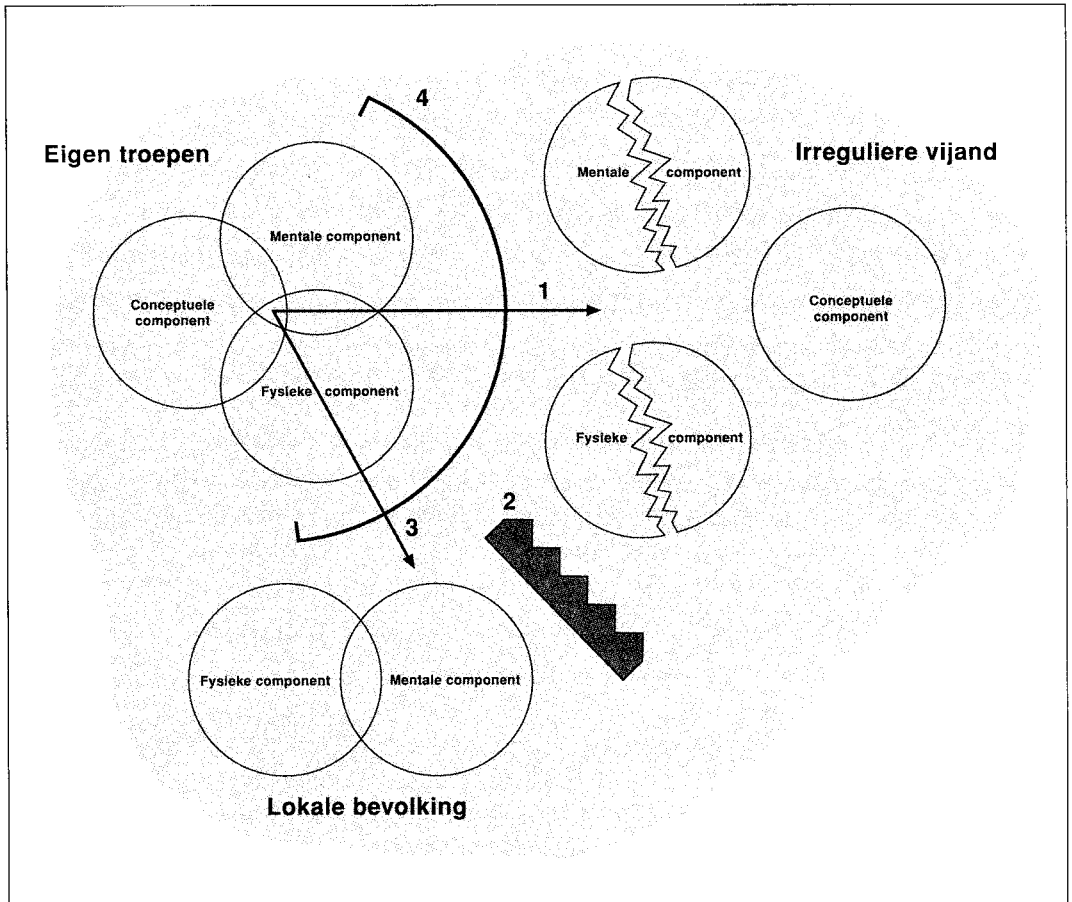

0697. **Uitgangspunten voor de planning.** Bij het uitvoeren van operaties tegen gewapend verzet is, naast de eerder in dit hoofdstuk beschreven grondbeginselen, een aantal specifieke vereisten voor een succesvol verloop van een dergelijk optreden aan te wijzen. Een aantal van deze uitgangspunten komt verderop in deze sectie bij specifieke onderwerpen nog nader en uitvoeriger aan de orde.

- a. Ondubbelzinnige, geplande, lange-termijn-*politieke* oplossing, gekoppeld aan een even duidelijke gewenste militaire eindsituatie.
- b. Glasheldere legitimiteit van het optreden, met onderkenning van het probleem dat legitimiteit mede afhankelijk is van de partij waartoe men zich rekent.
- c. Selectief en proportioneel gebruik van geweld.
- d. Goed gecoördineerde commandostructuur onder het primaat van de politiek.
- e. Eén gezamenlijke, geïntegreerde civiel-militaire inlichtingenstroom.
- f. *Hearts and minds*-operaties gericht op de lokale bevolking.
- g. Fysiek en psychologisch isoleren van het gewapend verzet en het verbreken van de verbindinglijnen met de externe steunende partij(en) en de lokale bevolking.
- h. Beschermen van het afzijdige en welwillende deel van de bevolking en de eigen uitvalsbases.
- i. Uitschakelen van het inlichtingennet van het verzet; hierin kan een discrepantie schuilen met de vorige eis: beschermen van de bevolking.
- j. Verslaan van de verzetsstrijders, indien onvermijdelijk, door dezen fysiek uit te schakelen, bij voorkeur echter door hen te dwingen zich over te geven, gevolgd door rehabilitatieprogramma's.

0698. **Een conceptuele benadering.** Onderstaande weergave is schematisch van aard. Feitelijk is het grote probleem van dergelijk optreden dat het gewapend verzet en de bevolking door elkaar heen lopen en moeilijk fysiek te scheiden zijn. Ook de herkenning van beide groepen is moeilijk. Het optreden tegen gewapend verzet is samen te vatten in vier groepen van acties.

- a. De eerste groep (1) is gericht tegen de verzetsstrijders zelf. Deze acties concentreren zich op het beperken van de bewegingsvrijheid, afsnijden van bevoorradingsroutes en het definitief uitschakelen van de verzetsstrijders.
- b. De tweede groep (2) is gericht op het voorzien in de fysieke beveiliging van de bevolking tegen de invloed van de verzetsstrijders, alsmede het creëren van een scheiding tussen de bevolking en het gewapend verzet.
- c. De derde groep (3) is gericht op de mentale gesteldheid van de bevolking door een zogenaamd *hearts and minds*-optreden. Dit moet de legitimiteit en het draagvlak van het optreden van de door ons optreden

Conceptueel model van gevechtsoperaties tegen een irregulier optredende tegenstander, zoals guerrillastrijders.

gesteunde overheid, maar ook ons eigen optreden voor de bevolking geloofwaardig en acceptabel maken.

- d. De vierde groep (4) is gericht op het zorg dragen voor de maximale veiligheid van het eigen personeel. Dit helpt de eigen vrijheid van handelen ter plaatse te vergroten, en draagt ook bij aan legitimiteit en draagvlak voor het optreden in den vreemde bij politici, het thuisfront en de publieke opinie in Nederland.

0699. **Kerntaken.** De drie eerder beschreven kerntaken in het gevecht kunnen ook voor operaties tegen gewapend verzet worden gebruikt.

- a. In dit geval is *het vinden* van de vijand een fundamentele voorwaarde voor het succes van de gehele operatie. Niet alleen de twee andere kerntaken zijn ervan afhankelijk. Ook niet-militaire maatregelen, gericht op de burgerbevolking, zijn pas effectief wanneer de verzetsstrijders, die zich daaronder bevinden en ook schuil houden, zijn gelokaliseerd. Dit impliceert dat ook informatie over de feitelijke toestand

en over de meningen en gevoelens van de burgerbevolking tot deze kerntaak behoort. Het actueel *houden* van al deze verschillende informatie is uiteraard noodzakelijk, maar in de gegeven situatie ook dikwijls heel moeilijk.

- b. **Het binden** van de verzetsstrijders sluit direct op de voorgaande kerntaak aan en is een moeilijke, misschien wel hopeloze taak. Het verzet zal immers door voortdurende beweeglijkheid trachten zich te onttrekken aan onze waarneming. Kleine groepen en cellen laten zich niet binden, hooguit een slecht toegankelijk gebied in jagen. Het binden is veeleer het isoleren van de strijders van de rest van de bevolking en van evt. steun van buitenaf, bijvoorbeeld door een buurstaat. Dit alles kan het creëren van militaire bufferzones vereisen, waaruit de burgerbevolking tijdelijk en voor haar eigen veiligheid wordt geëvacueerd. Vanwege de mogelijk negatieve effecten voor de bevolking, die immers niet alleen ‘huis en haard’ moet verlaten maar dikwijls ook haar middelen van bestaan verliest, moeten dergelijke bufferzones zo klein mogelijk worden gehouden. Ook is het nodig dat de nieuwe woonplaats sociaal-economisch meer te bieden heeft dan de oude. Is evacuatie per se niet gewenst, dan kan worden overwogen grotere bevolkingsconcentraties ter plaatse te laten doch ze met militaire en politieke middelen te controleren en daarmee tegelijkertijd te beschermen.
- c. **Het slaan** van de verzetsstrijders dient ertoe definitief een einde aan hun optreden te maken en hernieuwd verzet bij voorbaat onmogelijk te maken. Voor wat betreft het gebruik van manoeuvre en vuurkracht, is het slaan van verzetsstrijders, anders dan bij regulier optreden, een zaak van kleine eenheden van pelotons- en compagniessterkte. Inzet van grotere eenheden tegen guerrillastrijders is veelal verspilde moeite. Verrassing is dan nagenoeg onmogelijk; de kleine guerrilla-eenheden zijn veelal in staat dit gevecht uit de weg te gaan. In het algemeen zullen verzetsstrijders zich daarom zelden laten verleiden tot het langdurig vasthouden en zelfs verdedigen van belangrijke objecten, behalve als het gaat om hun uitvalsbases en zij deze niet willen of kunnen ontruimen. Zij treden dus vrijwel altijd offensief op, in zgn. *hit and run*-acties. Men daarbij in een hinderlaagactie opvangen en verrassend uitschakelen door eigen offensieve manoeuvre, heeft prioriteit boven het louter statisch en passief beveiligen en verdedigen van objecten. Soms is dit echter onvermijdelijk, met name als de bescherming van de bevolking of belangrijke infrastructuur in het geding is. Dit alles betekent echter niet dat de verzetsstrijders fysiek vernietigd moeten worden. Juist een *politiek* geloofwaardig eigen optreden is gediend met minimaal geweld. Een combinatie van fysiek en psychologisch aangrijpen van geselecteerde verzetselementen, bijvoorbeeld de plaatselijke of centrale leiding ervan⁴ gekoppeld aan effectieve maatregelen jegens de burgerbevolking, ontnemt het gewapend verzet de wil en dus de feitelijke mogelijkheid zijn activiteiten voort te zetten. Geloof-

waardige en goed uitgedragen programma's, gericht op vrijwillig capituleren, ontwapenen en rehabilitatie, zijn daartoe een essentiële voorwaarde. Hoewel het gewapend verzet ons dus kan trachten te verleiden tot uitputtingsoorlogvoering, moet juist bij dit type eigen operaties de voorkeur blijven uitgaan naar manoeuvre-optreden.

06100. **Het operationele raamwerk.** Een verdeling in *diepe, nabij- en achtergebiedsoperaties* is ook bij operaties tegen gewapend verzet een goed hulpmiddel voor planning en uitvoering. De functies van de drie soorten operaties krijgen meer aandacht dan de geografische verschillen, temeer omdat het geografische onderscheid veelal diffuus is.

- a. Zo zullen **diepe operaties** zich vooral richten op het inwinnen van inlichtingen. Diepe operaties binnen het grondgebied van het land waar wordt opgetreden, kunnen effectief zijn in een partizanenoorlog. In een binnenlandse guerrillaoorlog is dit niet aan te bevelen. De kans dat speciale troepen met een korte aanwezigheid veel relevante informatie verzamelen is klein; na vertrek kan represaille plaatsvinden op de lokale bevolking, hetgeen niet goed is voor de eigen geloofwaardigheid en contraproductief werkt voor de eigen actie. Diepe operaties *op* het grondgebied van buurlanden zijn zeker voor het verkrijgen van informatie te overwegen. Het uitvoeren van gewelddadige acties aldaar kan veelal contraproductief zijn, omdat het gemakkelijk tot horizontale escalatie van het conflict leidt.
- b. **Nabij-operaties** worden overal in het operatietoneel uitgevoerd wanneer het erom gaat de verzetsstrijders uit te schakelen op daartoe gunstige tijd en plaats. Aangezien dit nooit te vroeg kan gebeuren, hangt de plaats veelal af van de door het verzet gemaakte keuzes. Dit impliceert een bewust accepteren van mogelijke hinderlagen en dus beveiligende maatregelen daartegen. Voorwaarde is dat in deze nabij-operatie voortdurend inlichtingen worden verzameld. Hierbij moet een netwerk worden opgebouwd, waarbij door langdurige aanwezigheid het 'steuncircuit' onder de bevolking in kaart kan worden gebracht, vertrouwen wordt gekweekt en bescherming kan worden geboden aan leden van de bevolking die als eigen informant willen optreden.
- c. **Achtergebiedsoperaties** die vrijheid van handelen moeten garanderen, zijn ook weer noodzakelijk in de burgerbevolkingsconcentraties, zowel ter bescherming van de burgers als van evt. eigen militaire installaties en infrastructuur. Ook op het eigen Nederlandse grondgebied zijn achtergebiedsoperaties nodig. Allereerst van informatieve en psychologische aard om de steun van het thuisfront voor ons optreden te verkrijgen en te behouden, ook wanneer er tegenslagen en verliezen optreden. Maar mogelijk ook ter beveiliging van de eigen bevolking tegen wraakacties door de tegenpartij in de vorm van sabotage en zelfs terreurdaden.

06101. **Operationele en instemmingsbevorderende activiteiten.** Een troepenmacht die optreedt tegen gewapend verzet van irreguliere strijders maakt gebruik van de volgende activiteiten, die verder worden uitgewerkt in LDP II.

- a. verzamelen van inlichtingen
- b. waarnemen, monitoren en onderzoeken
- c. interpositie
- d. toezicht
- e. controlemaatregelen
- f. patrouilleren
- g. beschermen van konvooiën
- h. kordon- en zoekoperaties
- i. defensieve operaties ter bescherming
- j. offensieve operaties, zoals de overval

06102. In het kader van de *hearts and minds*-campagne worden instemmingsbevorderende activiteiten uitgevoerd die zich vooral richten op mentale aspecten, zoals draagvlak, vertrouwen en geloofwaardigheid. Dit helpt de uiteindelijke oplossing van het conflict dichterbij te brengen. LDP II werkt dit verder uit. Het betreft vooral de volgende activiteiten:

- a. onderhandeling en bemiddeling
- b. liaison
- c. civiel-militaire samenwerking
- d. publieke informatie en pers
- e. specifieke informatie voor lokale bevolkingsgroepen
- f. contacten met de bevolking

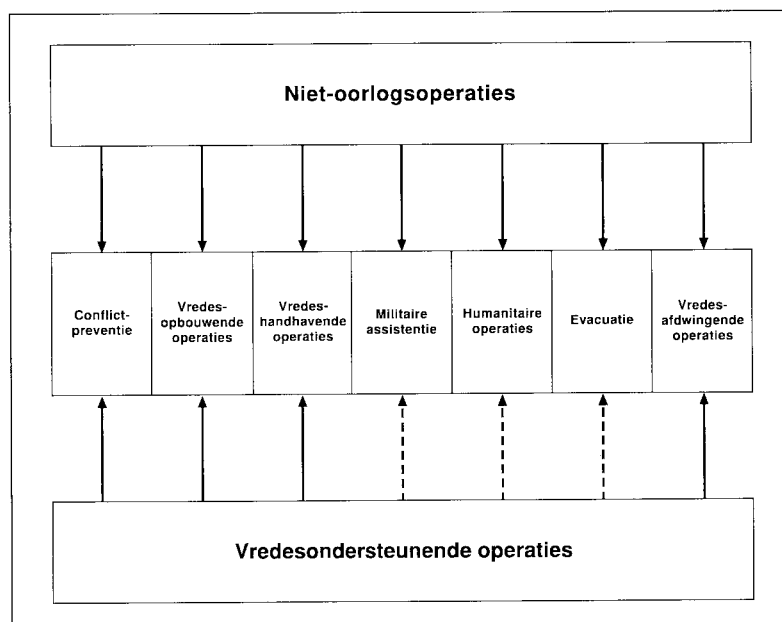
Vredesondersteunende operaties

Sectie I – Inleiding

0701. **Doel.** Het doel van dit hoofdstuk is de doctrine voor het optreden in verschillende soorten vredesondersteunende operaties te beschrijven. Vredesondersteunende operaties zijn in hoofdstuk 3 reeds gedefinieerd als die, waarbij een veelal multinationale troepenmacht wordt gebruikt ter ondersteuning van een vredesproces.

0702. **Soorten operaties.** Vredesondersteunende operaties komen voor in vreedstijd en gedurende gewapende conflicten. In alle gevallen betreft het *niet-oorlogsoperaties* die bijdragen aan een vredesproces van de VN of een regionale veiligheidsorganisatie. Er zijn verschillende soorten vredesondersteunende operaties, te weten: *conflictpreventie*, *vredeshandhavende*, *vredesopbouwende* en *vredesafdwingende operaties*. De eerste drie vallen feitelijk onder de jurisdictie van hoofdstuk VI van het Handvest van de VN; de laatste onder die van hoofdstuk VII.

Vredesondersteunende operaties vormen een onderdeel van de niet-oorlogsoperaties.

0703. Overigens zijn er meer niet-oorlogsoperaties te onderkennen: *humanitaire operaties*, *evacuatie van burgers* en *militaire assistentie* aan een regering of overheid. Deze operaties kunnen voorkomen in een omgeving die relatief veilig is, maar ook onder gevechtssomstandigheden. Ze kunnen deel uitmaken van een vredesondersteunende operatie, maar ook zelfstandig worden uitgevoerd. Daarom behandelt hoofdstuk 8 deze vormen van optreden apart.

0704. **Indeling.** Dit hoofdstuk beschrijft allereerst welke grondbeginselen specifiek voor vredesondersteunende operaties van toepassing zijn. Eerst behandelt dit hoofdstuk *alle* vredesondersteunende operaties die vallen onder hoofdstuk VI van het Handvest. Uit praktische overweging wordt verder gesproken over vredeshandhavende operaties. Aansluitend gaat het hoofdstuk in op de vredesafdwingende operaties. Van beide groepen komen achtereenvolgens aan de orde de conceptuele benadering van optreden, gevolgd door de taakclusters en de operationele activiteiten voor de uitvoering van de taken.

Sectie 2 – Grondbeginselen

0705. In hoofdstuk 5 zijn de grondbeginselen beschreven die voor militair optreden gelden. Deze fundamentele regels zijn bedoeld om een commandant te richten bij het gebruik van militaire middelen op strategisch, operationeel en ook tactisch niveau. Het betreft de volgende beginselen.

- a. beveiliging
- b. concentratie
- c. doelgerichtheid
- d. economisch gebruik van middelen
- e. eenheid van inspanning
- f. eenvoud
- g. flexibiliteit
- h. geloofwaardigheid
- i. initiatief
- j. legitimiteit

0706. Naast deze grondbeginselen geldt voor vredesondersteunende operaties een aantal specifieke grondbeginselen.

- a. bewegingsvrijheid
- b. doorzichtigheid
- c. minimaal gebruik van geweld
- d. onpartijdigheid
- e. wederzijds respect

0707. **Instemming als onderscheidend element.** Conflictpreventie, vredeshandhavende en vredesopbouwende operaties zijn in beginsel afhankelijk van instemming van de betrokken partijen, vredesafdwingende operaties daarentegen niet. Wat vredeshandhavende operaties en vredesafdwingende operaties van elkaar onderscheidt is dus niet het geweldsniveau, maar het al dan niet bestaan van een bepaalde mate van instemming van de strijdende partijen met het uitvoeren van de vrede taak. Om die reden worden vredeshandhavende en vredesafdwingende operaties in aparte secties besproken.

0708. **De aard van instemming.** In werkelijkheid is instemming met vredeshandhavende taken meestal allesbehalve absoluut. Formele instemming betekent nog geen feitelijke instemming. In het operatietoneel blijkt dat die instemming vaak niet meer inhoudt dan tolerantie van de aanwezigheid. De vredesmacht moet er rekening mee houden dat instemming vaak maar gedeeltelijk wordt bereikt bij bepaalde groepen, over bepaalde aspecten van het optreden, in bepaalde gebieden en voor een bepaalde periode. Toch vormt instemming het formele onderscheid met vredesafdwingende operaties.

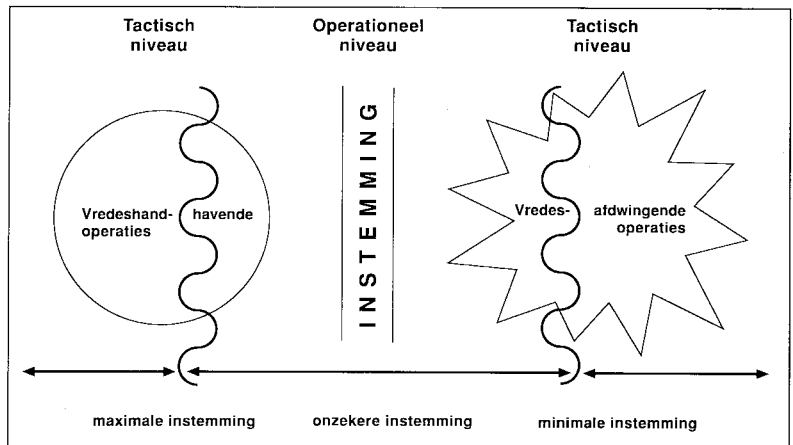
Sectie 3 – Vredeshandhavende operaties

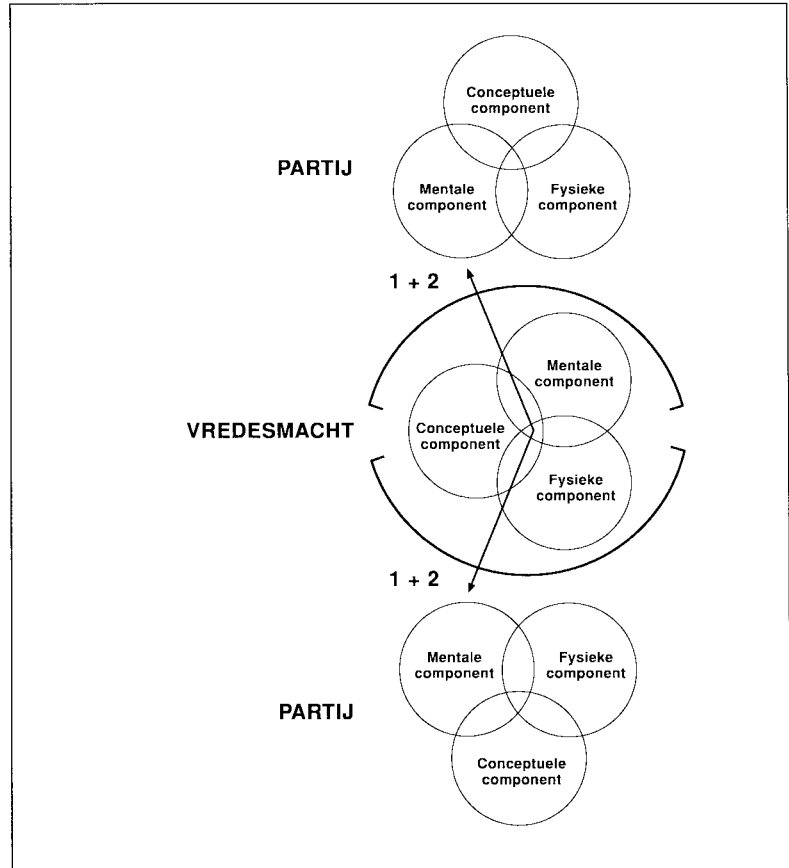
Conceptuele benadering

0709. **Traditionele (eerste generatie) en nieuwe (tweede generatie) vredeshandhavende operaties.** Hoofdstuk 3 beschrijft de begrippen conflictpreventie, vredeshandhavende en vredesopbouwende operaties. Vredeshandhaving heeft zich na de Koude Oorlog verder ontwikkeld; naast een eerste generatie (traditionele) vredeshandhaving is er ook tweede generatie ontstaan.

Instemmingsbarrière op tactisch en operationeel niveau.

Bron: bewerking van UK AFM Peace Support Operations (draft)

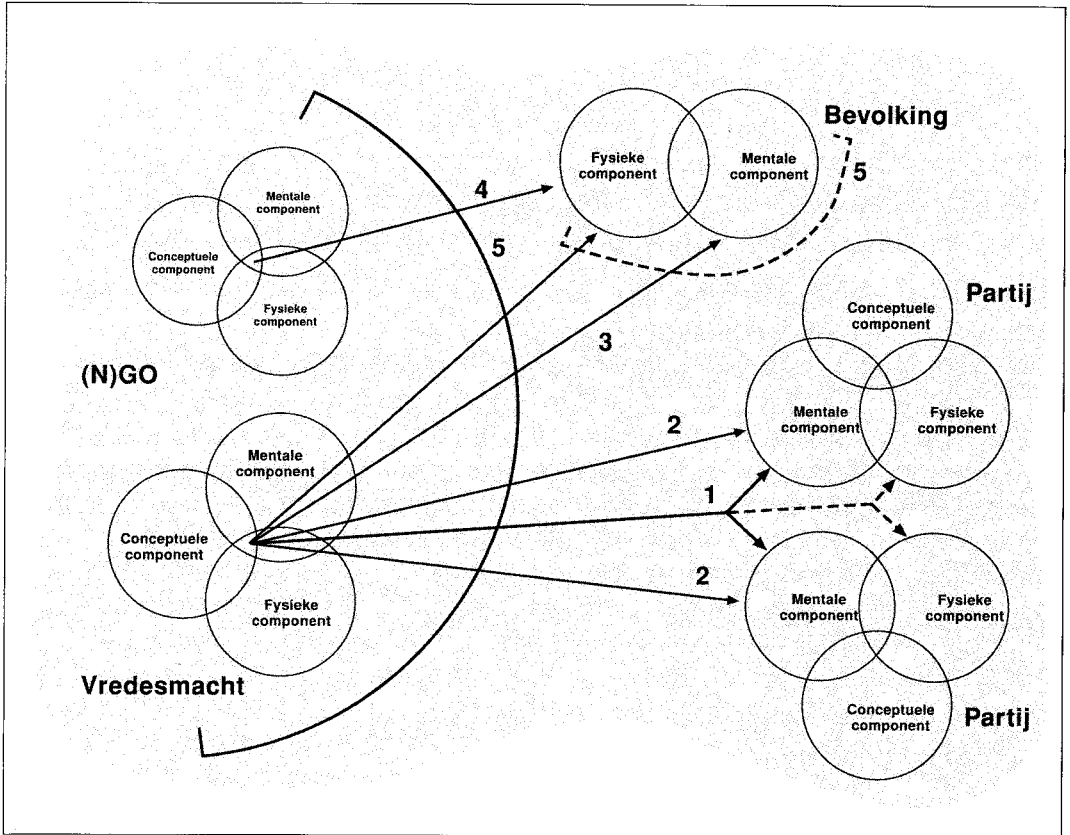

Eerste generatie vredeshandhavende operaties: interpositie.

0710. **Eerste generatie** vredeshandhavende operaties (zie afbeelding hierboven) zijn operaties waarbij een politiek orgaan van de VN een militaire troepenmacht met instemming inzet tussen twee of meer strijdende partijen, om te zoeken naar een politieke oplossing van het conflict. Deze operaties bestaan voornamelijk uit interpositie. De activiteiten van de vredesmacht richten zich vooral op het voorkomen van vijandelijkheden (1) en het tot stand brengen van een dialoog tussen de partijen (2).

0711. Bij **tweede generatie** vredeshandhavende operaties (zie afbeelding op pagina 187) gaat het vooral om operaties waarbij, met instemming van de betrokken partijen, troepen worden ingezet ter ondersteuning van een politieke oplossing en om de naleving ervan te begeleiden. Bij tweede generatie operaties treden VN-troepen op in het gehele operatiegebied. Ook de bevolking en de verschillende strijdende partijen bevinden zich vaak door elkaar heen in dezelfde gebieden. Scheidslijnen tussen partijen zijn vaak moeilijk te trekken. Bijgaande afbeelding heeft dan ook een schematisch karakter. In eerste instantie richten de acties van de vredesmacht zich op het stoppen van de vijandelijkheden (1). Eveneens

Tweede generatie vredeshandhavende operaties: een complexe materie!

wordt een dialoog tussen de partijen tot stand gebracht (2). De vredesmacht richt veel aandacht op het verwerven van steun bij de lokale bevolking (3). Vredestroepen en (niet-)gouvernementele organisaties ondersteunen de bevolking veelal actief (4). Ten slotte richt de vredesmacht zich op het beschermen van de eigen troepen en veelal ook van de (N)GO's en de lokale bevolking (5).

0712. Hoewel beide uitgaan van instemming, onderscheidt de tweede generatie zich van de eerste door de volgende karakteristieken.

- a. Ze richten zich er vooral op een staat of groep van staten te ondersteunen om een afgesproken politieke oplossing uit te voeren.
- b. Ze beperken zich niet tot een zuiver militair mandaat; dit kan voor een belangrijk deel of zelfs voor het grootste deel niet-militair zijn. Hetzelfde geldt ook voor de samenstelling van de organisatie die de vredeshandhaving uitvoert.
- c. Ze zijn zeer complex en kennen vele, ook niet-militaire, functies, zoals het tijdelijk overnemen en weer opbouwen van functies van de lokale civiele overheid.

- d. Ze kunnen zowel worden uitgevoerd bij een interstatelijk als bij een intrastatelijk conflict.
- e. Ze kennen een grote verscheidenheid aan actoren, inbegrepen de VN en andere civiele organisaties, zoals humanitaire hulpverlenings- of financiële organisaties.
- f. Ze hebben veelal een dynamisch karakter. Het mandaat en de daaruit voortvloeiende taken kunnen veranderen.
- g. Ook de strijdende partijen zijn vaak moeilijk duidelijk te definiëren. Het betreft vaak verschillende (splinter)groepen, die veelal irreguliere strijdmethoden gebruiken. Hierdoor kunnen ze plaatsvinden in een omgeving die plaatselijk zeer gewelddadig kan zijn.

0713. **Doel.** Uiteraard kan het succes bij deze vredeshandhavende operaties worden gemeten naar de mate waarin het mandaat of de daaruit voortvloeiende specifieke opdracht is volbracht. De opdracht en het te bereiken doel staan ook bij dit optreden dus centraal. Voorwaarde voor succes op lange termijn is echter dat instemming wordt behouden of wordt teruggewonnen. Dit staat centraal bij de uitvoering van de opdracht door een tactisch commandant.

0714. Instemming bij operaties in het veld (tactisch niveau) of de afwezigheid daarvan, komt voort uit plaatselijke ontwikkelingen; zij wordt vaak door de lokale publieke opinie versterkt. Zij is geregeld onderhevig aan veranderingen, waardoor de begrenzingen van die instemming vaak veranderlijk zijn en niet vast omschreven. Instemming van de regeringsleiders (strategisch niveau) en de militaire leiders van strijdende partijen (operationeel niveau) is meestal het resultaat van officiële overeenkomsten; de begrenzingen zullen daardoor relatief duidelijk en stabiel zijn. Overigens moet men zich realiseren dat ook hier formele instemming niet per definitie overeenkomt met feitelijke instemming. Dit laatste wordt soms veroorzaakt door een verschil in ethische normen. Waar voor ons geldt dat afspraak afspraak is, hoeft dit voor de partijen betrokken bij het conflict niet zo vanzelfsprekend te zijn. Ook kan er publieke instemming bestaan bij de lokale bevolking, terwijl de strijdende partijen gewoon doorgaan met vechten. Instemming kan heel diffuus zijn.

0715. **Behoud van instemming.** Steeds moet de vredeshandhaver trachten om de instemming die op operationeel niveau is bereikt, over te brengen op het tactisch niveau en andersom. Als een operationele commandant bijvoorbeeld een overeenkomst heeft gesloten met de leider van een strijdgroep over het verloop van een bepaalde actie, dan moet hij vervolgens alles in het werk stellen om ervoor te zorgen dat de overeenkomst wordt doorgegeven aan die leden van de strijdgroep die tegenover zijn tactische commandanten staan. Evenzo vormen de overeenkomsten die de tactische commandant heeft gesloten met plaatselijke leiders van

strijdgroepen, één van de aspecten van vredeshandhaving die hij aan zijn superieuren moet overdragen.

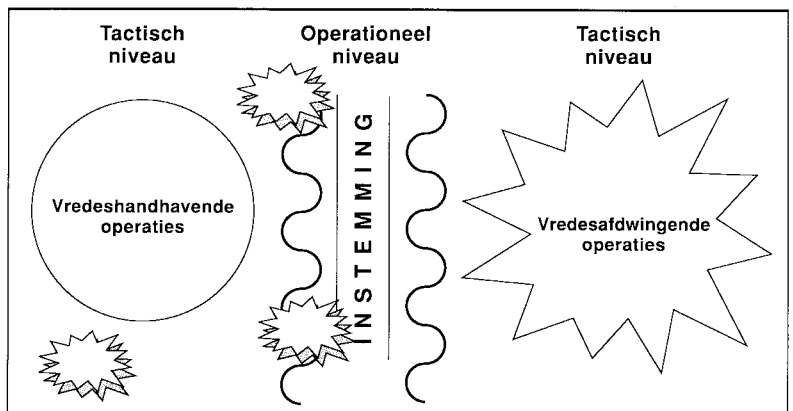
0716. **Medewerking verkrijgen.** Instemming wordt nog verder bevorderd als de partijen in een conflict hun belangen zien veiliggesteld. Als er op een of andere manier voor gezorgd kan worden dat de strijdende partijen zich deelgenoot voelen aan het vredesproces, dan vergroot dat hun motivatie om mee te werken aanzienlijk. Een commandant op het tactische niveau kan dit bereiken door voor de strijdgroepen de mogelijkheid te creëren om samen te werken en zo gezamenlijk bepaalde taken van een vredeshandhavende operatie uit te voeren. Het ondernemen van dergelijke activiteiten is riskant en moeilijk, maar vormt wel een mogelijkheid om instemming te bevorderen en is daarom het proberen waard.

0717. **Bedreigingen voor instemming.** Het operationeel handelen van de vredesmacht moet uiteraard gericht zijn op handhaving van de scheidslijn tussen vredeshandhaving en vredesafdwinging, op het behouden van instemming. Er zijn verschillende manieren waarop de barrière daartussen onopzettelijk kan worden doorbroken. Het betreft partijkiezen, te veel geweld gebruiken, onwettige methoden toepassen of buiten het mandaat handelen, ongeloofwaardig optreden, onvoldoende respect hebben voor de plaatselijke partijen en elkaar niet begrijpen. Van deze bedreigingen zijn belangrijke grondbeginselen voor vredesondersteunende operaties afgeleid: onpartijdigheid, minimaal gebruik van geweld, geloofwaardigheid, wederzijds respect en doorzichtigheid.

0718. **Het gebruik van geweld.** De moeilijkste beslissing die een commandant moet nemen, betreft het gebruik van geweld. Wanneer een vredeshandhavende operatie geen beperkingen in het gebruik van geweld zou kennen, zal de instemmingsbarrière waarschijnlijk snel worden doorbroken. Het verkeerd gebruikmaken van geweld brengt als risico met zich

Gebruik van geweld is de moeilijkste beslissing van elke commandant.

Bron: bewerking van UK AFM Wider Peacekeeping, p. 2 – 10.

mee dat het de balans van een vredeshandhavende operatie verstoort. Dit kan leiden tot een ongecontroleerde en gewelddadige overgang naar een vredesafdwingende operatie.

0719. De beslissing is tevens zo moeilijk, omdat kortetermijnsucces dat is afgedwongen met geweld, niet hoeft te leiden tot langetermijnsucces. Dit komt omdat het gebruik van geweld waarschijnlijk een heftige terugslag geeft op de onmiddellijke tactische situatie. Die terugslag gaat verder dan de oorspronkelijke noodzaak voor het gebruik van geweld. Gebruik van geweld kan de spanning verhogen, de opinie splitsen, onderhandelingsmogelijkheden uitsluiten, de verworven onpartijdigheid schaden en tot escalatie van het geweld leiden. Het kan een vredesmacht betrekken in een niet gewenst langetermijnconflict dat irrelevant of zelfs bedreigend is voor het doel van de campagne. De indirecte schade die hier uit voortvloeit kan betrekking hebben op programma's voor de bevolking, zoals humanitaire hulpverlening, en kan tevens leiden tot algemeen heersend vijandig gedrag van de autochtone bevolking ten opzichte van de vredesmacht. Het gebruik van geweld brengt daardoor een hoog risico met zich mee waarmee alle commandanten, op elk niveau, rekening dienen te houden.

0720. Overigens kan gebruik van geweld ook dienen als een techniek voor het behoud van instemming. Wanneer plaatselijke groeperingen de uitvoering van het mandaat in de weg staan of de vredesmacht bedreigen, kan gebruik van geweld op het tactische niveau helpen de wederzijdse instemming op het operationele niveau te versterken. De mogelijkheid bestaat dus dat geweld moet worden gebruikt, waardoor als het ware de tactische kant van de instemmingsbarrière bewust wordt doorbroken. Onder dergelijke omstandigheden is het mogelijk dat de lokale stabiliteit wordt herwonnen. De algehele stabiliteit zal tevens intact blijven als ervoor gezorgd wordt dat de operationele kant van de instemmingsbarrière intact blijft. Instemming van de leiders van de strijdende partijen (dus op operationeel/strategisch niveau) kan in zo'n geval worden gehandhaafd door technieken toe te passen zoals het handhaven van een goede communicatie. In een dergelijke situatie is het gebruik van geweld, alhoewel gevaarlijk, niet per se funest voor de algemene stabiliteit van de vredeshandhavende operatie. Wanneer geweld echter op een zodanige manier wordt gebruikt dat zowel de tactische als de operationele zijde van de instemmingsbarrière wordt doorbroken, dan is het heel wel mogelijk dat de algehele stabiliteit in het operatietoneel wegvalt. In dat geval staat een commandant voor de keus: overstap naar een vredesafdwingende operatie of terugtrekken van de vredesmacht.

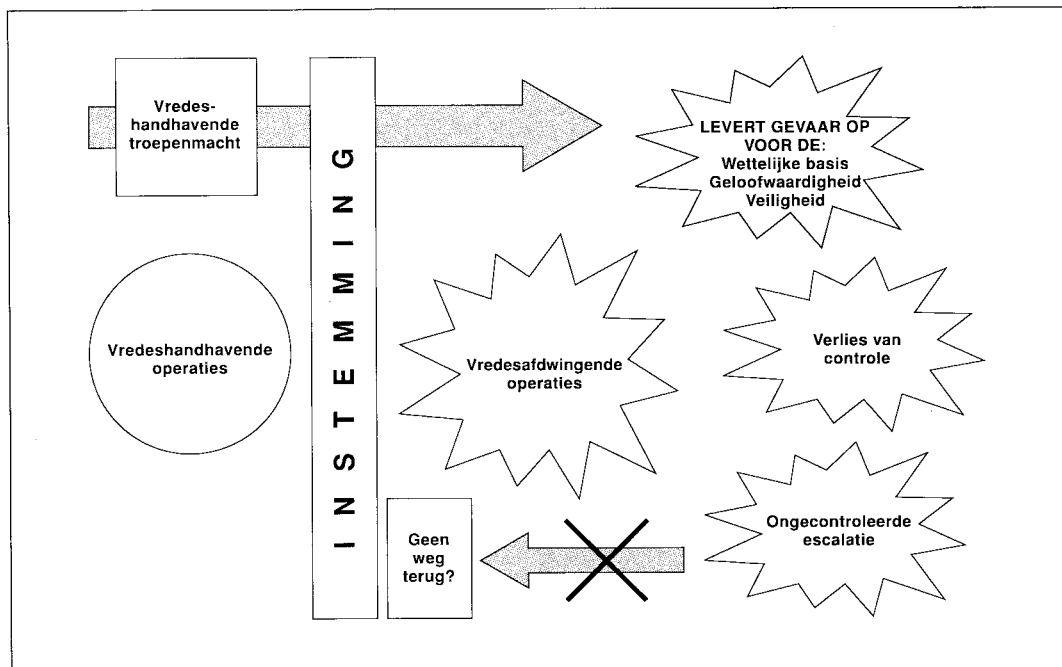
0721. **Onpartijdig gebruik van geweld.** Het onpartijdigheidsbeginsel geeft ook richting aan de vraag of en hoe geweld moet worden gebruikt. Geweld kan bijvoorbeeld onpartijdig gebruikt worden bij de bescher-

ming van een humanitair hulpkonvooi, welke partij het konvooi ook aanvalt. Maar bewapenen van één van de strijdgroepen zou onmiskenbaar betekenen dat van het onpartijdigheidsprincipe wordt afgestapt, omdat bewust bepaalde partijen in het conflict worden bevoordeeld. Dergelijke acties kunnen ervoor zorgen dat de instemmingsbarrière wordt doorbroken, met alle mogelijke gevolgen van dien.

0722. **Langetermijneffecten.** De gevolgen van het gebruik van geweld gaan bij vredeshandhaving dus veel verder dan de onmiddellijke tactische situatie. Naast de *Rules of Engagement* moet ook een aantal andere aspecten worden overwogen. Voor commandanten tot op het laagste niveau zijn duidelijke richtlijnen nodig die als leidraad kunnen dienen bij het gebruik van geweld. Deze commandanten dienen zich bewust te zijn van de mogelijke politieke gevolgen van hun actie of het nalaten ervan. Daarnaast moeten zij zich bewust zijn van de alternatieven voor het gebruik van geweld, zoals instemmingsbevorderende activiteiten.

0723. **Mogelijke gevolgen van het doorbreken van de instemmingsbarrière.** Voorbeelden van vredeshandhavende operaties uit het verleden laten de gevaren zien van het doorbreken van de instemmingsbarrière. Het resultaat kan zijn dat een vredeshandhavende operatie onvrijwillig een vredesafdwingende operatie wordt. Als de indruk bestaat dat de vredeshandhavende troepenmacht partij kiest of op een zodanige manier geweld gebruikt dat instemming gevaar loopt, dan verliest de vredesmacht zijn geloofwaardigheid als betrouwbare derde partij. Daarmee brengt de troepenmacht de wettelijke basis voor het optreden in gevaar en tevens zijn eigen veiligheid. Dit heeft weer tot gevolg dat de middelen die hij tot zijn beschikking heeft, meer ter zelfbescherming moeten worden aangewend. Als de troepenmacht daadwerkelijk deelneemt aan het conflict dat hij eigenlijk moest controleren, dan is het waarschijnlijk dat de troepen verwickeld raken in activiteiten die niet relevant zijn voor het uiteindelijke politieke doel van de operatie. Een dergelijke situatie leidt vrijwel zeker tot verlies van steun van de plaatselijke publieke opinie en de betrok-

De UNOSOM-vredesmacht in Somalië ontving een breed mandaat, gericht op de heropbouw van het sociaal-economische en politieke leven. De strikte interpretatie en uitvoering van één aspect van het uitgebreide mandaat, te weten de geforceerde ontwapening van de rivaliserende clans, leidde echter tot een doorbreking van de instemmingsbarrière. De vredesmacht raakte bij de ontwapeningspogingen in zware gevechten verzeild en verloor tientallen militairen. Het geweld leidde op zijn beurt tot politieke controverses over de inhoud van het mandaat. De vs trokken eenzijdig hun eenheden uit Somalië terug, mede onder zware druk van de nationale publieke opinie. De Veiligheidsraad beperkte ten slotte het mandaat expliciet tot de vrijwillige ontwapening van de lokale facties. UNOSOM had daarna geen merkbare invloed meer op de politieke en militaire ontwikkelingen in Somalië.

Gebruik van geweld kan leiden tot ongewenste escalatie. Ook kan het juist bedoeld zijn om door escalatie de rust weer te laten keren.

Bron: bewerking van UK AFM Wider Peacekeeping, p. 2 – 13.

ken partijen. Een gevolg daarvan kan zijn dat de vredesmacht de beheersing van het conflict verliest. Daarnaast kan het leiden tot een onbelemmerde escalatie van geweld, wat weer verhoogde politieke spanning met zich meebrengt en zo de weg naar een oplossing voor het conflict blokkeert. Het overschrijden van de instemmingsbarrière *kan* betekenen dat er, althans op korte termijn, geen weg terug is. Wanneer men zich eenmaal aan de andere kant van de barrière bevindt, is de kans op terugkeer klein en bestaat de mogelijkheid dat het verlaten van het operatietoneel de enige uitweg voor de betrokken troepenmacht is. Dit wordt mede veroorzaakt doordat een troepenmacht voor een vredeshandhavende operatie vaak niet uitgerust is om een vredesafdwingende operatie uit te voeren. Deze ontwikkelingen kunnen ook in het land van herkomst leiden tot het wegvallen van het draagvlak van de operatie.

0724. **Alternatieven voor gebruik van militair geweld.** Er bestaan overigens verschillende alternatieven voor het gebruik van militair geweld: afschrikking, dreigementen, onderhandeling en tussenkomst, controlerende maatregelen, belonen en straffen, beschermen, waarschuwen en het gebruik van politieel geweld. Een laatste alternatief is natuurlijk terugtrekken van de troepen. Het ondersteunen van civiele aangelegenheden (*civil affairs*-operaties) ter ondersteuning van de wederopbouw is een wezenlijk instrument voor het belonen van partijen. Ook psychologische operaties en het dreigen met het zoeken van de publiciteit zijn effectieve alternatieven.

*Militairen van 1 (NL) Mechbat (samengesteld uit vooral 42 Pantserinfanteriebataljon 'Limburgse Jagers') controleren de naleving van het bestand in Bosnië-Herzegovina in het kader van de Implementation Force van NAVO. Foto: P.L.F. Vos
Een Leopard-II tank van het 11de Tankbataljon, bestemd voor de Implementation Force (IFOR), na ontschepping op weg naar het inzetgebied bij Vitez. Foto: H. Keeris, MVD-DV*

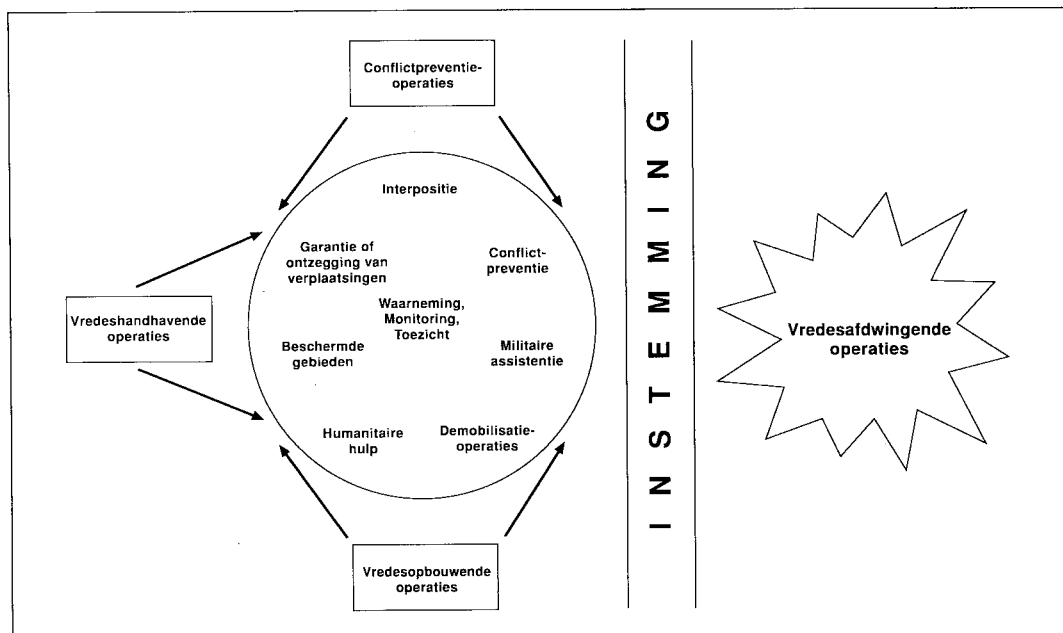
De strijdende partijen in Bosnië-Herzegovina houden de vredeshandhavende UNPROFOR-operatie steeds meer uit. Ze voerden bovendien sinds het voorjaar van 1994 geen rechtstreekse vredesbesprekingen meer. Om deze impasse te doorbreken, besloot de internationale gemeenschap eind augustus 1995 tot operatie *Deliberate force*: NAVO-vliegtuigen namen massaal Bosnisch-Servische doelen onder vuur. Onmiddellijke aanleiding was de beschieting van de Merkalemarkt in Sarajevo, die 37 mensen het leven kostte. Deze *enforcement*-acties vanuit de lucht hadden succes: de Bosnische Serviërs trokken hun zware wapens rond Sarajevo terug en nieuw vredesoverleg leidde al snel tot het Dayton-akkoord over de staatkundige toekomst van Bosnië. Dit akkoord moest door de NAVO-vredesmacht IFOR worden afgedwongen.

0725. **Bewust kiezen voor afdwingen van vrede.** De bovenstaande benadering wil niet zeggen dat vredesondersteunende troepen geen vredesafdwingende operaties kunnen of mogen ondernemen, wanneer analyse van de missie en de omstandigheden de noodzaak daarvoor aantoonst. Het mag ook niet suggereren dat een ingezet contingent vredeshandhavende troepen per definitie niet in staat is om over te gaan tot een dergelijke operatie. De overgang naar een vredesafdwingende operatie moet echter een bewust en goed voorbereid proces zijn waarbij rekening wordt gehouden met de risico's die daaraan verbonden zijn. Aan deze risico's moet beantwoord worden door een passend geweldsniveau te hanteren, met behulp van bijbehorende uitrusting en een bijbehorende doctrine. Zo moet er de nodige inspanning gedaan worden om troepen te herstructureren en opnieuw in te zetten, ongewapende waarnemers en burgerpersoneel te evacueren en humanitaire hulpverleningsoperaties eventueel te beëindigen. Mochten de in het operatiegebied aanwezige troepen onvoldoende bewapend en getraind zijn, dan dienen ze te worden vervangen. Verzorgen van luchtdekking en adequate luchtsteun alleen is voor de vredeshandhavende troepen geen voldoende voorbereiding voor het ondernemen van vredesafdwingende acties. Vanaf het begin moet al duidelijk zijn welke actie men gaat ondernemen. Wanneer die politieke beslissing is genomen, moeten de grondtroepen dienovereenkomstig kunnen handelen. Vredeshandhavende operaties en vredesafdwingende operaties kunnen niet tegelijkertijd worden uitgevoerd.

Taakclusters

0726. Elke vredesondersteunende operatie is anders. Afhankelijk van het mandaat bevatten conflictpreventie, vredeshandhavende en vredesopbouwende operaties taken uit één of meer clusters. Afhankelijk van het te bereiken doel zullen bepaalde taakclusters in een specifieke situatie of fase van een vredesondersteunende operatie meer nadruk krijgen.

0727. Een conceptuele benadering van vredesondersteunende operaties leidt tot het volgende model. Aan de linkerkant staan conflictpreventie,

Vredeshandhavende operaties kennen vaak een combinatie van veel verschillende taken.

vredeshandhavende en vredesopbouwende operaties. Aan de rechterzijde onderscheiden we vredesafdwingende operaties. Uit een analyse van de vredesondersteunde operaties die sinds de oprichting van de VN zijn uitgevoerd, zijn de volgende taakclusters voor de vredeshandhavende operaties (in ruime zin) af te leiden:

- a. Waarneming, monitoring, toezicht
- b. Interpositie
- c. Conflictpreventie
- d. Militaire assistentie
- e. Demobilisatie-operaties
- f. Humanitaire hulpverlening
- g. Instellen van en toezicht houden op beschermde gebieden
- h. Garantie en ontzegging van verplaatsingen

0728. Deze taken zijn niet uitputtend en dekken niet alle vormen van militaire activiteiten bij een vredeshandhavende operatie. De indeling is tevens niet absoluut, omdat de taken elkaar vaak overlappen en de militaire activiteiten die bij de ene kerntaak nodig zijn ook kunnen voorkomen bij de andere.

Waarneming, monitoring en toezicht

0729. Zowel waarnemers als monitors hebben een belangrijke rol bij het stabiliseren van het gevechtveld en het opbouwen van vertrouwenwek-

kende maatregelen. Militairen en burgers die als waarnemer of monitor worden uitgezonden, zijn over het algemeen ongewapend en vertrouwen voor hun bescherming voor een groot deel op hun onpartijdige status.

Soms leiden de politieke en militaire ontwikkelingen ter plaatse tot een bijstelling van de taken van de waarnemingsmissie. UNIKOM (UN Iraq-Kuwait Observation Mission) is hiervan een voorbeeld. Deze operatie begon in 1991, na afloop van de Tweede Golfoorlog, als een ongewapende observatiemissie langs de waterwegen en de demarcatielijn (tevens de nieuwe internationale grens) tussen Irak en Koeweit. De spanningen in het gebied duurden echter voort. Vooral Irakese eenheden schonden herhaaldelijk de nieuwe grens. Het takenpakket van UNIKOM werd daarop uitgebreid tot het fysiek (bewapend) voorkomen van deze schendingen.

0730. **Waarneming.** Militairen kunnen individueel of in kleine multinationale groepen worden ingezet om waar te nemen, te verifiëren en te rapporteren. Het doel van deze missies is om tijdige en accurate informatie te verkrijgen. Specifieke taken kunnen omvatten: vroegtijdig waarschuwen ter voorkoming van uitbreken of escaleren van een conflict, of waarnemen van terugtrekking van troepen uit een bepaald gebied. Waarnemers moeten in beginsel niet worden ingezet voor uitvoerende activiteiten in het kader van schendingen van overeenkomsten of internationaal recht. Dit kan immers de positie van waarnemers in gevaar brengen.

0731. **Monitoring** betreft het waarnemen en vervolgens volgen van bepaalde activiteiten van de partijen. Zo kan een monitor-missie zich bezig houden met het volgen van activiteiten in een gedemilitariseerd gebied tussen twee strijdende partijen. Daarnaast kan deze militairen worden gevraagd contacten tussen de vredesmacht en de strijdende partijen te onderhouden, onderzoek te doen, of te onderhandelen.

0732. **Toezicht op verdragen en overeenkomsten.** Eenheden van landstrijdkrachten kunnen worden ontplooid voor toezichthoudende taken om ervoor zorg te dragen dat strijdende partijen doen wat afgesproken is in vredesverdragen of overeenkomsten, zoals wapenstilstanden. Militaire eenheden met deze taak zullen in tegenstelling tot waarnemers bewapend zijn. Daarnaast worden zij in grotere aantallen ontplooid. Hun taak is over het algemeen vastgelegd in de overeenkomst of het verdrag. Toezicht houden kan de volgende taken inhouden.

- a. Uitvoeren van details van de overeenkomst, zoals uitwisselen van gevangenen of stoffelijke overschotten, begeleiden van de uitvoering van verkiezingen of wapenbeheersingsovereenkomsten.
- b. Onderhouden van verbinding tussen de strijdende partijen en de vredesmacht.

- c. Onderhandelen en bemiddelen namens alle partijen, inbegrepen de vredesmacht.
- d. Onpartijdig onderzoeken van klachten en schendingen van details van de overeenkomst, het verdrag of het internationale recht.

Interpositie

o733. Een ander taakcluster voortkomend uit de eerste generatie vredeshandhavende operaties is interpositie. Dit betreft het positioneren van vredestroepen tussen twee partijen, in beginsel na afloop van een door hen beslecht conflict. Het doel van interpositie is een stabiele situatie te bereiken, zodat daardoor de omstandigheden kunnen ontstaan om tot een duurzame vrede te komen.

De UNIFIL-operatie (vanaf maart 1978) in Zuid-Libanon toont aan hoezeer het succes van de interpositie afhangt van de medewerking van de lokale partijen. Het UNIFIL-mandaat omvatte het toezicht op de Israëliëse aftocht uit Zuid-Libanon, het herstel van het gezag van de Libanese regering in dit gebied en het afdwingen van vrede en veiligheid. UNIFIL kon echter de activiteiten van de Zuid-Libanese militie, de raids van de Palestijnse bevrijdingsorganisatie PLO en de nieuwe Israëliëse invasie in 1982 niet voorkomen. De vredesmacht concentreerde haar interpositietaken daarom in de praktijk vooral op het voorkomen van verdere vijandelijkheden, de bescherming van de burgerbevolking en humanitaire hulpverlening.

o734. Ondanks de instemming van de partijen, moet een troepenmacht die tussen de partijen wordt ingezet, gebruik maken van haar gezag en autoriteit om het gebruik van geweld te ontmoedigen en overleg te stimuleren. De belangrijkste functie is dus te anticiperen op gewapend geweld.

Interpositie betekent: waarnemen! Nederlandse UNIFIL-militairen op hun observatiepost.
Foto: AVD-KM

Een troepenmacht moet daarom bewapend zijn voor taken die meer gevechtskracht vergen dan zelfverdediging. Daarnaast kan de troepenmacht worden ondersteund door versterkingen op afroepbasis en wellicht door indirecte vuur- en luchtsteun.

0735. Geloofwaardigheid is essentieel voor het slagen van interpositie. Daarom moet de troepenmacht sterk genoeg zijn om stand te houden, zonodig totdat versterkingen en ondersteuning arriveren. Eenmaal ingezet, moet de troepenmacht patrouilles en andere militaire activiteiten ondernemen zodat zichtbaarheid en geloofwaardigheid op peil blijven.

0736. Interpositie kan vooraf gegaan zijn door een vredesafdwingende actie: met geweld scheiden van strijdende partijen. In dit geval zal rekening gehouden moeten worden met intensiever gebruik van geweld. Juist bij een dergelijke operatie moeten veel inspanningen worden verricht om de instemming met het optreden te bevorderen.

Conflictpreventie

0737. Conflictpreventie kan plaatsvinden in een gebied waar nog geen daadwerkelijk conflict gaande is. De operaties kunnen tot doel hebben te voorkomen dat een gespannen situatie overgaat in een gewapend conflict, of dat een gedoofd gewapend conflict opnieuw opblaait of zich uitbreidt over een groter gebied. Conflictpreventie gaat uit van het beginsel dat voorkomen beter is dan genezen. De activiteiten zijn dan ook het meest effectief, wanneer ze in harmonie worden uitgevoerd met preventief diplomatieke activiteiten.

De spanningen tussen Nederland en Indonesië over de politieke toekomst van westelijk Nieuw-Guinea (West-Irian) liepen vanaf 1958 hoog op. Nederland versterkte zijn troepenmacht ter plaatse, terwijl Indonesië het aantal militaire infiltraties opvoerde. Een VN-waarnemingsteam droeg medio 1962 bij aan het verwijderen van de angel uit het conflict. Het team controleerde de wapenstilstand en verzamelde de verspreid opererende Indonesische infiltranten. De UNTEA/UNSF-vredesmacht (UN *Temporary Executive Authority*/UN *Security Force*) nam vervolgens gedurende de gezagsoverdracht aan Indonesië het bestuur over westelijk Nieuw-Guinea waar en zorgde tot april 1963 voor rust en orde.

0738. Deze preventieve maatregelen kunnen onafhankelijk, maar ook in samenhang met een vredeshandhavende of vredesopbouwende operatie worden uitgevoerd. Vooral bij een vredeshandhavende operatie van de tweede generatie kan het voorkomen dat ondanks de instemming, delen van strijdende partijen soms niet gehoorzamen aan het centrale gezag en niet meewerken. In zo'n situatie is het mogelijk dat ook bij conflictpreventie sporadisch plaatselijk geweld uitbarst.

0739. Er zijn vier groepen activiteiten te onderkennen in het kader van conflictpreventie, die elkaar onderling aanvullen.

- a. Vroegtijdige waarschuwing (*Early Warning*)
- b. Surveillance (toezicht houden)
- c. Stabiliserende maatregelen
- d. Preventieve ontplooiing

0740. **Vroegtijdige waarschuwing** is in essentie een activiteit op strategisch of operationeel niveau en het resultaat van een effectief informatie- en inlichtingsstelsel. Maar ook de operaties op tactisch niveau kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan vroegtijdige waarschuwing. Door een dreiging met of escalatie van geweld te identificeren, zorgt vroegtijdige waarschuwing ervoor dat er tijd is voor het nemen van preventief diplomatieke of militaire maatregelen. Commandanten moeten zich bij het verkrijgen van militaire informatie richten op elke potentiële crisissituatie in hun operatiegebied. Voor dit specifieke doel moeten de benodigde middelen worden ingezet. Surveillance draagt bij aan het volbrengen van deze taak.

0741. **Surveillance** is systematische waarneming van een bepaald gebied. Door onpartijdige en uitgebreide surveillance worden eventuele schendingen van afspraken opgemerkt. Het verschaft tijd en ruimte aan de vredesmacht om preventief diplomatieke of militaire maatregelen te nemen. Hierdoor neemt surveillance in de eerste plaats het verrassingselement weg van de acties die de partijen ondernemen, vooral als het algemeen bekend is dat de verkregen informatie met alle betrokkenen wordt gedeeld. Afwezigheid van het verrassingselement vergroot de mogelijkheden van de troepenmacht om te anticiperen op offensieve acties.

In de tweede plaats brengt effectieve surveillance eventuele negatieve gevolgen van acties die de strijdende partijen willen ondernemen, voor het voetlicht van de internationale gemeenschap. In beide gevallen verkleint surveillance de kans dat agressie plaatsvindt en vergroot het de kans dat vredeshandhavende troepen, of zelfs de tegenstander, kunnen anticiperen op de actie.

0742. **Stabiliserende maatregelen**. Stabiliserende maatregelen dragen ertoe bij de spanning in een bepaald gebied te verlagen; ze kunnen verschillende vormen aannemen.

- a. Opzetten van een effectief communicatiemechanisme tussen alle partijen.
- b. Instellen van gedemilitariseerde bufferzones.
- c. Instellen en handhaven van restricties voor de inzet van wapens en troepen in bepaalde zones.

- d. Wederzijds en evenwichtig reduceren van personeel en materieel in bepaalde gebieden.
- e. Vroegtijdig melden van militaire activiteiten of oefeningen.
- f. Gezamenlijk inspecteren van betwiste gebieden.
- g. Uitswisselen van liaison-teams.

Zulke stabiliserende maatregelen kunnen worden toegepast op alle niveaus en vormen mogelijk het begin van onderhandelingen en daarmee van een politieke regeling.

0743. **Preventieve ontplooiing** vindt veelal plaats in een gebied waar de kans bestaat dat een conflict zal ontstaan tussen staten of in gebieden binnen een staat waar de spanning tussen de partijen oploopt. Alhoewel er instemming bestaat over de inzet, hoeft er over een staakt-het-vuren of een vredesplan geen overeenkomst te zijn. Daarnaast kan de situatie worden gekenmerkt door sporadische geweldsuitbarstingen en mogelijk door plaatselijk gewapend verzet tegen de preventieve inzet. Voor preventieve ontplooiing gelden dezelfde randvoorwaarden als voor interpositie.

De Joegoslavische burgeroorlog spaarde Macedonië. Het oorlogsgeweld dreigde echter voortdurend naar Macedonië over te slaan, vooral omdat Servië ('Klein-Joegoslavië') steeds weigerde de onafhankelijkheid van deze nieuwe republiek te erkennen. De Veiligheidsraad besloot daarom eind 1992 een VN-vredesmacht in Macedonië te stationeren (*UNPROFOR-Macedonia Command*, na april 1995 *UNPREDEP* geheten). De VS stuurden vanaf juni 1993 een bataljon naar Macedonië, waarmee de totale VN-sterkte ter plekke op ruim duizend man kwam. Sommige waarnemers beschouwen de inzet in Macedonië als de eerste 'echte' preventieve vredeshandhavende operatie van de VN.

Militaire assistentie

0744. Militaire assistentie heeft in dit verband betrekking op alle vormen van assistentie die door een vredesmacht onder mandaat worden verleend aan een civiele of militaire autoriteit (nationale regering of lokale regering of overheid). Als er geen civiele autoriteit bestaat, kan de assistentie bestaan uit directe hulp aan civiele gemeenschappen. Zij beslaat een grote verscheidenheid aan mogelijke taken en kan voorafgaan aan of volgen op een succesvol uitgevoerde demobilisatie-operatie. Door militaire assistentie te geven, ondersteunt de vredesmacht de burgerregering volgens de bepalingen van een vredesovereenkomst of mandaat. Hoofdstuk 8 behandelt de uitvoeringsbeginselen van deze taak.

0745. Militaire assistentie zal voornamelijk plaatsvinden in situaties met een lager geweldsniveau, waarin de vijandelijkheden zijn verminderd en de militaire activiteiten in een minder dynamische fase terecht zijn gekomen. Hierdoor kan er een burgerregering worden aangesteld of het bur-

gerlijk gezag worden hersteld. De inzet van een militaire troepenmacht om een regering in moeilijkheden te helpen een operatie op te zetten om oproer tegen te gaan, valt onder vredesafdwingende operaties.

In september 1994 verdreef de *Multinational Force* (MNF) het Haïtiaanse militaire regime van Igen Raoul Cédras. De VN-vredesmacht UNMIH (*UN Mission in Haiti*) assisteerde vervolgens de nieuwe regering van president Jean-Bertrand Aristide bij de democratische wederopbouw van het land. UNMIH kende een totale sterkte van zesduizend militairen en bijna zeshonderd politieagenten. De missie richtte zich vooral op het afdwingen van rust en orde en op het creëren van een veilige werkomgeving voor de *International Civilian Mission* (MICIVIH). Een andere taak was de begeleiding van de zuivering en 'heroriëntatie' van de Haïtiaanse strijdkrachten, van de beruchte paramilitaire milities (de zogenaamde 'attachés') en van het politieapparaat. Verder verleende UNMIH waar mogelijk humanitaire bijstand.

0746. **Orde en gezag.** Militaire assistentie draagt bij aan het algemene doel om orde en gezag te handhaven. In de eerste plaats is dit de taak van de militaire politie, of zelfs van de civiele politie die deel uitmaakt van de vredesmacht. Deze taak valt onder verantwoordelijkheid van de lokale civiele politie. Het handhaven van orde en gezag ondersteunt alle operationele acties en is essentieel voor het instellen van een democratisch gekozen burgerregering. Bij gebrek aan orde en gezag heeft militaire assistentie tot doel er voor te zorgen dat de politie de wet weer kan handhaven. Op deze manier vormt de vredesmacht de sterke arm van de burgerregering, waarbij duidelijk moet worden gemaakt dat het burgerbewind wordt ondersteund. Dit kan worden bereikt door civiele en militaire acties te coördineren en door plaatselijke veiligheidstroepen zo veel mogelijk te laten deelnemen aan de militaire operaties.

Twee Nederlandse waarnemers van de Koninklijke Marechaussee behorende tot UNAVEM hebben pech in Angola: ver van huis!
Foto: H. Keeris, MVD-DV

Demobilisatie-operaties

0747. Demobilisatie bestaat uit die activiteiten die een vredesmacht onderneemt om een redelijke graad van vrede en veiligheid in het operatiegebied te herstellen en te behouden. Over het algemeen wordt demobilisatie in vijf stappen uitgevoerd.

- a. Onderhandelen en tekenen van een passende vredesovereenkomst.
- b. Instellen en beheersen van een staakt-het-vuren.
- c. Terugtrekken en verzamelen van strijdende partijen.
- d. Ontwapenen van strijdende partijen.
- e. Verspreiden en zo mogelijk rehabiliteren van strijdende partijen.

Het mandaat van de UNAVEM-vredesmacht in Angola omvatte onder meer het toezicht door UNMO's (*UN Military Observers*) op het proces van ontwapening en demobilisatie van de strijdende partijen (UNITA en MPLA). Deze waren al decennia lang in een bloedige burgeroorlog verwickeld. De demobilisatietaak behelsde in de praktijk bijvoorbeeld het tellen van ingeleverde wapens, het bijeenbrengen van manschappen in verzamelgebieden, hun registratie als gedemobiliseerden en de controle op hun terugkeer naar de thuisgebieden. Door onwil van de betrokken partijen liep het demobilisatieproces echter al snel vast. Het geweld duurde voort.

0748. Deze stadia hoeven zich niet per se af te spelen in het gehele operatietoneel. Ze kunnen ook op een aangepaste wijze succesvol worden uitgevoerd op lokaal niveau. In feite is demobilisatie afhankelijk van een staakt-het-vuren. Daarop volgende stadia zijn afhankelijk van het in stand blijven van het staakt-het-vuren. Demobilisatie-operaties kunnen de vredeshandhavende troepenmacht de mogelijkheid bieden om bepaalde gezamenlijke verantwoordelijkheden over te dragen aan de strijdende partijen. Daarnaast biedt het ruimte voor samenwerking en verdeling van middelen tussen de vredesmacht en de bij het conflict betrokken partijen. Dit kan niet worden bereikt zonder aanzienlijke steun van de bevolking. Uiteindelijk zal de vredesmacht de taken op het gebied van veiligheid overdragen aan een geloofwaardige plaatselijke politiemacht. Het oprichten en opleiden van zo'n politiemacht kan tot de taken behoren.

0749. **Belang.** Zonder veiligheid kan geen langdurige vrede bestaan. Voor vredeshandhavende operaties is dus een elementaire veiligheidsstructuur noodzakelijk als basis voor verdere activiteiten. Zonder een bepaalde minimale veiligheid is het onwaarschijnlijk dat militair optreden op de lange termijn zal slagen. Demobilisatie-operaties, die in feite de uitvoerende fase behelzen van een verdrag, zijn daarom erg belangrijk in een vredeshandhavende context. Waar het geloof in de veiligheidsstructuur laag is, zal de vredesmacht op een geloofwaardige wijze moeten tonen dat hij in staat is de benodigde veiligheid te verschaffen en te garanderen.

0750. **Karakteristieken.** Een vredeshandhavende troepenmacht die zich bezighoudt met demobilisatie-operaties zal waarschijnlijk in een situatie terecht komen die *één of meer* van de volgende karakteristieken vertoont.

- a. Een slecht omschreven en omvangrijk operationeel gebied waarbinnen de strijdende partijen soms moeilijk zijn te definiëren. Het conflict kan inter- of intrastatelijk zijn.
- b. Geweld en wreedheden binnen de leefgemeenschappen.
- c. Verschillende partijen die bij het conflict zijn betrokken. Sommige hiervan zijn moeilijk te identificeren, handelen ongedisciplineerd en gehoorzamen nauwelijks aan een centrale of erkende autoriteit.
- d. Sporadisch lokaal verzet tegen de vredeshandhavende troepenmacht.
- e. Wijdverspreide aanwezigheid van ongemarkeerde mijnen en achtergebleven materieel en wapens die veiligheid en verplaatsingen belemmeren.

Humanitaire hulpverlening

0751. Humanitaire hulpverlening neemt een belangrijke plaats in bij de vredeshandhavende operaties. Bij tweede generatie vredeshandhavende operaties worden vredestroepen vaak geconfronteerd met het geven van humanitaire hulp aan mensen in extreem moeilijke omstandigheden, vaak in tijden van chaos. Hoofdstuk 8 behandelt de uitvoeringsbeginselen van deze taken.

Hoe problematisch de verlening van humanitaire hulp in een onveilige politiek-militaire omgeving kan zijn, bleek onder meer tijdens de burgeroorlog in Rwanda. In dit land leidden de spanningen tussen bevolkingsgroepen, Hutu's en Tutsi's, in 1994 tot totale anarchie en tot genocide. De reeds aanwezige hulporganisaties werden na het uitbreken van de gevechten geëvacueerd. De vredesmacht UNAMIR (*UN Assistance Mission for Rwanda*) en VN-hulporganisaties als UNHCR, UNICEF en WFP konden wegens de chaotische en gevaarlijke situatie nauwelijks in Rwanda opereren. De nadruk kwam vervolgens te liggen op humanitaire hulp aan de honderdduizenden vluchtelingen in de buurlanden Oeganda en Burundi.

0752. **Samenwerking.** Bij de meeste situaties waarin humanitaire hulp wordt verleend, is het waarschijnlijk dat er een breed scala aan civiele organisaties betrokken is, waaronder de VN, gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties en organisaties van particuliere vrijwilligers. Verschillende humanitaire hulpverleningsactiviteiten in het operatiegebied kunnen daardoor plaatsvinden onder verschillende leiding, autoriteiten en omstandigheden. Ze kunnen op lokaal of landelijk niveau worden uitgevoerd. Daarbij is het mogelijk dat medewerking van de plaatselijke autoriteiten ontbreekt. De vredesmacht moet daarom voor-

zichtig zijn met het verlenen van directe steun aan niet-erkende hulporganisaties, omdat die betrokken kunnen zijn bij illegale activiteiten (zoals het vervoeren van wapens). Samenwerking met dergelijke organisaties kan de wettelijke basis van het contingent schaden.

0753. **Militaire taken.** De militaire taken die betrekking hebben op humanitaire hulpverlening, vallen onder de volgende categorieën.

- a. **Bescherming van aflevering van goederen en van hulppersoneel** (tegen strijdende partijen of criminele elementen).
- b. **Administratieve taken**, inclusief de coördinatie van hulporganisaties en de distributie van voorraden. Speciale troepen zijn vaak het meest geschikt voor deze taken.
- c. **Ondersteuning** van bijvoorbeeld distributie, inbegrepen transport, voorraden, onderhoud en medische steun. Hulp van de genie behoort ook hiertoe, inclusief het aanleggen en onderhouden van wegen, bruggen en overige infrastructuur.

Instellen van en toezicht houden op beschermde gebieden

0754. Een commandant kan opdracht krijgen een beschermd gebied in te stellen en toezicht te houden op dat gebied. Daarnaast zal hij steun verlenen aan andere (civiele) hulporganisaties die binnen het beschermde gebied werken. Naast bescherming tegen een bedreiging van buitenaf kan een specifieke taak zijn te voorkomen dat een strijdende factie het beschermde gebied als uitvalsbasis gebruikt.

De anti-Irakese coalitie kondigde in 1991 een 'veiligheidszone' af in Noord-Irak. In dit beschermde gebied kon humanitaire noodhulp aan de Koerdische vluchtelingen worden verleend (operatie *Provide Comfort / Safe Haven*). Ongeveer 25.000 geallieerde militairen werden in de veiligheidszone gelegerd. Zij stonden onder Amerikaanse leiding en kregen ondersteuning van vliegdekschepen en luchtstrijdkrachten. Het concept van de beschermde gebieden kreeg zijn meest besproken (en omstreden) toepassing in Bosnië-Herzegovina. Daar werd in april/mei 1993 een zestal door de Bosnische Serviërs bedreigde moslimenclaves tot 'safe area' uitgeroepen. De VN slaagden er niet in de integriteit van deze gebieden werkelijk te garanderen.

0755. Beschermde gebieden kunnen worden ingesteld zowel als onderdeel van een vredeshandhavende als van een vredesafdwingende operatie. De exacte aard van de operatie zal afhankelijk zijn van de situatie op de grond, in en om het beschermde gebied, van het mandaat en de daarvan afgeleide opdracht en de hoeveelheid middelen die zijn toebedeeld om de opdracht te volbrengen. De factoren van invloed in en om het beschermde gebied betreffen onder meer de vaste bewoners van het gebied, vluch-

telingen, verplaatste groepen of personen en de aanwezigheid van troepen van één of meer van de strijdende partijen.

0756. Instellen en handhaven van een beschermd gebied als vredeshandhavende operatie (dus onder het mandaat van hoofdstuk VI van het Handvest van de Verenigde Naties) is volledig afhankelijk van de instemming van alle partijen, in ieder geval op strategisch en operationeel niveau. Een geloofwaardige troepenmacht is essentieel voor het succes van zo'n operatie. Zo'n, vaak omvangrijke, troepenmacht zal over voldoende (gevechts)middelen moeten kunnen beschikken om plaatselijke uitbarstingen van geweld te beheersen.

Garantie en ontzegging van verplaatsingen

0757. Bewegingsvrijheid is een grondbeginsel van vredeshandhavende operaties. Garantie en ontzegging van verplaatsingen zijn die operaties die als doel hebben verplaatsingen door de lucht, over land en over water in bepaalde gebieden of via bepaalde routes voor eigen eenheden te garanderen of juist aan anderen te ontzeggen. Op tactisch niveau kunnen de militaire taken die betrekking hebben op dergelijke operaties het bewaken of verbieden van het gebruik van landroutes omvatten. Dit kan dienen om de druk op belegerde steden of gebieden te verlichten, of de activiteiten van de strijdende partijen te beperken. Daarnaast kunnen er *no flying zones* worden afgedwongen om aanvallen op de bevolking te voorkomen. Commandanten staat bij dergelijke missies een breed scala aan troepen ter beschikking, zoals infanterie, gepantserde eenheden, genie, gevechtsvliegtuigen en luchtverdediging. De operaties liggen over het algemeen erg gevoelig, omdat altijd het risico bestaat van een plotselinge escalatie of aantasting van de onpartijdige status. Operaties die verplaatsingen moeten garanderen of ontzeggen, worden daarom meestal geleid op operationeel of strategisch niveau.

Iraanse tegenwerking beperkte in hoge mate de bewegingsvrijheid van de UNIIMOG-missie (UN *Iran-Iraq Military Observer Group*, 1988-1991). Deze moest toezien op de wapenstilstand die Iran en Irak na acht jaar oorlog sloten en op de demilitarisering van het Iraans-Iraakse grensgebied. De kleine groep UNIIMOG-waarnemers was voor een doelmatig toezicht op de 1400 kilometer lange grens geheel van volledige bewegingsvrijheid en goede transport- en verbindingsmiddelen afhankelijk. De Iraanse autoriteiten sloten echter regelmatig delen van de wapenstilstandszone voor de UNIIMOG-patrouilles af en hinderden het radioverkeer. Tevens werden verzoeken om vrije doorgang bij tenminste drie grensposten afgewezen. Protesten bij de Iraanse regering sorteerden weinig effect.

0758. Net als bij het instellen van en toezicht houden op beschermde gebieden kunnen deze taken zowel onder het mandaat van vredeshandha-

vende als van vredesafdwingende operaties vallen. In het eerste geval ligt de nadruk op instemmingsbevorderende maatregelen. Natuurlijk moeten de eenheden die deze taken uitvoeren voldoende zijn bewapend en beschermd, teneinde voldoende geloofwaardigheid uit te stralen en zo nodig plaatselijke uitbarstingen van geweld te kunnen neutraliseren.

Operationele activiteiten

0759. Een vredesmacht zal normaal gesproken de hiervoor beschreven operationele taken uitvoeren, gebruikmakend van operationele activiteiten zoals die hier staan beschreven. Deze activiteiten zijn onder te verdelen in instemmingsbevorderende en uitvoeringsactiviteiten. Het betreft die pragmatische handelingen die door individuen en kleine eenheden worden uitgevoerd in het veld.

0760. **De instemmingsbevorderende activiteiten** richten zich vooral op mentale aspecten, zoals draagvlak, vertrouwen en geloofwaardigheid. Dit helpt de uiteindelijke oplossing van het conflict dichterbij te brengen. De instemmingsbevorderende activiteiten dragen bij aan de *hearts and minds*-campagne. Het betreft de volgende activiteiten.

- a. onderhandeling en bemiddeling
- b. liaison
- c. civiel-militaire samenwerking
- d. publieke informatie en pers
- e. informatie gericht op de lokale bevolking
- f. contacten met de bevolking

0761. **De uitvoeringsactiviteiten** verschaffen fysieke beheersing van de operationele omgeving. Op deze manier creëren ze mogelijkheid om de volgende instemmingsbevorderende activiteiten toe te kunnen passen.

- a. militaire informatie
- b. waarnemen en monitoren
- c. interpositie
- d. toezicht
- e. controle maatregelen
- f. patrouilleren
- g. beschermen van konvooiën

0762. Het verwerven van militaire informatie is vooral bij vredesondersteunende operaties van groot belang. De oorzaak is het vaak diffuse karakter van deze operaties. Technische hulpmiddelen helpen vaak weinig. *Human intelligence*, zoals verkenners en speciale troepen, spelen bij vredesondersteunende operaties een belangrijke rol.

0763. **Samenstelling van de vredes machten.** De samenstelling van de vredesmacht die deze activiteiten toepast, zal per operatie variëren. Onder sommige omstandigheden zijn kleine eenheden met ongewapend of lichtbepapend personeel voldoende. Bij interpositie of beschermde gebieden kunnen echter grote eenheden bestaande uit zwaardere bepapende militairen met gepantserde voertuigen, indirecte vuursteun en oproepbare versterkingen nodig zijn. Zulke eenheden kunnen zowel uit multinationale troepen bestaan als uit troepen afkomstig van één natie.

0764. **Betrokkenheid van de strijdende partijen.** De beste manier om een instemmingsraamwerk te versterken is de strijdende partijen actief bij het vredesproces te betrekken. Als de betrokken partijen bereid zijn een bijdrage te leveren aan een succesvolle afronding van een vredeshandhavende operatie, zal de wil om samen te werken sterk toenemen. In feite moet de commandant trachten, als dit mogelijk is, de strijdende partijen deelgenoot te maken van het vredesproces. Aan de betrokken partijen moet, indien mogelijk, de gelegenheid worden geboden om zowel met elkaar samen te werken als met de vredesmacht. Hierbij kan men denken aan gezamenlijke patrouilles, controlepunten en de bescherming van humanitaire hulpverlening. De strijdende partijen op deze manier betrekken bij het vredesproces is echter niet zonder risico. Er is dan ook behoefte aan nauwgezet toezicht door eenheden van een vredesmacht.

Sectie 4 – Vredesafdwingende operaties

0765. Deze publicatie definieert de vredesafdwingende operatie als een militaire actie die valt onder de jurisdictie van hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties en die tot doel heeft, eventueel met gebruikmaking van militair geweld, de internationale vrede en veiligheid te handhaven of te herstellen. Het gaat daarbij om die situaties, waarvan de VN- Veiligheidsraad heeft vastgesteld dat er sprake is van een bedreiging van de vrede, een schending van de vrede of wanneer er sprake is van een daad van agressie.¹

0766. **Plaats in het spectrum van vredesondersteunende operaties.** Vredesafdwingende operaties staan aan de andere kant van het instemmingsscheidingsvlak dan vredeshandhavende operaties: er is niet altijd – sterker nog, meestal géén – sprake van instemming van alle partijen bij het conflict, noch op het tactische, noch op het operationele niveau van optreden (zie afbeelding op volgende pagina).

Conceptuele benadering.

0767. De doelstelling van vredesafdwingende operaties is om de maatregelen af te dwingen die zijn vastgelegd in het mandaat van de vredes-

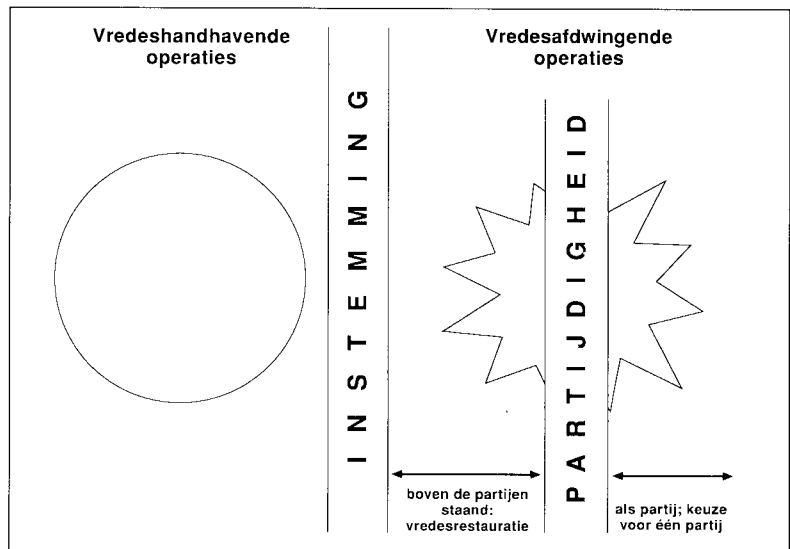
Waarnemen – bij dag en bij nacht – is een van de uitvoeringsactiviteiten van alle vredesondersteunende operaties. Een infanterist kijkt door zijn helderheidsversterker vanaf zijn gepantserd infanterievoertuig in Bosnië (maart 1996).

Foto: P. van Bastelaar, AVD-KM

macht. Deze maatregelen zijn opgesteld om een conflict te voorkomen of om het te stoppen wanneer de vijandigheden reeds zijn begonnen. Een vredesafdwingende troepenmacht gebruikt geweld, of dreigt daarmee, om de strijdende partijen te dwingen of te overtuigen mee te werken met de maatregelen die in het mandaat zijn vastgelegd. Daarbij kan de vredesmacht optreden als boven de partijen staand of als partij. De eerste vorm wordt ook vredesrestauratie genoemd. In de tweede vorm komt de vredesmacht op voor één partij en maakt hij een duidelijke keuze.

Er bestaan twee soorten vredesafdwingende operaties: als boven de partijen staand en als partij.

0768. Het is niet het uiteindelijke doel van vredesafdwingende operaties de troepen van de strijdende partijen te vernietigen. Hoewel gevechten bij vredesafdwingende operaties noodzakelijk kunnen zijn, is het geen oorlog. De ROE zijn dan ook vaak restrictiever dan bij de eerder behandelde gevechtsoperaties. Natuurlijk kunnen vredesafdwingende operaties niet de onderliggende problemen oplossen die de oorzaak waren van het conflict. Wel kunnen ze de voorwaarden scheppen die het mogelijk maken tot een vreedzame oplossing van het conflict te komen. De uiteindelijke maatlat voor succes is derhalve geen militaire, maar een politieke. Het is voor commandanten dan ook noodzakelijk een heldere voorstelling van de politieke doelstellingen te hebben. Zij moeten zich goed realiseren wat de invloed van hun militaire operaties is op het bereiken van die doelstellingen. Vredesafdwingende operaties kunnen voorkomen in interstatelijke en in intra-statelijke conflicten. Het optreden van de partijen betrokken bij het conflict kan zowel een regulier als een irregulier karakter hebben.

0769. In principe gelden ook bij vredesafdwingende operaties de grondbeginselen voor vredesondersteunende operaties. Wanneer het echter (plaatselijke en tijdelijk) tot gevechten komt, gelden de beginselen van de gevechtsoperaties, die in hoofdstuk 6 behandeld zijn.

0770. Kenmerkend voor vredesafdwingende operaties is de vaak beperkte doelstelling van militaire operaties die de Veiligheidsraad vaststelt. Deze militaire operaties ondersteunen veelal direct bepaalde diplomatieke activiteiten. Het militaire optreden moet zuiver en ondubbelzinnig in relatie staan met dat doel. Hoewel het proportionaliteitsbeginsel voor elk militair optreden geldt, zal disproportioneel geweld bij vredesafdwingende operaties onvermijdelijk leiden tot escalatie van het conflict of tot verlies van draagvlak bij de eigen achterban. Het beginsel van minimaal gebruik van geweld geldt dus ook hier. Vredesafdwingende operaties vragen om een geloofwaardige inzet van militaire middelen. Alleen geloofwaardigheid en vastberadenheid zullen de tegenstander naar de onderhandelingstafel brengen. Bij vredesafdwingende operaties staan de volgende beginselen dus centraal: doelgerichtheid, legitimiteit en geloofwaardigheid.

0771. **Rol van de troepenmacht.** Een vredesafdwingende troepenmacht kan twee rollen vervullen.

- a. als boven de partijen staand (vredesrestauratie)
- b. als partij of één partij steunend

0772. **Als boven de partijen staand.** Wanneer een vredesmacht boven de partijen staat is hij in beginsel onpartijdig. Partijdigheid of in ieder geval de perceptie van partijdigheid zal bij vredesafdwingende operaties altijd

bestaan. Partijdigheid zal echter een politieke oplossing voor de lange termijn in de weg staan. Commandanten en eenheden moeten de beginselen en technieken om instemming met het optreden te verwerven en voorts te behouden ook bij vredesafdwingende operaties zo veel mogelijk volgen. Door sommige landen, zoals Frankrijk, wordt deze vorm 'vredesrestauratie' genoemd.

0773. **Als één van de partijen.** Een vredesmacht die partij kiest tegen een agressor is per definitie partijdig. De vredesmacht moet echter trachten zo snel mogelijk na beëindiging van gevechtsacties over te gaan tot vredesopbouwende activiteiten. Ook bij deze activiteiten staan de beginselen en technieken om instemming met het optreden te verwerven en behouden centraal.

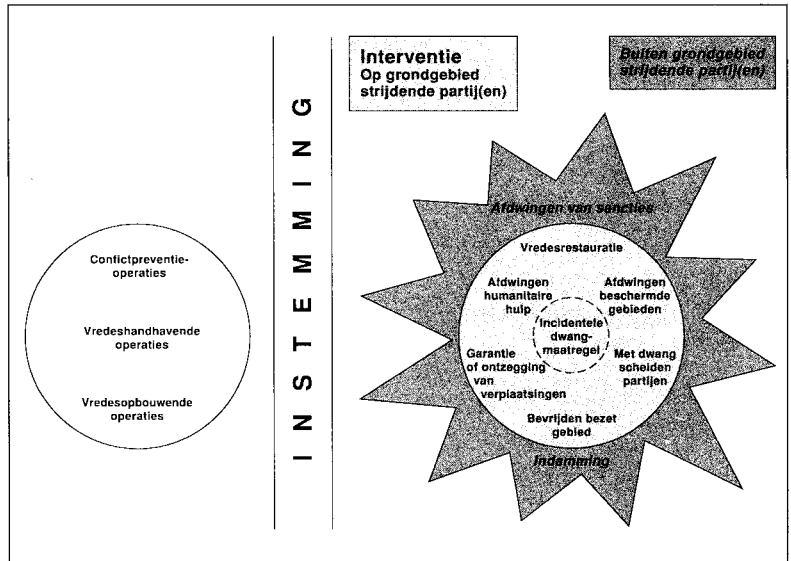
0774. **Aard van het conflict.** Een vredesmacht kan optreden in een internationaal en in een binnenlands conflict. In beide gevallen kan hij optreden op en buiten het grondgebied van de partijen. Zo kan een land op zijn grondgebied worden ondersteund bij de strijd tegen een externe agressor. Ook kan buiten het grondgebied van een agressor door middel van het afdwingen van sancties, bijvoorbeeld een blokkade, worden getracht hem op andere gedachten te brengen.

0775. **Interventies.** Afdwingende activiteiten die eenheden op het grondgebied van de strijdende partij(en) uitvoeren, kunnen incidenteel zijn of een meer permanent karakter hebben, zoals in het geval van een interventie. Men moet zich realiseren dat het inter-

veniëren in een Staat het beginsel van niet-inmenging in de interne aangelegenheden van een Staat aantast. Op grond van het Handvest van de VN is interventie bij dreigend gevaar voor de internationale vrede en veiligheid toegestaan als zij is gesanctioneerd door de Veiligheidsraad. Artikel 2, sub 7 van het Handvest vermeldt dat het beginsel van niet-inmenging de toepassing van dwangmaatregelen ingevolge Hoofdstuk VII niet in de weg staat. Dit hoofdstuk behandelt 'maatregelen met betrekking tot bedreigingen van vrede, vredebreuk en daden van agressie'. Volgens artikel 39 van dat hoofdstuk bepaalt de Veiligheidsraad of hiervan sprake is. De Veiligheidsraad doet vervolgens aanbevelingen of beslist welke maatregelen er zullen worden genomen overeenkomstig het in artikel 41 of 42 bepaalde ter handhaving of herstel van internationale vrede en veiligheid.

Handvest van de Verenigde Naties
artikel 2, sub 7

Geen enkele bepaling van dit Handvest van de Verenigde Naties geeft de bevoegdheid tussenbeide te komen in aangelegenheden die in wezen onder de binnenlandse rechtsmacht van een Staat vallen.

Ook vredesafdwingende operaties kennen vaak een combinatie van verschillende taken.

Taakclusters

0776. Afhankelijk van het mandaat van een vredesafdwingende operatie voert de troepenmacht een of meer van de volgende taken uit, op of buiten het grondgebied van de strijdende partij(en) (zie afbeelding). Een aantal taakclusters komt overeen met die van vredeshandhavende operaties. De uitwerking van de inhoud is hier dan ook niet verder uitgewerkt. Wel moet men zich realiseren dat de mogelijkheden voor het afdwingen van de maatregelen met militair geweld groter zijn; dat heeft invloed op de wijze van uitvoering.

0777. De taakclusters die van toepassing kunnen zijn.

- a. opleggen van sancties
- b. indamming
- c. incidentele dwangmaatregelen
- d. interventie, met als doel:
 - (1) vredesrestauratie
 - (2) afdwingen van humanitaire hulpverlening
 - (3) garanderen en ontzeggen van verplaatsingen
 - (4) instellen en handhaven van beschermd gebied
 - (5) met dwang scheiden van strijdende partijen
 - (6) bevrijden van bezet gebied

0778. **Opleggen van sancties.** Het doel van het afdwingen van door de politiek opgelegde sancties is te voorkomen dat de oorlogvoerende partij(en) gebruik kan (kunnen) maken van externe bevoorrading en han-

delsactiviteiten die van buitenaf de economie of de militaire capaciteit van de oorlogvoerende partij(en) kunnen vergroten. Ook kan het gaan om het beperken van de bewegingsvrijheid om deze activiteiten zelf uit te voeren. Een troepenmacht kan sancties afdwingen door blokkades, interdictie of een quarantaine. Deze activiteiten zijn niet te verwarren met het embargo, een politiek-economisch instrument in het kader van het herstellen van de vrede. Een embargo is namelijk een economische sanctie waarbij de deelnemende landen met naam en toenaam genoemde goederen aan een land ontzeggen. Een troepenmacht kan naleving van een embargo met militaire middelen controleren, maar niet afdwingen. Artikel 42 van het Handvest suggereert de mogelijkheid van het gebruik van demonstraties, blokkades of andere operaties met mogelijk militair geweld, wanneer de Veiligheidsraad van mening is dat de maatregelen gebaseerd op artikel 41 niet voldoende werken.

Een operatie, zoals uitgevoerd door de Verenigde Staten tegen Cuba tijdens de Cuba-crisis in 1962, valt, hoewel in de wandelgangen vaak 'blokkade' genoemd, niet onder de hierboven genoemde definitie, omdat de Veiligheidsraad zich niet expliciet uitgesproken had. De vs noemden deze afgrenzing van Cuba dan ook 'quarantaine'. Ook de feitelijke afgrenzing van Irak (1990), voordat resolutie nummer 665 van de Veiligheidsraad van kracht werd, werd geen blokkade, maar 'interdictie' genoemd.

0779. **Indamming.** Een indamming is een militaire operatie die tot doel heeft een gewapend conflict te beheersen in ruimte of in intensiteit, waarbij de uitvoerende troepen al dan niet gebruik maken van militair geweld. De indamming ondersteunt een politieke oplossing van het conflict. Indamming kan preventieve ontplooiing inhouden.

0780. **Incidentele dwangmaatregelen** zijn een vorm van waarschuwing en omvatten militaire activiteiten van beperkte duur en doelstelling die zijn gericht op doelen op het grondgebied van de bij het conflict betrokken partij of partijen.

Na de Golfoorlog (1991) vonden, op last van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties, inspecties plaats in Irak, teneinde vast te stellen of en waar massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen (scud's) werden geproduceerd. Toen bleek dat de Iraakse autoriteiten deze inspecties voortdurend dwarsboonden, en bovendien geleide wapens opstelden in de zogenaamde *No-Fly Zone*, voerden de Verenigde Staten, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk tezamen incidentele dwangmaatregelen uit in de vorm van bombardementen op Iraakse doelen.

0781. **Interventie.** Elke andere vorm van het gebruik van militaire middelen op het grondgebied van de strijdende partijen, zonder dat deze

daarmee instemmen, behoort tot de interventies. Interventies kunnen verschillende doelstellingen hebben. Ook de mate van geweldsintensiteit kan sterk variëren. Interventies omvatten de volgende taken of combinatie daarvan.

Voorbeelden van interventies binnen een door de Veiligheidsraad van de VN door middel van resoluties bepaald kader zijn schaars. De Korea-oorlog van 1950–1953, de bevrijding van Koeweit in 1991 en de operaties in Rwanda in 1994 zijn uitzonderingen.

- a. **Vredesrestauratie.** Handhaven van orde en gezag en een stabiele (democratische) overheid zijn voorwaarden voor het stabiliseren en normaliseren van de situatie, teneinde gedurende en vooral ook na het conflict de civiele overheid en maatschappij weer op gang te brengen. Vredesrestauratie betreft het onpartijdige, op politieoptreden gelijkend optreden van een vredesmacht om de uitvoering van het mandaat en de handhaving van orde en gezag aan een staat of groep op te leggen. Zo snel mogelijk na het uitvoeren van deze taak draagt de commandant de bevoegdheden over aan een competente en legitieme civiele regering of overheid. Voorwaarde voor succesvol afronden van vredesrestauratie is dat de strijdende partijen ervan overtuigd worden dat zij meer te verliezen hebben dan te winnen wanneer zij voortgaan op het gekozen pad. Omdat instemming zeker niet altijd gegarandeerd is, krijgen ook instemmingsbevorderende activiteiten ruime aandacht van de vredesmacht. De inzet van IFOR-troepenmacht in 1996 in Bosnië is een voorbeeld van vredesrestauratie.
- b. **Afdwingen van humanitaire hulpverlening** in een niet-bevriende omgeving voorziet er vooral in dat hulp diegenen bereikt waarvoor hij bedoeld is. Dit omvat het garanderen van vrijheid van beweging voor hulpverleners en het beschermen van de hulpvoorraden en hulpverleners. Intensieve coördinatie met NGO's is een absolute voorwaarde. Ook kan een humanitaire interventie tot doel hebben een genocide te stoppen. Tot dit cluster kan ook het evacueren van bevolking worden gerekend.
- c. **Garanderen of ontzeggen van verplaatsing** omvat alle operaties te land, ter zee of in de lucht die tot doel hebben de eigen verbindingslijnen in (of boven) het operatiegebied zeker te stellen of die van een of meer strijdende partijen af te snijden.
- d. **Instellen en handhaven van een beschermd gebied** in het kader van een vredesafdwingende operatie heeft als uitgangspunt dat de bevolking die zich in het beschermde gebied bevindt, instemt met de operatie. Wanneer deze zone is ingesteld, zal de troepenmacht de veiligheid van het gebied afdwingen.
- e. **Met dwang scheiden van de strijdende partijen** kan noodzakelijk zijn om voorwaarden te scheppen voor de onderhandelingen over een vrede. In tactische zin vergt het met dwang scheiden van strijdende

partijen aanvallende inzet van troepen met als doel demarcatielijnen en gedemilitariseerde zones af te dwingen. Het kan noodzakelijk zijn de middelen van één of beide strijdende partijen te vernietigen of in te nemen. Nadat deze activiteiten zijn uitgevoerd, kan een troepenmacht door middel van interpositie de taken in de demarcatiezone innemen.

- f. **Bevrijden van bezet gebied** behoort ook tot de vredesafdwingende operaties. De militaire activiteiten behoren tot de categorie gevechtsoperaties en zijn in hoofdstuk 6 beschreven.

Operationele activiteiten.

0782. Een troepenmacht die vredesafdwingende operaties uitvoert, zal normaal gesproken de operationele taken uitvoeren, daarbij gebruikmakend van dezelfde operationele activiteiten als bij het eerder in dit hoofdstuk bij vredeshandhaving en in het vorige hoofdstuk genoemde optreden tegen reguliere of irreguliere tegenstanders. Het betreft vooral de volgende activiteiten.

- a. verzamelen van inlichtingen
- b. waarnemen, monitoren en onderzoeken
- c. interpositie
- d. toezicht
- e. controle maatregelen
- f. patrouilleren
- g. begeleiden en beschermen van konvooien
- h. kordon- en zoekoperaties
- i. offensieve operaties, zoals de overval of grootschaliger aanvallend optreden
- j. defensieve operaties, vooral bij indamming

0783. Vooral bij intrastatelijke conflicten zal het nodig zijn de instemming te (her)winnen. Deze instemmingsbevorderende activiteiten staan bij de vredeshandhavende operaties centraal.

- a. onderhandeling en bemiddeling
- b. liaison
- c. civiel-militaire samenwerking
- d. publieke informatie en pers
- e. informatie gericht op de lokale bevolking
- f. contacten met de bevolking

8 Overige niet-oorlogsoperaties

Sectie 1 – Inleiding

0801. **Doel.** Dit hoofdstuk beschrijft de grondslagen van de overige niet-oorlogsoperaties: humanitaire operaties, evacuatie van non-combattanten¹ en militaire assistentie. Hoewel deze taken over het algemeen in internationaal verband worden uitgevoerd, kunnen ze ook unilateraal, dus door Nederland alleen, plaatsvinden. Hoofdstuk 9 behandelt de specifieke aspecten van deze taken wanneer zij binnen Nederland of in het Koninkrijk der Nederlanden plaatsvinden.

0802. Deze overige niet-oorlogsoperaties zullen in veel gevallen worden uitgevoerd in combinatie met bepaalde vredesondersteunende operaties; soms zelfs met gevechtsoperaties. Dit kan zowel vredeshandhavende als vredesafdwingende operaties betreffen, dus zowel vallend onder de jurisdictie van hoofdstuk VI en hoofdstuk VII van het Handvest van de VN. Samenvallen met vredesondersteunende operaties is echter geen voorwaarde. Daarom zijn deze operaties apart behandeld.

0803. **Opzet.** Dit hoofdstuk behandelt eerst de conceptuele benadering van de overige niet-oorlogsoperaties. Vervolgens bespreekt het de verschillende taken inhoudelijk op hoofdlijnen.

Sectie 2 – Conceptuele benadering

0804. Definiëring

- a. **Humanitaire operaties** omvatten programma's die tot doel hebben de gevolgen van natuurlijke of door de mens veroorzaakte rampen of van andere omstandigheden die een grootschalige bedreiging van leven kunnen veroorzaken, weg te nemen of te verminderen. Ook betreft het optreden in omstandigheden die kunnen leiden tot grote beschadigingen of verlies van bezittingen van deze mensen. Het betreft hier vooral situaties waarbij de verantwoordelijke overheden niet in staat zijn, of niet wensen de noodzakelijke voorzieningen te verschaffen.
- b. **Evacuatie van non-combattanten**, in het Engels veelal aangeduid als *Non-combatant Evacuation Operation* (NEO), is militair optreden dat

tot doel heeft burgerbevolking of niet-gewapende militairen uit een crisis-, conflict- of oorlogsgebied te evacueren. Evacuatie-operaties kunnen ook vluchtelingen (binnen het oorlogsgebied) naar een veiliger omgeving brengen.

- c. **Militaire assistentie** omvat optreden dat op verzoek van en ter ondersteuning van een regering, regionale of plaatselijke overheid of militaire organisatie wordt uitgevoerd. Militaire assistentie is bij vredesafdwingende operaties moeilijk uit te voeren, zeker als de vredesmacht zonder de instemming van de betrokken regering of overheid optreedt. Wel kan het plaatsvinden wanneer het legitiem, bevoegd gezag instemt met de militaire interventie. Het betreft dan vooral ook het handhaven van orde en gezag. Na het conflict speelt militaire assistentie een belangrijke rol bij het opbouwen van de maatschappij.

o8o5. **De positie van de krijgsmacht.** De civiele overheid is doorgaans verantwoordelijk voor de coördinatie en de uitvoering van bovengenoemde operaties. Zo is elke regering bijvoorbeeld verantwoordelijk voor het voeden van haar staatsburgers en het handhaven van orde en gezag. Is een land niet in staat aan deze verplichtingen te voldoen, dan kan de internationale gemeenschap of een individueel land besluiten humanitaire operaties in dat land in nood uit te voeren. In veel gevallen zal dit plaatsvinden op verzoek van dat land. Wanneer civiele instanties niet in staat zijn die nood te lenigen, kan een staat ertoe besluiten voor die humanitaire operaties zijn krijgsmacht in te zetten. Een ander voorbeeld: de Staat der Nederlanden is tot bepaalde hoogte verantwoordelijk voor de veiligheid van haar staatsburgers, ook in het buitenland, ten tijde van een crisis aldaar. Wanneer een crisis ontstaat, zal de ambassadeur of een andere vertegenwoordiger van de regering – indien nodig – staatsburgers adviseren het crisisgebied te verlaten. Wanneer dit niet meer met civiele middelen kan worden geregeld, kan de regering de krijgsmacht verzoeken deze evacuatietaak over te nemen. Ten slotte zal ook militaire assistentie slechts worden uitgevoerd totdat deze overheid weer in staat is de taken zelf ter hand te nemen. Militaire operaties hebben dus over het algemeen een supplementair karakter. Hierdoor blijft de inzet van militairen, in tijd, veelal beperkt. Civiele organisaties nemen de taken zo snel mogelijk en als het kan geleidelijk over.

o8o6. **Kenmerkend** voor overige niet-oorlogsoperaties is het volgende.

- a. Regeringen, politieke en diplomatieke (veiligheids)organisaties en andere (civiele) organisaties zijn onvoldoende in staat gebleken om de door de (internationale) politiek gestelde doelen te bereiken.
- b. Gelijktijdige uitvoering met de in hoofdstuk 6 en 7 beschreven operaties in vrijwel alle typen van gewapend conflict is mogelijk.

- c. De mate van instemming kan variëren van volledige tot geen; gedurende de operatie kan dit ook veranderen.
- d. Het geweldsrisico kan variëren van geen tot aanzienlijk.
- e. De inzet van militairen is in tijd beperkt.

Sectie 3 – Humanitaire operaties

o807. De reikwijdte van humanitaire operaties is de afgelopen jaren enorm toegenomen. Het is te verwachten dat deze trend zich de komende jaren zal voortzetten. Bij deze operaties kan het om situaties betreffen waar een verantwoordelijke civiele overheid niet meer in staat is haar taak effectief uit te voeren, of erger nog, waar zij zich richt tegen de eigen bevolking. Vooral in dit laatste geval is het waarschijnlijk dat het uitvoeren van humanitaire operaties gepaard moet gaan met het gebruik van of dreigen met geweld. Militairen moeten zich er daarbij rekenschap van geven, dat wanneer besloten wordt om met militaire middelen humanitaire operaties te beveiligen, sommige internationale hulpverleningsorganisaties zullen besluiten zich al dan niet tijdelijk terug te trekken. Dit legt een extra druk op de militaire middelen bij het uitvoeren van humanitaire operaties.

Een humanitair konvooi Nederlandse vrachtwagens van het LOGTBAT passeert een vouwbrug in Bosnië-Herzegovina.
Foto: AVD-KM

Medio juni 1992 verslechterde de humanitaire situatie voor de bevolking in Bosnië-Herzegovina dramatisch. Het mandaat van de vooral in Kroatië opererende vredesmacht UNPROFOR werd daarom tot dit gebied uitgebreid. Deze uitbrei-

ding hield onder meer een nauwe samenwerking van VN-troepen met de vluchtelingenorganisatie UNHCR in. VN-eenheden voerden transporten met hulpgoederen uit in Bosnië-Herzegovina. Deze werden door in totaal vijf infanteriebataljons beveiligd. Ook Nederland droeg – samen met België – aan de humanitaire operatie bij, vooral in de vorm van een transporteenheid (1 NL/BE VN TBAT, sinds april 1995 1 (NL/BE) VN LOGTBAT). Het Nederlandse bataljon voerde, voor zover de oorlogsomstandigheden dat toelieten, ‘lijndiensten’ uit tussen de UNHCR-*warehouses* en verdeelpunten.

0808. **De doelstelling** van humanitaire operaties is het redden van levens, verminderen van menselijk leed of het vooruitzicht bieden op een menswaardig bestaan. Ze worden uitgevoerd in omstandigheden waarbij de lokale autoriteiten niet kunnen of willen bijdragen aan de ondersteuning van de bevolking.

0809. **Wettelijke basis.** Bij een intrastatisch conflict kent het internationale recht bepalingen die betrekking hebben op het toekennen van humanitaire hulp. Zo beschrijft het gezamenlijke artikel 3 (en de artikelen van de aanvullende protocollen) van alle vier de Geneefse Verdragen uit 1949, die betrekking hebben op de bescherming van oorlogsslachtoffers, bepaalde minimale humanitaire normen die moeten worden nageleefd bij een gewapend conflict dat *geen* internationaal karakter heeft en dat plaatsvindt op het grondgebied van één van de bij de Verdragen aangesloten partijen.

0810. **Context.** Het feit dat grote groepen mensen in nood zijn, kan zowel een gevolg zijn van een natuurramp, zoals aardbevingen, overstromingen, hongersnood en droogte, als van een door mensen veroorzaakte ramp, zoals een radioactieve of chemische besmetting, een industriële ramp of oorlogshandelingen. Daarnaast kan de uitvoering van humanitaire operaties noodzakelijk zijn door de vlucht van grote groepen mensen voor politieke, etnische of religieuze vervolging.

0811. Bij veel hulpverleningssituaties zal een groot aantal civiele organisaties betrokken zijn. Het betreft hier natuurlijk de VN, gouvernementele, niet-gouvernementele en private organisaties. Voorbeelden van dergelijke organisaties zijn het VN Department voor Humanitaire Aangelegenheden (*United Nations Department of Humanitarian Affairs* [UNDHA]), de VN Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen (*United Nations High Commissioner for Refugees* [UNHCR]), het Internationale Rode Kruis en de Rode Halve Maan (*International Committee of the Red Cross and the Red Crescent* [ICRC]), Artsen zonder Grenzen (*Médecins sans Frontières* [MSF]) en het Internationale Reddings Comité (*International Rescue Committee* [IRC]). Vaak zal een van deze organisaties de totale coördinatieverantwoordelijkheid voor een humanitaire actie hebben. Als gevolg hiervan kunnen humanitaire taken onder specifieke richtlijnen, bevoegdheden of voorwaar-

den plaatsvinden, die afwijken van die voor de andere in deze publicatie genoemde militaire operaties. Humanitaire operaties kunnen plaatselijk of binnen een geheel land worden uitgevoerd. In sommige gevallen zullen lokale autoriteiten niet meewerken met de uitvoering van de taken. Militaire hulpverleners moeten daarom voorzichtig zijn met het geven van directe steun aan hulpverleningsorganisaties waarvan onzeker is of zij een overeenkomstig oogmerk hebben. De organisaties kunnen betrokken zijn bij illegale activiteiten, zoals het vervoer van wapens. Dit kan de legitieme uitstraling van de militaire hulpverleners in diskrediet brengen.

o812. In conflicten waarbij één partij bewust de primaire levensbehoeften aan de bevolking onthoudt of wanneer een genocide dreigt, kan de internationale gemeenschap besluiten humanitaire operaties met geweld af te dwingen; er is dan sprake van een humanitaire interventie.

o813. Overwegingen bij humanitaire operaties.

- a. **Samenwerking.** Organisaties die humanitaire operaties verrichten, moeten samenwerken met de autoriteiten van de ontvangende landen om zeker te stellen dat alle behoeften worden afgedekt.
- b. **Instemming.** Humanitaire operaties vinden, in beginsel, plaats met instemming van de betrokken staat en in principe op verzoek; indien dit niet het geval is, spreekt men van een humanitaire interventie.
- c. **Veiligheid.** Specifieke beveiligingsmaatregelen kunnen vereist zijn om de hulpverleningsinstanties, humanitaire hulpeenheden en de hulpbehoevenden te beveiligen. Deze groepen moeten worden beschermd tegen vijandige acties van groeperingen in het inzetgebied en het kan noodzakelijk blijken orde te handhaven onder elkaar bestrijdende bevolkingsgroepen. Ditzelfde geldt voor beveiliging tegen criminele elementen.
- d. **Taakomschrijving en inzetduur.** Het doel van een operatie die gestart is met een duidelijke militaire component, is zo snel mogelijk over te gaan naar een volledig civiele uitvoering van deze taken. Taakafbakening en duidelijke doelen verschaffen daarbij inzicht in het moment van die overgang en het vrijmaken van militaire eenheden. De overdracht van verantwoordelijkheid van de militaire component naar hetzij de nationale instanties, hetzij een civiele internationale instantie moet nauwkeurig gepland en gecoördineerd worden, voordat de overgangsfase begint.

o814. Soorten humanitaire operaties. Deze publicatie onderscheidt drie soorten humanitaire operaties.

- a. rampenbestrijding
- b. vluchtelingen hulp
- c. humanitaire hulpverlening

Rampenbestrijding

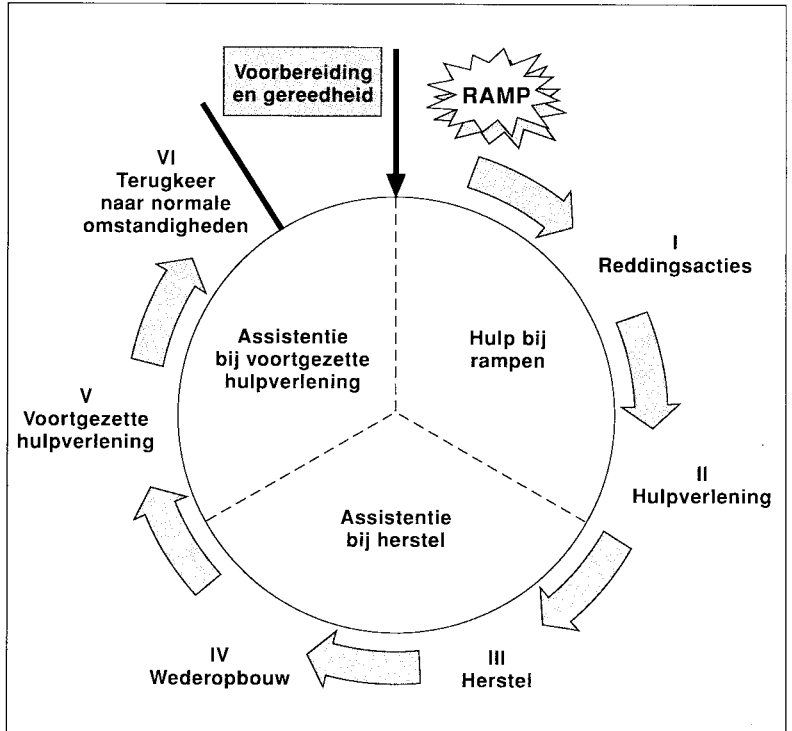
o815. Rampenbestrijding richt zich op het verlichten van menselijk lijden, het redden van levens en het maken van noodvoorzieningen om in de primaire levensbehoeften van de slachtoffers van de ramp te voorzien. Daarnaast staat het beschermen van bezittingen centraal. Iedere ramp kent unieke elementen. Echter, analyses van eerdere rampen en de bestrijding daarvan kunnen dienen als richtsnoer voor de nationale en lokale autoriteiten. Hierdoor kunnen noodzakelijke (voorbereidings)maatregelen worden getroffen, zoals de opslag van drinkwaterinstallaties, houdbaar voedsel, tenten en dekens.

Nederland verleende na 1945 verschillende malen humanitaire bijstand in rampgebieden. De Indiase provincie Bihar werd in 1968 zwaar getroffen door watersnood, epidemieën en voedseltekorten. De Koninklijke landmacht stuurde, in samenwerking met het ministerie van Buitenlandse Zaken, een hulpteam van genisten en burgerspecialisten. Dit team zette ter plaatse een irrigatieproject op, als onderdeel van het Bihar *Water Development Project*. De totale inzetduur zou uiteindelijk een heel jaar bedragen, van mei 1968 tot mei 1969. Nog geen jaar later voerde een genieconstructiecompagnie een vergelijkbare opdracht uit na de watersnood in Tunesië.

o816. Rampenbestrijding kent een zestal fasen. Over het algemeen wordt om inzet van militaire middelen gevraagd voor ondersteuning tijdens de eerste fasen: redding en hulpverlening. De uitvoering van de overige fasen is een eerste verantwoordelijkheid voor lokale instanties, eventueel gesteund door niet-gouvernementele organisaties, dan wel de VN. Elke fase van de rampen-bestrijdingscyclus kent haar eigen kenmerken en behoeften. Planners moeten zich er rekenschap van geven in welke fase van de cyclus zij eenheden gaan inzetten. Natuurlijk kunnen de fasen deels een overlap vertonen.

o817. **Reddingsfase.** De nadruk ligt in deze fase op het zoeken en redden van slachtoffers en het wegnemen van levensbedreigende situaties. Reddingsteams, medische noodteams en genie vormen de cruciale componenten van de rampenbestrijdingseenheid (noodhulpteams) in deze fase. Deze eenheden moeten dus als eerste verplaatsen naar het rampgebied. Tevens dient verkenningcapaciteit beschikbaar te zijn voor inventarisatie van de behoefte aan middelen in de hulpverleningsfase en afstemming hiervan op de samenstelling van de eenheid.

o818. **Hulpverleningsfase.** Nu de slachtoffers niet meer in onmiddellijk gevaar verkeren, verschuift de rampenbestrijding naar hulpverlening. Het betreft hier vooral het verschaffen van voldoende voedsel, water en (tijdelijk) onderdak. Het rampenbestrijdingscontingent dient aan deze fase te

Activiteitencyclus bij rampenbestrijding. Door militairen gegeven noodhulp betreft vooral de fasen I en II.

worden aangepast. De prioriteiten verschuiven naar vervoer en distributie van voorraden en het bouwen van tijdelijk onderdak en noodzakelijke voorzieningen zoals ziekenhuizen in of in de onmiddellijke omgeving van het rampgebied. Met nadruk wordt erop gewezen dat de hulpverleningselementen zelfverzorgend zijn en dat opvoer van voorraden moet zijn afgestemd op de beschikbare opslagcapaciteit en distributiemiddelen. De gewenste eenheden in deze fase zijn dezelfde als die, welke worden behandeld onder humanitaire hulpverlening.

o819. Potentiële donorlanden kunnen reeds speciale teams gereed hebben om, op afroep, in te zetten. Daarnaast kunnen deze landen voorraden aanhouden voor noodhulp, waarbij afstemming gewenst is met de inspanningen van UNHCR in Genève en andere landen.

Vluchtelingenhulp

o820. Vluchtelingenhulp heeft als doel het voorzien in de vitale functies van beheer, zorg en levensonderhoud aan mensenmassa's die verdreven zijn uit hun oorspronkelijke woonomgeving naar locaties die onvoldoende voorzieningen kennen. Deze humanitaire taak kan noodzakelijk worden doordat er zich een ramp of een conflictsituatie voordoet. Er valt een onderscheid te maken in vluchtelingen die binnen hun geboorteland zijn

verdreven uit hun woonplaats (*displaced persons*), en vluchtelingen die ook hun geboorteland hebben moeten verlaten (*refugees*). In het eerste geval is de regering zelf verantwoordelijk voor de opvang van deze vluchtelingen. In het tweede geval is dat het gastland, waarbij UNHCR vaak in eerste instantie de hulpverlening aan vluchtelingen coördineert.

De heroplaaiende burgeroorlog in Rwanda leidde in 1994 tot een humanitaire ramp van ongekende omvang. Vooral de Hutu-bevolking leed zwaar onder het geweld van de door Tutsi's gedomineerde regeringstroepen. Miljoenen verloren hun leven in deze genocide en de overlevenden vluchtten massaal naar de buurlanden. Nederland stuurde in het kader van operatie *Provide Care* van juli tot september 1994 een team van ruim honderd hulpverleners, dat vooral rond de Oost-Zaïrese stad Goma opereerde. Dit alles gebeurde in nauwe samenwerking met verschillende internationale hulporganisaties en vooral met de UNHCR. De nadruk lag op waterzuivering/-distributie, geneeskundige noodhulp en 'movement control' (*Movement Control*: verkeers- en vervoersbegeleiding).

o821. Vluchtelingen trekken primair naar gebieden die zij als veiliger beschouwen. Dit hoeven echter geen gebieden te zijn die op langere termijn hun levenskansen vergroten. Vaak vluchten ze van dorpen en steden naar berg- of woestijnachtige gebieden. Veelal komt de beweging spontaan op gang. Indien echter hulp ter plaatse onmogelijk is door een ramp, conflict of onvoldoende infrastructuur, trachten instanties bewust de bedreigde groep naar een locatie te leiden waar hulpverlening mogelijk is. Contacten met de leiders van de vluchtenden zijn hierbij van groot belang. Vooraf dient hierover overeenstemming te zijn bereikt door de betrokken (inter)nationale organisatie met de relevante partijen. In het uiterste geval kan een evacuatie nodig zijn.

o822. Een contingent bestemd voor steun aan vluchtelingen, kan de taak hebben om delen van de logistiek van de operatie te verzorgen, zoals transport, verzorging of geneeskundige steun en/of het opzetten en onderhouden van vluchtelingenkampen in veilige gebieden. Ook kan beveiliging van de vluchtelingen tot het mandaat behoren.

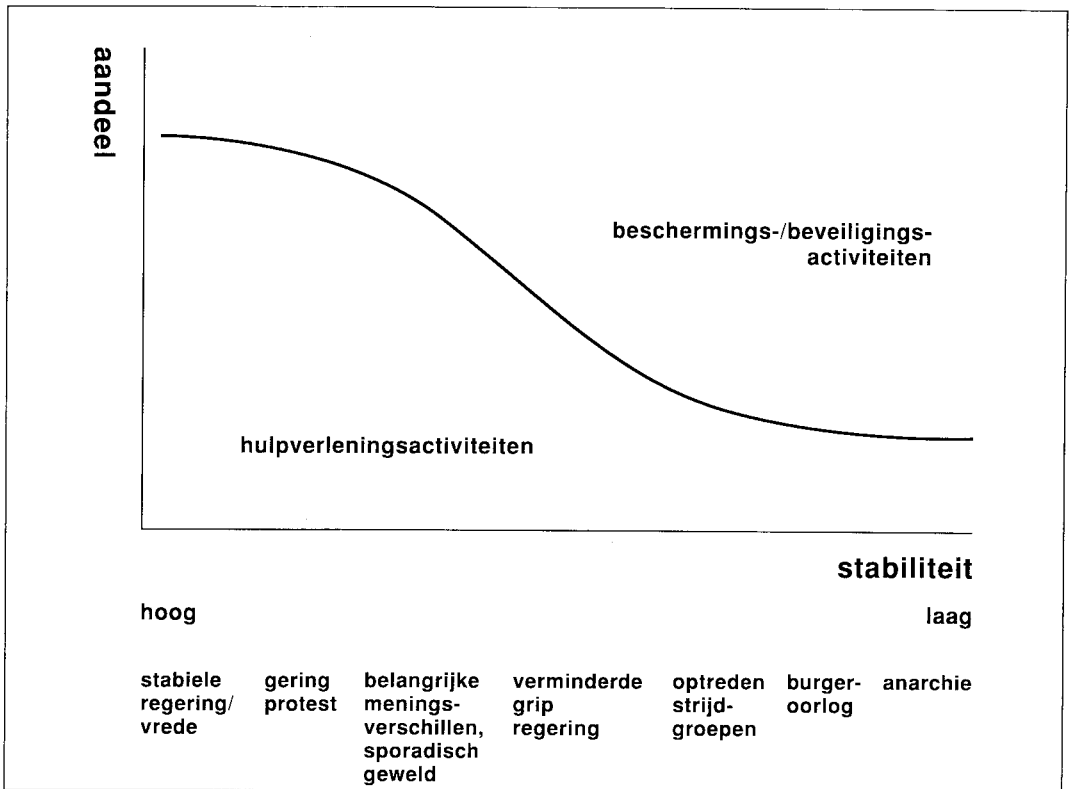
Humanitaire hulpverlening

o823. De hoofdtaak van humanitaire hulpverlening is ter plaatse te voorzien in de eerste behoeften om te overleven, zoals voedsel, water en onderdak. Ook valt hieronder preventieve hygiënische en medische zorg aan groepen mensen die blootstaan aan droogte, hongersnood of de gevolgen van geweld. Daarnaast kan de hulpverlener activiteiten ontplooiën om te helpen een menswaardig bestaan op te bouwen.

De Verenigde Naties startten in 1974 een voedselhulpactie in de Soedanese provincie Noord-Darfur. Op verzoek van het ministerie van Ontwikkelingssamenwerking vertrok daartoe in augustus 1974 het *Netherlands Detachment Sudan* naar het rampgebied. Dit detachement was samengesteld uit 108 Lichte Transportcompagnie – een onderdeel van de Rampenbrigade – en een aantal marchaussees. Wegens de onrust in het gebied (Soedan wordt al sinds de jaren vijftig door een bloedige burgeroorlog geteisterd) liepen de voedseltransporten de nodige vertraging op. Het *Netherlands Detachment* slaagde er niettemin in voedsel en tenten ter plaatse te brengen.

Effecten van de operationele omgeving op hulpverleningsactiviteiten. Bij hoog geweldsrisico is de hulpverlening minder effectief.

0824. Humanitaire hulpverlening kunnen geconfronteerd worden met burgerlijke onrust of zelfs gewapende strijd. Daarnaast vormen criminele elementen een bedreiging voor de hulpverlening. In deze gevallen zullen hulpverleningsactiviteiten gecombineerd worden, dan wel gelijktijdig verlopen met militaire steunverleningsoperaties, zoals het uitvoeren van civiele politietaken of een militaire beveiligingsoperatie. Naarmate de bedreiging groter is, kunnen relatief minder (militaire) middelen worden ingezet voor humanitaire activiteiten. Vaak zal er – zeker initieel – sprake zijn van een bedreigende situatie bij vredesopbouwende operaties gedurende de overdracht van het wettig gezag aan de lokale civiele regering.

Een konvoi van het Nederlandse transportbataljon wacht op de gewapende escorte om een onveilig gedeelte in de route bij Ribnica in Bosnië-Herzegovina te passeren. De lokale bevolking bekommert zich niet om het gevaar (augustus 1994).

Foto: AVD-KM

0825. Humanitaire hulpverlening is pas effectief mogelijk in een relatief veilige omgeving. Het kan ook dan nog nodig zijn om een actie te ondernemen tegen wetsovertreders of georganiseerde eenheden die hulpverleners belemmeren en de bevolking aanvallen. Dergelijke acties kunnen slechts uitgevoerd worden nadat eerst overleg met de relevante partijen heeft plaatsgevonden en een duidelijke waarschuwing is afgegeven. De mogelijkheid dat onbedoelde nevenschade optreedt, moet in de afweging om geweld te gebruiken worden meegenomen. Indien geweld op grotere schaal moet worden gebruikt, kan het noodzakelijk zijn dat internationale hulpverleningsorganisaties zich tijdelijk uit het inzetgebied terugtrekken.

Na het onveilige gedeelte laat het konvoi, het in dit geval Britse, gewapende escorte weer achter zich.

Foto: AVD-KM

o826. Een contingent voor humanitaire hulpverlening kan tot taak krijgen te voorzien in transport van voedsel en voorraden, in tijdelijke behuizing en in het opzetten van tijdelijke voorzieningen, zoals ziekenhuizen. Deze voorzieningen kunnen hetzij in het rampgebied, hetzij daarbuiten worden gesitueerd. In sommige gevallen kan inzet van (militaire) politie- of beveiligingseenheden noodzakelijk zijn. Voor zuiver humanitaire operaties zijn genie-, geneeskundige, bevoorradings- en transporteenheden het meest geschikt.

Sectie 4 – Evacuatie van non-combattanten

o827. Deze publicatie definieert evacuatie van non-combattanten (*Non-combattant Evacuation Operation* [NEO]) als een militaire operatie die wordt uitgevoerd met het doel de veilige evacuatie te verzekeren van non-combattanten die worden bedreigd buiten het nationale grondgebied. Dit kan Nederlanders of staatsburgers van bondgenoten betreffen, maar ook vluchtelingen die zich in een onveilige situatie bevinden. Een militaire evacuatie wordt pas overwogen indien de veiligheidssituatie van staatsburgers buiten Nederland zodanig is, dat verwacht mag worden dat civiel transport onvoldoende is om aan de evacuatiebehoefte te voldoen, dan wel dat de veiligheid van de burgers en ongewapende militairen niet langer volledig kan worden gegarandeerd door de lokale overheid. Een militaire eenheid die een evacuatie uitvoert, moet beveiliging, transport, zorg, ontvangst en begeleiding van evacuéés verzorgen. Deze sectie richt zich vooral op de evacuatie van Nederlanders of staatsburgers van bondgenoten.

o828. **Soorten.** Evacuatie-operaties zijn in drie categorieën onder te verdelen, gerelateerd aan de omgeving waarin zij plaatsvinden.

- a. **Evacuatie zonder geweldsbedreiging.** De plaatselijke overheid heeft toestemming verleend aan een beperkte troepenmacht om non-combattanten te evacueren. Ze is in staat in enige mate de veiligheid van de operatie te garanderen. Militaire steun kan beperkt blijven tot het verschaffen van faciliteiten, zoals communicatie, transport en medische steun.

België en Frankrijk zetten in april 1994 troepen in om hun staatsburgers te evacueren uit Rwanda, waar de burgeroorlog snel escaleerde. Vooral de Belgische regering gaf aan de veiligheid van haar staatsburgers voorrang boven de deelname aan de vredesmacht UNAMIR of het algemene herstel van rust en orde in Rwanda. België trok zijn bataljon zelfs uit UNAMIR terug. De onmiddellijke aanleiding voor deze stap was de gruwelijke moord op tien Belgische VN-soldaten en het acute levensgevaar waarin Belgische burgers ter plaatse verkeerden. Een akkoord tussen UNAMIR en de regeringspartij FPR vergemakkelijkte uiteindelijk de evacuatie van vrijwel de gehele buitenlandse gemeenschap in Rwanda: de konvooien kregen een veilige doortocht.

- b. **Evacuatie met onzekere geweldsbedreiging.** De plaatselijke overheid is niet in staat de veiligheid van de evacuatie te garanderen. Daarnaast kan het onzeker zijn of zij nog volledig de controle heeft over de politieke en veiligheidssituatie binnen haar grenzen. Hoewel het wettig gezag toestemming kan hebben verleend voor een evacuatieoperatie, kunnen plaatselijke partijen geen gevolg geven aan deze overeenkomsten. In dit geval wordt de eenheid ontplooid om bescherming en assistentie te verlenen aan de ambassadeur of consul voor het verzamelen en transport van de evacués naar een veilig gebied.

Het internationale recht geeft geen ondubbelzinnig antwoord op de vraag of voor de evacuatie van eigen onderdanen instemming van de plaatselijke autoriteiten vereist is. Sommige landen menen dat het recht op de bescherming van landgenoten militaire inmenging rechtvaardigt. Deze omstrede kwestie speelde onder meer tijdens de Amerikaanse interventie in Grenada (oktober 1983). De Verenigde Staten beriepen zich op het levensgevaar waarin de ruim duizend Amerikanen ter plekke zouden verkeren. Eén dag voor de interventie had de Amerikaanse overheid echter nog een evacuatie van haar landgenoten ontraden. De militaire junta had bovendien de veiligheid van de Amerikanen op het eiland gegarandeerd.

- c. **Evacuatie met geweldsbedreiging.** De plaatselijke overheid heeft geen toestemming verleend aan een troepenmacht om een evacuatie te verrichten. Daarnaast heeft zij weinig of geen controle over de politieke en veiligheidssituatie binnen haar grenzen. Er moet rekening worden gehouden met heimelijke of openlijke gewapende weerstand tegen de evacuatieoperatie. De omvang van de operatie kan aanzienlijk variëren, maar in het slechtste geval kan het nodig zijn een volledige militaire operatie uit te voeren met gevechts- en ondersteunende eenheden, zoals een bevrijdingsoperatie van gegijzelden.

Een evacuatie met geweldsbedreiging komt in de praktijk meestal neer op een militaire reddingsoperatie. Deze interventies zijn doorgaans niet tegen de territoriale integriteit of de politieke onafhankelijkheid van een staat als zodanig gericht. Toch stemmen de lokale autoriteiten vanzelfsprekend niet snel in met zo'n buitenlandse militaire actie op het eigen grondgebied. Als voorbeelden van NEO's zijn te noemen de Israëlische reddingsoperatie in Entebbe (Oeganda) in 1978 en de reeds in de beginfase afgebroken Amerikaanse poging om 54 gijzelaars uit de Iraanse hoofdstad Teheran te bevrijden (operatie *Blue Light*, 1980).

0829. **Verantwoordelijkheid voor een verzoek tot evacuatie.** Evacuaties worden uitgevoerd, na opdracht van het ministerie van Buitenlandse Zaken, op verzoek van de ambassadeur of consul ter plekke. De potentiële evacués moeten bereid zijn zich uit het gebied te laten evacueren; een evacuatie vindt in principe plaats op vrijwillige basis. Indien de veiligheidssituatie in een land een NEO noodzakelijk maakt, is de plaatselijke

ambassadeur of consul initieel verantwoordelijk voor de uitvoering van de civiele plannen voor evacuatie van burgers binnen zijn verantwoordelijkheidsgebied. Indien hij, op elk willekeurig ogenblik, de behoefte onderkent aan militaire assistentie, dient hij nationale autoriteiten te waarschuwen. Een evacuatie kan unilateraal, maar bij voorkeur in internationaal verband worden uitgevoerd. In dat geval kunnen veiligheidsorganisaties de coördinatie van de operatie overnemen en wordt aan één van de diplomatieke vertegenwoordigers de lokale leiding over de operatie opgedragen.

0830. **Politieke en juridische aspecten** spelen bij evacuatie een belangrijke rol. De politieke leiding moet een afweging maken tussen de mate van geweld die kan worden aangewend, de omvang van de evacuatietroepenmacht en de provocatie die daarvan uitgaat. Hoewel een evacuatie troepenmacht mogelijk kan beschikken over een aanzienlijke gevechtskracht, wordt de operatie waarschijnlijk meer gedicteerd door politieke en juridische factoren dan door militaire overwegingen.

0831. **Planning.** Het succes van een evacuatie-actie hangt af van de *timing*. Om de beslissing tot militaire inzet te kunnen nemen, zijn actuele en relevante inlichtingen over het betreffende inzetgebied essentieel. Plaatselijke diplomatieke vertegenwoordigers kunnen bij het vergaren van deze inlichtingen een essentiële rol spelen. De planning van een evacuatie-actie brengt op ieder niveau gedetailleerde coördinatie tussen politieke en militaire leiders met zich mee. De meeste landen beschikken over noodplannen voor evacuatie van hun burgers uit die gebieden waar een bedreiging van hun veiligheid kan ontstaan.

0832. **Fasering.** Over het algemeen kent een NEO vijf fasen.

- a. opbouw troepenmacht en initiële ontplooiing
- b. tactische ontplooiing
- c. beveiligingsoperaties
- d. feitelijke evacuatie
- e. terugtrekking

Bij de uitvoering kunnen deze fasen deels overlappen. Kenmerkend voor de NEO is dat de gezamenlijke troepencommandant gedurende deze fasen de vaak kleinschalige inzet van de verschillende middelen van land-, lucht- en zeemacht op elkaar afstemt.

Sectie 5 – Militaire assistentie

0833. Militaire assistentie omvat iedere vorm van gemandateerde ondersteuning van een militair contingent aan een civiele autoriteit. Het kan

hier lokale of nationale overheden betreffen. Wanneer geen effectief functionerende overheid of regering aanwezig is, kan militaire assistentie bestaan uit directe hulp aan de civiele bevolking. In sommige gevallen kan militaire assistentie ook direct worden verleend aan een militaire (politie)autoriteit, bijvoorbeeld voor training of opbouw van een troepenmacht. Deze sectie behandelt achtereenvolgens de doelstelling van militaire assistentie, de context waarin deze plaatsvindt en ten slotte verschillende vormen ervan.

Militaire assistentie kan zeer uiteenlopende vormen aannemen. Een detachement van de Gravedienst ondersteunde in 1993 de *UN Commission of experts* ('Commissie Kalshoven') bij het onderzoek naar massagraven in het voormalige Joegoslavië. Het detachement voerde de feitelijke opgravingen uit en transporteerde de stoffelijke overschotten.

Een ander voorbeeld ligt in de opleidings sfeer. Nederland nam niet zelf actief deel aan de vredesoperatie UNAMIR (Rwanda). Wel verzorgden KI-instructeurs in de zomer van 1994 rijlessen voor de chauffeurs en monteurs van een Zambiaans VN-bataljon. De Nederlandse regering stelde daartoe voertuigen ter beschikking aan UNAMIR.

0834. **De doelstelling** van militaire assistentie is het uitvoeren van het brede scala aan taken die een overheid normaal heeft om een land uit een crisis te trekken en aldaar weer een zelfstandig bestaan mogelijk te maken. Hieronder kan ook worden gevat het zonodig opbouwen van een overheid die in staat is op zo kort mogelijke termijn de taak volledig zelfstandig uit te voeren.

0835. **Context.** Vaak zal het verlenen van militaire assistentie een vervolg zijn op een succesvolle demobilisatie-operatie. Bij het uitvoeren van militaire assistentie handelt de militaire contingentscommandant volgens de voorwaarden van een vredesverdrag, een mandaat van een veiligheidsorganisatie of een bilaterale overeenkomst tussen Nederland en het land dat wordt bijgestaan.

0836. Daarbij draagt militaire assistentie bij aan de handhaving van het wettig gezag. Deze taak wordt normaal uitgevoerd door civiele politiediensten. Het raamwerk van herstel en handhaving van het wettig gezag vormt het operationele kader van alle militaire assistentiemaatregelen. Dit is essentieel om een effectieve civiele bestuursvorm te creëren. Wanneer er geen wettig gezag is, dient militaire assistentie daarvoor te zorgen, totdat de wettige regering en de civiele politie in staat zijn voor handhaving van het wettig gezag zorg te dragen. Op deze manier vormt de eenheid die militaire assistentie verzorgt tijdelijk de sterke arm van de bevriende civiele regering. Het is sterk aan te bevelen tijdens de uitvoering van de operatie, waar mogelijk, gebruik te maken van de lokale politie- en veiligheidsstroepen; dit vergemakkelijkt de overgang naar volledig civiel gezag.

0837. Omgekeerd kan militaire assistentie ook verleend worden aan een groepering die zich teweerstelt tegen een inhumaan of onwettig bewind. Het is duidelijk dat Nederland bij dergelijke ondersteuning een zeer terughoudend beleid voert. Omdat dit soort assistentieoperaties onder omstandigheden plaatsvinden die relatief instabiel zijn en waarbij het geweldsniveau hoog kan zijn, is de uitvoering hiervan veelal voorbehouden aan speciale troepen.

0838. In beide gevallen is het niet de bedoeling ongewenst als partij betrokken te raken in een burgeroorlog. Dit betekent dat militaire assistentie in beginsel pas wordt verleend in een relatief stabiele veiligheidssituatie. Het steunen van een regering bij een operatie tegen opstandelingen, of van opstandelingen tegen een inhumaan of onwettig bewind, moet een bewuste politieke keus zijn. Het heeft immers vergaande consequenties voor de ingezette troepen.

0839. **Militaire opties.** Militaire assistentie zal in veel gevallen ter plekke worden uitgevoerd door militaire eenheden en civiele en militaire specialisten. Ook kan het verkoop of schenking van (militaire) middelen, training en economische hulp aan buitenlandse overheden, politie- en strijdkrachten omvatten. Deze doctrine behandelt de economische hulpverlening niet verder.

0840. **Vormen van militaire assistentie.** De volgende vormen van militaire assistentie zijn te onderkennen.

- a. **Supervisie** omvat een breed scala aan activiteiten, zoals:
 - (1) het toezicht houden op de overgang naar een democratisch gekozen bestuursvorm (eventueel voorafgegaan door het scheppen van voorwaarden voor democratische verkiezingen);
 - (2) omvormen van plaatselijke politie- en veiligheidseenheden door ze te trainen en de eenheden logistieke en leidinggevende steun te geven;
 - (3) explosievenopruiming en het opleiden van de plaatselijke bevolking daarvoor.
- b. **Bestuurlijke aangelegenheden.** Militaire assistentie in bestuurlijke aangelegenheden is wenselijk als er geen goed functionerend overheidsapparaat aanwezig is. Deze assistentie kan de vorm aannemen van liaison en collocatie met het bestuurlijk apparaat tot de meest uitgebreide vorm: een militair bestuur. Als het overheidsapparaat niet meer functioneert, zal dit geen verantwoordelijkheid meer kunnen dragen voor het instandhouden van openbare voorzieningen, zoals water, openbaar vervoer, communicatiemiddelen en preventieve hygiënische en medische zorg. Militaire assistentie kan een bijdrage leveren aan het onderhouden van deze essentiële diensten.

De Koninklijke Marechaussee steunt het Nederlandse contingent in Bosnië-Herzegovina, hier in november 1995. Ook voert de militaire politie taken uit in het kader van militaire assistentie.

Foto: AVD-KM

- c. **Bescherming** omvat het beveiligen van individuen, bevolkingsgroepen en installaties. Deze taken zijn per definitie een verantwoordelijkheid van de civiele politie en vergen veel mankracht. Een commandant moet de afweging maken tussen de behoefte aan beschermingsmaatregelen en de noodzaak om een reserve aan te houden om te kunnen reageren op onvoorziene gebeurtenissen.
- d. **Reactiecapaciteit.** De mogelijkheid om te reageren is essentieel evenwichtig op te treden en de situatie te kunnen beïnvloeden. In iedere militaire assistentie-operatie moet de commandant over noodplannen en een reserve beschikken, met het doel het openbaar bestuur te steunen bij ongeregelde zaken als oproer, terrorisme en het uitbreken van gewelddadigheden van structurele aard.
- e. **Controlemaatregelen.** Tijdens militaire assistentie-operaties kan het nodig zijn om collectieve controlemaatregelen af te dwingen, zoals een avondklok, patrouilles en huiszoekingen. Deze maatregelen zijn waarschijnlijk niet populair bij de bevolking en moeten zorgvuldig worden voorbereid, begeleid en toezicht. Het doel van deze maatregelen is:
 - (1) de functie van het plaatselijke bestuur te versterken;
 - (2) geweld en misdaad af te schrikken;
 - (3) de mogelijkheden van betogingen te beperken;
 - (4) illegaal wapentransport en smokkelwaar te beperken;
 - (5) gezochte personen in hechtenis te nemen;
 - (6) subversieve activiteiten vast te stellen en informatie in te winnen.

- f. **Coördinatie.** Wanneer militaire assistentie operaties volgen op een periode van een langdurig of intensief gewapend conflict, is waarschijnlijk aanzienlijke steun van civiele hulpverleningsorganisaties nodig. Eenheden kunnen worden verzocht het civiele bestuur te ondersteunen in de coördinatie van humanitaire operaties. De opdrachten kunnen omvatten:
- (1) liaison bij hulpverleningsorganisaties;
 - (2) verkenningen uitvoeren met als doel de humanitaire noodsituatie vast te stellen (zoals *fact-finding missions*);
 - (3) onderzoek van oorlogsmisdaden;
 - (4) onderzoek naar schendingen en/of overtredingen van mensenrechten.

o841. **Terugtrekking troepenmacht.** Lokale commandanten moeten voortdurend kansen zien te benutten om de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van taken bij de civiele autoriteiten terug te leggen. Het criterium voor overdracht van een functie is of de betrokken civiele autoriteit in staat is zonder steun de taak zelf uit te voeren. Dergelijke beslissingen zijn gevoelig en vereisen een evenwichtig oordeel. Te vroege overdracht kan leiden tot een ramp: het terugkeren van de situatie van voor de crisis. Te langdurige steun kan even schadelijk zijn. Terugtrekking moet flexibel zijn en in overeenstemming met de politieke ontwikkelingen. Er zijn over het algemeen drie vormen van terugtrekking:

- a. **Snelle terugtrekking**, als er een vooruitzicht bestaat op succesvolle overname.
- b. **Gefaseerde terugtrekking**, in fasen die sneller of langzamer kunnen worden uitgevoerd. Deze fasen kunnen gerelateerd zijn aan functies of regio's.
- c. **Gedeeltelijke terugtrekking**, door de rol van directe assistentie in indirecte assistentie te veranderen. In het eerste geval voeren troepen zelf taken uit; in het tweede geval is er sprake van de inzet van adviseurs.

Nationale en koninkrijkstaken

Sectie 1 – Inleiding

0901. **Doel.** Dit hoofdstuk beschrijft de grondslagen van nationale en Koninkrijkstaken waarvan de uitvoering uitsluitend plaatsvindt op het nationaal grondgebied of op dat van de overzeese delen van het Koninkrijk. Het gaat daarbij om de volgende taken: beveiliging op het nationaal grondgebied, militaire bijstand en steunverlening, gastlandsteun (*Host Nation Support*) en explosievenopruiming.

0902. **Relatie met overige hoofdstukken.** Naast de hiervoor beschreven nationale taken, zoals beveiliging van het grondgebied van Nederland, onderkent deze publicatie ondersteuning van *Nederlandse* militaire eenheden bij optreden in internationaal verband ook als nationale taak. Hoofdstuk 10 beschrijft deze nationale verantwoordelijkheid. De vorige hoofdstukken behandelden de conceptuele benadering van een aantal van de in dit hoofdstuk beschreven taken, zoals rampenbestrijding. Dit hoofdstuk richt zich vooral op het specifieke karakter bij het uitvoeren ervan in Nederland of in de overzeese gebiedsdelen van het Koninkrijk.

0903. **Opzet.** Dit hoofdstuk gaat eerst in op de conceptuele benadering van de nationale en Koninkrijkstaken. Vervolgens beschrijft het hoofdstuk de diverse taken kort in algemene zin.

Sectie 2 – Conceptuele benadering

0904. Nationale taken vloeien voort uit nationale en internationale afspraken en wettelijke regelingen. Het verlenen van bijstand komt voort uit afspraken met nationale overheidsinstanties; gastlandsteun is een gevolg van internationale afspraken. Koninkrijkstaken zijn taken die volgen uit het Koninkrijksstatuut.

0905. **De doelstellingen** van nationale en Koninkrijkstaken zijn de volgende.

- a. Verzekeren van de veiligheid en integriteit van het nationale grondgebied en dat van de overzeese gebiedsdelen van het Koninkrijk.

- b. Leveren van aanvullende steun aan overheidsinstanties.
- c. Leveren van aanvullende steun aan buitenlandse strijdkrachten die zich (tijdelijk) op Nederlands grondgebied bevinden (gastlandsteun).

0906. **De verantwoordelijkheid** voor het leiden van bijstands- of steunoperaties blijft onverkort rusten bij de betrokken nationale militaire autoriteiten. In beginsel wordt hierbij de nationale territoriale bevelslijn gevolgd: BLS – Commandant Nationaal Commando (NATCO) – evt. Regionaal Militair Commandant (RMC) – evt. Garnizoenscommandant (GC) – Commandant Militaire Eenheden. De militaire autoriteiten stemmen de steun af met de betrokken civiele autoriteiten, of in geval van gastlandsteun met de buitenlandse militaire commandanten. In sommige gevallen worden militaire eenheden in functioneel bevel aan deze autoriteiten ter beschikking gesteld. Dit is bijvoorbeeld het geval bij rampenbestrijding, waarbij de commandant van de civiele rampenbestrijdingseenheden de operationele leiding over de operatie heeft. Deze autoriteiten zullen daarbij aan de militaire commandant, die belast is met de uitvoering van de militaire bijstands- of steunoperatie, aanwijzingen geven om het doel gecoördineerd te bereiken. Daarbij gaat het niet zozeer om het *hoe* maar om het *wat*. De militaire commandant blijft zelf verantwoordelijk voor de wijze van uitvoering van de bijstands- of steunoperatie.

0907. Deze taken hebben de volgende kenmerken.

- a. De uitvoering van de taken vindt per definitie plaats met volledige instemming van de betrokken autoriteiten.
- b. Ze kunnen tegelijkertijd of in combinatie met overige operaties plaatsvinden.
- c. Ze kunnen plaatsvinden in volle vredesomstandigheden op het eigen grondgebied of, in geval van buitengewone omstandigheden, als er maatregelen uit het staatsnoodrecht van kracht zijn, onder meer afgeleid van artikel 103 van de Grondwet over de afkondiging van de uitzonderingstoestand.
- d. Er is over het algemeen sprake van een lager geweldsrisico bij het uitvoeren van taken die gericht zijn op het beteugelen van activiteiten met een gewelddadig karakter die de veiligheid van de bevolking of het grondgebied bedreigen. Dit betekent overigens niet dat plaatselijk geen hoge risico's kunnen bestaan.

0908. Militaire eenheden worden bij het uitvoeren van nationale en Koninkrijkstaken ingezet voor het verlenen van steun, omdat zij met hun mensen en middelen eigenschappen hebben waar overheids- of bondgenootschappelijke instanties op dat moment onvoldoende over beschikken. Het gaat hierbij vooral om de volgende aspecten.

- a. gevechtskracht en politieke capaciteit
- b. korte reactietijden
- c. schaalgrootte
- d. duidelijke organisatiestructuur
- e. materieel dat (grotendeels) bruikbaar is voor dergelijke taken

0909. **Overzeese gebiedsdelen van het Koninkrijk.** De Koninklijke landmacht heeft thans geen verplichtingen in het Caraïbisch gebied. Verdediging van de overzeese gebiedsdelen is niet te verwachten; beveiliging van land en kustwateren kan wel noodzakelijk zijn. Dit is vooral een taak van Commandant Zeemacht Caraïbisch Gebied. Moet worden overgegaan tot militaire steunverlening of bijstand, bijvoorbeeld in het kader van rampenbestrijding, dan is in beginsel de *gehele* landmacht daarvoor beschikbaar. Gegeven deze situatie zal in het verdere verloop van dit hoofdstuk bij de beschrijving van de verschillende nationale taken de uitvoering van die taken in de overzeese gebiedsdelen zijn inbegrepen, tenzij dit uitdrukkelijk is uitgesloten.

In september 1995 trok de orkaan Luis een verwoestend spoor over het Antilliaanse eiland St-Maarten. Van de infrastructuur op het eiland bleef weinig meer over. Nederland stuurde onmiddellijk een interservice noodhulpteam, dat twee hoofdtaken op zich nam: de handhaving van rust en orde, vooral door detachementen van de mariniers en de marechaussee, en de zorg voor de tienduizenden daklozen, die grotendeels uit de sloppenwijken van Philipsburg afkomstig waren. Dit laatste gebeurde door het opzetten van tentenkampen en veldkeukens, door de heropbouw van het verwoeste lokale hospitaal door het 11e geniebataljon en door de inzet van medisch personeel, vooral door detachementen van de landmacht. De operatie op St-Maarten werd eind oktober 1995 afgerond.

Sectie 3 – Beveiliging op het nationaal grondgebied

0910. Op korte termijn is geen directe omvangrijke dreiging tegen het Nederlands grondgebied te identificeren. Daarbij is *verdediging* van het Nederlands grondgebied als gevolg van de bijstandsbepalingen in het Verdrag van Washington en Brussel een bondgenootschappelijke verantwoordelijkheid van NAVO en WEU. Als zuiver nationale taak kan optreden tegen spionage, sabotage, subversieve activiteiten of terroristische acties echter nooit worden uitgesloten, zeker niet in het geval van deelname van Nederlandse eenheden aan vredesondersteunende operaties. Beveiliging tegen deze dreiging is te verdelen in *civiele* en *militaire* beveiliging.

0911. **Civiele beveiliging.** Deze is primair een verantwoordelijkheid van de civiele overheidsinstanties. Ze richt zich op de volgende activiteiten.

- a. Alle niet onder de militaire beveiliging vallende objecten
- b. Gebieden die op enigerlei wijze van zodanig belang zijn dat beveiliging noodzakelijk is
- c. Handhaving van de openbare orde en veiligheid.

0912. De handhaving van de openbare orde en veiligheid valt onder verantwoordelijkheid van de burgemeester; politie en andere met politietaken belast personeel voeren deze taken uit. Bij bovengemeentelijke belangen kan de commissaris van de Koningin beleidsaanwijzingen geven aan de betrokken burgemeesters. De minister van Binnenlandse Zaken kan daarnaast beleidsaanwijzingen geven wanneer een algemeen landelijk belang in het geding is.

0913. **Militaire beveiliging** op het nationaal grondgebied richt zich op de beveiliging van de volgende aspecten.

- a. militaire objecten en gebieden
- b. civiele objecten en gebieden van militair belang
- c. militaire operaties

De vs en Groot-Brittannië brachten in de opbouwfase van operatie *Desert Storm* grote hoeveelheden materieel en troepen van Europa naar het gebied van de Perzische Golf (december 1990 – januari 1991). De inscheping van het materieel gebeurde deels via Nederlandse havens. De Koninklijke Marechaussee beveiligde de treintransporten en de wegkonvoeien vanuit Duitsland. In de havens zelf zorgden infanteriebeveiligingspelotons voor de bewaking, in samenwerking met de Amerikaanse *Military Police* en patrouilleschepen van de Koninklijke Marechaussee. In Rotterdam stond een bijstandspeloton gereed. Duikers van de KL en de KM controleerden de rompen van de transportschepen op de mogelijke aanwezigheid van explosieven.

0914. Namens de Bevelhebber der Landstrijdkrachten is de Commandant Nationaal Commando belast met de beveiliging van het nationaal grondgebied. De Bevelhebber der Zee­strijdkrachten heeft Commandant Zeemacht Nederland belast met de beveiliging van de kustwateren; Commandant Zeemacht Caraïbisch Gebied is belast met de beveiliging van de overzeese gebiedsdelen. Op deze indeling bestaan enige uitzonderingen, zoals de beveiliging van havens, vliegbases en luchthavens.

0915. **Uitvoering.** Personeel van betrokken objecten, burgerbewakingsdiensten, eenheden van het Nationaal Commando en overige operationele eenheden van de krijgsmacht voeren de beveiligingstaken uit. Uitsluitend Nederlandse militairen en burgerbewakers in dienst van het ministerie van Defensie mogen militaire beveiliging uitvoeren en daarbij de geweldsinstructie hanteren. Bondgenootschappelijke strijdkrachten

die zich tijdelijk op Nederlands grondgebied bevinden, zijn onderworpen aan regels voor gebruik van geweld die identiek zijn aan de regels die gelden voor Nederlandse burgers: deze strijdkrachten mogen alleen geweld gebruiken in geval van noodweer.

0916. **Coördinatie.** Nauwgezette afstemming tussen civiele en militaire instanties is noodzakelijk. Omdat de verantwoordelijkheid primair bij de civiele instanties op gemeentelijk niveau ligt, ontwikkelt het lokale driehoeksoverleg tussen burgemeester, hoofd van politie en officier van justitie het beleid in deze. Bij militaire beveiliging breidt dit overleg zich uit met de garnizoenscommandant en de commandant van het betrokken onderdeel van de Koninklijke Marechaussee; in het spraakgebruik wordt dit overleg wel het 'vijfhoek'-overleg genoemd. Indien de middelen van de civiele autoriteiten om de openbare orde te handhaven onvoldoende aanwezig zijn, kunnen deze in de vorm van bijstand worden gevorderd van de krijgsmacht.

0917. **Buitengewone omstandigheden.** In geval van buitengewone omstandigheden en indien noodzakelijk voor de verzekering van de veiligheid en integriteit van het nationaal grondgebied of van een gedeelte daarvan, kan de regering noodwetgeving afkondigen. Daarbij kan, voor zover dat het Nederlands grondgebied betreft, de regering bepaalde be-

Een YP-408 pantserinfanterievoertuig als deel van de afsluiting tijdens de treinkaping bij De Punt (1977).

Foto: SMG-KL

De doorzeeftde trein bij De Punt, na afloop van de kaping.

Foto: SMG-KL

voegdheden overdragen aan het Militair Gezag. Dit heeft dan de mogelijkheid om ter uitvoering van de militaire beveiligingstaak het Burgerlijk Gezag bepaalde taken op te dragen. Bij een crisis zal nauw contact bestaan tussen de civiele overheden en de militaire autoriteiten. Militaire gezagdragers zijn bij Koninklijk Besluit aangewezen.

Sectie 4 – Militaire bijstand en steunverlening

0918. **Militaire bijstand** is de door bestuurlijke of justitiële autoriteiten *gevorderde* bijstand ter handhaving van de openbare orde. Ook kan het een *verzoek* om militaire bijstand betreffen in geval van een ramp of van ernstige vrees voor het ontstaan ervan. De krijgsmacht verleent dus militaire bijstand nadat landelijke, provinciale en/of gemeentelijke autoritei-

Burgemeesters van de grote steden vorderden vooral vóór de Tweede Wereldoorlog regelmatig militaire bijstand tijdens 'ernstige twisten en ongeregeldeheden'. In 1886 sloegen infanteristen en Huzaren het zogenaamde Palingoproer in de Amsterdamse Jordaan neer. Tijdens de zeelieden- en bootwerkersstaking van 1911 riepen de burgemeesters van Amsterdam en Rotterdam de hulp in van infanterie en marechaussee om de orde te handhaven. Ook na 1945 assisteerden militairen van tijd tot tijd bij de handhaving van de openbare orde. De Koninklijke Marechaussee leverde gedurende de 'krakersrellen' van de jaren zeventig en tachtig herhaaldelijk ME-pelotons. Een Leopard-dozer van de pantsersgenie hielp bij het ruimen van de barricaden.

Eenheden van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke Marechaussee voerden op verzoek van de overheid beveiligings- en bewakingstaken uit tijdens de treinkaping bij Wijster en de bezetting van het Indonesische consulaat in 1975. Twee jaar later namen ze identieke taken op zich gedurende de treinkaping bij De Punt en de gijzeling van schoolkinderen in Bovensmilde. Bijzondere Bijstandseenheden (BBE) maakten met geweld een einde aan de twee laatstgenoemde gijzelingsacties. Verzoeken van de lokale autoriteiten leidden verschillende malen tot de inzet van KL-militairen tijdens watersnoodrampen.

ten dergelijke hulp hebben gevorderd of daarom hebben verzocht. Het gaat daarbij om assistentie met volgende vormen.

- a. Ter handhaving van de openbare orde.
- b. Ten behoeve van de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde.
- c. In het geval van terroristische acties.
- d. In geval van een ramp of ernstige vrees voor het ontstaan daarvan.

0919. De eerste twee vormen zijn te vorderen; om de laatste twee moet door de betrokken autoriteiten worden verzocht. Voor de bijstand ter handhaving van de openbare orde, voor de handhaving van de rechtsorde en in geval van terroristische acties gelden de beginselen, zoals die in sectie 3 (Militaire beveiliging) zijn beschreven.

0920. Vooral bij het optreden van Nederlandse eenheden in het buitenland kan de bedreiging met terroristische acties in Nederland groter zijn. Daarom verdient militaire bijstand voor deze taak dan bijzondere aandacht. Bij de bestrijding van terroristische acties gelden overwegingen voor inzet, die in het laatste deel van hoofdstuk 6 (Optreden tegen gewapend verzet van irreguliere strijdkrachten) zijn beschreven.

0921. **Rampenbestrijding.** De bevoegdheden bij rampenbestrijding zijn neergelegd in de Gemeentewet en nader ingevuld in de Rampenwet. Daarin staat dat de burgemeester bij rampenbestrijding het *opperbevel* heeft, zodat iedereen die aan de bestrijding deelneemt onder zijn gezag staat. De operationele leiding berust in principe bij de gemeentelijke brandweercommandant. De politie heeft ook bij rampenbestrijding een dubbele taak. Enerzijds handhaving van de openbare orde onder gezag van de burgemeester, anderzijds handhaving van de rechtsorde onder gezag van de officier van Justitie.

*In 1995 stond het water in de grote rivieren uitzonderlijk hoog. Militairen van de 1e Divisie '7 December' verlenen bijstand.
Foto: AVD-KI.*

*De door militairen, waaronder leden van het Korps Commandotroepen, aangelegde nooddijk bij Zwingelspeen, West-Brabant, tijdens de watersnood van 1953.
Foto: SMG-KI.*

De KI verleende in 1953, 1994 en 1995 grootschalige bijstand om (dreigende) watersnoodrampen te bestrijden. Gedurende de verwoestende overstromingen van februari 1953 in Zuidwest-Nederland, werd deze hulp deels in samenwerking met militairen uit andere NAVO-landen gegeven. Meer recentelijk, in 1994, assisteerden KI-militairen bij de wateroverlast die de Maas in Zuid-Limburg veroorzaakte. Het daaropvolgende jaar leverde de KI een grootschalige bijdrage aan het voorkomen van dijkdoorbraken langs de Rijn, Maas, Waal en IJssel. De nadruk lag op dijkverzwaringen om het snel stijgende water te keren. Daartoe werd zowel zwaar materieel (grondverzetwerktuigen, kipauto's en pontons) als veel mankracht ingezet. Duikers van de KI voerden bijvoorbeeld onderwaterspecties uit aan de meest verzwakte dijken.

0922. Er kan zich een ramp voordoen waarbij bovengemeentelijke belangen in het geding zijn. In dat geval kan de commissaris van de Koningin beleidsaanwijzingen geven aan de betrokken burgemeesters. Indien het algemeen belang dit dringend vereist, kan de minister van Binnenlandse Zaken de commissarissen van de Koningin, zoveel mogelijk na overleg met hen, aanwijzingen geven over het door hen te voeren beleid inzake de rampenbestrijding. Onder bepaalde omstandigheden voorziet de Rampenwet in de mogelijkheid de bestuurlijke coördinatie bij de rampenbestrijding bij de commissaris van de Koningin of bij de minister van Bin-

nenlandse Zaken neer te leggen. De burgemeester, de commissaris van de Koningin en de minister van Binnenlandse Zaken hebben ieder de beschikking over een coördinatiecentrum van waaruit zij alle acties coördineren.

0923. **Militaire steunverlening** is door bestuurlijke of justitiële autoriteiten *verzochte* steunverlening in het openbaar belang. De minister van Defensie neemt de beslissing over het wel of niet uitvoeren van de steunverlening. Het gaat in beginsel om ongewapende steun, waarbij mankracht en/of specialistische hulpmiddelen beschikbaar worden gesteld.

Militaire steunverlening op verzoek kan zeer verschillende vormen aannemen. Een enkele keer assisteren soldaten op verzoek bij het binnenhalen van de oogst. KL-militairen zorgen verder regelmatig voor ondersteuning tijdens de voorbereiding en uitvoering van grote evenementen. De brugslag tijdens de Nijmeegse Vierdaagse is welhaast een traditie. KL-militairen assisteerden in 1994 en 1995 bij de vele lokale en nationale festiviteiten rond de vijftigjarige herdenking van het einde van de Tweede Wereldoorlog en de bevrijding van Nederland. Hierbij valt de denken aan het demonstreren van militair materieel en specifieke vaardigheden, aan het transport en de huisvesting van veteranen, aan groepscatering, et cetera.

0924. **Overige militaire steunverlening** betreft door derden verzochte steunverlening. Eenheden van de landmacht voeren deze vorm van steunverlening uit nadat is voldaan aan een aantal door de minister van Defensie gestelde criteria. Voorbeelden hiervan zijn vrijwaring van de Koninklijke landmacht en concurrentiebeding ten opzichte van het bedrijfsleven. Overige militaire steunverlening kan ook plaatsvinden in de vorm van een door de Minister opgedragen steunverlening, omdat hij dit noodzakelijk vindt uit oogpunt van voorlichting, werving of het kweken van *goodwill*.

0925. **Rol Nationaal Commando**. De Bevelhebber der Landstrijdkrachten heeft het beleid en de operationele uitvoering van de landmachtbijdrage op het gebied van militaire bijstand en steunverlening gedelegeerd aan Commandant Nationaal Commando. Het Nationaal Commando onderhoudt voor de coördinatie met de civiele instanties op de verschillende bestuurlijke niveaus contacten; in voorkomend geval brengt het liaison uit naar betrokken civiele coördinatiecentra. De Regionaal Militair en Garnizoenscommandanten vervullen hierbij een belangrijke taak.

0926. **Beschikbare eenheden**. In vreedstijd kunnen alle eenheden van de landmacht in aanmerking komen voor het verlenen van militaire bijstand en steunverlening. In buitengewone omstandigheden kan de Commandant Nationaal Commando ook rampenbestrijdingseenheden inzetten.

0927. Bij militaire bijstand kan sprake zijn van de toepassing van geweld. Dit vergt dan de inzet van militaire politie, (licht)bewapende, (licht)gepantserde eenheden of speciale eenheden. Alle vormen van steunverlening worden in beginsel ongewapend uitgevoerd.

Sectie 5 – Gastlandsteun

0928. Deze nationale taak betreft de ondersteuning van bondgenootschappelijke eenheden in Nederland, ook voor het in stand houden van hun verbindingslijnen in Nederland. Dit betreft de zogenaamde *Lines of Communications* (LOC) operatie: het doorvoeren van personeel en materieel van bondgenoten of andere landen door Nederland van hun operationele of logistieke bases naar ingezette eenheden elders. Veelal is er sprake van het ondersteunen van de aankomst of het vertrek van die eenheden op of van Nederlandse zee- of luchthavens. Ook tijdens hun (tijdelijk) verblijf op en hun verplaatsing over Nederlands grondgebied naar landen waar zij zullen worden ingezet, kunnen zij steun krijgen. Deze kan tevens betrekking hebben op het ter beschikking stellen van trainings- en opleidingsfaciliteiten. Gastlandsteun kan nodig zijn in het kader van de bondgenootschappelijke verdediging en vredesondersteunende operaties van bondgenoten.

Gastlandsteun tijdens de oefening Reforger. Amerikaanse troepen krijgen tijdelijk onderdak op doorreis naar Duitsland.

Foto: H. Keeris, MvD-DV

0929. Gastlandsteun vindt plaats op basis van bilateraal gesloten overeenkomsten. Bondgenootschappelijke organisaties spelen in het kader van multinationalaal optreden een steeds belangrijker rol bij het treffen van regelingen op het gebied van gastlandsteun. Deze rol ligt met name op het coördinerend vlak tussen de verschillende landen die eenheden voor een multinationale strijdmacht beschikbaar stellen (*sending nations*) en de gastlanden (*host nations*).

Operatie *Deforger*, het transport van Amerikaanse eenheden en materieel vanuit Duitsland en vanaf enkele Nederlandse depots naar het Golfgebied, betekende voor Nederland de grootste militaire verplaatsing op het eigen grondgebied sinds de Tweede Wereldoorlog. De *us Army* was 'leading' in deze logistieke operatie, maar Nederland leverde als 'host nation' wel ondersteuning bij het transport en de inschepping. De coördinatie van de *KL*-inzet lag bij het Nationaal Territoriaal Commando. De *KL* richtte tevens een tentenkamp in op de vliegbasis Ypenburg voor de legering van onder meer havenarbeiders, bewakingspersoneel en Amerikaanse helikopterpiloten.

0930. De in het kader van gastlandsteun te verlenen hulp kan voor bondgenootschappelijke eenheden die zich op nationaal grondgebied bevinden, afkomstig zijn van civiele bronnen of van de krijgsmacht. Binnen de landmacht is het Nationaal Commando belast met de verantwoordelijkheid voor de voorbereiding en, na het verlenen van politieke toestemming, de uitvoering van gastlandsteunoperaties. De nadruk daarbij ligt op de coördinatie tussen betrokken internationale operationele staven, civiele autoriteiten, steunende civiele instanties en Nederlandse militaire eenheden die de gastlandsteunoperatie uitvoeren.

0931. **Beschikbare eenheden.** Commandant Nationaal Commando kan alle eenheden van de landmacht verzoeken gastlandsteun te verlenen. Het Nationaal Commando wijst een Regionaal Militair Commandant als hoofduitvoerder aan. Deze kan de uitvoering ter plekke opdragen aan bataljons van de Nationale Reserve of aan toegewezen eenheden van het overige deel van de landmacht.

Sectie 6 – Explosievenopruiming

0932. Explosievenopruiming omvat het detecteren en onschadelijk maken van mijnen, bommen en granaten en andere explosieven. Het betreft munitie uit (voorgaande) oorlogen, oefenmunitie en explosieven van terroristen. Het Nationaal Commando beschikt over een explosieven opruimingscommando (EOCKL), dat zich bezighoudt met deze taak op land. Bij het uitvoeren van explosievenopruiming ten behoeve van civiele instanties maakt het EOCKL onderscheid tussen het ruimen van normale en geïmproviseerde explosieven.

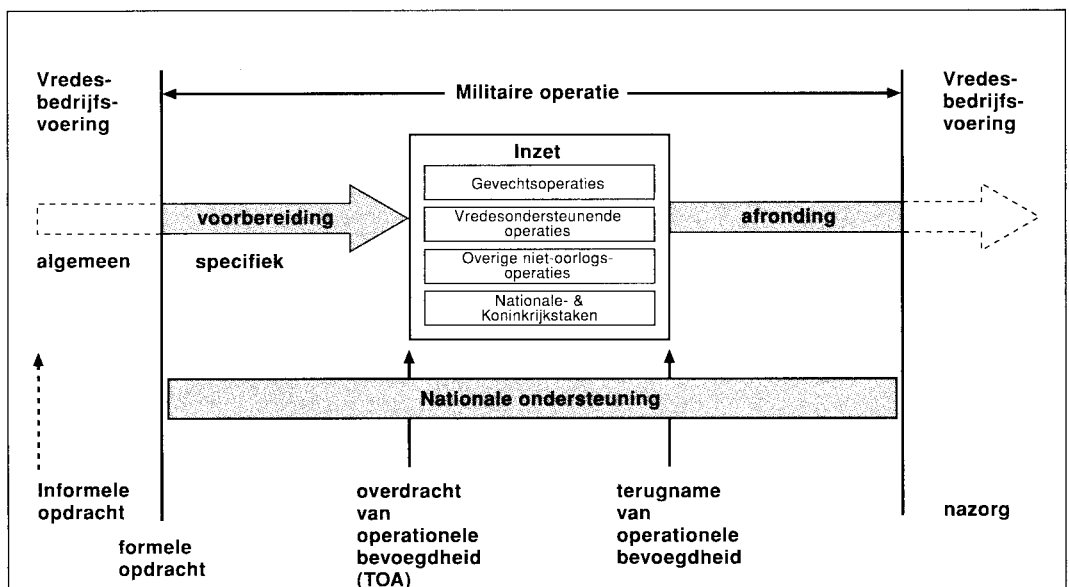
0933. Het EOCKL ruimt normale explosieven op op basis van overeenkomsten tussen de minister van Defensie en de minister van Binnenlandse Zaken. Het ruimt geïmproviseerde explosieven op basis van overeenkomsten tussen de minister van Defensie en de ministers van Binnenlandse Zaken, Justitie en Financiën.

10 Nationale verantwoordelijkheden

Sectie I – Inleiding

1001. In dit hoofdstuk komen de nationale verantwoordelijkheden tijdens militaire operaties aan de orde. Militaire operaties bestaan uit een voorbereidings-, een inzet- en een afrondingsfase. Zoals hoofdstuk 1 reeds vermeldde, voeren Nederlandse eenheden operaties vrijwel altijd uit in internationaal verband onder de operationele verantwoordelijkheid van een multinationale troepencommandant. Tijdens de inzetfase wordt dus meestal opgetreden onder multinationaal commando. De voorbereidings- en afrondingsfase zijn altijd een nationale verantwoordelijkheid. Hetzelfde geldt voor de nationale ondersteuning. Hieronder verstaan we de ondersteuning van Nederlandse militairen en eenheden tijdens operaties buiten het Koninkrijk, voorzover de uitvoering hiervan een nationale verantwoordelijkheid blijft. Het gaat dan bijvoorbeeld om een deel van de inlichtingenvoorziening en om de personele en materiële verzorging. De afbeelding hieronder geeft de nationale verantwoordelijkheden door middel van donker gekleurde balken weer.

Nationale verantwoordelijkheden bij militaire operaties.

1002. **De voorbereidingsfase** vangt aan nadat de CDS de formele opdracht voor de operatie heeft ontvangen. Hiervóór heeft op politiek en militair-strategisch niveau reeds besluitvorming plaatsgevonden: opdracht, richtlijnen en randvoorwaarden zoals de omvang en de aard van de eenheid, verwachte taak en operatietoneel, mandaat en geweldsregels, moeten al op hoofdlijnen zijn vastgesteld om verdere voorbereiding mogelijk te maken. De (militaire) voorbereidingen starten overigens al tijdens dit besluitvormingsproces. Zo kan bijvoorbeeld dan de inhuur van oefenfaciliteiten voor voorbereiding en training al worden voorbereid.

1003. De voorbereidingsfase eindigt na de overdracht van de operationele bevoegdheid over het contingent aan de multinationale commandant in het operatietoneel. Deze overdracht noemt men TOA (*Transfer of Authority*). In beginsel worden slechts inzetgerede eenheden overgedragen.

1004. **De inzetfase** begint na TOA en eindigt als de bevoegdheid over het contingent weer wordt overgedragen aan de nationale autoriteit. Gedurende deze fase is de multinationale troepencommandant in beginsel verantwoordelijk voor de operationele inzet van de – ook Nederlandse – troepen. Hij houdt zich hierbij aan de bevoegdheden die door de Nederlandse regering zijn verstrekt. Dit stelt eisen aan de nationale commandovoering.

1005. **De afrondingsfase** begint nadat de bevoegdheid over het contingent weer in nationale handen is en eindigt formeel wanneer de eenheid is teruggekeerd in de vredeslocatie en overgaat op de vredesbedrijfsvoering.

1006. **Opzet.** Dit hoofdstuk begint met de beschrijving van een aantal uitgangspunten voor de taken die onder nationale verantwoording bij optreden in internationaal verband worden uitgevoerd. Vervolgens gaat dit hoofdstuk in op de nationale commandovoering, de nationale verzorging, verplaatsingen, opleiden en trainen en enkele algemene operationele aspecten.

Sectie 2 – Uitgangspunten

1007. De grondbeginselen van militair optreden, en in het bijzonder de beginselen van commandovoering en verzorging, zijn eveneens van toepassing op dit hoofdstuk. Ook gelden de door NAVO gehanteerde uitgangspunten met betrekking tot de verzorgingssteun op het operationele niveau (zie hoofdstuk 4).

1008. **Inzetoepies.** De inzet van Nederlandse eenheden in internationaal verband kan, vanuit de optiek van het internationaal recht, plaatsvinden in twee kaders.

- a. Op basis van de in het NAVO- en WEU-verdrag (artikel 5) opgenomen bijstandsverplichting bij een gewapende aanval tegen een of meer van de bondgenoten: de zogenaamde artikel 5 operaties.
- b. In het kader van andere crisisbeheersingsoperaties, zoals vredesondersteunende en overige niet-oorlogsoperaties: de zogenaamde niet-artikel 5 operaties.

1009. **Artikel 5 operaties.** De BLS is verantwoordelijk voor het gereedstellen en houden van troepen ten behoeve van beide taken. De slagorde van de KI is grotendeels gebaseerd op de eerstgenoemde: de verdediging van het grondgebied van het NAVO bondgenootschap en daarmee van Nederland. Het is een te kostbare zaak om de landmacht op volledige oorlogssterkte te houden voor deze taak. Dit heeft ertoe geleid dat de landmacht bestaat uit een parate en een reservecomponent. Hij houdt deze componenten op een voldoende inzetgereedheid door legervorming. Dit is de wijze waarop de landmacht in personele, materiële en organisatorische zin eenheden opbouwt en instandhoudt om de verwachte taken onder alle omstandigheden te kunnen uitvoeren. Voor de voorbereiding, inzet en afronding en voor de commandovoering en verzorging van de bondgenootschappelijke verdedigingstaak zijn nu reeds (eventualiteiten)plannen en procedures ontwikkeld en uitgewerkt. Dit hoofdstuk gaat hier niet apart op in.

1010. **Niet-artikel 5 operaties** hebben meer een ad-hoc-karakter en kennen vele inzetopties. Voor deze operaties is het derhalve noodzakelijk een doctrine te ontwikkelen met betrekking tot de in dit hoofdstuk aan de orde komende nationale verantwoordelijkheden. De doctrine verwoord in deze publicatie stelt eisen waaraan de gereedgestelde troepen voor verschillende inzetopties moeten voldoen.

1011. **Samenstelling van het contingent.** Nadat door de politieke leiding een Nederlandse bijdrage aan een operatie is toegezegd, beslist de minister van Defensie, na overleg met de militair-strategische autoriteiten, uit welke soort eenheden het contingent wordt samengesteld. Belangrijke criteria hierbij zijn de beschikbare reactietijd en de aard van de uit te voeren opdracht. Een contingent kan dus bestaan uit eenheden van verschillende krijgsmachtdelen. Vervolgens wordt het contingent geformeerd.

1012. Formeren is het planmatig samenvoegen van personeel en materieel tot een taakgerichte eenheid en vervolgens tot een contingent. Een taakgerichte eenheid is in beginsel opgebouwd uit organieke bouwstenen, waarbij de kern wordt gevormd door een grotere bestaande eenheid. Deze wordt aan de specifieke eisen van de inzetoptie aangepast door organieke subeenheden toe te voegen of achter te laten. Deze werkwijze is onder andere noodzakelijk om de samenhang en het moreel van de eenheid

op een goed peil te houden. Vooral operaties waarbij een hoger geweldsniveau wordt verwacht, vereisen een zo organiek mogelijke eenheid. De verantwoordelijkheid voor het formeren ligt bij de naasthogere commandant van de uit te zenden eenheid of het contingent. Hierdoor kan de commandant van de uit te zenden eenheid of het uit te zenden contingent zich concentreren op de voorbereiding op de operationele inzet.

1013. **Beschikbaarheid en inzet van personeel.** De landmacht beschikt over drie categorieën personeel: actief dienend militair, burger- en reservepersoneel. De aard van de uit te voeren operatie bepaalt in organisatorische zin welke kwaliteit en welke categorie(ën) personeel worden ingezet. Actief dienende militairen zijn voor alle militaire operaties inzetbaar. De inzet van burgerpersoneel is ook mogelijk, maar aan beperkingen onderhevig. Bovendien kan het noodzakelijk of gewenst blijken gebruik te maken van reservepersoneel.

1014. Wanneer reservepersoneel wordt opgeroepen om deel te nemen aan een militaire operatie, is er sprake van activering. Activering van reservepersoneel is altijd mogelijk op vrijwillige basis. Zodra de activering van reservepersoneel niet op vrijwillige basis totstandkomt, dient er in juridische zin sprake te zijn van buitengewone omstandigheden. De meest ingrijpende vorm van niet-vrijwillig activeren is de algehele mobilisatie. De politiek-strategische autoriteiten zullen een algehele mobilisatie slechts afkondigen in het kader van een bedreiging van het bondgenootschappelijk grondgebied. In het uiterste geval kunnen regering en parlement besluiten de opkomstplicht voor dienstplichtigen weer in de voeren.

1015. De Koninklijke landmacht streeft naar een zo flexibel mogelijk gebruik van alle categorieën personeel voor inzet bij militaire operaties, inbegrepen reservepersoneel. Dit geldt zowel voor gevechtsoperaties, voor vredesondersteunende en overige niet-oorlogsoperaties, als voor de uitvoering van nationale en Koninkrijkstaken.

1016. **Beschikbaarheid materieel.** Eenheden van de landmacht die ingezet worden, maken in beginsel gebruik van het bij hen aanwezige organieke materieel. Bij rotatie van eenheden zal een eenheid vaak het materieel van de vorige eenheid overnemen. De landmacht zal de in te zetten eenheden maximaal steunen bij het vullen met additioneel benodigd materieel en voorraden; één en ander in de juiste aantallen en van de juiste kwaliteit.

1017. **Voorlichting.** Het is van belang zowel het eigen personeel als het publiek steeds tijdig van juiste informatie over een missie te voorzien. Dat geldt van de besluitvorming over een specifieke missie tot en met de te-

rugkeer van het contingent of de eenheid. Het communiceren met het personeel en de achterban is een belangrijk moreel aspect en behoort tot de verantwoordelijkheid van bevelhebber en commandanten. Het juist en tijdig informeren van de media geschiedt onder verantwoordelijkheid van de Directie Voorlichting van het ministerie van Defensie in nauwe samenwerking met de leiding van de betrokken krijgsmachtdelen en het uitgezonden contingent. Goede voorlichting draagt bij tot het opbouwen en behouden van een breed draagvlak bij het publiek voor de militairen en hun opdracht.

1018. Het voorlichtingsbeleid zal in overeenstemming moeten zijn met het voor de operatie afgesproken internationale beleid. Nationaal wordt dit afgestemd met het ministerie van Buitenlandse Zaken. Doorgaans zal het voorlichtingsbeleid open en actief zijn en alleen daar beperkingen kennen waar informatie de veiligheid van het personeel in gevaar kan brengen. De Chef Defensiestaf draagt er – in overleg met de Directie Voorlichting – zorg voor dat het uit te zenden contingent aanwijzingen krijgt over contacten met de pers. Uitgezonden commandanten zullen in hun contacten met de media veelal steun krijgen van een voorlichtingsofficier, die zelf in nauw contact staat met de Directie Voorlichting. Deze directie kan op deze wijze de politieke en militaire leiding snel informeren over publicitaire ontwikkelingen.

1019. **Opleiden, trainen en oefenen.** De landmacht leidt haar personeel op, traint deze en oefent zijn eenheden voor de taak die, militair-technisch gezien, het meest complex is: het optreden van de verbonden wapens tijdens gevechtsoperaties samen met de ondersteuning van andere krijgsmachtdelen en mogelijk andere landen. Opleiden, trainen en oefenen voor specifieke aspecten van de overige operaties krijgt daarnaast in vredetijd ook aandacht. Overigens kan in vredetijd niet net zo geoefend worden als er daadwerkelijk opgetreden wordt. Milieueisen bijvoorbeeld beperken de oefenmogelijkheden in vredesomstandigheden. Mede door vredesbeperkingen is het in alle gevallen, afhankelijk van de opdracht, noodzakelijk tijdens de voorbereidingsfase aanvullende opleidingen, training en oefeningen te organiseren. Doordat de eenheden zijn voorbereid voor de meest complexe taak, kan deze voorbereiding naar verwachting (relatief) beperkt blijven.

1020. **Afstemming met andere krijgsmachtdelen.** Vaak zal een contingent van de Nederlandse krijgsmacht bestaan uit eenheden van de verschillende krijgsmachtdelen. Het meest voor de hand ligt daarbij samenwerking tussen landmachteenheden en mariniers en tussen land- en luchteenheden, waaronder helikoptereenheden en squadrons gevechtsvliegtuigen. Ook andere samenwerkingsvormen zijn mogelijk. Zelfs als deze eenheden in de multinationale taakgroep onder operationeel bevel

van verschillende commandanten komen te staan, is afstemming van de voorbereiding, afronding en ondersteuning gedurende de inzet onontbeerlijk. Tijdens het formeren en het opleiden en trainen moet deze samenwerking al tot uitdrukking komen. Vooral wanneer hechte samenwerking tussen eenheden vereist is, moet tijdens de voorbereidingsfase aandacht besteed worden aan *team building*.

Sectie 3 – Nationale commandovoering

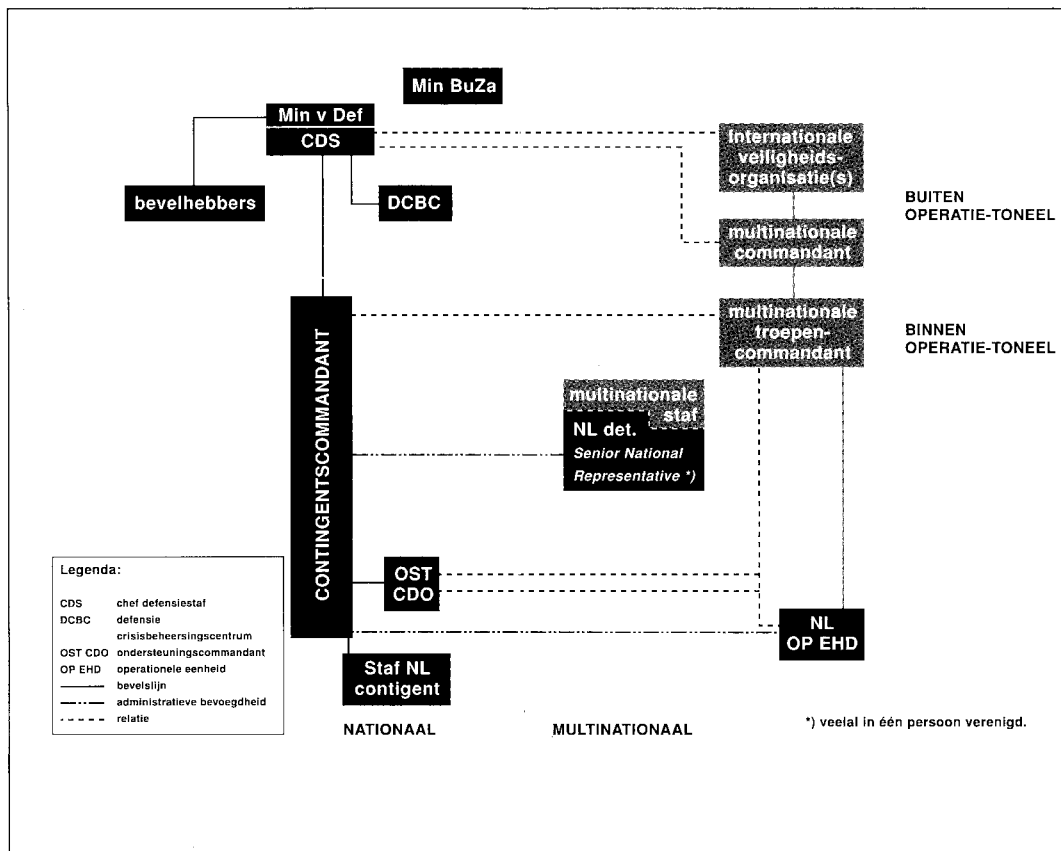
1021. Deze sectie behandelt de bevels- en andere commandovoeringsrelaties tussen de betrokken politieke en militaire autoriteiten en militaire commandanten te velde bij niet-artikel 5 operaties. In de afbeelding op de volgende pagina zijn deze schematisch weergegeven. Deze afbeelding geeft weer aan de linkerzijde de nationale bevelslijnen en aan de rechterzijde de internationale bevelslijnen uit. Aan de bovenzijde staan de autoriteiten die zich buiten het operatietoneel bevinden, zoals in Nederland; aan de onderzijde staan diegenen die zich daadwerkelijk in het operatietoneel bevinden. Bij artikel 5 operaties gelden de NAVO-bevelsrelaties, waarmee in vredetijd geoefend is.

1022. Ook gaat deze sectie in op taken en verantwoordelijkheden van de verschillende functionarissen. Achtereenvolgens behandelt het de volgende niveaus

- a. politiek-strategisch niveau: Minister van Defensie
- b. militair strategisch niveau: Chef Defensiestaf
- c. militair strategisch niveau: bevelhebbers
- d. operationeel niveau: contingentscommandant en *Senior National Representative*
- e. tactisch niveau: eenheidscommandant.

1023. **Politiek-strategisch niveau.** De minister van Defensie heeft de politieke verantwoordelijkheid voor het leiden van de Nederlandse bijdrage aan een militaire operatie. Hij coördineert de voorbereiding van Nederlandse deelname met andere ministers, zoals die van Algemene Zaken, van Buitenlandse Zaken en voor Ontwikkelingssamenwerking. Als de regering heeft besloten tot uitzending van eenheden, worden de Kamers der Staten-Generaal terstond ingelicht.

1024. Ter voorbereiding van een operatie leggen de Ministers van Buitenlandse Zaken en Defensie contacten met de internationale organisatie(s) of de (groep van) staten die leiding zullen geven aan de operatie. Zij maken afspraken over onder meer de aard van de operatie, de Nederlandse bijdrage, het mandaat, de geweldsregels, de opdracht aan de Nederlandse eenheden, de duur van de Nederlandse deelname en over de status die het

Commandovoering is bij multinationale operaties een ingewikkelde aangelegenheid. Toch moeten de verantwoordelijkheden duidelijk verankerd zijn. Operationeel is de multinationale troepencommandant de baas!

Nederlandse contingent in het operatietoneel heeft volgens de stationeringsrechten. Gedurende de gehele operatie houden zij deze contacten met de internationale organisaties in stand om de Nederlandse belangen zo goed mogelijk te dienen.

1025. **Militair-Strategisch niveau: CDS.** Alle crisisbeheersingsoperaties, waaronder vredesondersteunende en humanitaire operaties anders dan operaties waarvoor een verplichting bestaat uit hoofde van het NAVO en het WEU-verdrag (artikel 5), staan nationaal onder eenhoofdige militaire leiding van de CDS. Dit houdt in dat hij, rekening houdend met de grenzen die de internationale bevelsstructuur stelt, de beslissingsbevoegdheid heeft over alle militaire aspecten van dergelijke operaties: voorbereiding, (het toezicht op) de uitvoering en de afronding. Hij werkt vervolgens in overleg met de multinationale commandant een en ander verder in detail uit en coördineert tussen de krijgsmachtdelen. De CDS heeft de bevoegdheid de bevelhebbers planalternatieven te laten uitwerken, zowel voorafgaand als tijdens een operatie. Hij is bij de totstandkoming van zijn adviezen aan de politieke leiding over de militaire aspecten van niet-artikel 5 operaties verantwoordelijk voor een goed vooroverleg met de betrokken

bevelhebbers. Op alle belangrijke momenten in de besluitvorming initieert hij overleg met de minister, waarbij de desbetreffende bevelhebber(s) op grond van zijn (hun) specifieke verantwoordelijkheden en kennis aanwezig is (zijn). De CDS heeft de bevoegdheid de in aanmerking komende commandanten bindende aanwijzingen te geven over de wijze waarop de interne informatievoorziening wordt ingericht. Hij ziet ook toe op de naleving van de door hem gegeven aanwijzingen.

1026. De CDS heeft voor de dagelijkse coördinatie van de operaties de beschikking over het Defensie Crisisbeheersingscentrum (DCBC). Hierbinnen participeren krijgsmachtdeel-vertegenwoordigers in de planning, voorbereiding en begeleiding van deze operaties gedurende de uitvoering. Het DCBC is ook het centrale punt waaraan informatie aangaande operaties wordt verstrekt; hierdoor kan de minister altijd over informatie beschikken die hem in staat stelt zijn ministeriële verantwoordelijkheid gestalte te doen.

1027. **Mandateren van de uitvoering.** De CDS kan de *uitvoering* van niet-artikel 5 operaties mandateren aan een bevelhebber. Hij bepaalt dit per operatie op grond van een aantal criteria, zoals omvang en politieke gevoeligheid.

1028. **Militair-strategisch niveau: BLS.** De BLS draagt de operationele verantwoording over de inzet van landmachttroepen door tussenkomst van de contingentscommandant over aan een multinationale (gezamenlijke) troepencommandant. Dit houdt in dat aanwijzingen van CDS of bevelhebbers vanaf dat moment geen betrekking hebben op de operationele bevelvoering te velde. Overigens draagt hij dergelijke verantwoording ook over bij artikel 5 operaties. In dit geval betreft het overdracht aan een NAVO-troepencommandant, zoals *Commander-in-chief Allied Forces Central Europe* (CINCCENT). Hiervoor zijn reeds in vredestijd regelingen getroffen.

1029. De BLS is te allen tijde verantwoordelijk voor gereedstelling, instandhouding en nazorg van het door de landmacht uitgezonden personeel en de eenheden. De Operationele Staf van de BLS is belast met voorbereiden, coördineren van de instandhouding en afhandelen van alle operaties met landmachtdelname in het kader van niet-artikel 5 operaties. De ondersteuningstaken liggen vooral op het gebied van personele en materiële verzorging. Deze staf heeft die verantwoordelijkheid overigens ook in het geval van bondgenootschappelijke verdediging. Daarnaast is de BLS verantwoordelijk voor de zorg richting het thuisfront. Hiervoor beschikt hij over een situatiecentrum (SITCEN).

1030. **Operationeel niveau: contingentscommandant en *Senior National Representative*.** Voor elke operatie waaraan Nederland deelneemt, wordt – na overleg met de betrokken bevelhebbers – door de CDS een *Senior National Representative* (SNR) of, bij grotere operaties, een nationale contingentscommandant aangewezen. De contingentscommandant/SNR is de hoogste Nederlandse vertegenwoordiger bij de multinationale troepencommandant (*Force Commander*). Deze is gehouden met de contingentscommandanten/SNR in contact te treden als zich belangrijke veranderingen voordoen in de taak, de uitvoering van het mandaat, de geweldsregels of de samenstelling van de strijdkrachten. De contingentscommandant/SNR is verantwoordelijk voor de nationale informatievoorziening aan het DCBC over het verloop van de operatie en de taakuitvoering door de Nederlandse eenheden.

1031. Daarnaast heeft de contingentscommandant/SNR administratieve bevelsbevoegdheid (*administrative control*) over de eenheden en/of de individuele militairen die zijn ingedeeld bij de desbetreffende operatie. Het betreft hier met name de operationele eenheden, waarnemers, monitoren, staffunctionarissen en de nationale logistiek ondersteunende eenheid in het operatietoneel, te weten het ondersteuningscommando (*support command* [SPTCMD]). Hij is verantwoordelijk voor administratieve, logistieke en disciplinaire aangelegenheden en aspecten van commandovoering die een nationale verantwoordelijkheid blijven. De contingentscommandant/SNR rapporteert over de operationele situatie en de taakuitvoering aan de CDS; over zaken die de uitvoering van de operatie betreffen, zoals personele en materiële aangelegenheden rapporteert hij eveneens aan de in aanmerking komende bevelhebber(s). Hij vervult derhalve een onmisbare rol in de informatievoorziening over het verloop van een internationale operatie. Hiertoe dient er tussen Nederland en het operatietoneel een verbinding te bestaan die de gewenste informatieoverdracht mogelijk maakt.

1032. De functie van contingentscommandant/SNR is niet altijd te verenigen met een (staf)functie in de multinationale troepenmacht. In dat geval is het noodzakelijk een aparte functionaris op een passend niveau te doen opnemen in de organisatie. Bij zeer grote operaties of bij spreiding van de nationale contingenten over een groot gebied, kan het nodig zijn bij diverse multinationale staven *Senior National Officers* (SNO) aan te wijzen. Deze laatste functie wordt in de regel vervuld naast een functie in de multinationale staf. SNO's staan, uitsluitend voor wat betreft hun nationale functies, onder bevel van de nationale contingentscommandant/SNR.

1033. Als Nederland met een omvangrijk contingent aan een operatie deelneemt, zal een nationale liaisoncel worden verbonden aan de staf van

- a. Voor de **logistiek** geldt dat in beginsel wordt geprobeerd de ondersteuning te regelen door middel van steun van bondgenoten, civiele instanties in of in de buurt van het operatietoneel of door gastlandsteun. Mocht steun door derden niet mogelijk zijn dan moet alsnog (een deel van) de verzorging door de Nederlandse krijgsmacht worden uitgevoerd. Ook worden bepaalde logistieke aspecten, zoals bijvoorbeeld het leveren van bloedproducten, bij voorkeur niet aan andere landen overgelaten. Hetzelfde geldt vaak voor de behandeling van gewonden en eventueel het transport van doden.
- b. De **personele verzorging** wordt vanuit Nederland georganiseerd. De relatie met het thuisfront is bijzonder, zowel met het gezin/familie als met de moedereenheid. Het behoud van het draagvlak voor de operatie is immers van groot belang en wordt sterk door het thuisfront beïnvloed. Wanneer eenheden gedurende langere tijd of onder bijzondere omstandigheden optreden, moet er tijdig worden afgelost of geroteerd.

1036. **Voorbereidingsfase.** De eenheid verplaatst zich na formatie van een vredeslocatie naar het operatietoneel. Sectie 5 van dit hoofdstuk behandelt dit aspect. Naast het verplaatsen van de eenheid zal de landmacht initieel voorraden, reservedelen, veldversterkingsmaterieel e.d. moeten opvoeren. Wanneer niet op andere manieren in deze behoefte kan worden voorzien, vindt opvoer vanuit Nederland plaats door het Nationaal Ondersteuningscommando (NOC) (*National Support Command* [NSC]), een onderdeel van het Nationaal Commando (NATCO). Het noc draagt, nadat alle formaliteiten zijn afgewikkeld, in het lospunt (*Point of Debarkation* [POD]), een haven of vliegveld in of in de nabijheid van het operatietoneel, de verantwoordelijkheid en het beheer over deze middelen over aan het ondersteuningscommando van het contingent.

1037. Het ondersteuningscommando van het contingent regelt de logistiek vanaf overname van de verantwoordelijkheid in het lospunt tot aan de overdracht aan de operationele eenheid. Daartoe kan de commandant van het ondersteuningscommando in het operatietoneel één logistieke basis inrichten en in uitzonderingsgevallen meerdere bases. Vanuit deze logistieke basis ondersteunt hij de ingezette eenheden. Voor deze eenheden is het ondersteuningscommando in beginsel voor alle logistieke functiegebieden het naasthogere logistieke niveau. Over het algemeen blijft het ondersteuningscommando functioneren onder nationale verantwoordelijkheid. Dit betekent onder meer dat de voorraden te velde bij het ondersteuningscommando onder nationaal beheer vallen. In uitzonderingsgevallen kan het ondersteuningscommando deel uitmaken van de multinationale eenheid. Dit is bijvoorbeeld het geval bij inzet van de Luchtmobiele Brigade in de Multinationale Divisie. Is dat het geval, dan heeft de contingentscommandant geen bevelsbevoegdheid, maar een administratieve bevoegdheid over het ondersteuningscommando.

1038. **Inzetfase.** Tijdens de inzetfase vindt de volgende logistiek en personele verzorging plaats.

- a. Logistiek: het commando ondersteunt de operationele commandant op het gebied van materieelverzorging, geneeskundige verzorging en afvoer, verkeer en vervoer, infrastructuur en overige materiële dienstverlening. Op materieelgebied betekent dit dat het ondersteuningscommando hoger echelons onderhoud pleegt en dat het het dagelijks verbruik van reservedelen en voorraden compenseert. Ook de beheersing van de goederenstromen in het operatietoneel vindt plaats onder verantwoordelijkheid van het ondersteuningscommando. Vanuit Nederland voert het NOC afhankelijk van het verbruik en het gewenste niveau van zelfstandigheid/voortzettingsvermogen de benodigde goederen op.
- b. De personeelsverzorging houdt het volgende in.
 - (1) Individuele aflossing van personeel
 - (2) Personele aanvullingen
 - (3) Roteren van eenheden
 - (4) Veldpost
 - (5) Ontspanning
 - (6) Thuisfrontzorg
 - (7) Geestelijke verzorging
 - (9) Individuele hulpverlening

Personeelszorg is een verantwoordelijkheid van de commandant. Het ondersteuningscommando ondersteunt hem bij de uitvoering van de personeelsverzorging. Thuisfrontzorg heeft grote aandacht van de landmacht; daarom is te allen tijde een commandant in Nederland voor die taak aangewezen.

1039. **Afrondingsfase.** Na terugkeer in de vredeslocatie vindt ontbinding van het contingent plaats. De verschillende bouwstenen dienen na terugkeer bij hun moedereenheid weer zo snel mogelijk over te gaan op de vredesbedrijfsvoering. Dit betekent het volgende.

- a. Het ingezette materieel wordt door middel van onderhoud en herstel of door vervanging weer inzetbaar gemaakt. Is het materieel bij rotatie overgedragen aan een andere eenheid, dan zal opnieuw in organiek materieel moeten worden voorzien.
- b. Het ingezette personeel wordt door middel van een adequate nazorg, zoals een geneeskundig onderzoek, reïntegratiegesprek, een psychologische eindbriefing en verlof, weer inzetgereed gemaakt. Deze activiteiten vormen de start van de nazorg. De feitelijke nazorg kan vele jaren in beslag nemen en vormt een geïntegreerd deel van de vredesbedrijfsvoering.

Sectie 5 – Verplaatsingen

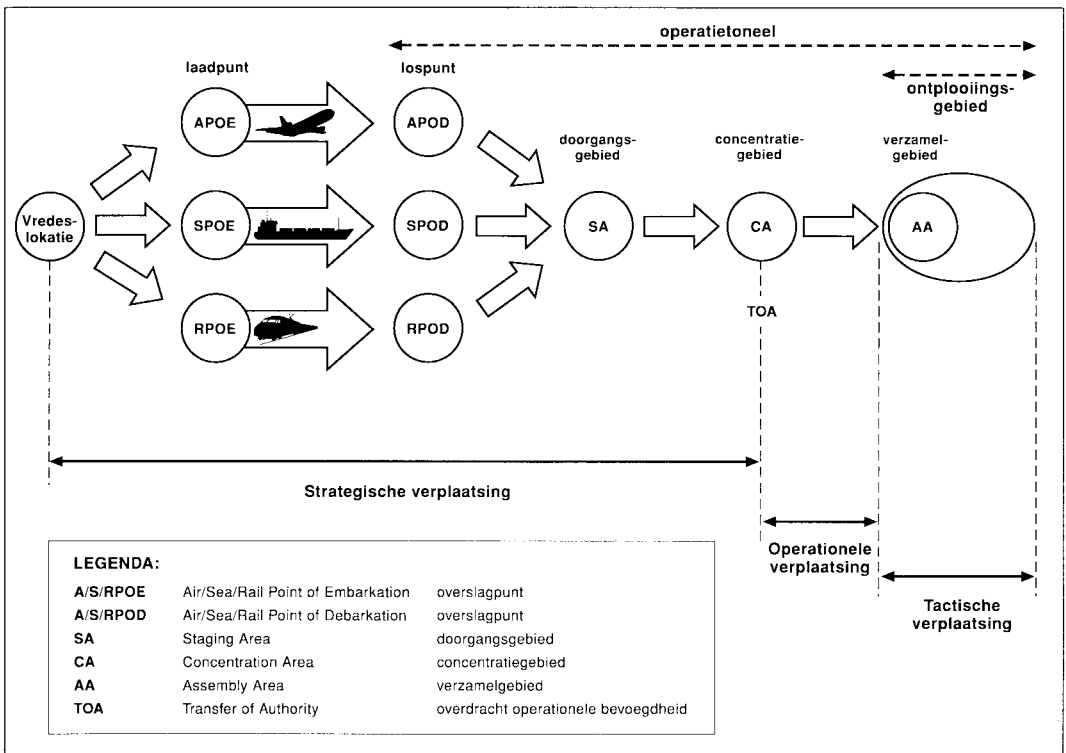
1040. Er zijn drie soorten verplaatsingen te onderkennen, die elk worden uitgevoerd onder de verantwoordelijkheid van andere commandanten.

- a. Strategische verplaatsingen van de vredeslocatie naar het operatietoneel, uitgevoerd onder nationale verantwoordelijkheid.
- b. Operationele verplaatsingen in het operatietoneel naar het ontplooiingsgebied, uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de multinationale troepencommandant.
- c. Tactische verplaatsingen in het ontplooiingsgebied, uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de verschillende tactische commandanten.

1041. **Vorbereidingsfase.** Nadat de eenheid is geformeerd en verplaatsingsgereed is gesteld, vindt de strategische verplaatsing plaats naar het operatietoneel. Deze is onder te verdelen in drie delen.

De verplaatsing van Nederland naar het ontplooiingsgebied. In het concentratiegebied wordt de bevelsbevoegdheid overgedragen aan de multinationale commandant.

- a. Verplaatsing van de vredeslocatie naar de laadpunten.
- b. Verplaatsing van de laadpunten naar de lospunten.
- c. Verplaatsing van de lospunten naar een doorgangsg gebied (Staging Area [SA]) waar militairen en materieel worden samengevoegd tot een-

Strategisch luchttransport van de Verenigde Naties. In dit geval een Iljoesjin 76.

heden en vervolgens naar een concentratiegebied (*Concentration Area [CA]*) waar de multinationale eenheid wordt geformeerd.

1042. De strategische transportcapaciteit, met name op het traject tussen de laad- en lospunten, moet zijn afgestemd op het overeengekomen tijdstip TOA. De Nederlandse landmacht beschikt niet over transportmiddelen ten behoeve van de strategische verplaatsing van grote hoeveelheden personeel en materieel. Afspraken en overeenkomsten met andere krijgsmachtdelen, bondgenoten en met name civiele instanties moeten een invulling van deze lacune garanderen. De verplaatsing van personeel en materieel kan via verschillende laad- en lospunten lopen, bijvoorbeeld aparte locaties voor trein-, lucht- en zeeverplaatsingen. De samenvoeging van deze vervoersstromen vindt plaats in het doorgangsgebied. Uiteindelijk komen de eenheden van de verschillende deelnemende staten tezamen in het concentratiegebied. In het concentratiegebied vindt in beginsel de overdracht van operationele bevelsbevoegdheid plaats. Hier eindigt dus de strategische verplaatsing.

1043. De strategische verplaatsing vindt in beginsel plaats onder verantwoordelijkheid van het DCBC, met als uitvoerend orgaan de Defensie Vervoer- en Verkeersorganisatie (DVVO). Deze organiseert de verplaatsing, draagt zorg voor de verkeerstechnische ondersteuning zowel in Nederland als in het operatietoneel, zet vervoersmodaliteiten in en coördineert (liaison) met derden, zoals de *Joint Movement Transport Co-ordination Cell (JMTCC)*.

Het Sea Point of Debarkation in de haven van Split ten behoeve van Nederlandse eenheden in Bosnië-Herzegovina.

Foto's: R. van Bakel, MuD-DV

1044. **Inzetfase.** Na TOA vinden operationele verplaatsingen plaats. De multinationale troepencommandant verplaatst de eenheden die deel uitmaken van zijn formatie vanuit een concentratiegebied naar een ontplooiingsgebied. Nationale ondersteuning kan hierbij nog wel worden verleend. Aansluitend hierop worden binnen het ontplooiingsgebied onder verantwoordelijkheid van eenheidscommandanten de nodige tactische verplaatsingen uitgevoerd. Binnen dit ontplooiingsgebied kunnen eenheden zich voorbereiden op een specifieke opdracht in verzamelgebieden (*assembly area* [AA]).

1045. **Afrondingsfase.** Nadat de operationele bevoegdheid weer is overgedragen aan de nationale autoriteiten bevindt de eenheid zich nog steeds in het operatietoneel. Alvorens terug te verplaatsen moeten de eenheden zich verplaatsingsgereed maken. De DVVO organiseert en ondersteunt in overleg en samenwerking met het NOC en internationale organisaties de terugverplaatsing. De verplaatsing terug naar de vredeslocatie verloopt in omgekeerde volgorde en is eveneens een nationale verantwoordelijkheid.

1046. **Beveiliging.** Afhankelijk van de soort operatie en de te verwachten dreiging zal het contingent tijdens de verplaatsing beveiligd moeten worden. Dit is vóór de overdracht van de operationele bevelsbevoegdheid een nationale verantwoordelijkheid. Op ieder niveau dienen derhalve door de verantwoordelijke autoriteit/commandant adequate beveiligingsmaatregelen genomen te worden. Zo is de CDS verantwoordelijk voor de beveiliging van schepen en vliegtuigen gedurende de strategische verplaatsing; iedere eenheidscommandant draagt te allen tijde zorg voor de eigen nabijbeveiliging.

Sectie 6 – Opleiden, trainen en oefenen

1047. **Vorbereidingsfase.** Afhankelijk van de samenstelling van het contingent, van het opleidings- en trainingsniveau van de uit te zenden militairen, de geoefendheid van eenheden en van de aard van de operatie moeten er aanvullende opleiding, training en oefening plaatsvinden. De commandant zal hiervoor de behoefte bepalen. De mate waarin deze behoefte kan worden gerealiseerd, is afhankelijk van de voorbereidingstijd. De voorbereidingstijd is daarentegen weer afhankelijk van de tijd die nodig is om tot een *minimum* geoefendheid te komen, dat afhankelijk is van de te verwachten taak en bedreiging. Er worden immers alleen inzetgereede contingenten en eenheden overgedragen aan een multinationale troepencommandant. De commandant van de in te zetten eenheid is ervoor verantwoordelijk dat hij zijn naasthogere commandant gedurende de voorbereiding op de hoogte houdt van het opleidings- en trainingsniveau, en van de geoefendheid van zijn eenheid. Bij een eenheid of contingent dat is opgebouwd uit een (groot) aantal kleinere verbanden is de behoefte aan *teambuilding* groter dan wanneer het een organieke eenheid betreft.

1048. Bij de uitvoering van opleidingen en mogelijk bij die van training moet de commandant zoveel mogelijk worden ontlast; oefenen daarentegen is juist een verantwoordelijkheid van de commandant van de uit te zenden eenheid. De naasthogere commandant ondersteunt hem hierbij door bijvoorbeeld de nodige faciliteiten te leveren of hem te helpen bij het op gezette tijden toetsen van de operationele kwaliteit van de eenheid.

1049. **Inzetfase.** Afhankelijk van de samenstelling van de multinationale eenheid en om zo goed mogelijk voorbereid te zijn op de te verwachten taken, zal ook in het operatietoneel nog aanvullend worden opgeleid en getraind. Dit gebeurt onder verantwoordelijkheid van de multinationale commandant; aan hem is immers de operationele bevoegdheid overgedragen. Het betreft hier met name de volgende zaken.

- a. Verhogen van de operationele inzetbaarheid, door bijvoorbeeld *live firing exercises*.
- b. 'Internationale' *teambuilding*.
- c. Afstemming over de (voer)taal.
- d. Afstemmen communicatieprocedures en -middelen.
- e. Instrueren van liaisons e.d., ook ten behoeve van gastlandsteun en naar (N)GO's.
- f. Vooroefenen van bepaalde vormen van optreden.

1050. **Afrondingsfase.** Na terugkeer in de vredeslocatie pakt de eenheid zo spoedig mogelijk de vredesbedrijfsvoering en het daaraan gekoppelde opleidings- en oefenplan op. Na inzet zal het nodig zijn extra te trainen op bepaalde gebieden om weer algemeen operationeel gereed te zijn.

Sectie 7 – Overige operationele aspecten

1051. **Verkenningen** zijn noodzakelijk ter voorbereiding van een operationele inzet. Na het bekend worden van de opdracht zal een verkenningsgroep worden samengesteld. Deze verplaatst zich, afhankelijk van de toestand ter plekke, zo spoedig als mogelijk naar het operatietoneel. De groep bestaat uit de contingentscommandant, operationele commandanten van de belangrijkste eenheden van het contingent, logistici en inlichtingenfunctionarissen. De groep legt zo mogelijk in het operatietoneel contacten met de multinationale troepencommandant. Een deel kan vanaf dat moment in het operatietoneel blijven en van daaruit de aankomst van Nederlandse eenheden coördineren. Het is essentieel dat de bevindingen van de verkenningsgroep zo snel mogelijk in Nederland bekend zijn, zodat daarmee rekening kan worden gehouden bij de voorbereiding. Die zijn immers dan al in volle gang. Adequate verbindingen met de verkenningsgroep dienen dan ook te zijn verzekerd.

1052. **Inlichtingen.** Het contingent heeft grote behoefte aan informatie over de situatie in het operatiegebied. Deze behoefte loopt van geografische informatie, informatie over de cultuur tot informatie over de complete slagorde van de in het gebied opererende eenheden. Omdat niet-artikel 5 operaties plaatsvinden in gebieden waar vaak weinig informatie over beschikbaar is, kan de behoefte bestaan zo vroeg mogelijk een inlichtingenverzamelorgaan in het betreffende gebied te ontplooiën. Dit

kan met eigen middelen of door samen te werken met andere krijgsmachtdelen en andere landen worden gerealiseerd. In het laatste geval zullen dan afspraken gemaakt moeten worden over uit te wisselen informatie. De gedurende de voorbereidingsfase verzamelde informatie wordt verwerkt en ter beschikking gesteld van de contingentscommandant en de formerende staf. Vaak zal er behoefte bestaan om in de staf van de contingentscommandant een nationale inlichtingencel in te richten. Deze onderhoudt functionele contacten met militaire inlichtingenorganisaties in Nederland en met inlichtingenorganisaties te velde van andere landen.

Noten

Hoofdstuk 1

1. *Combined* optreden is optreden van troepen van twee of meer bondgenoten (van de NAVO). (AAP-6).
2. Politieke strategie wordt ook wel aangeduid met de begrippen 'algemene strategie', 'totale strategie' of met de Engelse term *grand strategy*.
3. De begrippen 'campagne' en 'grote operatie' worden uitgelegd in hoofdstuk 4 – sectie 12.

Hoofdstuk 3

1. Carl von Clausewitz: *Vom Kriege* (1832), Boek 8, p. 990.
2. Michael Brecher, *A Theoretical Approach to International Crisis Behavior*, p. 6., in Michael Brecher (ed.), *Studies in Crisis Behavior*. Brunswick: Transaction Books, 1978.

Hoofdstuk 4

1. Zie voor definities van 'campagne' en 'grote operatie' paragrafen 0462 en 0464.
2. Dit hoofdstuk gebruikt voor de term 'commandant op het operationele niveau' verder 'operationele commandant'.
3. STANAG 2437 AJOD (edition 1) AJP-1, *Allied Joint Operations Doctrine*.

Hoofdstuk 5

1. Legenda gebruikte afkortingen
APOE/SPOE/RPOE :

Air/Seal/Rail Point of Embarkation

APOD/SPOD/RPOD :

Air/Seal/Rail Point of Debarkation

AVG: Achterwaarts Verzorgingsgebied

VVG: Voorwaarts Verzorgingsgebied

LB: Logistieke Basis

2. Naar analogie van de overslagpunten in de vredeslocatie kan een POD in het operatietoneel fungeren als POE voor de retourstroom personeel en materieel naar de vredeslocatie.

Hoofdstuk 6

1. SIPRI *Yearbook* 1995.
2. Het begrip 'gebiedsverdediging' krijgt hier een andere betekenis, vergeleken met de huidige vs 2-1386 *Gevechshandleiding*, 3e druk, 1988. De term is echter in overeenstemming met het Britse, Amerikaanse en NAVO taalgebruik (*area defence* tegenover *mobile defence*).
3. Het maakt voor de legitimiteitsvraag fundamenteel verschil vanuit welke optiek men dit overheidsgezag beziet. In een oorlog kan het gewapend verzet zich immers richten tegen het 'de facto'-gezag van een vijandelijke bezettingsmacht, terwijl de reguliere strijdkrachten gecapituleerd hebben. In een intrastatelijk conflict kan de legitimiteit van het bestaande gezag eveneens discutabel zijn omdat het bijvoorbeeld kort tevoren zelf door een revo-

lutionaire coup aan de macht is gekomen.

4. Het uitschakelen van de verzetleiding als expliciet doel is niet zonder gevaar. Het kan leiden tot een fixatie, terwijl het vernietigend effect sterk afhankelijk is van de organisatiegraad van het verzet en het moreel van het kader.

Hoofdstuk 7

1. United Nations, *UN Secretary General's Report on Improving the UN's Capability for Peacekeeping*. New York: 14 March 1994.

Hoofdstuk 8

1. 'Non-combattanten' is een juridisch formeel, maar moeilijk te hanteren begrip. Zeker in irreguliere operaties zal het onderscheid tussen combattanten en non-combattanten moeilijk te maken zijn. Deze term wordt gehanteerd, omdat deze ook in de internationale (en NAVO) doctrines wordt gebruikt.

Begrippenlijst

aangrijpingspunt (*centre of gravity*)

Het element van het vermogen van de vijand dat, wanneer het wordt aangegrepen of vernietigd of geneutraliseerd, zal leiden tot een onvermijdelijke nederlaag van de vijand of tot zijn wens om vrede te bereiken via onderhandeling.

aanval in het kader van het offensief

Een aanval (na uitgebreide voorbereiding of bij gelegenheid) is een onderdeel van het offensief dat veelal indirect bijdraagt aan het bereiken van het aangrijpingspunt van het offensief. Veelal zal een dergelijke aanval het bereiken van een mijlpaal door de operationele commandant ten doel hebben.

aanval na uitgebreide voorbereiding

Een aanval die door voorbereide en gecoördineerde inzet van vuursteun en manoeuvre de vijand aangrijpt en verslaat.

achtergebiedoperaties

Operaties achter het gebied waar daadwerkelijk gevochten wordt ter beveiliging en bevoorrading van de eigen eenheden en ter verzekering van de manoeuvreervrijheid van de eigen reserves.

activering

Het oproepen van reservepersoneel om deel te nemen aan een militaire operatie.

afdwingen van humanitaire hulpverlening

Het voorzien dat, in een niet-bevriende omgeving, hulpverlening diegenen bereikt waarvoor ze bedoeld is. Dit omvat het garanderen van vrijheid van beweging van hulpverleners en het beschermen van de hulpvoorraden en hulpverleners.

afdwingen van sancties

Het doel van het afdwingen van de door de politiek opgelegde sancties is te voorkomen dat de oorlogvoerende partij(en) gebruik kan (kunnen) maken van externe bevoorrading en handelsactiviteiten die

van buitenaf de economie of de militaire capaciteit van de oorlogvoerende partij(en) kunnen vergroten.

afgeleide campagne (*subordinate campaign*)

Een gezamenlijke campagne met een beperkt doel, vaak in een separaat operatiegebied, als onderdeel van een campagne, opgedragen door een gezamenlijk troepencommandant aan één van zijn ondercommandanten.

afrodingsfase

Fase van een operatie die begint nadat de bevoegdheid over het contingent weer in nationale handen is en formeel eindigt wanneer de eenheid is teruggekeerd in de vredeslocatie en overgaat op vredesdrijfsvoering.

artikel 5-operaties

Operaties ter verdediging van het grondgebied van het NAVO bondgenootschap en daarmee van Nederland.

beschermde gebieden

Gebieden die zijn ingesteld waar toezicht wordt gehouden met als doel de bescherming tegen een bedreiging van buitenaf, danwel te voorkomen dat een strijdende factie het gebied als uitvalsbasis gebruikt. Deze gebieden kunnen worden ingesteld zowel als onderdeel van een vredeshandhavende als een vredesafdwingende operatie.

bescherming

Alle maatregelen gericht op het behoud van het eigen militair vermogen zodat dit vermogen op de beslissende plaats en juiste tijd kan worden ingezet. Hierdoor verwerft zich en behoudt de commandant tijd en ruimte om de geplande operaties voor te bereiden en uit te voeren.

campagne

Een op elkaar afgestemd geheel van ondergeschikte campagnes en (grote) operaties dat leidt tot de realisatie van de politieke en militaire doelstellingen.

campagnedoelstelling(en)

De eindsituatie die moet worden bereikt aan het einde van een campagne om een conflict te beëindigen of op te lossen op voor ons gunstige voorwaarden.

civiele beveiliging

Civiele beveiliging (primair een verantwoordelijkheid van de civiele overheidsinstanties) richt zich op beveiliging van alle niet onder mili-

taire beveiliging vallende objecten, van gebieden die op enigerlei wijze van zodanig belang zijn dat beveiliging noodzakelijk is en op handhaving van de openbare orde en veiligheid.

conflictpreventie

Alle militaire maatregelen die erop gericht zijn de ontwikkeling van een conflict tussen staten of binnen een staat vóór te zijn.

controle maatregelen

Het gericht controleren van bevolking, gebied en middelen om zo gewapend verzet in een conflict fysiek en psychologisch te isoleren van de externe steunende partijen en de lokale bevolking.

conventioneel optreden

Een wijze van optreden waarbij geen gebruik gemaakt wordt van nucleaire, biologische of chemische wapens.

crisis

Toestand van grote spanning, veroorzaakt door een ernstige bedreiging van vitale belangen, waarin verreikende beslissingen moeten worden genomen.

crisistoneel

Geografisch begrensde gebied waarin een crisis zich afspeelt.

culminatiepunt (*culminating point*)

Een operatie bereikt haar culminatiepunt wanneer het momentum in de lopende operaties niet meer kan worden gehandhaafd.

commandovoering

Het leiden en besturen van een militaire organisatie om haar doelstelling te realiseren.

commandovoeringsoperatie

Het geïntegreerde gebruik van alle militaire middelen, inbegrepen fysieke vernietiging, elektronische oorlogvoering, misleiding, psychologische operaties en operationele veiligheid, ondersteund door inlichtingen, om de capaciteit van de commandovoering van de vijand te neutraliseren, terwijl gelijktijdig de eigen commandovoeringscapaciteit wordt beschermd.

demobilisatie-operaties

Demobilisatie bestaat uit die activiteiten die een vredesmacht onderneemt om een redelijke graad van vrede en veiligheid in het operatiegebied te herstellen en te behouden.

diepe operaties

Het scheppen van voorwaarden voor de eigen nabij-operaties door vinden, binden en zo mogelijk slaan van de vijand; dit ontnemt hem zijn vrijheid van handelen.

eerste generatie vredeshandhavende operaties

Vredeshandhavende operaties die worden uitgevoerd in een conflict met een interstatelijk karakter. Het geweldsniveau bij uitvoering van deze operaties is over het algemeen relatief laag.

evacuatie van niet-combattanten

Militair optreden dat tot doel heeft burgerbevolking of niet-gewapende militairen uit een crisis-, conflict- of oorlogsgebied te evacueren.

eventualiteiten-planning (*contingency-planning*)

Het planningsproces waarbij opties worden ingebouwd, bijvoorbeeld in een campagneplan, om te kunnen anticiperen op kansen of tegenslagen.

frictie

Het begrip dat precies de kern aangeeft van het verschil tussen militaire operaties op papier en in de praktijk.

functioneel opleiden

Het bijbrengen van kennis en vaardigheden bij militairen om hen daarmee geschikt te maken voor een bepaalde functie.

functionele component

Zee-, land-, of luchtcomponent. De middelen van alle krijgsmachtdelen die bijdragen tot die component worden onder éénhoofdige leiding ingezet.

garanderen of ontzeggen van verplaatsing

Omvat alle operaties te land, ter zee of in de lucht die tot doel hebben de eigen verbindinglijnen in (of boven) het operatiegebied zeker te stellen of die van een of meer strijdende partijen af te snijden.

gecombineerd optreden

Het optreden van de krijgsmacht in internationaal verband.

gelegenheidsaanval

Een aanval waarbij de commandant voorbereidingstijd inruilt voor snelheid, teneinde een gunstige gelegenheid uit te buiten.

gevechtsoperaties

Operaties waarbij er sprake is van het voeren van (tactische) gevechten om de doelstelling te bereiken.

gewapend verzet

Op politieke veranderingen gericht, georganiseerd optreden door een minderheidsgroep binnen de bevolking, tegen de *'de facto'*-overheid van een staat, die van een deel daarvan of bij het ontbreken van een functionerende overheid tegen het gros van de – al dan niet georganiseerde – bevolking, in de vorm van militair geweld, vrijwel altijd in combinatie met niet-gewelddadige subversieve activiteiten, zoals sabotage, propaganda-acties en burgerlijke ongehoorzaamheid, met het uiteindelijke doel de meerderheid van de bevolking ertoe over te halen of te dwingen de beoogde politieke veranderingen te aanvaarden.

gezamenlijke campagne

Gecoördineerd ontwerp van een serie achtereenvolgens of simultaan uit te voeren grote operaties om binnen een bepaalde tijd of in een bepaald gebied de operationele doelstelling te bereiken, waarbij de inzet van middelen van landmacht, marine en luchtmacht op elkaar worden afgestemd.

gezamenlijk gecombineerd taakgroepmodel

Een model van de commandostructuur dat zich kenmerkt door een gezamenlijke staf met ondergeschikte functionele of krijgsmachtdeelcomponenten. Dit model wordt vooral toegepast bij grootschalige crises waarbij verschillende componenten gezamenlijk optreden (*Combined Joint Task Force* CJTF).

gezamenlijk optreden

Het optreden van tenminste twee krijgsmachtdelen.

gezamenlijke troepencommandant

Eén commandant die de militaire operatie leidt en de inzet van steunende eenheden en middelen coördineert. Hierdoor is eenhoofdige leiding verzekerd (*Joint Force Commander* JFC).

grondbeginselen

Regels van fundamentele aard over het gebruik van militaire middelen op strategisch, operationeel en tactisch niveau; zowel in gevechts- als in vredesondersteunende operaties zijn grondbeginselen te onderscheiden.

grote operatie (*major operation*)

Een gecoördineerd ontwerp van een serie achtereenvolgens of simul-

taan uit te voeren gevechten of andere militaire acties. Het doel van dit optreden is om binnen een bepaalde tijd of in een bepaald gebied een vooraf vastgesteld deel van de operationele doelstelling te bereiken. In tegenstelling tot een (ondergeschikte) campagne wordt de operatie geleid door een commandant van één krijgsmachtdeel en is de inzet van middelen van dat krijgsmachtdeel dominant.

herstellen van vrede (*peace making*)

Een proces van diplomatie, bemiddeling, onderhandeling of andere vormen van vreedzaam overleg om een conflict te beëindigen.

humanitaire hulpverlening

De hoofdtaak van de humanitaire hulpverlening is ter plaatse voorzien in de behoeften om te overleven. Daarnaast kan de hulpverlener activiteiten ontplooiën om te helpen een menswaardig bestaan op te bouwen.

humanitaire operaties

Operaties die worden uitgevoerd om menselijk leed te verminderen.

incidentele dwangmaatregelen

Een vorm van waarschuwing die militaire activiteiten van beperkte duur en doelstelling omvat en gericht is op doelen op het grondgebied van de bij het conflict betrokken partij of partijen.

indamming

Een indamming is een militaire operatie die tot doel heeft een gewapend conflict te beheersen in ruimte of in intensiteit, waarbij de uitvoerende troepen al dan niet gebruik maken van militair geweld. De indamming ondersteunt een politieke oplossing van het conflict.

inlichtingen en militaire informatie

Het product van het verzamelen en verwerken van gegevens over vreemde mogelijkheden, potentieel vijandelijke (elementen van) reguliere strijdkrachten, irregulier strijdende partijen, maar ook van gegevens over gebieden en omstandigheden waarin militair wordt opgetreden of in de toekomst mogelijk moet worden opgetreden.

instellen en handhaven van een beschermd gebied

Instellen en handhaven van een beschermd gebied in het kader van een vredesafdwingende operatie dat ervan uit gaat dat de bevolking die zich in het beschermde gebied bevindt, instemt met de operatie. Wanneer de zone is ingesteld, zal de troepenmacht de veiligheid van het gebied afdwingen en verdedigen tegen agressie.

interventie

Elke andere vorm van het gebruik van militaire middelen op grondgebied van de strijdende partijen, in beginsel zonder dat deze daarmee instemmen.

interpositie

Het positioneren van vredestroepen tussen twee partijen, in beginsel na afloop van een door hen beslecht conflict, met het doel een stabiele situatie te bereiken, zodat daardoor de omstandigheden kunnen ontstaan om tot een duurzame vrede te komen.

interstatelijk conflict

Een conflict tussen twee of meer staten.

intra-statelijk conflict

Een conflict binnen de grenzen van een staat, waarbij bevolkingsgroepen binnen de staat met elkaar of met de regering in conflict raken.

inzetfase

Fase van een operatie die begint na overdracht van de bevelsbevoegdheid (*Transfer of Authority*) en eindigt als de bevoegdheid over het contingent weer wordt overgedragen aan de nationale autoriteit.

irregulier optreden

Het optreden van kleinere groeperingen, vaak opstandelingen, die veelal verrassend optreden en plaatselijk met een hoge geweldsintensiteit actief kunnen zijn.

kordon- en zoekoperaties

Het afgrenzen van een specifiek gebied zodat gericht gezocht kan worden naar een strijdende partij, om deze fysiek uit te schakelen, waarbij bij voorkeur deze gedwongen wordt zich over te geven.

krijgsmachtdeel-component

Marine-, landmacht-, of luchtmachtcomponent. Alle middelen van één krijgsmachtdeel voeren onder éénhoofdige leiding de operatie uit.

manoeuvre

Het ter volbrenging van de opdracht inzetten van troepen op het gevechtveld door verplaatsing van die troepen in combinatie met vuurkracht of de bedreiging ermee, teneinde een voordelige positie op de tegenstander te bewerkstelligen.

manoeuvre-oorlogvoering

De vorm van oorlogsvoering waarbij gebruik wordt gemaakt van de

capaciteiten op het gebied van manoeuvre in combinatie met vuurkracht die resulteert in een beweeglijk optreden. Dit optreden is erop gericht de tegenstander op zwakke plekken te treffen. Manoeuvre-oorlogsvoering is erop gericht om de samenhang van het optreden en het moreel van de vijand te (ver)breken.

massavernietigingswapens

Wapens die in staat zijn met relatief eenvoudige ontketening grote oppervlakten te verwoesten of zonder onderscheidend vermogen grote aantallen mensen te doden.

met dwang scheiden van de strijdende partijen

Een aanvallende inzet van troepen met als doel demarcatielijnen en gedemilitariseerde zones af te dwingen.

mijlpalen (*decisive points*)

De doorslaggevende ontwikkelingen van een campagne waarvan de succesvolle afloop een voorwaarde is voor het kunnen uitschakelen van het aangrijpingspunt van de tegenstander.

militaire assistentie

Optreden dat op verzoek van en ter ondersteuning van een regering, regionale of plaatselijke overheid of militaire organisatie wordt uitgevoerd.

militaire beveiliging

Beveiliging van militaire objecten en gebieden, civiele objecten en gebieden van militair belang alsmede beveiliging van militaire operaties.

militaire steunverlening

Een door bestuurlijke of justitiële autoriteiten verzochte steunverlening in het openbaar belang.

militair vermogen

De capaciteit om militaire operaties uit te voeren. Het is het samenhangend geheel van functies en componenten dat bijdraagt aan de uitvoering van een operatie. Als functies zijn hierbij te onderscheiden: vuurkracht, manoeuvre, bescherming en verzorging. Als componenten zijn te onderscheiden: de fysieke component, de mentale component en de conceptuele component. Functies en componenten leveren in de juiste samenstelling een meerwaarde op die militair vermogen heet.

militair-strategische doelstellingen

De doelstellingen, afgeleid van de politiek-strategische, gericht op ge-

coördineerde, systematische ontwikkeling en aanwending van militaire machtsmiddelen van een staat of bondgenootschap. Deze doelstellingen maken integraal deel uit van de politieke strategie.

misleidingsaanval

Een aanval waarbij een strijdmacht een doel aanvalt of dreigt aan te vallen met het oogmerk vijandelijke verdedigende eenheden weg te trekken van het eigen zwaartepunt.

mobiele verdediging

Een verdedigingsvorm waarbij een verdediger de aanvaller uiteindelijk verslaat door een grootscheepse tegenaanval met een relatief grote mobiele tegenaanvalsmacht.

monitoring

Het waarnemen en vervolgens volgen van bepaalde activiteiten van de partijen.

nabij-operaties

Het direct aangrijpen van de vijand met het oogmerk zijn militair vermogen te vernietigen of te neutraliseren.

niet-artikel 5-operaties

Overige crisisbeheersingsoperaties, waaronder vredesondersteunende en humanitaire operaties. Operaties niet gericht op de verdediging van het bondgenootschappelijk grondgebied.

niet-conventioneel optreden

Een wijze van optreden waarbij gebruik wordt gemaakt van nucleaire, biologische of chemische wapens.

niet-gevechtsoperaties

Operaties die vallen onder het begrip niet-oorlogsoperaties, waarbij er geen sprake is van het voeren van (tactische) gevechten om de doelstelling te bereiken.

niet-oorlogsoperaties (*operations other than war*)

Alle operaties in vreedstijd of gedurende een gewapend conflict die geen daadwerkelijke oorlog betreffen. Deze operaties kunnen voorafgaan aan een oorlog of oorlogsoperaties of daarop volgen. Bij deze operaties kan sprake zijn van het uitvoeren van gevechtsoperaties en niet-gevechtsoperaties.

oefenen

Theoretisch en praktisch onderricht om commandanten, staven en troepen te bekwamen in de operationele taak.

offensieve verkenning

Een offensieve actie die bedoeld is om de vijandelijke sterkte en/of lokaties te ontdekken of te testen, dan wel om andere informatie te verkrijgen.

onderzoeken

Het gericht nagaan, vaststellen en vastleggen van bepaalde gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden, dit door middel van een onderzoek ter plaatse.

ontplooingsgebied

Het gebied waarin, na een tactische verplaatsing vanuit het concentratiegebied, de eenheden zich in verzamelgebieden voorbereiden op een specifieke opdracht en waar ze vervolgens ingezet worden.

ontwrichten

Het selectief aanvallen van de vijand, essentiële delen van zijn strijdkracht van elkaar scheiden en verwarring stichten bij de componenten daarvan die essentieel zijn voor de samenhang van zijn gevechtskracht.

oogmerk van de commandant

Een bondige omschrijving van het hogere doel (purpose) van zijn campagne of operatie, de te bereiken resultaten en de wijze waarop deze resultaten bijdragen aan het bereiken van de gewenste eindsituatie.

oorlogsoperaties

Operaties waarbij een conflict gewapenderhand wordt beslist. De partijen die eraan deelnemen maken, gezien de bedreiging van vitale belangen, gebruik van grootschalig geweld, waarbij de gehele samenleving wordt gemobiliseerd.

opdrachtgerichte commandovoering

Vorm van commandovoering die uit gaat van decentralisatie van bevoegdheden voor de uitvoering van militaire operaties, waarbij de ondeelbaarheid van verantwoordelijkheid gehandhaafd blijft (*Mission Command/ Führen mit Auftrag*).

operatielijnen (*lines of operation*)

Lijnen die aangeven hoe de militaire macht in plaats en tijd tot gelding wordt gebracht om via doorslaggevende gebeurtenissen het vijandelijk aangrijpingspunt te bereiken.

operationele doelstellingen (*operational objectives*)

De militaire doelstellingen die in de campagne moeten worden bereikt om de gewenste strategische eindsituatie te bereiken.

operationele pauze (*operational pause*)

Omdat militaire operaties niet voortdurend onafgebroken kunnen worden uitgevoerd, kan het nodig zijn een pauze in te plannen in een campagne of operatie. Gedurende die pauzes moet toch op enigerlei wijze het initiatief worden behouden.

operationele verplaatsing

Verplaatsing binnen het operatietoneel naar het inzetgebied.

opleiden

Het bijbrengen van kennis en/of vaardigheden bij militairen.

overige militaire steunverlening

Een door derden verzochte steunverlening.

planningsfactoren

Planningsinstrumenten die de commandant helpen de toestand te beoordelen en besluiten te nemen. Er zijn planningsfactoren die afgeleid zijn van de opdracht en het oogmerk van het hogere niveau én factoren die in overweging worden genomen of worden afgeleid gedurende het planningsproces.

preëemptieve inzet

Het aangrijpen van de vijand zodra de kans zich voordoet en voordat deze zelf tot inzet overgaat.

preventieve ontplooiing

Ontplooiing van troepen die veelal plaatsvindt in een gebied waar de kans bestaat dat een conflict zal ontstaan tussen staten of in gebieden binnen een staat waar de spanning tussen partijen oploopt.

preventieve diplomatie

Diplomatieke acties die feitelijk vóór een te verwachten crisis worden genomen en die erop gericht zijn de bron van het conflict weg te nemen.

psychologische operaties

Operaties waarbij psychologische middelen worden aangewend om de mentale component van de tegenstander te beïnvloeden.

rampenbestrijding

Operatie die zich richt op het verlichten van menselijk lijden, het redden van levens en het maken van noodvoorzieningen om in de primaire levensbehoeften van slachtoffers te voorzien.

rangschikken (*sequencing*)

Het achtereenvolgens of parallel ordenen en vervolgens uitvoeren van acties in een campagne om via operatielijnen het vijandelijk aangrijpingspunt te bereiken.

regulier optreden

Het optreden door de inzet met georganiseerde verbanden die veelal openlijk, gestructureerd, massaal en gecoördineerd worden ingezet, veelal volgens een vaste doctrine.

reservisten

Militairen die tot de reserve behoren of daartoe bestemd zijn.

rules of engagement

Regels voor de toepassing en gebruik van geweld met militaire middelen, vastgesteld voor een specifieke operatie.

stabiliserende maatregelen

Deze maatregelen dragen ertoe bij de spanning in een bepaald gebied te verlagen.

stationeringsrechten

Afspraken over de status van gestationeerde eenheden, middelen op het grondgebied van staat of partij. Naast mandaat en *Rules of Engagement* vormen deze de randvoorwaarden van de inzet van de eenheid in een operatie.

strategisch directief

Aanwijzing van de militair strategische autoriteit waarin de militair strategische doelstellingen zijn verwoord.

strategische eindsituatie (*strategic end-state*)

De toestand die aan het einde van de campagne moet zijn bereikt om het conflict te beëindigen of op te lossen onder voor de eigen partij gunstige voorwaarden.

strategische commandovoering (*high command*)

Commandovoering op strategisch niveau, waarbij over het algemeen op indirecte wijze leiding wordt gegeven aan troepen. Op dit niveau wordt hecht samengewerkt met andere krijgsmacht delen en troepen van andere landen. Het niveau vormt de schakel tussen het politieke en het operationele niveau.

strategische verplaatsing

Verplaatsing van Nederland naar het operatietoneel.

strijdende facties

Strijdgroepen die zowel civiel als militair van aard kunnen zijn en een irregulier karakter hebben.

surveillance

Een systematische waarneming van een bepaald gebied

tactische verplaatsing

Verplaatsing binnen het inzetgebied.

technisch niveau

Het niveau van inzet en optreden van kleine eenheden, soms zelfs individuele militaire of wapensystemen, om in een bepaalde samenhang en volgorde de tactische doelstelling van een gevecht of andersoortig tactisch optreden te bereiken.

tempo

De relatieve snelheid of het ritme van de uitvoering van acties van eigen troepen in relatie tot die van tegenstander.

toezicht

Het ervoor zorg dragen dat strijdende partijen doen wat afgesproken is in vredesverdragen of overeenkomsten, zoals wapenstilstanden.

trainen

Het systematisch oefenen van bepaalde vaardigheden en/of van het toepassen van opgedane kennis en/of vaardigheden van gewenste attitudes.

transnationaal conflict

In feite een intrastatelijk conflict, waarbij het conflict staatsgrenzen overschrijdt zonder dat er direct sprake is van een conflict tussen twee staten.

tweede generatie vredeshandhavende operaties

Vredeshandhavende operaties die worden uitgevoerd in een conflict met een intrastatelijk of transnationaal karakter, met instemming van de strijdende partijen. Bij dergelijke conflicten is er geen duidelijke scheidslijn tussen twee partijen; en de operaties kunnen plaatsvinden in een omgeving waarin de omstandigheden zeer gewelddadig kunnen zijn.

uitmanoeuvreren

Het voorkomen dat de vijand in staat is zijn militaire macht effectief te gebruiken door met troepen snel in zijn achtergebied door te dringen, zodat hij voor een *fait accompli* wordt gesteld, dan wel hem op voorhand overtuigen dat die macht, hoe sterk ook, er niet meer toe doet.

vijandelijke bedoeling (*hostile intent*)

De bedreiging met geweld door een buitenlandse troepenmacht, strijdende factie of terroristische eenheid (organisatie of individu), gericht tegen eigen of bondgenootschappelijke troepen, landgenoten of bezittingen.

vijandelijke daad (*hostile act*)

Een aanval of ander gebruik van geweld door een buitenlandse troepenmacht, strijdende factie of terroristische eenheid (organisatie of individu), gericht tegen eigen of bondgenootschappelijke troepen, landgenoten of bezittingen.

vluchtelingenhelp

Het voorzien in de vitale functies van beheer, zorg en levensonderhoud aan mensenmassa's die verdreven zijn uit hun oorspronkelijke woonomgeving naar locaties die onvoldoende voorzieningen kennen.

voorbereidingsfase

Fase van een operatie die aanvangt nadat de CDS de formele opdracht voor de operatie heeft ontvangen.

vredesafdwingende operaties (*peace enforcement*)

Operaties die worden uitgevoerd om de vrede te herstellen tussen strijdende partijen die in beginsel niet allen instemmen met de interventie van vredestroepen.

vredeshandhavende operaties (*peace keeping*)

Operaties die, in beginsel met instemming van de strijdende partijen, politieke activiteiten ondersteunen om vrede te handhaven of te bereiken.

vredesondersteunende operaties (*peace support operations*)

Militaire operaties waarbij een veelal multinationale troepenmacht wordt gebruikt ter ondersteuning van een vredesproces.

vredesopbouwende operaties (*peace building*)

Operaties na afloop van een gewapend conflict, uitgevoerd ter bestendiging van een fragiele vrede.

vredesrestauratie (*peace restoration*)

Dat deel van vredesafdwingende operaties, waarbij in beginsel onpartijdig wordt opgetreden.

vroegtijdige waarschuwing

Een activiteit op strategisch, operationeel en ook op tactisch niveau. Door een dreiging met of escalatie van geweld te identificeren, zorgt vroegtijdige waarschuwing ervoor dat er tijd is voor het nemen van preventieve diplomatieke of militaire maatregelen.

vuurkracht

De mogelijkheid om met direct of indirect vuur van grond-, zee-, of luchtgebonden middelen tot gelding te brengen en daarmee het militair vermogen van een tegenstander uit te schakelen.

vuurkracht in figuurlijke zin

Vuurkracht uitgevoerd door offensieve elektronische oorlogsvoeringsmiddelen (stoorzenders) en psychologische operaties.

vuurkracht in letterlijke zin

Vuurkracht uitgeoefend met wapens zoals geweren, kanonnen, houthitsers, mijnen of vliegtuigbommen.

Lijst van afkortingen

AA	<i>Assembly Area</i>
AP	<i>Allied Administrative Publication</i>
ADMINCON	<i>Administrative Control</i>
AJP	<i>Allied Joint Publication</i>
ATP	<i>Allied Tactical Publication</i>
BLS	Bevelhebber der Landstrijdkrachten
CA	<i>Concentration Area</i>
C-CJTF	<i>Commander Combined Joint Task Force</i>
CDS	Chef Defensiestaf
CINCCENT	<i>Commander in Chief Central Europe</i>
COMAFCENT	<i>Commander Allied Forces Central Europe</i>
DCBC	Defensie Crisisbeheersingscentrum
DVVO	Defensie Verkeer en Vervoersorganisatie
EOCKL	Explosieven Opruimings-Commando Koninklijke land- macht
EU	Europese Unie
FULLCOM	<i>Full Command</i>
CG	Garnizoenscommandant
GO's	Gouvernementele Organisaties
ICRC	<i>International Committee of the Red Cross and the Red Cres- cent</i>
IRC	<i>International Rescue Committee</i>
IRGC	Internationaal Recht voor het Gewapend Conflict
JFACC	<i>Joint Forces Air Component Commander</i>
JFC	<i>Joint Forces Commander</i>
JMTCC	<i>Joint Movement Transport Co-ordination Cel</i>
LDP	Landmacht Doctrinepublicatie
LOC	<i>Lines of Communications</i>
MND	Multinationale Divisie
MSF	<i>Médecins sans Frontières</i> (Artsen zonder Grenzen)
NATCO	Nationaal Commando
NAVO	Noord Atlantische Verdragsorganisatie
NBC	Nucleair, Biologisch, Chemisch
NEO	<i>Non-combattant Evacuation Operation</i>
NGO's	Niet-gouvernementele Organisaties

LIJST VAN AFKORTINGEN

NOC	Nationaal Ondersteuningscommando (<i>National Support Command</i>)
OPCOM	<i>Operational Command</i>
OPCON	<i>Operational Control</i>
OPST	Operationele Staf
OST CDO	Ondersteuningscommando (<i>Support Command</i>)
OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
POD	<i>Point of Debarkation</i>
POE	<i>Point of Embarkation</i>
RMC	Commandant Regionaal Militair Commando
ROE	<i>Rules of Engagement</i>
SA	<i>Staging Area</i>
SACEUR	<i>Supreme Allied Commander Europe</i>
SG	Secretaris-Generaal
SHAPE	Supreme Headquarters Allied Powers Europe
SNR	<i>Senior National Representative</i>
TACOM	<i>Tactical Command</i>
TACON	<i>Tactical Control</i>
TOA	<i>Transfer of Authority</i>
UNDHA	<i>United Nations Department of Humanitarian Affairs</i>
UNHCR	<i>United Nations High Commissioner for Refugees</i>
UNIFIL	<i>United Nations Forces in Libanon</i>
UNOSOM	<i>United Nations Operation in Somalia</i>
UNPROFOR	<i>United Nations Protection Force</i>
VN	Verenigde Naties
WEU	West-Europese Unie

Literatuurlijst

Deze lijst vertegenwoordigt de belangrijkste gebruikte bronnen.

Officiële publicaties

Belgische Strijdkrachten. *Handboek voor Vredesondersteunende Operaties (Handbook for Peace Support Operations)*. Brussel: Landmachtstaf, 1994.

Bundeswehr. *HDv 100/100, Truppenführung* (3. Konzept). Hamburg: Gruppe Truppenführung der Bundeswehr, 1996.

Bundeswehr. *HDv 100/200, Führungsunterstützung* (2. Konzept). Hamburg: Gruppe Truppenführung der Bundeswehr, 1996.

CR CAST Working Group. *Multinational Force Command Authorities Handbook: Proceedings of the Central Region Chiefs of Army Staff Working Group on Command Authorities Required for a Multinational Force Commander*. Carlisle Barracks, Pa: U.S. Army War College, 1995.

FINABEL. *Rapport FINABEL No T.24.R, Cooperation des Pays FINABEL dans le Cadre des Operations des Nations Unies*. Bruxelles: Secretariat FINABEL, 1996.

FINABEL. *Rapport FINABEL No T.25.R, Doctrine des Operations de Soutien de la Paix (phase 3)*. Bruxelles: Secretariat FINABEL, 1996.

Joint Warfighting Center. *Joint Task Force Commander's Handbook for Peace Operations*. Ft Monroe, Va: 1995.

NATO. *Allied Joint Publication 1 (A), Allied Joint Operations Doctrine* (2nd preliminary draft). Brussels: NATO HQ, 1996

NATO. *Allied Logistics Publication 9 (B), Land Forces Logistics Doctrine*. Brussels: NATO HQ, 1995.

NATO. *Allied Tactical Publication 35 (B), Land Forces Tactical Doctrine*. Brussels: NATO HQ, 1996.

NATO MC 327. *NATO Military Planning for Peace Support Operations*. Brussels: NATO Staff, 1993.

SHAPE. *NATO Doctrine for Peace Support Operations* (draft). Mons: 1995.

- UK Armed Forces. *Design for Military Operations: The British Military Doctrine*. UK Army Chief of the General Staff; Army Code No 71451, 1989.
- UK Armed Forces. *Army Doctrine Publication Volume 1: Operations*. UK Army Chief of the General Staff, HQDT/18/34/46; Army Code No 71565 Pt 1., 1994.
- UK Armed Forces. *Army Doctrine Publication Volume 2: Command*. UK Army Chief of the General Staff, HQDT/18/34/51; Army Code No 71564, 1995.
- UK Armed Forces. *Army Field Manual Volume 5: Wider Peacekeeping /Peace Support Operations, Part 2*. London: HMSO, 1995.
- United Nations. *A Supplement to an Agenda for Peace*. New York: UN, 1995.
- United Nations. *United Nations Secretary General's Report on Improving the UN's Capacity for Peacekeeping*. New York: UN, 1994.
- United States Army. *FM 100-5, Operations*. Washington DC: 1993.
- United States Army. *FM 100-23, Peace Operations*. Washington DC: 1995.

Boeken

- Amersfoort, H. en Kamphuis, P.H. (red.), *Mei 1940. De strijd op Nederlands grondgebied*, Sectie Militaire Geschiedenis KL. 's-Gravenhage: Sdu Uitgeverij, 1990.
- Best, G., *Humanity in warfare. The modern history of the international law of armed conflict*. Londen: Weidenfeld en Nicolson, 1980.
- Best, G., *War and society in revolutionary Europe 1770-1870*. Leicester: Leicester University Press, 1982.
- Bevaart, W., *Nederlandse defensie 1839-1874*. Reeks Bijdragen van de Sectie Militaire Geschiedenis Kl. 's-Gravenhage: 1993.
- Bond, G., *War and society in Europe 1870-1970*. Leicester: Leicester UP, 1983.
- Brecher, Michael (ed.), *Studies in Crisis Behavior*. Brunswick: Transaction Books, 1978.
- Clausewitz, Carl von, *On War*. Edited and translated by Michael Howard and Peter Paret. Indexed paperback edition. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1984, c1976.
- Coker, C., *War and the twentieth century. The impact of war on the modern consciousness*. Londen: Brassey's, 1994.
- Cordesman, A.H., *The lessons of modern war*. Drie delen: I. *The Arab-Israeli conflicts 1973-1989*; II: *The Iran-Iraq War*; III: *The Afghan and Falklands Conflicts*. San Francisco: Westview Press, 1990.
- Crevelde, Martin van, *Air Power and Maneuver Warfare*. Maxwell A.B., Al.: Air University Press, 1994.
- Crevelde, Martin van, *Command in War*. Cambridge, Ma: Harvard University Press, 1985.

Crevelde, Martin van, *The transformation of war*. New York: Free Press, 1991.

Durch, W.J. (ed.), *The evolution of UN peacekeeping. Case studies and comparative analysis*. New York: St. Martin's Press, 1993.

Frieser, K.H., *Blitzkrieg Legende. Der Westfeldzug 1940*. Oldenburg, München, 1995.

Frost, J., *A drop too many*. Londen: Cassell, 1980.

Fuller, J.F.C., *Generalship. Its Diseases and Their Cure: A Study of the Personal Factor of Command*, 1936. Reprint. Ft Leavenworth, KS: U.S. Army Command and General Staff College, 1987.

Griess, Th.E., *Definitions and Doctrine of the Military Art. Past and Present*. The Westpoint Military History Series. Wayne N.J., 1985

Griffith, P., *Forward into battle. Fighting tactics from Waterloo to Vietnam*. Stetington: Bird Publishers, 1981.

Groen, P.M.H., *Marsroutes en dwaalsporen. Het militair-strategisch beleid in Indonesië 1945-1950*. Sectie Militaire Geschiedenis Kl, 's-Gravenhage: SDU Uitgeverij, 1991.

History of the Second World War, United Kingdom Military Series, meerdelig, Londen 1952 tot heden.

Hoffenaar, J. en Schoenmaker, B., *Met de blik naar het Oosten. De Koninklijke Landmacht 1945-1990*, Sectie Militaire Geschiedenis Kl, 's-Gravenhage: Sdu Uitgeverij, 1994.

Homan, C. (ed.), *Peace-building*. Ypenburg: Instituut Defensie Leergangen, 1994.

Hooker, R.D., *Maneuver Warfare: an Anthology*. Novato, Ca.: Presidio Press, 1993.

Howard, M., *War in European history*. Londen: Oxford UP, 1976.

James, A., *Peacekeeping in international politics*, Studies in International Security nr. 29, International Institute for Strategic Studies, Basingstoke: MacMillan editions, 1990.

Jones, A., *The art of war in the western world*. Oxford: Oxford UP, 1987.

Keegan, John, *The Mask of Command*. New York: Viking, 1987.

Kitson, Frank, *Low Intensity Operations: Subversion, Insurgency, Peace Keeping*. Harrisburg, PA: Stackpole Books, 1971.

Klep, C.P.M. en Schoenmaker, B., *De bevrijding van Nederland. Oorlog op de flank 1944-1945*. Sectie Militaire Geschiedenis Kl, 's-Gravenhage: Sdu Uitgeverij, 1995.

Klinkert, W., *Het Vaderland verdedigd. Plannen en opvattingen over de verdediging van Nederland 1874-1914*. Reeks Bijdragen van de Sectie Militaire Geschiedenis Kl, 's-Gravenhage, 1992.

Leonard, R.R., *The Art of Maneuver: Maneuver Warfare Theory and Air-Land Battle*. Novato, Ca.: Presidio Press, 1991.

Leurdijk, D.A., *The United Nations and NATO in former Yugoslavia. Partners in international cooperation*. Atlantische Commissie en Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen 'Clingendael', 's-Gravenhage 1994.

Luttwak, Edward N., *Strategy. The Logic of War and Peace*. Cambridge: Belknap Editors, 1987.

Marshall, S.L.A., *Men Against Fire: The Problem of Battle Command in Future War*. Gloucester, MA: Peter Smith, 1978, c1947.

Nopens, LtKol SBH P., *Peace Operations as an Instrument of Conflict Prevention*. Brussel: Defensie Studiecentrum, 1995.

Oettinger, D.W., *Auftragstaktik: Geschichte und Gegenwart einer Führungskonzeption*. Frankfurt am Main/Bonn: Report-Verlag, 1993.

Paret, Peter (ed.), *Makers of Modern Strategy: From Machiavelli to the Nuclear Age*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1986.

Sun Tzu, *The Art of War*. Translated by Samuel B. Griffith. New York: Oxford University Press, c1963.

Swain, Richard M., *'Lucky War': Third Army in Desert Storm*. Ft Leavenworth, Ks: U.S. Army Command and General Staff College Press, 1994.

USArmy, *United States Army in World War II*, Washington DC, meerdelig, 1946 tot heden.

Wijk, R. de (ed.), *Crisisbeheersing na de Koude Oorlog*. Ypenburg: Instituut Defensie Leergangen, 1992.

Verantwoording

Dit document is een product van de 'Doctrinecommissie KI' en is samengesteld door de daaronder ressorterende werkgroep 'Doctrine-ontwikkeling', in samenwerking met de Sectie Militaire Geschiedenis KI.

Doctrinecommissie KI

luitenant-generaal R. Reitsma

commandant, *1st German-Netherlands Corps (IGNC)* (voorzitter tot 01 febr 1996)

generaal-majoor W.F. Vader

directeur Beleid en Planning, Landmachtstaf (voorzitter vanaf 01 febr 1996)

kolonel D.H.W. Bos

hoofd afdeling helikopter operatiën, Hoofdkwartier Koninklijke luchtmacht

kolonel M.P. Dekker

hoofd afdeling algemeen beleid, Landmachtstaf

kolonel J.A. van Diepenbrugge

hoofd opleidingen KI, Instituut Defensie Leergangen

kolonel F. Jansen

hoofd afdeling logistiek beleid, Directie Materieel KI

kolonel W. Jeurissen

hoofd sectie operatiën, IGNC

kolonel J.H. de Jonge

hoofd sectie inlichtingen, IGNC

kolonel J.G.A. Leijh

hoofd cluster personeel, Landmachtstaf

kolonel A.V.C.M. van Nassau

kolonel A.F. de Nijs

kolonel ir H.G. Oude Lohuis

hoofd cluster commandovoering en informatiesystemen, Landmachtstaf

kolonel A.H.M. Seijkens

hoofd cluster operationeel beleid, Landmachtstaf

kolonel P.K. Smit

hoofd plannen, Commando Opleidingen KI

kolonel G.C.W. Soetermeer
projectbureau, Nationaal Commando
kolonel P.H. de Vries
chef staf, 1ste Divisie '7 December' (werkvoorzitter)
kolonel mr G.F. Walgemoed
juridisch advies
luitenant-kolonel W. van den Bos
wnd hoofd vakgroep militaire bedrijfskunde, Koninklijke Militaire
Academie
luitenant-kolonel b.d. F.J.D.C. Egter van Wissekerke
adviseur
luitenant-kolonel K.A. Gijsbers
wnd hoofd cluster doctrine, Landmachtstaf (voorzitter werkgroep
doctrine-ontwikkeling)
luitenant-kolonel drs A.E. de Rooij
beleidsadviseur afdeling conceptuele zaken, Defensiestaf
majoor W.J.M. Verweij
stafofficier sectie personeel, IGNC (secretaris)
drs P.A.B. Van Schagen, TNO-Fysisch Elektronisch Laboratorium

Medewerkers Sectie Militaire Geschiedenis, Landmachtstaf

prof. dr H. Amersfoort
mw prof. dr P.M.H. Groen
drs P.H. Kamphuis
drs C.P.M. Klep
dr W. Klinkert

Werkgroep Doctrine-ontwikkeling

luitenant-kolonel b.d. F.J.D.C. Egter van Wissekerke
luitenant-kolonel K.A. Gijsbers
luitenant-kolonel D.W. Hoekendijk
luitenant-kolonel G.J.M. van Opdorp
luitenant-kolonel H.J.A. Suhr
majoor B.J. Baars
majoor L.J.A. Beulen
majoor R.E. Harmsma
majoor W.S.M. Calmeijer-Meijburg
majoor S. van Klarbergen
majoor R.B.M.J. Luijckx
majoor R. Luiting
majoor G.J.T.W. van Oirschot
majoor F.L.P.M. Schneiders
majoor R.A. Schravendeel

vaandrig drs G.E.W. van Leeuwen, MPhil
reserve tweede-luitenant drs B. Vijlbrief
korporaal ir E. Kiers
korporaal mr F. Wisselink

Gebruikte publicaties. Bij het samenstellen is gebruik gemaakt van vele nationale en internationale publicaties, die in de literatuurlijst zijn vermeld.

Citaten, foto's en tekeningen zijn opgenomen met toestemming van de auteurs, die eveneens zijn vermeld.

Met name geldt dat voor:

- * Tekstkader bij paragraaf 0453
Bgen C.H. Nicolai.
- * Citaat uit *Command in war* door Martin van Creveld (par. 0549).
Copyright © 1985 by the President and Fellows of Harvard College. Reprinted by permission of Harvard University Press.
- * Citaat uit *Generalship, its diseases and their cure [a study of the personal factor in command]* door J.F.C. Fuller (par. 0564). *From: Ft. Leavenworth reprint of the original Military Service Publishing Company. Reprinted by permission of the CGSC Copyright Manager.*
- * Bijdragen en bewerkingen uit UK ADP-Command en Operations zijn gepubliceerd met toestemming van Ministry of Defence, London.
- * Bijdragen uit UK AFM Wider Peacekeeping (2 illustraties, par. 0718 en 0723). *Crown copyright is reproduced with the permission of the Controller of HMSO.*

Grafische vormgeving illustraties: sectie Grafische Vormgeving Landmachtstaf

Fotomateriaal: met name,
Audiovisuele Dienst KL (AVD-KL)
Audiovisuele Dienst KM (AVD-KM)
Ministerie van Defensie – Directie Voorlichting (MVD-DV)
Sectie Militaire Geschiedenis (SMG-KL)
Directie Personeel KL – Personeelsvoorziening (DPKL-PV)

Militaire operaties vergen een goede planning, voorbereiding, uitvoering en afronding. Voor een succesvolle afloop van militair optreden is naast gezond verstand, vakkennis noodzakelijk.

Dit officiële handboek van de Koninklijke Landmacht draagt bij aan de eenheid van opvatting over de wijze van optreden van militairen.

De *Militaire doctrine* beschrijft de aard en kenmerken van het huidige en het toekomstige militaire optreden van de Koninklijke Landmacht, zowel in vreedstijd als in gewapende conflicten en tijden van oorlog. Commandovoering en leidinggeven staan centraal.

Deze doctrine is gebaseerd op ervaringen van militairen, opgedaan tijdens militaire operaties zoals in de beide wereldoorlogen, Korea, Vietnam, de Golfoorlog en Bosnië. Daaraan worden talloze voorbeelden ontleend, die dit boek tot een onmisbare uitgave maken voor iedereen die geïnteresseerd is in het optreden van de krijgsmacht.

ISBN 90-12-08389-3

9 789012 083898